

Historia Ecclesiastica

Ročník VII.
2016
č. 2

Z obsahu

Eduard LUKÁČ: ŠKOLSKÉ PORIADKY NA EVANJELICKÝCH
ŠKOLÁCH V PREŠOVE DO PRVEJ POLOVICE 18. STOROČIA

Peter KÓNYA: K ČINNOSTI SPOLOČNOSTI JEŽIŠOVEJ
V PREŠOVE (1673 – 1773)

Karl W. SCHWARZ: ALEXANDER VENETIANER (1853 – 1902) -
EIN JUDENCHRISTLICHER THEOLOGE AUS DEM
PANNONISCHEN RAUM

VYDAVATELSTVO
PREŠOVSKÉJ
UNIVERZITY

HISTORIA ECCLESIASTICA

Časopis pre dejiny cirkví a náboženstiev v Strednej Európe

Journal on the history of Central European churches and religions

Zeitschrift für die Geschichte der Kirchen und der Religionen in Mitteleuropa

Közép-európai egyház- és vallástörténeti folyóirat

Czasopismo Historii Kościoła i Religii w Europie Środkowej

Ročník VII.

2016

číslo 2

Redakčná rada:

Prof. PhDr. Peter Kónya, PhD. (*predseda*)

Mons. Dr. h. c. ThDr. Ján Babjak SJ; PhD., Doc. PhDr. Miloslava Bodnárová, CSc.;

Doc. PhDr. Jiří Bílý, PhD.; Prof. Dr. Buzogány Dezső; Dr. Czenthe Miklós;

Doc. David Paul Daniel, A. B., M. A., M. Div., PhD.; Prof. Dr. Dienes Dénes;

Doc. PhDr. Martin Javor, PhD.; Mons. Prof. ThDr. Viliam Judák, PhD.;

PhDr. Eva Kowalská, DrSc.; prof. ThDr. Jan Blahoslav Lášek;

Prof. RNDr. René Matlovič, PhD.; Prof. PhDr. Pavol Mešťan, DrSc.;

Dr. Pálfi József; Prof. Dr. Papp Klára, PhD.; Prof. ThDr. Peter Šturák, PhD.;

Univ. Prof. Dr. Dr.h.c. Dr. Karl Schwarz; Prof. Dr. Waclaw Wierzbieniec,

doc. Dr. Püski Levente, doc. Dr. Władysław Tabasz

Redakcia:

Doc. PhDr. Martin Javor, PhD. (*hlavný redaktor*)

PhDr. Jaroslav Coranič, PhD.; Mgr. Annamária Kónyová, PhD.

PaedDr. Patrik Derfiňák, PhD.; Mgr. Monika Bizoňová, PhD.; Marek Sedlák

Preklad rezumé:

Ústav jazykových kompetencií CCKV PU a autori

Jazyková úprava:

Mgr. Veronika Drábová

Vydáva:

Centrum excelentnosti sociohistorického a kultúrohistorického výskumu

Prešovskej univerzity v Prešove vo Vydavateľstve Prešovskej univerzity

17. novembra 15, 080 01 Prešov, IČO 17 070 775

Dátum vydania:

december 2016

Tlač:

GRAFOTLAČ, Prešov

Evid. číslo: EV 4273/11

ISSN 1338-4341

Obsah – Content – Inhalt – Tartalom – Spis treści

Štúdie – Articles – Studien – Tanulmányok – Artykuły	3
K DEJINÁM REFORMÁCIE V KOMÁRNE A OKOLÍ V 16. STOROČÍ	3
<i>Tibor DOHNANEC</i>	
CIRKEVNÉ DEJINY BANÍCKEJ OSADY ŠPANIA DOLINA S DÔRAZOM NA KONFESIONÁLNE POMERY V 16. A 17. STOROČÍ	14
<i>Zuzana MIČKOVÁ</i>	
K ČINNOSTI SPOLOČNOSTI JEŽIŠOVEJ V PREŠOVE (1673 – 1773)	29
<i>Peter KÓNYA</i>	
BIBLIE V HISTORICKEJ KNIŽNICI EVANJELICKÉHO KOLÉGIA V PREŠOVE	44
<i>Annamária KÓNYOVÁ</i>	
ŠKOLSKÉ PORIADKY NA EVANJELICKÝCH ŠKOLÁCH V PREŠOVE DO PRVEJ POLOVICE 18. STOROČIA	51
<i>Eduard LUKÁČ</i>	
UČITELIA PREŠOVSKÉHO EVANJELICKÉHO KOLÉGIA V SLOBODOMURÁRSKEJ LÓŽI THÖKÖLY IMRE	62
<i>Martin JAVOR</i>	
RODINNÉ VZŤAHY SLOVÁKOV V MAĎARSKU PODĽA ÚDAJOV ZO SENVÁCLAVU (PILISSZENTLÁSZLÓ)	75
<i>ŐRSI Julianna</i>	
ALEXANDER VENETIANER (1853 – 1902) - EIN JUDENCHRISTLICHER THEOLOGE AUS DEM PANNONISCHEN RAUM	92
<i>Karl W. SCHWARZ</i>	
RUDOLF DILONG V PRIESEČNÍKU HISTÓRIE, LITERATÚRY A EXISTENCIE	103
<i>Viera ŽEMBEROVÁ</i>	
Archív – Archives – Archiv – Levéltár – Archivum	119
KATALÓG ČLENOV SPOLOČNOSTI JEŽIŠOVEJ PÔSOBIACICH V TRENČÍNE V ROKOCH 1655 – 1664	108
<i>Libor BERNÁT</i>	
KATALÓG ČLENOV SPOLOČNOSTI JEŽIŠOVEJ PÔSOBIACICH V UŽHORODE V 17. A 18. STOROČÍ	138
<i>Monika BIZOŇOVÁ</i>	
Recenzie, anotácie – Review – Kritik – Könyvszemle – Reconzje i omówienia	185
Kronika – Chronicle – Chronic – Krónika – Kronika	205

K DEJINÁM REFORMÁCIE V KOMÁRNE A OKOLÍ V 16. STOROČÍ¹

Tibor DOHNANEC

To the History of the Reformation in Komárno and its surroundings in 16th Century

Towards the dawn of the early modern period, the Catholic Church had struggled with many internal and external problems that ultimately lead to the rise of the Reformation. The Reformation had expanded to certain countries on the continent and had become the most significant phenomenon inherent to the spiritual development of Western and Central Europe in the early modern period. It had enveloped the whole of the Hungarian empire, along with Komárno and its surroundings, where it had been taught several years after Martin Luther's rejection of the practices of the Catholic Church. His new teachings had gradually been naturalized in the Komárno region, and had even gained prominence over Catholicism in this area. The aim of this paper is to describe the course of the Reformation in the city of Komárno and its surrounding areas between the early 16th century and the end of the 16th century.

Key words: reformation, recatholicization, Komárno and its surroundings, 16th century.

Cirkev na prelome stredoveku a raného novoveku zápasila s mnohými vonkajšími aj vnútornými problémami, čo v konečnom dôsledku viedlo k reformácii.² Tá sa pomerne rýchlo rozšírila v niektorých krajinách kontinentu a stala sa najvýznamnejším fenoménom duchovného vývoja západnej a strednej Európy v období raného novoveku.³ Reformácia zasiahla aj celé územie Uhorského kráľovstva⁴ a výnimkou nebolo ani mesto Komárno a jeho okolie, ktoré sa s novým učením stretlo už niekoľko rokov

¹ Táto štúdia vznikla ako súčasť grantového projektu KEGA 040PU-4/2015 – Konfesionálny vývin strednej Európy v ranom novoveku – smery, cirkvi, udalosti.

² BIZOŇOVÁ, M. Katolícka cirkev na území Slovenska v 16. a 17. storočí. In *Konfesionalizácia na Slovensku v 16. – 18. storočí*. Peter Kónya a kol. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2010, s. 181.

³ KÓNYA, P. a kol. *Dejiny Uhorska*. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2013, s. 224.

⁴ DANIEL, P. D. K problému a interpretácii konfesionalizácie a protireformácie na Slovensku. In *Evanjelici a evanjelická teológia na Slovensku*. David P. Daniel (ed.). Bratislava : EBF UK, 1999, s. 55.

po vystúpení Martina Luthera. Nové učenie sa postupne udomácnilo aj v tejto oblasti a v celom ďalšom priebehu 16. storočia malo prevahu nad katolicizmom.

Dejinám reformácie v Komárne a okolí v 16. storočí bolo v historickej spisbe – nielen slovenskej, ale aj maďarskej – venovaných málo pozornosti. Jedným z autorov, ktorý sa venoval tejto problematike, bol cirkevný historik Géza Kúr, ktorého najdôležitejšia monografia bola venovaná práve histórii Komárňanskej reformovanej diecézy.⁵ Okrem tejto publikácie sú dôležitými zdrojmi aj práce venované dejinám Zadunajského evanjelického,⁶ resp. reformovaného dištriktu.⁷ Je zaujímavé, že vo viacerých publikáciách, venovaných dejinám Komárna, sa prvé storočie miestnej reformácie spomína len v skromnej miere.⁸ Zo slovenskej historiografie je v súvislosti s danou problematikou potrebné spomenúť práce cirkevného historika Vojtecha Bucka, v ktorých sa venoval životu, pôsobeniu a prvým rekatolizačným pokusom ostrihomského arcibiskupa Mikuláša Oláha.⁹

Prvé informácie o udalostiach vo Wittenbergu sa z hľadiska geografickej blízkosti a na úzke kontakty s nemeckými krajinami dostali do Uhorska pomerne za krátky čas. Reformačné myšlienky sa na území Uhorska začali šíriť už na konci druhej dekády 16. storočia, zatiaľ bez širšej podpory v spoločnosti.¹⁰ Aj oblasť zahŕňajúca územie neskoršej Komárňanskej reformovanej diecézy sa s novým učením stretla pomerne skoro, pravdepodobne už na začiatku 20. rokov 16. storočia. Významný vplyv na reformáciu v tejto oblasti mali okolité stolice a mestá. V období pred bitkou pri Moháči je možné predpokladať vplyv miest Banská Štiavnica, kde v roku 1522 hlásal Lutherovo učenie Ján Krysling,¹¹ a Šopron, kde prostredníctvom kázní proti katolicizmu šírili nové učenie miestni františkáni.¹² Možno je však aj vplyv mesta

⁵ KÚR, G. *A Komáromi Református Egyházmegye. I. kötet*. Komárom : Jókai Nyomda, 1937. 264 s. Nové vydanie bolo doplnené o úvodnú štúdiu, ktorej autorom bol Lajos Csémy. KÚR, G. *A Komáromi Református Egyházmegye*. Bratislava : Kalligram, 1993.

⁶ PAYR, S. *Dunántúli Evangélikus Egyházkerület története*. Sopron : Székely és társa, 1924. 932 s.

⁷ Napr. THURY, E. *A Dunántúli Református Egyházkerület Története*. Pápa : Főiskolai Nyomda, 1908. Nové vydanie, doplnené o jeho krátky životopis a bibliografiu: THURY, E. *A Dunántúli Református Egyházkerület Története. 1. kötet*. Bratislava : Kalligram, 1998. 608 s.; THURY, E. *A Dunántúli Református Egyházkerület Története. 2. kötet*. Bratislava : Kalligram, 1998. 440 s.

⁸ Napr. BÁRDOS, I. – KECSKÉS, L. – MÁCZA, M. (zost.). *Komárno. Komárom. Mesto na oboch brehoch Dunaja*. Komárno – Komárom : Samospráva mesta Komárno – Komárom Város Önkormányzata, 1994, s. 8; KECSKÉS, L. *Komárom az erődök városa*. Budapest : Zrínyi Katonai Kiadó, 1984, s. 83; SZÉNÁSSY, Z. *Rév-Komárom*. Komárom : KT Kiadó, 1998, s. 60; TAKÁTS, S. *Lapok egy kis város múltjából*. Komárom : Ziegler Károly, 1886, s. 104 – 105; TAKÁTS, S. *Fejezetek Komárom művelődés-és gazdaságtörténetéből*. Tatabánya : Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat, 1996, s. 150.

⁹ Napr. BUCKO, V. *Mikuláš Oláh a jeho doba (1493 – 1568)*. Bratislava : Universum, 1940. 228 s.; BUCKO, V. *Reformné hnutie v arcibiskupstve ostrihomskom do roku 1564*. Bratislava : Unia, 1939. 327 s.

¹⁰ KÓNYA, P. a kol. *Dejiny Uhorska*, s. 224.

¹¹ KÓNYA, P. *Lutherská konfesionalizácia*. In *Konfesionalizácia na Slovensku v 16. – 18. storočí*. Peter Kónya a kol. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2010, s. 20.

¹² ZOVÁNYI, J. *A reformáció Magyarországon 1565-ig*. Budapest : Állami Könyvtarjesztő Vállalat, 1986, s. 25.

Prešporok, kde na jar 1526 istý človek menom Ondrej otvorene hlásal reformačné učenie,¹³ zatiaľ čo kráľovskí komisári hľadali v meste kacírov.¹⁴

Lutherovo učenie sa do mesta Komárno a jeho okolia dostalo pravdepodobne prostredníctvom nemeckých obchodníkov. Uhorsko totiž malo v tomto období úzke obchodné kontakty s nemeckými krajinami.¹⁵ Cesta do dôležitých centier obchodu viedla v mnohých prípadoch cez územie neskoršej Komárňanskej reformovanej diecézy, keďže jednou z najjednoduchších, najlacnejších a najrýchlejších možností prepravy tovaru bola plavba po rieke Dunaj smerom do Uhorska, opačným smerom zas zabezpečovali prepravu tovarov povozníci z Komárna¹⁶ a z územia Žitného ostrova. Je ťažko predstaviteľné, že by obchodníci, ktorí sa počas dlhšej cesty viackrát zastavili, nepredali okrem tovaru aj duchovné hodnoty.¹⁷

V prípade mesta Komárno však zohrával pri udomácnení reformácie dôležitú úlohu aj ďalší faktor – miestny hrad. Ten v období stredoveku slúžil ako sídlo štátnych úradov, resp. ako miesto pre zábavu kráľovskej rodiny a najvyšších krajinských hodnostárov, po roku 1526¹⁸ sa však stáva dôležitou súčasťou systému protiosmanských opevnení.¹⁹ Komárňanský hrad obsadil 9. augusta 1527 cisár Ferdinand I.²⁰ a zanechal tu posádku zloženú z nemeckých, talianskych a španielskych žoldnierov. Veliteľom hradu sa stal Ernest von Braunstein,²¹ ktorý tak ako aj ďalší z veliteľov hradu, Ján Hardeck,²² bol protestantom, a v ich posádkach bolo mnoho Nemcov,

¹³ KÚR, G. *A Komáromi Református Egyházmegye*, s. 39.

¹⁴ Už pred rokom 1526 prijal uhorský snem prvé zákony proti stúpencom reformácie. Napr. zákonný článok č. 54 z roku 1523 nariadil odsúdenie všetkých luteránov a ich ochrancov ako kacírov a nepriateľov Panny Márie na stratu hlavy a majetku. *Corpus Iuris Hungarici. Magyar Törvénytár 1000 – 1526. évi törvények*. Budapest : Franklin-Társulat, 1899, s. 824; *Ezer év törvényei*. [online]. [cit. 2016.11.28.]. Dostupné na internete: <https://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=1442>. V roku 1525 bol prijatý ešte prísnejší zákon, keď zákonný článok č. 4 nariadil vyhubenie luteránov a povolil ich zadržanie a upálenie nielen cirkevným, ale aj svetským osobám. *Corpus Iuris Hungarici. Magyar Törvénytár 1000 – 1526. évi törvények*, s. 831; *Ezer év törvényei*. [online]. [cit. 2016.11.28.]. Dostupné na internete: <https://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=1448>. Tieto zákony však v praxi neboli dodržiavané. KÓNYA, P. a kol. *Dejiny Uhorska*, s. 225.

¹⁵ Uhorsko dodávalo na nemecké trhy obilniny, víno, jatočné zvieratá a iné poľnohospodárske produkty, kým nemeckí obchodníci predávali v Uhorsku remeselné výrobky. Okrem toho väčšinu baní cenných kovov v Uhorsku vlastnila rodina Fuggerovcov. BUCSAY, M. *A protestantizmus története Magyarországon*. Budapest : Gondolat, 1985, s. 35.

¹⁶ Bližšie pozri: KECSKÉS, L. *Komáromi mesterségek*. Bratislava : Madách, 1978, s. 186 – 227.

¹⁷ KÚR, G. *A Komáromi Református Egyházmegye*, s. 42 – 43.

¹⁸ Pohraničným opevnením sa Komárno stalo po páde Budína (1541) a hradov Ostrihom a Tata (1543) do rúk Osmanov.

¹⁹ O komárňanskom hrade píše aj dvorský historiograf cisára Ferdinanda I. Habsburského Gašpar Ursinus Vellius: „[...] kde Váh sa vlieva do Dunaja, leží aj vďaka prirodzeným danostiam, aj vďaka práci ľudskej ruky v zvláštnej miere posilnený hrad s názvom Komárno, ktorý je v miery najobľúbenejším rekreačným miestom kráľov, v prípade vojny je to zas nezanedbateľné opevnenie.“ BALOGH, J. *A művészet Mátyás udvarában* : I. *Adattár*. Budapest : Akadémiai Kiadó, 1966, s. 160; VELIUS, C. U. *Tíz könyv a magyar háborúról*. Máriabesnyő : Attraktor, 2013, s. 9.

²⁰ Hrad, neskôr pevnosť zostala v službách Habsburgovcov až do roku 1918, s výnimkou obdobia uhorskej revolúcie a oslobodzovacieho boja v rokoch 1848 – 1849.

²¹ Ernestovi von Braunstein záložoval hrad cisár Ferdinand I. za čiastku 9 710 zlatých. KECSKÉS, L. *Komárom az erődök városa*. Budapest : Zrínyi Katonai Kiadó, 1984, s. 40.

²² Ján Hardeck sa stal veliteľom hradu v roku 1529. FÉNYES, E. *Komárom vármegye leírása (1848)*.

prívržencov reformácie.²³ Pre ich duchovné potreby pozývali velitelia do Komárna protestantských farárov, ktorí vykonávali privátne vojenské bohoslužby, na ktorých sa zúčastnili aj niektorí obyvatelia mesta. Práve od nich si mestská verejnosť postupne osvojila nové vyznanie.²⁴ Za prvých reformátorov Komárna a okolia tak môžeme označiť táborových farárov nemeckých žoldnierov hradu. Reformačné učenie však mohli v meste šíriť aj ďalší zahraniční táboroví farári, ktorí sa na územie Uhorska dostali v sprievode vojenských oddielov z nemeckých krajín.²⁵ Napr. v roku 1543 táboril pri Komárne David Ungnad, ktorého početné vojsko tiež disponovalo vlastným protestantským farárom.²⁶

Prvú zmienku obsahujúcu meno evanjelického farára v Komárne uvádza vo svojich zápisoch niekdajší farár z obce Svätý Peter Žigmund Ónodi: „[...] *Martin Plechner* už v roku 1535 bol pozvaný z *Wittenbergu* za *farára mesta Komárno*, *potom ako posledný farár mesta františkánsky Gašpar Fráter bol vyhnaný obyvateľmi Komárna*, *ktorí prešli na protestantské náboženstvo*.“²⁷ Tento zápis však obsahuje viacero nepresností. Spomenutý Martin Plechner (alebo Platner) totiž pôsobil v Komárne až v polovici 16. storočia.²⁸ Pravdepodobne tento Martin Plechner bol prvým duchovným pastierom v Kostole sv. Ondreja, ktorý bol v tom čase zabezpečený pre reformáciu.²⁹ Jeho nástupcami boli pravdepodobne Štefan Schrott a Ján Plieninger.³⁰ Podľa Ónodiho Plechner a jeho nástupca *Zchrott* často chodili aj do okolitých dedín šíriť a kázať nové učenie a tým je možné ich považovať za prvých reformátorov tzv. Matúšovej zeme.³¹ K prvým reformátorom tejto oblasti zaraďuje Ónodi aj Valenta Singeliusa,

Bratislava : Kalligram, 1994, s. 125; GYULAI, R. *Törökvilág Komárom megyében*. Komárom : Stark Jenő Könyvnyomdája, 1894, s. 16.

²³ PAYR, S. *Dunántúli Evangélikus Egyházkerület története*, s. 520.

²⁴ KÚR, G. *A Komáromi Református Egyházmege*, s. 44.

²⁵ Napr. v roku 1542 prišlo na územie Uhorska vojsko brandenburského markgrófa Joachima, ktoré sprevádzali táboroví farári Johann Agricola, Johann Steinbach a Theobald Aman. FRANKÓI, V. Melanchton és magyarországi barátai. In *Századok*. 1874, roč. 8, 3. zošit, s. 178 – 179.

²⁶ BOTTA, I. *Huszár Gál élete, művei és kora*. Budapest : Akadémiai Kiadó, 1991, s. 256 – 257.

²⁷ KÚR, G. *A Komáromi Református Egyházmege*, s. 44.

²⁸ „Vö Wittenbergu v roku 1550 už vyslovene pre potreby komárnianskeho zboru vysvätili za farára Martina Platnera“. KECSKÉS, L. *Komárom az erődök városa*, s. 83; „Evanjelický veliteľ v roku 1550 sem pozval za farára Martina Plocknera (Plattner, Plechner), ktorého vysvätili 12. novembra tohto roku. (Martinus, uti ex litteris conjiciebam, Platner, hinc Comarominum vocatus.) PAYR, S. *Dunántúli Evangélikus Egyházkerület története*. s. 520.; *Komáromi evangélikus egyházközség : a gyülekezet története*. [online]. [cit. 2014.10.19.]. Dostupné na internete: <http://komarom.lutheran.hu/tortenet.html>; ZOVÁNYI, J. *A reformáció Magyarországon 1565-ig*, s. 245.

²⁹ MAGYARY, Sz. *Adatok a komáromi Szent András-templom történetéhez*. Komárom : Ziegler Károly, 1884, s. 7.

³⁰ PAYR, S. *Dunántúli Evangélikus Egyházkerület története*, s. 520; Mária B. Bartal uvádza mená Štefan Zchort a Ján M. Pfeininger, avšak ňou uvedené roky sú pravdepodobne nesprávne prevzaté zo staršieho zdroja. B. BARTAL, M. *Komárom templomai*. Komárom : KT Könyv-és Lapkiadó Kft., 2007, s. 55.

³¹ Po maďarsky Mátyusföld, k historickému vymedzeniu pojmu bližšie pozri: NOVÁK, V. *A Mátyusföld történelmi meghatározása*. In *Mátyusföld II. : egy régió története a XI. századtól 1945-ig*. László Bukovszky (szerk.). Komárno – Dunajská Streda : Fórum Kisebbségkutató Intézet – Lilium Aurum, 2005, s. 21 – 22.

ktorý bol podľa jeho záznamov farárom v Komárne, Chotíne a krátko aj vo Svätom Petre, neskôr sa stal farárom v Trnave.³²

Reformácia teda hlboko zapustila korene aj v Komárne a jeho okolí a rozšírila sa v takej miere, že v polovici storočia malo byť na území Žitného ostrova približne 300 protestantských zborov.³³ V takej situácii sa 7. mája 1553 stal ostrihomským arcibiskupom Mikuláš Oláh.³⁴ Jeho cieľom bolo zastavenie šírenia reformácie a snažil sa k tomu získať aj podporu panovníka a snemových zákonov, okrem toho sa snažil aj o uvedenie zákonov z roku 1548 do života.³⁵ Už v roku 1557 schválil prešporský snem zákonný článok č. X., ktorý nariadil, aby vizitátori mohli kanonické vizitácie uskutočňovať plnohodnotne, bez akejkoľvek prekážky a aby skôr vydané zákony boli zachované a uznané za platné.³⁶ Presadenie tohto zákonného článku malo pre Oláha veľký význam. Na jednej strane sa mu takto podarilo „zlegalizovať“ plánované kanonické vizitácie, prostredníctvom ktorých chcel získať presné správy o cirkevných a náboženských pomeroch vo svojej diecéze,³⁷ na druhej strane katolíci na základe tohto zákonného článku vyžadovali od protestantských farárov poslušnosť voči arcibiskupovi.³⁸ Prostredníctvom ďalšieho zákonného článku (XI./1557) sa Oláhovi podarilo dosiahnuť aj to, aby farári, resp. biskupi mohli zákonnou cestou získať späť im odobraté cirkevné majetky.³⁹

Presadenie týchto zákonných článkov malo za dôsledok, že zosilnelo prenasledovanie protestantských farárov, predovšetkým na území arcibiskupskej diecézy. Príkladom na takéto prenasledovanie je prípad učiteľa Petra Somogyiho⁴⁰ zo Šale a jeho spoločníkov, miestnych farárov Ondreja Körmendiho a Michala Hadána, ktorí boli v júni 1557 zajatí a odvedení do väznice arcibiskupského paláca v Prešporku. Podľa spovede Somogyiho jeho spoločníci dlho nevydržali, zložili arcibiskupom vyžadovanú prisahu a popreli svoju vieru. Následne Hadán odišiel na územie Zadunajska a Körmendi, keď ho nútili verejne poprieť svoju vieru vo svojom pôsobisku, zomrel.⁴¹

³² KÚR, G. *A Komáromi Református Egyházmegye*, s. 44. Jeho trnavské pôsobenie datuje Ónodiho zápis do roku 1542. Toto datovanie však vyvrátil Jenő Zoványi, ktorý uvádza pôsobenie farára Valenta Lingeliusa v Trnave po roku 1576. ZOVÁNYI, J. *A magyarországi protestantizmus 1565-től 1600-ig*. Budapest : Akadémiai Kiadó, 1977, s. 232.

³³ THURY, E. *A Dunántúli Református Egyházkerület története I.*, s. 55.

³⁴ Život a kariéru bližšie pozri: BUCKO, V. *Mikuláš Oláh a jeho doba (1493 – 1568)*. Bratislava : Universum, 1940, s. 228; R. VÁRKONYI, Á. Oláh VI. Miklós. In *Esztergomi érsekek 1001 – 2003*. Margit Beke (szerk.). Budapest : Szent István Társulat, 2003, s. 256 – 261.

³⁵ ŠPIRKO, J. *Cirkevné dejiny II*. Turčiansky Sv. Martin : Neografia, 1943, s. 202.

³⁶ X. zákonný článok z roku 1557 o zachovaní výsad, slobôd a privilégií cirkvi. *Ezer év törvényei*. [online]. [cit. 2016.11.28.]. Dostupné na internete: <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=2207>

³⁷ BIZOŇOVÁ, M. Katolícka cirkev na území Slovenska v 16. a 17. storočí. In Peter Kónya a kol. *Konfesionalizácia na Slovensku v 16. – 18. storočí*, s. 153.

³⁸ KÚR, G. *A Komáromi Református Egyházmegye*, s. 58.

³⁹ XI. zákonný článok z roku 1557: „aby cirkevné majetky odňaté cirkvi farári, a keby títo tak nekonali, tak biskupi mohli zákonnou cestou získať späť“ *Ezer év törvényei*. [online]. [cit. 2016.11.28.]. Dostupné na internete: <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=2208>

⁴⁰ Proces a spomienky na zajatie zvečnil sám Peter Somogyi, ktorého zápisy boli publikované: STROMP, L. Somogyi Péter naplója (1557 – 1558). In *Magyar protestáns egyháztörténeti adattár. II. évfolyam*. László Stromp (szerk.). Budapest : Magyar Protestáns Irodalmi Társaság, 1903, s. 118 – 167.

⁴¹ THURY, E. *A Dunántúli Református Egyházkerület története I.*, s. 59.

Somogyi bol vo väzení niekoľkokrát vypočúvaný vyšetrovacím súdom, ktorému predsedal sám arcibiskup Oláh, ktorý ho dokonca označil za kacíra.⁴² Z väzenia bol Somogyi prepustený 7. júna 1558 na základe cisárskeho nariadenia bez toho, aby poprel svoju vieru.⁴³

V rokoch 1561 – 1562 bola v Komárne a okolí uskutočnená spomenutá kano-nická vizitácia, keď jednotlivé farnosti navštívil komáriňanský archidiakon Michal Dobrokutyai.⁴⁴ Vizitačná zápisnica uviedla len deviatich farárov, ktorí zostali verní katolíckej viere:

- v Nesvadoch vicearchidiakon Ladislav Kimley (Kömley),⁴⁵
- v Dvoroch Valent, ktorého kostol takmer spustol, keďže peniaze kostola obyva-telia zobrali a vrátiť nechcú,
- v Gúte⁴⁶ Ján,
- vo Veľkom Mederi Ladislav Csepy,
- v Balvanoch Gašpar, ktorého zbor pozostáva z pravých kresťanov, okrem Lukáša Pozara, ktorý je najväčším kacírom.⁴⁷
- v Okoličnej Valent,
- v Bátorových Kosihách Michal,
- v Modranoch Anton,
- v obci Tenye (Thonye, Theüne)⁴⁸ Michal.

Z roku 1562 je známy ešte jeden katolícky kňaz: Matúš v obci Tôň, v ktorej v pred-chádzajúcom roku katolícky kňaz nebol. V tomto roku sa však uvoľnilo miesto kňaza v Balvanoch.⁴⁹ V ostatných 29 zboroch katolícky kňaz nebol,⁵⁰ o štyroch zboroch vizitátor uviedol, že boli luteránske.⁵¹ V obciach Pribeta, Martovce a Imeľ spustošili kostol Osmani a obyvatelia im predali farský majetok, aby sa mohli od nich vykúpiť.

⁴² „... dignus es tu haeretice, qui una cum libris tuis publice conburraris.“ STROMP, L. Somogyi Péter naplója (1557 – 1558), s. 164.

⁴³ KÜR, G. A Komáromi Református Egyházmegye, s. 63.

⁴⁴ Michal Dobrokutyai (? – 1576) bol od roku 1547 ostrihomským kanonikom a od roku 1550 komáriňanským archidiakonom. BOTTA, I. Huszár Gál élete, művei és kora, s. 257.

⁴⁵ Ladislaus de Kimle. BUCKO, V. Reformné hnutie v arcibiskupstve ostrihomskom do roku 1564, s. 128.

⁴⁶ Dnes Kolárovo, okres Komárno.

⁴⁷ „Parochiani quoque eius sunt omnes boni chistiani excepto Luca Posar, qui est summus hereticus.“ BUCKO, V. Reformné hnutie v arcibiskupstve ostrihomskom do roku 1564, s. 126.

⁴⁸ Ide o niekdajšiu obec Töne (maď. Tőnye), ktorá sa stala súčasťou obce Dolný Štál, okres Dunajská Streda.

⁴⁹ Tunajší zbor pravdepodobne vplyvom spomenutého Lukáša Pozara prešiel k protestantizmu a kňaza Gašpara vyhnali. BOTTA, I. Huszár Gál élete, művei és kora, s. 258.

⁵⁰ Katolícki kňazi neboli napr. v obciach Strekov, Rúbaň, Jasová, Semerovo, Dubník, Marcelová, Iža, Chotín, Ďala, Lándor, Vék, Bajč, Radvaň a Pavel. GYULAI, R. Törökvilág Komárom megyében. Komárom : Stark Nyomda, 1894, s. 18.

⁵¹ Hypolthfalva, Hédervár, Ásvány, Zámoly.

V Nemej⁵² si zemepán Ján Kološ postavil na mieste kostola dom a farský majetok zhabal, kým v obciach Lél, Trávník a Ásványtő⁵³ boli kostoly spustošené.⁵⁴

V období vyhotovenia kanonickej vizitácie nemalo katolíckeho kňaza ani mesto Komárno, vo vizitácií však boli uvedení dvaja protestantskí duchovní pastieri. Jedným z nich bol kaplán Nemcov Tiburcius, ktorý sa neustále zdržiaval v priestoroch kasární. Vizitácia ho charakterizuje ako tvrdošijného, namysleného a kacírskeho duchovného pastiera, ktorého v roku 1562 exkomunikovali, keďže sa oženil v období veľkého pôstu.⁵⁵ Jeho patrónom bol veliteľ nemeckej časti posádky komárnanskeho hradu, Martin Nidermayr. Druhým protestantským duchovným pastierom bol presbyter Lukáš, kaplán nasadistov⁵⁶ a farár uhorskej časti posádky, ktorého vizitátor charakterizuje ako neodbytného a tvrdohlavého človeka.⁵⁷ Za odmietnutie poslušnosti pri vizitácii a odmietnutie predvolania na trnavský koncil mu hrozilo exkomunikovanie a keďže ani hradný kapitán Ján Paksy mu nedokázal zabezpečiť ochranu, tak onedlho opustil mesto.⁵⁸

Potom ako presbyter Lukáš opustil Komárno, arcibiskup Mikuláš Oláh sa pokúsil o reštauráciu katolicizmu v meste, kam na obsadenie uvoľnenej farárskej pozície vyslal uhorského vikára dominikánov, svojho niekdajšieho familiára Gašpara Frátera z Körmenu.⁵⁹ Toho prijali hradný kapitán Paksy, vojsko a obyvatelia mesta ľudsky a mierne, dokonca mali svedč a prijímanie katolíckym spôsobom.⁶⁰ Onedlho však kapitán Paksy pozval do Komárna za kaplána nasadistov Gála Huszára, ktorý bol 18. augusta 1562 nútený opustiť Trnavu.

Gál Huszár⁶¹ je považovaný za jedného z najvýznamnejších reformátorov Komárna a okolia. Rozšírenie reformácie v tejto oblasti síce predbehlo jeho pôsobenie

⁵² Dnes Klížska Nemá, okres Komárno.

⁵³ Táto obec ležala medzi dnešnými obcami Čičov, Klížska Nemá a Trávník, zanikla pravdepodobne okolo roku 1670 následkom ničivej povodne. KÚR, G. *Küzdelmeink*. Bratislava : Kalligram, 2000, s. 98.

⁵⁴ K výsledkom vizitácie bližšie pozri BOTTA, I. *Huszár Gál élete, művei és kora*, s. 258 – 260; BUCKO, V. *Reformné hnutie v arcibiskupstve ostrihomskom do roku 1564*. Bratislava : Unia, 1939, s. 125 – 131; BUCKO, V. *Mikuláš Oláh a jeho doba (1493 – 1568)*, s. 117 – 118.

⁵⁵ „*Ibi quoque etiam alter, qui manet in castro, nomine Tyburcius, hereticus, pertinax et turgidus, qui etiam est excommunicatus, quia uxorem duxit in quadragesima.*“ BUCKO, V. *Reformné hnutie v arcibiskupstve ostrihomskom do roku 1564*, s. 130.

⁵⁶ Najpočetnejšiu a najcharakteristickejšiu zložku komárnanskej hradnej posádky počas bojov s Osmanmi tvorili nasadisti alebo vodní hajdúsi. Ich lode boli veľmi pohyblivé, aj preto celá uhorská dunajská flotila pozostávala v tom čase z týchto lodí. Po bitke pri Moháči určil Ferdinand I., že centrálny prístav pre tieto lode bude v Komárne a zostalo v platnosti až do konca osmanského panstva v Uhorsku. Bližšie o lodiach a nasadistoch viď. KECSKÉS, L. *Komárom az erődök városa*, s. 48 – 56; KECSKÉS, L. *Komáromi mesterségek*, s. 168.

⁵⁷ „*Ibi est quidam Lucas presbyter satis protervus et contumax, qui se ait nemini obtemperaturum, etiam si Vestra Reverendissima Dominatio illi aliquid mandaverit se non obtemperaturum iussis eiusdem.*“ BUCKO, V. *Reformné hnutie v arcibiskupstve ostrihomskom do roku 1564*, s. 130.

⁵⁸ BOTTA, I. *Huszár Gál élete, művei és kora*, s. 260.

⁵⁹ Meno Gašpara Frátera obsahuje aj spomenutý zápis Žigmunda Ónodiho, avšak aj v tomto prípade je jeho záznam nepresný.

⁶⁰ BOTTA, I. Fráter Gáspár. In *Irodalomtörténeti Közlemények*. ISSN 0021-1486, 1972, roč. 76, č. 4, s. 491.

⁶¹ Gál Huszár (? – 23. októbra 1575), reformátor, kníhtlačiar. Okrem Komárna pôsobil v Magyaróvári, Košiciach, Debrecíne, Trnave, Komjaticiach a meste Pápa. K jeho životu bližšie

o niekoľko desaťročí, avšak jeho zásluhou je, že dokázal posilniť reformáciu v oblasti, ktorú výrazne postihlo prenasledovanie protestantov arcibiskupom Oláhom. Pravdepodobne on sa zaslúžil o to, aby zbory, ktoré pod arcibiskupskou hrozbou prešli ku katolicizmu, sa opäť vrátili k reformačným učeniam.⁶² Svoju prácu kazateľa a organizátora cirkvi plnil s takou úspešnosťou, že arcibiskup Oláh sa onedlho opäť pokúsil obmedziť jeho činnosť. Už 31. októbra 1562 sa listom obrátil na Ferdinanda I. a žiadal odstránenie kacíra a sakramentára⁶³ Gála Huszára z Komárna,⁶⁴ odpovede sa však nedočkal. 9. januára 1563 sa tak rozhodol listom vyzvať nasadistov, mešťanov a veliteľa Nidermayra, aby odstránili a vyhnali farára Gála.⁶⁵ Následne sa 17. januára obrátil so žiadosťou o odstránenie Gála Huszára už nielen na panovníka Ferdinanda I., ale aj na arciknieža Karola, ktorý jeho žiadosti vyhovel a 22. januára 1563 poslal zatýkací rozkaz proti Gálovi Huszárovi.⁶⁶ O zatýkacom rozkaze sa však dozvedel aj kapitán nasadistov Štefan Nagy, ktorý bol prívržencom Huszára a tak mu poskytol čas aj príležitosť k úteku.⁶⁷ Potom ako bol arciknieža informovaný o úteku Gála Huszára,⁶⁸ poslal nariadenie veliteľovi Nidermayrovi a Nagyovi, aby v prípade návratu „menovaného Gála“ ho zadržali.⁶⁹

Aj potom ako sa Gálovi Huszárovi podarilo ujsť z Komárna, si protestantská cirkev zachovala v meste a jeho okolí pomerne silné pozície. Hoci staršia odborná literatúra uvádza, že v tomto období chodil do Komárna vykonávať bohoslužby jeden františkánsky mních,⁷⁰ pravdepodobne sa za tým skrýva spomenutý Gašpar Fráter,

pozri napr. BOTTA, I. *Huszár Gál élete, művei és kora*, s. 17 – 344; FRANKÓI, V. *Huszár Gál Óvárt*, Kassán és Komáromban. In *Századok*. 1876, roč. 10, s. 22 – 35; KÖBLÖS, J. – KRÁNITZ, Zs. (szerk.). *A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai. I. 1526 – 1760*. Pápa : Pápai Református Gyűjtemények, 2009, s. 428; SZINNYEI, J. *Magyar írók élete és munkái*. [online]. [cit. 2014.10.25.]. Dostupné na internete: <http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/h/h09010.htm>; ZOVÁNYI, J. *Magyarországi Protestáns Egyháztörténeti Lexikon*. Debrecen : Tiszántúli Református Egyházkerületi és Kollégiumi Nagykönyvtár Elektronikus Könyvtára, 2005, s. 271.

⁶² FRANKÓI, V. *Huszár Gál Óvárt*, Kassán és Komáromban. In *Századok*. 1876, roč. 10, s. 34.

⁶³ Arcibiskup Oláh vo svojich listoch často označuje Huszára za sakramentára, avšak toto obvinenie bolo pravdepodobne neopodstatnené.

⁶⁴ Ako v liste cisárovi napísal: „Teraz však, keď menovaný Gál, kacíř a sakramentár, tam [do Komárna – pozn. autora] prišiel – ako som počul – znovu ich oklamal.“ BOTTA, I. Fráter Gáspár. In *Irodalomtörténeti Közlemények*. ISSN 0021-1486, 1972, roč. 76, č. 4, s. 491.

⁶⁵ Vyplyva to z listu veliteľa nemeckej časti posádky, Martina Nidermayra, ktorý poslal 8. februára 1563 arcikniežaťu Karolovi. BOTTA, I. *Huszár Gál élete, művei és kora*, s. 267 – 268.

⁶⁶ Veliteľ nemeckej časti posádky Martin Nidermayr obdržal zatýkací rozkaz 8. februára 1563. Tamže, s. 270.

⁶⁷ FRANKÓI, V. *Huszár Gál Óvárt*, Kassán és Komáromban. In *Századok*. 1876, roč. 10, s. 34 – 35; GYULAI, R. *Törökvilág Komárom megyében*, s. 18; KECSKÉS, L. *Komárom az erődök városa*, s. 83; PAYR, S. *Dunántúli Evangélikus Egyházkerület története*, s. 521; TAKÁTS, S. *Fejezetek Komárom művelődés- és gazdaságtörténetéből*. Tatabánya : Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat, 1996, s. 150.

⁶⁸ Huszár ušiel z Komárna začiatkom februára a vrátil sa do Trnavy. BOTTA, I. *Huszár Gál élete, művei és kora*, s. 265.

⁶⁹ Bližšie pozri: Tamže, s. 267 – 271.

⁷⁰ Napr. BOROVSZKY, S. *Magyarország vármegyéi és városai*. [online]. [cit. 2014.10.23.]. Dostupné na internete: <http://mek.oszk.hu/09500/09536/html/0012/16.html>; GYULAI, R. *Törökvilág Komárom megyében*, s. 18 – 19.

ktorého snahy o reštauráciu katolicizmu v Komárne zostali neúspešné. Pokusy o rekatolizáciu mesta však pokračovali aj po smrti arcibiskupa Mikuláša Oláha. Nový ostrihomský arcibiskup Anton Vrančič⁷¹ vyzval komárnanského hradného kapitána Júliusa Salma: „Zložte už Vy, Komárnania, konečne masku a toho kacíra, ktorý sa neprávom stal kňazom, odstráňte spomedzi Vás.“⁷² Jeho pokus o odstránenie farára protestantov však tiež nebol úspešný, rovnako ako snahy o rekatolizáciu, keď v meste pôsobil katolícky kňaz František Kломann.⁷³ Po jeho smrti v roku 1573 sa Maximilián II. rozhodol nevymenovať nového ostrihomského arcibiskupa.⁷⁴ Až do roku 1596 zostal arcibiskupský stolec neobsadený, majetky arcibiskupstva boli spravované kráľovskými komisármi, čo malo za následok, že aj poddaní na území arcibiskupskej diecézy prechádzali k protestantizmu.⁷⁵

V roku 1573 navštívil Komárno protestantský teológ a farár Stephan Gerlach, ten zaznamenal, že mesto má drevený kostol,⁷⁶ ktorý patril pravdepodobne protestantom. V tomto roku už bol kapitánom Komárna protestantský plukovník Ondrej Kielmann z Göppingenu.⁷⁷ Zrejme on pozval na pozíciu farára Jána Hosiusa, ktorý bol vysvätený v Lipsku. Nemecká posádka hradu vydržovala v tomto období aj vlastnú školu, jej rektorom sa stal Baltazár Márkus.⁷⁸ V roku 1585 bol protestantským farárom v Komárne neskorší superintendent Mikuláš Dobronoki.⁷⁹ V týchto rokoch sa katolícki veriaci v Komárne zhromažďovali a modlili v nedeľu a počas sviatočných dní v dome Mateja Husára v susedstve Kostola sv. Ondreja.⁸⁰

V roku 1584 sa Kielmannovým nástupcom v pozícii hradného kapitána Komárna stal Mikuláš Pálffy,⁸¹ silný prívrženc katolíckej cirkvi. S jeho kapitánskym pôsobením súviselo prenasledovanie protestantov v Komárne a okolí.⁸² V tomto období sa viaceré okolité dediny, ktorých obyvateľstvo bolo zväčša protestantské, sťažujú na násilnosti spáchané Pálffyho oddielmi. Napr. obyvatelia obce Aňala⁸³ sa sťažovali, že

⁷¹ K jeho životu bližšie pozri: LAKATOS, A. Verancsics Antal. In *Esztergomi érsekek 1001 – 2003*. Margit Beke (szerk.). Budapest : Szent István Társulat, 2003, s. 261 – 268.

⁷² GYULAI, R. *Törökvilág Komárom megyében*, s. 19.

⁷³ PETROVAY RESKO, S. *Szabadtéri egyházi emlékek lexikona : Révkomáromi régió*. Komárno : KT Könyv- és Lapkiadó, 2004, s. 55.

⁷⁴ ZSILINSZKY, M. *A magyarhoni protestáns egyház története*. Budapest : Athenaeum, 1907, s. 134.

⁷⁵ ŠPIRKO, J. *Cirkevné dejiny II.*, s. 204.

⁷⁶ *Stephan Gerlach naplója*. Franckfurth am Mayn : Johann David Zunner, 1674. In *Ungnád Dávid Konstantinápolyi utazásai*. Fordította Kovács József László. Budapest : Szépirodalmi Kiadó, 1986, s. 105.

⁷⁷ GYULAI, R. *Komárom vármegye és város történetéhez*. Komárom : Ziegler Károly, 1890, s. 87.

⁷⁸ „... gewesener Schulmeister in Comorn.“ Rektorom školy bol do roku 1594, keď po správach o útoku Osmanov na Komárno opustil mesoto. PAYR, S. *Dunántúli Evangélikus Egyházkerület története*, s. 521. Jeho nástupcom vo funkcii rektora sa stal František Séllyei Halász. KÖBLÖS, J. – KRÁNITZ, Zs. (szerk.). *A dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai*. I. 1526 – 1760, s. 198.

⁷⁹ KÖBLÖS, J. – KRÁNITZ, Zs. (szerk.). *A dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai*. I. 1526 – 1760, s. 198, 382.

⁸⁰ B. BARTAL, M. *Komárom templomai*, s. 9.

⁸¹ K jeho životu bližšie pozri: JEDLICSKA, P. *Adatok erdödi báró Pálffy Miklós, a győri hősnek életrajza és korához 1552-1600*. Eger : Érseki Lyceumi Nyomda, 1897. 820 s.; O jeho pôsobení vo funkcii komárnanského kapitána bližšie viď. KECSKÉS, L. *Komárom az erődök városa*, s. 92 – 113.

⁸² ZOVÁNYI, J. *A magyarországi protestantizmus 1565-től 1600-ig*, s. 298.

⁸³ Dnes časť obce Nesvady, okres Komárno.

dvorský sudca Pálffyho Juraj Kalmár dal ich domy zbúrať a všetko dal odniesť do Nových Zámkov. Obyvatelia Nesvád, Dvorov,⁸⁴ Balvanov, Gúty, Zemného, Martoviec, Imeľa a Bajču podávali sťažnosti kvôli krádežiam a násilnostiam, keď im boli odňaté polia, odhnané kone a voly a obyvatelia prišli o všetky svoje majetky. Ďalšie obce, ako napr. Pribeta alebo Chotín boli úplne zničené.⁸⁵ V októbri 1594 bola komárňanská Stará pevnosť vystavená osmanskému obliehaniu, ktoré napokon nebolo úspešné. V tom čase bolo mesto vypálené, bojaschopné obyvateľstvo sa zúčastnilo na obrane pevnosti, ostatní obyvatelia odišli do bezpečnej Trnavy.⁸⁶ Počas tohto obliehania utrpel značné škody aj Kostol sv. Ondreja, ktorého veža sa zrútila a múry popraskali.⁸⁷

Približne od polovice 16. storočia sa na území Uhorska začína rozširovať švajčiarska reformácia Jána Kalvína.⁸⁸ Tá si získala veľkú popularitu a v priebehu niekoľkých desaťročí sa stala najsilnejším reformačným smerom v krajine. Priebeh kalvínskej reformácie sa však v západnej časti krajiny odlišoval od priebehu v ostatných častiach Uhorska. Habsburská moc a katolícka cirkev tu mali najsilnejšie pozície a boli schopné efektívnejšie zakročiť proti reformácii a magnátske rody, ktoré boli oporou katolicizmu a neskôr luteránstva, bránili prenikaniu kalvínskeho učenia do týchto častí krajiny⁸⁹ rovnako ako v tejto oblasti pôsobiace osobnosti luterskej reformácie.⁹⁰ Kalvínske učenie si však postupne získavalo čoraz viac prívržencov a po istom čase nutne muselo dôjsť k rozdeleniu dvoch reformačných smerov aj v západnej časti kráľovského Uhorska.⁹¹ V roku 1592 sa konala kalvínska synoda v Galante, kde bola zriadená Hornopodunajská superintendencia, niekedy nazývaná aj Poipeľskou, Komárňanskou, resp. Šamorínskou. Do jej rámca patrili reformované cirkevné zbory, ktoré sa nachádzali na území Prešporskej, Nitrianskej, Tekovskej, Hontianskej, Novohradskej, Rábskej, Komárňanskej, Ostrihomskej a Mošonskej stolice.⁹²

Z prelomu 16. a 17. storočia sa zachovali mená dvoch komárňanských protestantských farárov. Prvým z nich bol František Novai Síró,⁹³ druhým jeho nástupca Daniel Keresztes,⁹⁴ ktorého z Komárna vyhnal vacovský a jágerský biskup Štefan Szuhay.⁹⁵

⁸⁴ Dnes Dvory nad Žitavou, okres Nové Zámky.

⁸⁵ KÚR, G. *A Komáromi Református Egyházmegye*, s. 66.

⁸⁶ KECSKÉS, L. *Komárom az erődök városa*, s. 101 – 107.

⁸⁷ V takom stave zostal kostol tri desaťročia, po rekonštrukcii bol vysvätený v roku 1624. B. BARTAL, M. *Komárom templomai*, s. 9.

⁸⁸ KÓNYOVÁ, A. Kalvínska konfesionalizácia, vieroučné a územnosprávne konštituovanie reformovanej cirkvi v Uhorsku. In *Konfesionalizácia na Slovensku v 16. – 18. storočí*. Peter Kónya a kol. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2010, s. 100.

⁸⁹ BUCSAY, M. *A protestantizmus története Magyarországon*, s. 74.

⁹⁰ Napr. prvý evanjelický biskup Podunajská Peter Bornemissza alebo jeho nástupca vo funkcii Demeter Sibolti. K nim bližšie pozri: THURY, E. *A Dunántúli Református Egyházkerület története I.*, s. 68 – 80, 123 – 131.

⁹¹ KÚR, G. *A Komáromi Református Egyházmegye*, s. 83.

⁹² KÓNYOVÁ, A. Kalvínska konfesionalizácia, vieroučné a územnosprávne konštituovanie reformovanej cirkvi v Uhorsku. In *Konfesionalizácia na Slovensku v 16. – 18. storočí*. Peter Kónya a kol. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2010, s. 116.

⁹³ KÖBLÖS, J. – KRÁNITZ, Zs. (szerk.). *A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai. I. 1526 – 1760*, s. 198, 529.

⁹⁴ Tamže, s. 198, 448.

⁹⁵ Szuhay informoval biskupa Migazziho 3. decembra 1603 o tom, že on s vlastnou autoritou osobne

20. novembra 1601 nariadil arciknieža Matej novému komárňanskému kapitánovi, Jánovi Molartovi, aby do pevnosti pustil iba rímskokatolíckych kňazov.⁹⁶ V roku 1605 pôsobil v Komárne katolícky kňaz Dionýz Egri,⁹⁷ jeho pôsobenie v meste však pravdepodobne nemalo dlhšie trvanie. Po podpísaní viedenského mieru v roku 1606 a schválení zákonného článku I./1608 o náboženskej slobode⁹⁸ sa v Komárne a okolí znovu posilnila pozícia protestantov, keď už napr. v roku 1609 katolíci neboli pustení do mesta.⁹⁹ Onedlho sa však tento stav zmenil a v priebehu 17. storočia padlo za obeť postupne silnejúcemu rekatolizačnému tlaku niekoľko desiatok protestantských zborov.¹⁰⁰ Viaceré z nich mohli obnoviť svoju činnosť až po vydaní Tolerančného patentu cisárom Jozefom II.

vyhnal z Ostrihomu a Komárna kacírske kazateľov. BOROVSKÝ, S. *Magyarország vármegyéi és városai*. [online]. [cit. 2014.10.23.]. Dostupné na internete: <http://mek.oszk.hu/09500/09536/html/0012/16.html>

⁹⁶ PAYR, S. *Dunántúli Evangélikus Egyházkerület története*, s. 522. V priebehu 17. storočia sa viackrát vyskytol prípad, že rekatolizáciu Komárna a okolia neriadil ostrihomský arcibiskup osobne, ale prostredníctvom veliteľa komárňanskej pevnosti. Opatreniami proti protestantom bol známy napr. Dietrich Johann Reiffenberg v rokoch 1614 – 1624 alebo Karol Ľudovít Hoffkirchen v rokoch 1668 – 1692.

⁹⁷ GYULAI, R. *Törökvilág Komárom megyében*, s. 20.

⁹⁸ Prvý predkorunovačný zákonný článok, schválený prešporským snemom v roku 1608, garantoval slobodu vyznania nielen pre stavy, ale aj pre ostatné obyvateľstvo, vrátane poddaných. KÓNYA, P. a kol. *Dejiny Uhorska*. s. 254. Celé znenie zákonného článku bližšie pozri: I. zákonný článok (pred korunováciou) z roku 1608 o konfesijných záležitostiach. *Ezer év törvényei*. [online]. [cit. 2016.11.28.]. Dostupné na internete: <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=3105>

⁹⁹ GYULAI, R. *Törökvilág Komárom megyében*, s. 20.

¹⁰⁰ Napr. v obciach: Čiližská Radvaň, Zlatná, Okoličná, Turiszkállas (dnes časť obce Sokolce), Opatovský Sokolec, Okoč, Veľký Meder, Čičov, Nemá, Trávník, Veľké Kosihy, Moča, atď. LÉVAI, A. Az ellenreformáció eseményei és hatása Komáromban és környékén a 17. század második felében. In *Rekatolizácia, protireformácia a katolícka reštaurácia v Uhorsku. Rekatolizáció, ellenreformáció és katolikus megújulás Magyarországon*. Peter Kónya (ed.). Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2013, s. 78 – 79.

**CIRKEVNÉ DEJINY BANÍCKEJ OSADY ŠPANIA DOLINA
S DÔRAZOM NA KONFESIONÁLNE POMERY
V 16. A 17. STOROČÍ**

Zuzana MIČKOVÁ

Church History of the Mining Settlement of Špania Dolina with the Accent on the Confessional Conditions in the Period of 16th and 17th century

Špania Dolina, in the past a large mining settlement, in the historic district of the town Banská Bystrica, currently a small village, is known because of the mineral sources. The period of its founding is unknown, but significant boom of the settlement is recorded only after the Thurzo-Fugger company commenced its activities in the area. Following the privileged rights of Banská Bystrica, its inhabitants were legally, administratively and churchly subordinated to municipal body of Banská Bystrica. Religious history of Špania Dolina was directly influenced by the political processes and will. Shortly after swift adoption of the Reformation ideas, anti-Protestant activities started. The most turbulent was 17th century. It was mainly affected by re-Catholic ambitions of the chamber on the one hand, Jesuits influence, Church withdrawal from Protestants and rebellious pro-reformation reports and repeated Church withdrawal from Catholics on the other. Due to the political climate it was finally managed to recatholicize Špania Dolina.

Key words: Špania Dolina, Banská Bystrica, church history, reformation, recatolization.

Špania Dolina, v minulosti významná banícka osada, v súčasnosti malá obec, je historicky známou lokalitou vďaka svojmu podzemiu. Jej územie bolo súčasťou historického chotára slobodného kráľovského banského mesta Banská Bystrica. Spolu s mestom a ďalšími okolitými osadami tak utvárali jeden kompaktný celok v systéme tunajšieho banského podnikania. Banská Bystrica bola administratívnym, obchodným a zásobovacím centrom a okolité osady centrami samotnej banskej výroby.¹ Tieto osady vznikali, prípadne nadobúdali na väčšom či menšom význame v závislosti od ich hospodárskej produkcie.

Zmena v tomto systéme fungovania nastala koncom 15. storočia a v priebehu 16. storočia, keď do banskobystrického baníctva, výrazne na úkor tunajších mešťanov – ťažiarov, vstúpila turzovko-fuggerovská podnikateľská spoločnosť a neskôr samotný štát. Tieto skutočnosti mali vplyv nielen na zmenu dovtedy zaužívaných vzťahov (mešťania – banské robotníctvo), ale v kombinácii s celospoločenskými javmi i na cirkevný život banského robotníctva sústredeného v osadách. Z časového

¹ V tomto systéme osád bolo niekoľko druhov podľa pracovného zamerania ich obyvateľstva. Osady sa venovali prioritne baníctvu, hutníctvu a výrobe drevného uhlia.

horizontu je najzaujímavejšie obdobie od začiatku 16. storočia až do polovice 18. storočia, keď sa odohrávali turbulentné zmeny konfesionálnych pomerov. Ideálnym príkladom na pozorovanie tohto javu je najväčšia banícka osada tohto regiónu Špania Dolina.

Datovanie vzniku samotnej osady Špania Dolina je pomerne komplikované. Prvá písomná zmienka pochádza až z roku 1526,² no je isté, že ťažba na tomto území, prípadne v jej širšom okolí prebiehala už oveľa skôr, z čoho vyplýva aj predpoklad trvalého či prechodného osídlenia tejto lokality.³

Podľa privilegálnej listiny Banskej Bystrice z roku 1255, ktorá v metácii zahŕňala i územie neskoršej osady Špania Dolina, boli jej obyvatelia právne, správne i cirkevne podriadení orgánom v Banskej Bystrici.

Cirkevné dejiny Španej Doliny, podobne ako tie správne, teda nemožno pri najmenšom do začiatku 16. storočia oddeliť od cirkevných dejín Banskej Bystrice. Najstaršia písomná zmienka týkajúca sa banskobystrických cirkevných pomerov sa nachádza práve vo výsadnej listine z roku 1255. Jedným z privilégií, ktoré nemeckí hostia získali, bola slobodná voľba farára.⁴ Táto výsada znamenala významnú nezávislosť v cirkevnej oblasti. Územie nového mesta bolo totiž vyňaté spod správy hontianskeho, resp. zvolenského arcidiakona.⁵ Zo spoločnej vôle zvoleného farára potvrdzoval Banskobystričanom priamo ostrihomský arcibiskup. Pod právomoc mestského farára určite spadal celý mestský chotár a tento stav sa ani v nasledujúcich dvoch storočiach nemenil.

Čo sa týka cirkevnej organizácie postupne vznikajúcich banských osád, v najstaršom období tu pravdepodobne neexistovali žiadne samostatné farnosti. Ako dôkaz možno použiť mapku farností, ktorá bola vyhotovená podľa zoznamov pápežských decimátorov z rokov 1332 – 1337. Špania Dolina a ani žiadna iná blízka osada tu nefiguruje.⁶ Obdobná situácia je i v prípade špaňodolinského kostola.

Z nápisu situovaného nad vstupným renesančným portálom vedúcim do lode špaňodolinského kostola sa síce dozvedáme, že sanktuárium bolo postavené už v roku 1254,⁷ no vzhľadom na datovanie uvedeného nápisu do prvej tretiny 18. sto-

² *Dokumenty k baníckemu povstaniu na Slovensku (1525 – 1526)*. Ed. Peter Ratkoš. Bratislava : SAV, 1957, s. 269 – 270, č.5. V dokumente je nemecký aj latinský ekvivalent názvu osady Špania Dolina, Herren Grunt a Fundus Dominorum.

³ Do roku 1526 sa v širšom okruhu tejto lokality stretávame len so zmienkami o osade Piesky a zo všeobecným označením bane. Viac MIČKOVÁ, Z. *Banícka osada Špania Dolina od neskorého stredoveku k ranému novoveku*. Banská Bystrica : Právnická fakulta UMB, 2013.

⁴ *Ut plebanum de communi eligant voluntate, qui per ipsos venerabili patri archiepiscopo Strigoniensi presentabitur in ipsorum ecclesiam confirmandus. Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae II*. Ed. Richard Marsina. Bratislava : Obzor, 1987, č. 491, s. 50. ŠA Banská Bystrica – pobočka Banská Bystrica, f.: MBB fasc-1/1-S.

⁵ TOMEČEK, O. *Drevorubači a uhliari v lesoch Banskej Bystrice*. Banská Bystrica : Fakulta humanitných viet UMB, 2010, s. 159.

⁶ RUTTKAY, A. – SLIVKA, M. Cirkevné inštitúcie a ich úloha v sídliskovom a hospodárskom vývoji Slovenska v stredoveku. In *Archaeologia historica 10*. Brno – Nitra 1985, s. 337 – 340.

⁷ SANCTUARIUM ERECTUM. ANNO 1254. NAVIS TEMPLI MURATA. ANNO 1593. TEMPLUM PROLONGATUM CUM. ADIECTA TURRI SUMPTIBUS PAR. TIM COMUNITATIS PARTIM PIO. RUM CATHOLICORUM A 1723.

ročia možno konštatovať, že rok 1254, kedy malo byť postavené sanktuárium, je nepodložený.

V historickom chotári Banskej Bystrice v tomto čase podľa prameňov vieme len o Farskom kostole Nanebovzatia Panny Márie, Špitálskom kostole, Kostole sv. Jakuba a Kostole sv. Antona a Pavla pustovníkov v Sásovej.⁸ Podľa kostolov sa zvyklo hovoriť aj osadám, napr. Sv. Jakub a Sv. Anton (Sásová). Ak by v tomto období stál kostol aj v Španej Doline, bola by iste zachovaná aspoň nejaká zmienka o takej významnej stavbe.

Navyše treba dodať, že dosiaľ ani žiadna seriózna umelecko-historická štúdia nepotvrdila na špaňodolinskom kostole prvky románskeho slohu, ktoré by mohli dokázať jeho starobylosť.⁹

Pravdivou, resp. potvrdenou informáciou vyčítanou z nápisu ale určite zostáva, že dnešná podoba špaňodolinského kostola je výsledkom postupných prestavieb. Počiatky tejto stavby však treba hľadať asi v polovici 15. storočia. Toto časové ohraničenie podporuje aj skutočnosť, že v bočnej kaplnke kostola je dodnes zachované neskorogotické okno, ktoré mohlo byť súčasťou pôvodne samostatne stojacej kaplnky (predchodkyne špaňodolinského kostola).

Po kultúrnej a stavebnej stránke sa druhá polovica 15. storočia v Banskej Bystrici niesla v duchu radikálnej prestavby farského kostola, čo si určite vyžadovalo prítomnosť odborníkov z tejto oblasti remeselnej výroby. Bolo by celkom logické, ak by aktivity miestnej kamenárskej dielne využili aj okolité dediny či banské a hutnícke osady.¹⁰

O tom, že banské osady nemali pomerne dlho vlastné cirkevné ustanovizne, svedčí i skutočnosť, že banské robotníctvo prostredníctvom náboženskej organizácie Bratstvo Božieho tela prispievalo v druhej polovici 15. storočia vo veľkej miere na prestavbu a výzdobu hlavného banskobystrického farského kostola.¹¹ Pri baniach a hutách sa zvykli v najstarších časoch stavať nanajvýš jednoduché kaplnky.¹²

Významným medzníkom v dejinách osady Špania Dolina bol vznik turovsko-fuđerovskej podnikateľskej spoločnosti (1492 – 1525). Práve so vstupom tejto spoločnosti do banskobystrického banského podnikania sa spája masívny rozvoj samotnej osady Špania Dolina. Práve počas fungovania spoločnosti bol v tejto oblasti vybudovaný rozsiahly banský komplex a veľkému počtu banského robotníctva sa tu vytvoril priestor na trvalé usídlenie mimo mesta.

⁸ *Mesto Banská Bystrica: Katalóg administratívnych a súdnych písomností (1020) 1255 – 1536. I. II.*, Vypracoval Ctibor MATULAY. Bratislava : Archívna správa MV SSR, 198, s. 21, 24, 64, č. 21, 22, 33 a 194.

⁹ CHLADNÁ, Z. Kostol Premenenia Pána v Španej Doline z aspektov archívno-historického výskumu. In *Acta Historica Neosoliensia Tomus 10*. Banská Bystrica : FHV UMB, 2007, s. 78.

¹⁰ CHLADNÁ, Z. Kostol Premenenia Pána v Španej Doline z aspektov archívno-historického výskumu, s. 79.

¹¹ Prvá konkrétna zmienka o bratstve je v odpustkovej listine z roku 1463, viažucej sa na Farský kostol Nanebovzatia Panny Márie. V dokumente sa píše, že bratstvo v meste jestvuje oddávna. *Mesto Banská Bystrica: Katalóg administratívnych a súdnych písomností (1020) 1255 – 1536. I.II.*, s. 78, č. 241.

¹² Zmienky o duchovných správcoch v banských oblastiach sú až z prvej tretiny 16. storočia. Pri vypočúvaní svedkov v kauze ohľadom bratstva Božieho tela bol vypočutý i kňaz z Ľubietovej, ktorý predtým pôsobil pri baniach. *Dokumenty k baníckemu povstaniu na Slovensku (1525 – 1526)*, s. 127.

Tieto skutočnosti sa odrazili aj na zmene vzťahov v tejto oblasti. Mešťania, resp. mesto, vytlačené do veľkej miery z banského podnikania, sa dlhodobo snažilo zachovať práva voči banskému robotníctvu v oblasti jurisdikcie a zásobovania, čo turzovsko-fuggerovská podnikateľská spoločnosť prostredníctvom svojich faktorov ignorovala. Tento fenomén sa prejavoval aj v cirkevnej sfére (spor o bratstvo, odmietanie príspevkov na farský kostol).

Už v roku 1521 sa v Banskej Bystrici objavujú i prvé prejavy luteranizmu.¹³ Reformácia bola v okruhu banských miest prijatá pomerne rýchlo. Dôvodov bolo viacero. Primárnym bola nepochybne celkovo zložitá vnútorná a zahraničnopolitická situácia krajiny.¹⁴ Z regionálneho aspektu to bolo zase výrazne nemecké prostredie a čulé kontakty s nemeckými областami.

Reformačné myšlienky oslovili ako mešťanov, tak i banské robotníctvo, aj keď s rozdielnym vnímaním. Banskí robotníci si ju spájali hlavne so zlepšením svojho sociálneho postavenia, čo bolo badateľné najmä počas baníckeho povstania v rokoch 1525 – 1526.¹⁵

Postoj a zároveň riešenie kráľovského dvora voči šíriacej sa reformácii medzi vzbúrenými baníkmi je zjavný z rozsudku palatína Štefana Verböciho, ktorý bol vynešený nad banskobystrickými baníkmi 13. apríla 1526. Pôvodcov vzbury postihol na výstrahu najvyšší trest. V rozsudku sa niekoľkokrát opakuje ako jeden z dôvodov nepokojov šíriaci sa luteranizmus, konkrétne prekliata „luteránska sekta a skazonosné kacírstvo“, ktoré šíрили „bludársky kazatelia, nesprávne vysvetľujúci dogmy“.¹⁶

Najviac sa problému luteranizmu venuje tretí bod rozsudku, kde sa uvádza: „... naveky sa zrieknu vyššie spomenutého luteránskeho bludu a ako praví katolíci budú poslúchať napomenutia a cirkevné prikázania podľa úpravy a vyhlásenia farárov týchže miest, ktorí sú v tom čase riadne podľa cirkevného práva ustanovení a do svojho úradu uvedení, uznávajú nadriadenosť rímskeho pápeža, poslúchajú ostrihomského arcibiskupa a nie sú poškvrnení nijakým bludárstvom a budú im preukazovať úctu.“

Rozsudok banské robotníctvo ďalej zaväzoval naďalej prispievať finančne na potreby pre kaplnky a kostoly, ktoré sú postavené pri baniach alebo hutách. Osobitne sa spomínajú dvaja kapláni dobrých mravov, ktorí sú katolíci, poslúchajú rímskeho pápeža a sú ustanovení pri hute v Tajove a pri hute na Lupčici (Baláže).¹⁷ O iných banských osadách a ani o Španej Doline sa v tejto súvislosti dokument nezmieňuje. Dôvodom bola istotne skutočnosť, že katolícka dvorská vrchnosť odmietala podporovať španodolinskú cirkevnú obec naklonenú protestantizmu. Efekt spomínaných

¹³ ALBERTY, J. – MARTULIAK, P. *Banská Bystrica v znamení kalicha. História zboru ev. a. v. cirkvi a evanjelického školstva v Banskej Bystrici do roku 1918*. Banská Bystrica : TRIAN, 2001, s. 20.

¹⁴ Celková politická situácia krajiny a dôvody rýchlo sa šíriacej reformácie sú výstižne opísané v štúdií historičky E. Kowalskej. KOWALSKÁ, E. *Ozbrojená moc v procese rekatolizácie*. In *Vojenská história* 9. 2005, č. 2, s. 45 – 46.

¹⁵ TOMEČEK, O. *Náboženské zápasy v zázemí mesta Banská Bystrica po nástupe reformácie*. In *Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Ostraviensis* 226. *Historica* 13. Ostrava : Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2006, s. 57.

¹⁶ *Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov VI. Pod osmanskou hrozbou*. Bratislava : Literárne informačné centrum, 2005, s. 174.

¹⁷ *Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov VI. Pod osmanskou hrozbou*, s. 176. *Taktiež Dokumenty k baníckemu povstaniu na Slovensku (1525-1526)*, s. 153 – 162.

opatrení bol však mizivý a šíreniu reformácie, resp. zmene konfesie celej oblasti sa v tomto čase nedalo zabrániť.

Podľa schematizmu banskobystrickej diecézy, zostaveného v roku 1876 F.V. Sasinkom, v roku 1526 zriadili v Španej Doline samostatnú farnosť práve protestanti. V tej istej literatúre sa zároveň uvádza, že predtým bola Špania Dolina filia banskobystrickej farnosti.¹⁸ Rok 1526 ako medzník vzniku špaňodolinskej farnosti sa zatiaľ nedá iným pramenným materiálom ani podložiť, ale ani vyvrátiť. Ako prvý špaňodolinský kazateľ je uvádzaný Nikolaus, neskorší ľubietovský farár, ktorého miestom pôsobenia sa stala špaňodolinská kaplnka.¹⁹ Jeho nástupcom podľa menoslovu evanjelických kazateľov, uvedených už vo vyššie spomínanom banskobystrickom schematizme a taktiež v diele J. Slávika, bol od roku 1534 Bartolomej.²⁰ Počas jeho pôsobnosti sa v roku 1539 v celej banskej oblasti Starohorských vrchov vykonávali obrady pod obojakým pre 800 osadníkov.²¹ Od roku 1540 tu pôsobili Ján Gabsterus s Antonom Pausiom.²²

Napriek samostatnejšiemu cirkevnému životu v Španej Doline existuje aj možnosť, že prvotným cirkevným centrom (farnosť nie je ani v tomto prípade archívne doložená) celej oblasti mohli byť aj Staré Hory.²³ Na rozdiel od Španej Doliny, kde sa nachádzala len kaplnka, tu už totiž stál neskorogotický kostol.²⁴ O prvotnom väčšom význame starohorského kostola svedčí aj zmienka v monografii E. Jurkovicha, kde sa píše, že ešte v časoch fungovania fuggerovského podniku sa v Španej Doline na upokojenie ľudí pred tureckým nebezpečenstvom opevnil vchod do bane troma priekopami, násypom a kostol na hute Staré Hory sa zabezpečil proti nájazdom.²⁵ Informácie o špaňodolinskej kaplnke či dokonca kostole opäť chýbajú.

Od roku 1526 podnikali v banskobystrickom baníctve Fuggerovci bez svojich obchodných partnerov Turzovcov. Už v roku 1541 bolo pri podpisovaní päťročnej nájomnej zmluvy medzi panovníkom a Fuggerovcami zreteľné, že ide o zmluvu poslednú. Fuggerovci boli napriek nádejam panovníka definitívne rozhodnutí banskobystrické baníctvo opustiť. Napriek jednoznačnému postoju Fuggerovcov v tejto otázke, neprebehla takmer žiadna príprava zo strany panovníka a dvorských úrad-

¹⁸ Zvolenská župa. Slovenský letopis pre históriu, topografiu, archeológiu a etnografiu I/1876, s. 213.

¹⁹ SLÁVIK, J. *Dejiny zvolenského evanjelického a. v. bratstva a seniorátu*. Banská Štiavnica 1921, s. 21, 31. Taktiež *Schematismus Historicus Dioecesis Neosoliensis pro anno saeculari MDCCCLXXVI*. Neosolii: Typis Phillippi Machold, 1876, s. 158.

²⁰ Tu sa však zdroje rozchádzajú. J. Slávik uvádza, že prvým kazateľom bol Erazmus, ktorý v tejto oblasti pôsobil spolu so starohorským kazateľom Bartolomejom. V schematizme sa zase uvádza, že Bartolomej bol v Španej Doline a Erazmovim pôsobiskom boli Staré Hory.

²¹ SLÁVIK, J. *Dejiny zvolenského evanjelického a. v. bratstva a seniorátu*, s. 769. Tieto údaje sú citované aj v štúdií TOMEČEK, O. *Náboženské zápasy v zázemí mesta Banská Bystrica po nástupe reformácie*, s. 57.

²² SLÁVIK, J. *Dejiny zvolenského evanjelického a. v. bratstva a seniorátu*, s. 21, 31. Taktiež *Schematismus Historicus Dioecesis Neosoliensis pro anno saeculari MDCCCLXXVI*, s. 158.

²³ MIČKOVÁ, Z. *Banická osada Špania Dolina od neskorého stredoveku k ranému novoveku*, s. 98.

²⁴ Konkrétny rok výstavby nepoznáme. Traduje sa nepodložený rok 1494 alebo 1499. Na základe neskorogotických prvkov zachovaných v tomto kostole (napr. stupňovité pastofórium) by sa dalo s týmito rokmi orientačne súhlasiť.

²⁵ JURKOVICH, E. *Dejiny kráľovského mesta Banská Bystrica*. Preložil Imrich NAGY. Banská Bystrica: Občianske združenie Pribicer, 2005, s. 140.

níkov na prebratie tak rozsiahleho banského komplexu. Štátna správa tak prebrala podnik na jar roku 1546 absolútne nepripravená.²⁶

Zmena vo vedení banskobystrického podniku zasiahla i do náboženského života mesta a banských osád. Spočiatku zhovievavý postoj komorských úradníkov voči reformácii udomácnenej medzi mešťanmi a banským robotníctvom²⁷ sa opäť menil v závislosti od celospoločenského vývoja (intenzita tureckej hrozby, vnútropolitická situácia).

Príkladom obratu v zmýšľaní je správca banskobystrického mediarskeho podniku Wolfgang Hohenwarter, pôvodne tolerantný k reformácii, ktorý koncom päťdesiatych rokov demonštratívne prestúpil na katolícku vieru.²⁸ Pod zámienkou náboženstva potom bránil záujmy špitála sv. Alžbety proti protestantskému mešťanstvu.²⁹ Napriek tejto skutočnosti náboženské spolužitie protestantského mešťanstva a banského robotníctva s prevažne katolíckym úradníctvom komory zatiaľ zostávalo bez výraznejších roztržiek.

Nemožno opomenúť, že výraznú snahu o zvrátenie náboženskej situácie v banských mestách vyvíjal neustále ostrihomský arcibiskup. Najviac sa v tejto sfére angažoval arcibiskup Mikuláš Oláh³⁰ a o niekoľko desaťročí neskôr František Forgáč a jeho nástupca jezuita a ostrihomský arcibiskup, prímas uhorský, Peter Pazmáš.

Osadníci v Španej Doline zostávali napriek pozvoľnej rekatolizácii naďalej verní protestantizmu. Menoslov pokračuje týmito kazateľmi: Václav (1547 – 1549), Salamon Sileus (1549 – 1556), Valentín Simonis³¹ (1556 – 1559), Michal Ratiborský (1559 – 1562), Cyprián Friedt (1562 – 1568), Tomáš Petri³² (1568 – 1590) a od roku 1590 Ján Nostitius. Pod dohľadom posledného spomínaného bola v roku 1593 španodolinská kaplnka konečne prestavaná na kostol.³³ Okrem na začiatku spomínaného nápisu a kartuše s rokom 1593, ktorá je situovaná nad južným vstupným portálom kostola, potvrdzuje dobu stavby aj pokladničná kniha Kremnice. Dochovaný záznam sa zmieňuje o výdavku 6 zlatých, ktorým mesto prispelo na stavbu tunajšieho kostola.³⁴

²⁶ VLACHOVIČ J. *Slovenská meď v 16. a 17. storočí*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1964 , s. 62 – 68.

²⁷ V roku 1536 sa začalo utvárať aj bratstvo banských miest, prostredníctvom ktorého jednotlivé mestá začali spolupracovať a koordinovať svoju činnosť ohľadom cirkevných záležitostí. TOMEČEK, O. Náboženské zápasy v zázemí mesta Banská Bystrica po nástupe reformácie, s. 58.

²⁸ TOMEČEK, O. Náboženské pomery v drevorubačských uhliarskych osadách v chotári Banskej Bystrice do polovice 19. storočia. In *Acta historica Neosoliensis. Tomus 8*. Banská Bystrica : FHV UMB, 2005, s. 70. Taktiež TOMEČEK, O. Náboženské zápasy v zázemí mesta Banská Bystrica po nástupe reformácie, s. 58.

²⁹ JURKOVICH, E. *Dejiny kráľovského mesta Banská Bystrica*, s. 154.

³⁰ V roku 1564 ostrihomský arcibiskup Mikuláš Oláh uverejnil na synode v Trnave uznesenie Tridentského koncilu. Podľa jedného zo záverov mala byť opäť obnovená dávna povinnosť biskupov vizitovať svoje diecézy a tak kontrolovať a zaznamenávať ich stav.

³¹ Bol aj seniorom banskomestského seniorátu. Okrem Španej Doliny pôsobil aj v radvanskej farnosti. SLÁVIK, J. *Dejiny zvolenského evanjelického a. v. bratstva a seniorát*, s. 21, 31.

³² Tobiáš Stöckelius, rektor školy v Španej Doline, menom tamojšieho farára Tomáša Petriho podpísal vierovyznanie banských miest z roku 1577 a synodálne uzavretie zo dňa 17. marca 1580. SLÁVIK, J. *Dejiny zvolenského evanjelického a. v. bratstva a seniorátu*, s. 19.

³³ *Schematismus Historicus Dioecesis Neosoliensis pro anno saeculari MDCCCLXXVI*, s. 158.

³⁴ *Katalóg farností a kostolov banskobystrického biskupstva*. Zost. Anton Zárevucký. B. m., 1976, s. 96.

Dá sa predpokladať, že pravdepodobne od vzniku protestantskej farnosti sa v Španej Doline nachádzala aj škola. Zároveň s kazateľmi sa v niektorých prípadoch objavuje aj meno súčasne pôsobiaceho rektora. V rokoch 1570 – 1574 pôsobil na tomto poste Ján Tartianus (Tarczy).³⁵ Neskôr ho v tejto funkcii nahradil Tobiáš Stöckelius.³⁶

Existujú dve hypotézy správneho zaradenia špaňodolinskej cirkevnej obce počas spravovania evanjelikmi.

Ako osada nachádzajúca sa v historickom chotári mesta Banská Bystrica mohla byť Špania Dolina v tomto čase napriek cirkevnej samostatnosti súčasťou reformného spoločenstva – banskomestského seniorátu.³⁷

Iný názor zastáva historik O. Tomeček, ktorý sa domnieva, že špaňodolinská cirkevná obec ako samostatná farnosť patrila v čase, keď bola spravovaná evanjelikmi, pravdepodobne do Zvolenského seniorátu. Podľa neho je to tak preto, že v rokoch 1550 – 1557 bol špaňodolinským farárom Valentín Simonis, ktorý bol zároveň seniorom Zvolenského bratstva.³⁸

V tomto časovom období sa čiastočne pretransformovalo aj pôvodne banskobys-trické banícke Bratstvo Božieho tela. Následkom separácie špaňodolinských baníkov od banskobys-trickej farnosti, bolo aj postupné presídlenie organizácie bratstva z Banskej Bystrice do Španej Doliny.

Podľa dochovaných sťažností špaňodolinských baníkov z rokov 1573 – 1576 sa už o baníckom bratstve dá hovoriť ako o špaňodolinskom. V subskripcii dokumentov totiž bolo použité pomenovanie *Heyer Bruderschaft Kupfer Perkwerken in Herrngrundt*³⁹ (v podstate drvivá väčšina členov bratstva boli obyvatelia Španej Doliny). Prívlastok Božieho tela sa z dokumentov listín a literatúry vzhľadom na protestantizmus a sociálnejšie orientovaný charakter organizácie vytráca. Nevieme za akých okolností, no zdá sa nám, že pôvodné bratstvo Božieho tela sa postupne stotožnilo s dosiaľ nie celkom objasneným javom stredoslovenských banských miest, krámskym právom.

Priaznivý vývoj pre evanjelickú konfesiu sa v nasledujúcom storočí začal radikálne meniť a zložitá politická situácia 17. storočia (turecká hrozba, protihabsburské povstania a cieľená rekatolizácia) výrazne poznačila aj život v Španej Doline. Pôsobenie protestantských kazateľov napriek nepriaznivým tendenciám voči evanjelickej konfesii i v tomto období pokračovalo.⁴⁰ Menoslov začína Jánom Galloviczom

Taktiež CHLADNÁ, Z. Kostol Premenenia Pána v Španej Doline z aspektov archívno-historického výskumu, s. 81.

³⁵ SLÁVIK, J. *Dejiny zvolenského evanjelického a. v. bratstva a seniorátu*, s. 773.

³⁶ SLÁVIK, J. *Dejiny zvolenského evanjelického a. v. bratstva a seniorátu*, s. 19.

³⁷ Tento inštitút banských mestských komunít vznikol v roku 1536 a bol založený na patronátom práve nad cirkvou v meste, nad veriacimi, ich duchovnými a nad náboženským vyznaním. Jeho úlohou bolo upevňovať reformáciu a konsolidovať reformačné hnutie. ALBERTY, J. Banskomestský seniorát a Banská Bystrica. In *Minulosť a prítomnosť Banskej Bystrice I*. Banská Bystrica : Katedra histórie FHV UMB a Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici, 2006, s. 153 – 154.

³⁸ TOMEČEK, O. *Drevorubači a uhliari v lesoch Banskej Bystrice*, s. 168.

³⁹ Štátny archív v Banskej Bystrici (ďalej ŠA BB), fond mesto Banská Bystrica (MBB) fasc. 105/25.

⁴⁰ CHLADNÁ, Z. Kostol Premenenia Pána v Španej Doline z aspektov archívno-historického výskumu, s. 81.

a pokračuje menami ako Eliáš Tornazius, Jakub Minor, Michael Stinczelius, Pavol Grelnerius, Ján Knebelius, Melchior Rotarides a Adam Bresztovinus.⁴¹

Vzrastajúca rekatolizácia sa prejavovala najmä formou cieleného nátlaku na banských zamestnancov. Nad baníkmi evanjelického vyznania visela neustále hrozba straty zamestnania a obydlia, teda všetkých zamestnaneckých výhod.⁴² Cielená rekatolizácia zamestnancov banskobystrického mediarskeho podniku prebiehala prostredníctvom dôsledne vybraných katolíckych komorských úradníkov, ale i k ich dispozícii delegovaným kňazom a neskôr systematickým pôsobením jezuitov.

O počiatočných rekatolizačných snahách nám podáva plastický obraz aj najstaršia banskobystrická rímskokatolícka matrika pokrstených, sobášených a pochovaných, ktorú založil v roku 1628 Mathias Schlegel.⁴³ V banskobystrickom schematizme je zmienka aj o špaňodolinskej matrike z roku 1629. Pravdepodobne sa však nedochovala.⁴⁴ Mathias Schlegel začal pôsobiť ako kaplán pre komorských úradníkov v celej oblasti banských miest Banskej Bystrice, Banskej Štiavnice a Kremnice. Jeho pôsobiskom v Banskej Bystrici sa stala kaplnka horného komorského domu, tzv. Oberhaus (neskôr ju jezuiti prestavali na kostol dnes známy ako Kostol Františka Xaverského).⁴⁵ Záznamy, ktoré sme zatiaľ preskúmali, hovoria, že do začiatku 40. rokov boli týmto pátrom pokrstené majoritne deti rakúskych komorských úradníkov. Ročne to bolo malé číslo, od 2 do 11 detí (priemer je teda 6,5 na rok). Vďaka tomu, že rodičia mali v poznámke zväčša zapísané zamestnanie a miesto pôsobnosti, vieme identifikovať niekoľko komorských úradníkov pôsobiacich práve v Španej Doline. Najčastejšie je v matričných záznamoch uvádzaný Ján Finck – banský pisár v Španej Doline (niekoľkokrát sa spomína ako krstný otec aj ako otec pokrstených detí). Mennej často, ale opakovane sa v dokumente vyskytujú aj ďalší banskí pisári v Španej Doline Andreas Schmidthammer a Joannes Wilhalm. Ako prefekt baní v Španej Doline bol zaznamenaný aj Simon Schaumann.⁴⁶

Podľa matričných záznamov nepôsobil Schlegel v Banskej Bystrici úplne sám, čo je vzhľadom na rozsiahlosť jemu zvereného obvodu logické. V dokumente sa objavuje aj niekoľko iných katolíckych duchovných,⁴⁷ ktorí vykonávali obrady (napr. Georgius Sartor, pochádzajúci pôvodne z Bavorska, príslušník Rádu Sv. Augustína).⁴⁸ V priebehu roka 1647 sa začína Mathias Schlegel z matričných záznamov vytrácať

⁴¹ *Schematismus Historicus Dioecesis Neosoliensis pro anno saeculari MDCCCLXXVI*, s. 158.

⁴² TOMEČEK, O. Náboženské pomery v drevorubačských uhliarskych osadách v chotári Banskej Bystrice do polovice 19. storočia, s. 70. Taktiež CHLADNÁ, Z. Kostol Premenenia Pána v Španej Doline z aspektov archívno-historického výskumu, s. 81.

⁴³ ŠA BB, Matrika r. k. cirkvi Banská Bystrica, Matricula baptisatorum, copulatorum sive sepulorum 1628 – 1676.

⁴⁴ *Schematismus Historicus Dioecesis Neosoliensis pro anno saeculari MDCCCLXXVI*, s. 159.

⁴⁵ ŠA BB, Matrika r. k. cirkvi Banská Bystrica, Matricula baptisatorum, copulatorum sive sepulorum 1628 – 1676, touto informáciou sa začína časť matriky, v ktorej sa začína matrika sobášených.

⁴⁶ ŠA BB, Matrika r. k. cirkvi Banská Bystrica, Matricula baptisatorum, copulatorum sive sepulorum 1628 – 1676.

⁴⁷ Nikolaus de Wampack, Martinus Meilinger, Werner Cramatte, Johann Guttman, Joannes Vogl, Stephannus Hipfl.

⁴⁸ ŠA BB, Matrika r. k. cirkvi Banská Bystrica, Matricula baptisatorum, copulatorum sive sepulorum 1628 – 1676, napr. v roku 1635, v časti matriky, kde sú záznamy o pochovaných.

a intenzívnejšie ho nahradzuje páter Johannes Wüx, ktorý pravdepodobne taktiež pôsobil ako kaplán.⁴⁹ Po svojom 20-ročnom pôsobení sa totiž Mathias Schlegel zriekol funkcie a odišiel do dolnorakúskeho mesta Krems, kde bol menovaný dekanom.⁵⁰ Ako už bolo spomenuté, na zmenu náboženských pomerov v oblasti malo vplyv hlavne pôsobenie jezuitov. Aj keď oficiálne sa príchod jezuitov do Banskej Bystrice datuje rokom 1648, prvýkrát za objavuje zmienka o kaplánovi z radu jezuitov už v roku 1638. V tomto roku celebroidal jeden sobáš a jeden pohreb páter Michael Münster – jezuita.⁵¹ Začiatok trvalého pôsobenia jezuitov v Banskej Bystrici sa datuje 1. mája 1648. Z rozhodnutia ostrihomského arcibiskupa Juraja Lipaia tu začali svoju pastoračnú činnosť prví dvaja pátri Pavol Hellenstein a Matej Faber.⁵² Usadili sa v tzv. Oberhause, v dome kráľovskej komory (tu predtým pôsobil aj ich predchodca Schlegel). K dosiahnutiu želaného výsledku jezuiti používali aj v tejto oblasti overené a prepracované pastoračné prostriedky ako boli misie, pobožnosti, sviatočné koledovanie, divadelné hry, zakladanie spolkov, aktivity v oblasti školstva, exercície, činnosť zameraná na národné povedomie osadníkov a obyvateľov mesta, neskôr stavebná činnosť či zakladanie pútnických tradícií v miestach kde sa stal „zázrak“. Za rok údajne obrátili 11 ľudí a za 10 rokov okolo 100 ľudí. Svoj efekt prinášalo určite kázanie popri nemeckom aj v slovenskom jazyku. Hneď v roku 1648 otvorili tiež školu (neskôr založili kolégium), ktorej žiaci ešte v tom istom roku hrali divadelnú hru. V prvom roku svojho pôsobenia taktiež usporiadali jezuiti sprievod na sviatok Božieho tela.⁵³ Nápodobne jezuiti postupovali aj v osadách, najmä v najväčšej osade banskobystričského chotára a zároveň mediarskeho podniku, v Španej Doline.⁵⁴

Zrejme už v tomto čase dochádzalo na popud komory aj k násilnému odnímaniu kostolov evanjelikom. J. Slávik totiž spomína medzi kostolmi, ktoré boli v roku 1647 po Lineckom mieri znovu prinavrátené evanjelikom, aj špaňodolinský kostol s fíliou Staré Hory.⁵⁵

⁴⁹ ŠA BB, Matrika r. k. cirkvi Banská Bystrica, Matricula baptisatorum, copulatorum sive sepultorum 1628 – 1676.

⁵⁰ KRAPKA, E. – MIKULA, V. *Dejiny Spoločnosti Ježišovej na Slovensku 1561 – 1988*. Cambridge, Ontario, Canada : Dobrá kniha, 1990, s. 111.

⁵¹ ŠA BB, Matrika r.k. cirkvi Banská Bystrica, Matricula baptisatorum, copulatorum sive sepultorum 1628 – 1676.

⁵² UHRIN, J. O činnosti jezuitov v Banskej Bystrici v XVII. a XVIII. storočí. In *Stanislavovské zvesti* XIV. 1941, č. 4, s. 55.

⁵³ KRAPKA, E. – MIKULA, V. *Dejiny Spoločnosti Ježišovej na Slovensku 1561 – 1988*, s. 111 – 112.

⁵⁴ V priebehu 17. storočia tu z ich iniciatívy hrávali po nemecky vianočné, ľudové, fašiangové a pašiové hry baníci zo Starých Hôr a Španej Doliny. KRAPKA, E. – MIKULA, V. *Dejiny Spoločnosti Ježišovej na Slovensku 1561 – 1988*, s. 113 – 114.

⁵⁵ SLÁVIK, J. *Dejiny zvolenského evanjelického a. v. bratstva a seniorátu*, s. 202 – 203. Reálne uskutočnené odňatie špaňodolinského kostola už v tomto čase sa nám zdá viac ako komplikované, keďže v tomto čase bolo v Španej Doline malý počet katolíkov. TOMEČEK, O. Náboženské zápasy v zázemí mesta Banská Bystrica po nástupe reformácie, s. 60. Na náklady tohto jezuitu bola postavená kaplnka zasvätená rozoslaniu apoštolov v súčasnosti známa ako kaplnka sv. Petra a Pavla. *Katalóg farností a kostolov banskobystričského biskupstva*, s. 94.

V roku 1652 začala v rámci tejto politiky zároveň s evanjelickými farármi pôsobiť v Španej Doline z iniciatívy banskej komory i jezuitská misia. Prvým misionárom – jezuitom bol P. Leopold Rott.⁵⁶

Jezuitskému duchovnému, ktorý v nedeľu a vo sviatok slúžil pobožnosť v Španej Doline, mala podľa rozhodnutia Dvorskej komory z roku 1652 prispievať Banskobystrická banská komora na udržiavanie koňa 30 štvrtkami ovsa a 2 vozmi sena ročne.⁵⁷ Z neskorších prameňov vieme, že tu jezuiti pôsobili po dvoch. Jeden pre osadníkov nemeckej národnosti a druhý pre osadníkov slovenskej národnosti. Ich sídlo bolo v komorskom dome, kde mali zároveň zriadenú provizórnu kaplnku. Kostol vzhľadom na vysoko prevažujúci počet užívali evanjelici. Pátri v Španej Doline biedili, s potravinami im neskôr vypomáhalo aj banskobystrické kolégium a finančne občas aj provinciál.⁵⁸ Podľa vizitácie, ktorú vykonal archidiakon Štefan Bartók v roku 1657 (využil kompetenčné spory a začal vizitovať aj evanjelické cirkevné zbory vo Zvolenskej stolici), bolo podľa jeho záznamov v Španej Doline asi 60 katolíkov a 2000 luteránov.⁵⁹ Farárom evanjelickej konfesie bol v tomto čase Melchior Rotarides. Jeho týždenný príjem činil 3 zlaté a štóly, koľko mu kto chcel dať. Rektor Daniel Reguli, syn saského kazateľa, mal týždenne 1 zlatý, a 5 kantácií. Filiálkou špaňodolinskej farnosti boli údajne Staré Hory (*Olgebergh*). Tu žilo asi 160 osadníkov bez uvedenia konkrétnej konfesie.⁶⁰

Jedným z prostriedkov jezuitov, ktorý postupne prispel k získaniu si evanjelického osadenstva bola aj križová cesta z Banskej Bystrice do Španej Doliny. Miestni obyvatelia sa na jej výstavbe podieľali najmä z dôvodu obáv z blížiaceho sa tureckého nebezpečenstva, keď do rúk Turkov padli v roku 1663 Nové Zámky.⁶¹

Paralelné pôsobenie evanjelických kazateľov a jezuitskej misie v Španej Doline bolo viac než turbulentné. Prispievali k tomu najmä striedajúce sa radikálne politické zmeny v podobe pokračujúcich protihabsburských povstaní.

Násilná rekatolizácia ako celospoločenský jav kulminovala najmä v rokoch 1673 – 1674. Jedným z jej vrcholov bol tzv. mimoriadny bratislavský súd, ktorý sa konal v marci a apríli 1674.⁶² Pod hrozbami väzenia tu boli protestantskí kazatelia a učitelia nútení konvertovať na katolícku vieru. Tí, ktorí tak neučinili boli obvinení z účasti na vzbure proti panovníkovi.⁶³ Jedným z predvolaných bol aj špaňodolinský kazateľ Adam Brestovinus, ktorý v Španej Doline pôsobil najneskôr od roku 1664.⁶⁴ Brestovinus sa na súd nedostavil, čím odmietol konvertovať. Následkom takéhoto konania bol nielen nútený odchod Brestovina zo Španej Doliny, ale aj vzbura baníkov evan-

⁵⁶ KRAPKA, E. – MIKULA, V. *Dejiny Spoločnosti Ježišovej na Slovensku 1561 – 1988*, s. 113 – 114.

⁵⁷ SÍKOROVÁ, E. Baníctvo a život baníkov v Španej Doline v 17. Storočí. In *Zborník prednášok zo seminára Z histórie medenorudného baníctva v banskobystrickom regióne*. Banská Štiavnica; Špania Dolina : KB press, 2005, s. 47.

⁵⁸ KRAPKA, E. – MIKULA, V. *Dejiny Spoločnosti Ježišovej na Slovensku 1561 – 1988*, s. 114.

⁵⁹ ALBERTY, J. – MARTULIAK, P. *Banská Bystrica v znamení kalicha*, s. 59.

⁶⁰ SLÁVIK, J. *Dejiny zvolenského evanjelického a. v. bratstva a seniorátu*, s. 71 – 75.

⁶¹ *Zvolenská župa*, s. 213.

⁶² KOWALSKÁ, E. Ozbrojená moc v procese rekatolizácie, s. 51.

⁶³ KOWALSKÁ, E. Ozbrojená moc v procese rekatolizácie, s. 51.

⁶⁴ *Schematismus Historicus Dioecesis Neosoliensis pro anno saeculari MDCCCLXXVI*, s. 158.

jelického vyznania, ktorí neboli ochotní akceptovať symbolické odovzdanie kľúčov od svojho kostola do rúk veliteľa cisárskeho vojska. Vzbura bola pomerne rýchlo potlačená⁶⁵ a farnosť odovzdaná oficiálne jezuitom.⁶⁶ Baníci boli síce omilostení, no prišli o časť svojich výsad. Z náboženského aspektu je zaujímavý hlavne prvý, druhý a štvrtý paragraf zmierovacieho článku, v ktorých bolo zakotvené, že kazatelia musia definitívne opustiť kostol a školu. Ich tajné alebo verejné podporovanie bolo trestné. Luteránska viera sa síce oficiálne rušila, no starí ľudia neboli nútení konvertovať. Všetko, čo sa dotýkalo špaňodolinskej cirkvi a osady, sa povinne prenášalo aj na starohorský kostol, ktorý bol od tohto času prehlásený za fíliu špaňodolinskej katolíckej cirkvi.⁶⁷

Výraznou osobnosťou z radu Spoločnosti Ježišovej bol v tomto vyhrotenom čase jezuita Alexander Metzger. Podľa matričných záznamov môžeme konštatovať, že v Španej Doline, vynímajúc povinné prestávky, keď sa politická situácia otočila v prospech evanjelikov, pôsobil takmer nepretržite tridsať rokov (najneskôr od roku 1673 do roku 1704). Bol pátrom pre nemeckú národnosť, resp. nemecký páter. Pátri pre slovenské obyvateľstvo osady sa pri ňom striedali veľmi často.⁶⁸ Pravdepodobne išlo o taktický zámer.⁶⁹

Od roku 1673 sa teda situácia radikálne obrátila v prospech katolicizmu. Okrem prevzatia kostola začali jezuiti v novembri toho istého roku viesť aj matriku pokrstených, ktorá je najstaršou zachovanou matrikou v tejto oblasti. Z jej stránok sa dozvedáme, že o rok neskôr pokrstili jezuitskí pátri v celej farnosti Špania Dolina, Staré Hory a príslahlé uhliarske osady 112 detí (ide o nadpriemer, keďže v nasledujúcich rokoch bol pokrstený s výnimkou roku 1681 menší počet novorodencov).⁷⁰ Záznamy v o rok mladšej matrike sobášených hovoria, že v roku 1674 pátri zosobášili 27 párov. Nasledujúce 4 záznamy sú nedatované a opäť viac sobášov – 17 je zaznamenaných až v roku 1678.⁷¹ Najstaršia matrika zosnulých je datovaná od roku 1677, no záznamy z prvých rokov sú viac než skromné.⁷² Záznamy v spomínaných matrikách nám teda kopírujú situáciu, ktorá vychádza z dokumentu o omilostení baníkov po vzbure z roku 1673.⁷³ Staršie obyvateľstvo zostávalo zatiaľ verné evanjelickej konfesii, no deti už boli krstené podľa katolíckeho rítu.

Situácia špaňodolinských evanjelikov je zachytená v archívalii z roku 1676. V dokumente evanjelici spätne predostreli ponosy na odobratie kostola z roku 1673, kto-

⁶⁵ JAKAB, Z. Vzbura špaňodolinských baníkov a ich omilostenie. In *Zborník prednášok zo seminára Z histórie meďenorodného baníctva v banskobystrickom regióne*. Banská Štiavnica; Špania Dolina : KB press, 2005, s. 50 – 51.

⁶⁶ *Katalóg farností a kostolov banskobystrického biskupstva*, s. 93.

⁶⁷ JAKAB, Z. Vzbura špaňodolinských baníkov a ich omilostenie, s. 50 – 51.

⁶⁸ Ako prvý slovenský páter v tejto oblasti je spomínaný Štefan Horváth. ŠA BB, Matrika r. k. cirkevného zboru Špania Dolina, Liber Baptisatorum 1673 – 1715.

⁶⁹ ŠA BB, Matrika r. k. cirkevného zboru Špania Dolina, Liber Baptisatorum 1673 – 1715.

⁷⁰ ŠA BB, Matrika r. k. cirkevného zboru Špania Dolina, Liber Baptisatorum 1673 – 1715.

⁷¹ ŠA BB, Matrika r. k. cirkevného zboru Špania Dolina, Liber Copulatorum 1674 – 1715.

⁷² ŠA BB, Matrika r. k. cirkevného zboru Špania Dolina, Liber Defunctorum 1677 – 1745.

⁷³ JAKAB, Z. Vzbura špaňodolinských baníkov a ich omilostenie, s. 50 – 51.

rý vlastnými rukami postavili ich rodičia⁷⁴ a opísali svoje zložité postavenie. Trápila ich najmä skutočnosť, že nedostávali prácu ako baníci katolíckeho vyznania, bola im zadržovaná mzda a zo Španej Doliny boli vyhánaní. Na výstrahu bola v osade pre rebelantov postavená šibenica. Nemohli pochovávať telá svojich mŕtvych na cintoríne, ani v nijakej záhrade. Ženy zase nemali dať kde pokrstiť svoje deti.⁷⁵

V roku 1679 sa pomery začali opäť vyhrocovať. Ako je spomenuté v matrike pokrstených, už na začiatku roka sa vyskytli rebélie. Katastrofálna situácia bola v Španej Doline a okolí zavŕšená v lete, keď vypukla morová epidémia. Mor skosil údajne v celej oblasti až 1232 ľudí a len v samotnej Španej Doline vraj išlo o 1119 obetí.⁷⁶ V nasledujúcom roku síce mor ustal, no obnovili sa rebélie. Ako sa píše v matrike zosnulých: „*V tomto roku bolo zapísaných málo tých, ktorí umreli, pretože farári boli vyhnaní ustavičnými úkladmi rebelov. Tí pod dvojitými zástavami Imricha Tököliho dňa 13. júla v noci vyplienili faru a chrám. Veľmi kruto a barbarysky plienili aj v budovách a domoch. Zástancovia luteranizmu zabili pred farou okrem cisárskych vojakov aj troch baníkov.*“⁷⁷

Jezuiti sa po týchto udalostiach podľa matričných záznamov zo Španej Doliny stiahli len nakrátko. Matričné záznamy totiž pokračujú aj v rokoch 1680, 1681 a 1682. Dokonca v roku 1680 bolo jezuitmi zosobašených až 83 párov. Čo viedlo k takejto masovej sobášnosti, zatiaľ presne nevieme, no mohol to byť aj strach z morovej epidémie, ktorá bola aj v iných častiach krajiny zneužívaná na rekatolizáciu a vykladaná ako trest za herézu.⁷⁸ Napríklad v jednu nedeľu bolo zosobašených 9 párov naraz a popri iných menách je ako svedok uvedený aj banský majster.⁷⁹ I počet pokrstených bol v roku 1681 najväčší. Išlo o 115 detí, najviac za 20 rokov.⁸⁰ Pomery v prospech evanjelikov sa na dlhšiu dobu zmenili v mesiaci jún 1682. Príčinou boli znova nepokoje, ktoré boli súčasťou Tököliho protihabsburského povstania.⁸¹ Kostol znova pripadol evanjelikom a v Španej Doline začal opäť dočasne pôsobiť protestantský kazateľ. Podľa E. Jurkovicha v roku 1685 bol už zase kostol v rukách katolíkov.⁸² Matriky ale o tejto skutočnosti príliš nesvedčia, záznamy sú totiž od roku 1685 do roku 1693 biedne.⁸³

⁷⁴ ... unsere ewangelische Kirche welche unsere ewangelische vahr Eltern auß schwerer arbaith ihrer händen auffgebaut...

⁷⁵ Štátny ústredný banský archív v Banskej Štiavnici (ďalej ŠÚBA BŠ), fond: Banská komora v Banskej Bystrici (BKB), inv. č. 492, r. 1676. Taktiež CHLADNÁ, Z. Kostol Premenenia Pána v Španej Doline z aspektov archívno-historického výskumu, s. 83.

⁷⁶ ŠA BB, Matrika r. k. cirkevného zboru Špania Dolina, Liber Defunctorum 1677 – 1745.

⁷⁷ ŠA BB, Matrika r. k. cirkevného zboru Špania Dolina, Liber Defunctorum 1677 – 1745.

⁷⁸ KOWALSKA, E. Uhorsko 1681-1731: Rekatolizácia v znamení práva. In *Historia Ecclesiastica*. Martin Javor. 2012, roč. 3, č. 1, s. 21.

⁷⁹ ŠA BB, Matrika r. k. cirkevného zboru Špania Dolina, Liber Copulatorum 1674 – 1715.

⁸⁰ ŠA BB, Matrika r. k. cirkevného zboru Špania Dolina, Liber Baptisatorum 1673 – 1715.

⁸¹ ŠA BB, Matrika r. k. cirkevného zboru Špania Dolina, Liber Baptisatorum 1673 – 1715.

⁸² JURKOVICH, E. *Dejiny kráľovského mesta Banská Bystrica*, s. 85.

⁸³ ŠA BB, Matrika r. k. cirkevného zboru Špania Dolina, Liber Baptisatorum 1673 – 1715.

Úspešné dovŕšenie rekatolizácie poddaných a robotníkov podniku však zostávalo naďalej prioritou banskej komory. Svedčí o tom dokument z roku 1688, uložený v banskom archíve v Banskej Štiavnici.⁸⁴

V rokoch 1693 a 1696 podľa kanonických vizitácií už spravovali farnosť znovu dvaja jezuiti (Nemec a Slovák) a takmer všetko obyvateľstvo bolo oficiálne katolíckej viery. V roku 1693 mala podľa vizitácie farnosť 1800 obyvateľov, z ktorých malo byť až 1798 katolíkov. V roku 1696 prevyšoval počet tých, ktorí konvertovali od roku 1685 na katolícku vieru o tisíc osôb. V prípade filiálky Staré Hory udáva vizitácia 493 katolíkov.⁸⁵ Tento vysoký počet konvertitov určite súvisel s uznesením snemu, zvolaného Leopoldom I. na prelome rokov 1687 – 1688 do Bratislavy, ktorým nadobúdala katolícka cirkev vedúce postavenie v štáte.⁸⁶

O tom, že obyčajní veriaci boli z týchto náboženských turbulencií unavení, najlepšie hovorí záznam v matrike zosnulých z roku 1697, kde sa píše: „*stará žena – stará bola pochovaná bez zvonenia, pretože sa podľa jej slov odmietla zahrávať s Bohom a prechádzať od viery k viere, chcela zostať tak.*“ A takýchto prípadov bolo niekoľko.⁸⁷

Po pár rokoch relatívneho pokoja sa situácia vďaka poslednému protihabsburskému povstaniu Františka II. Rákociho opäť dočasne zmenila a z nasledujúcich riadkov je evidentné, že osadenstvo Španej Doliny nebolo ešte stále z vlastného presvedčenia trvalo rekatolizované. Na základe rozhodnutia z roku 1705 schválenom na sneme v Sečanoch boli ustanovené trojčlenné komisie zložené z reprezentantov troch najpočetnejších konfesií v Uhorsku (katolíci, kalvíni a evanjelici). Z nariadenie takejto komisie mali byť kostoly vydané tej konfesii, ktorá bola v danej oblasti najpočetnejšia. V Španej Doline komisia 19. 10. 1705 rozhodla nasledovne. Keďže evanjelikov bolo údajne až dvojnásobne viac ako katolíkov, kostol vrátane školy so všetkými pertineniami pripadol v Španej Doline evanjelikom. Komisia presne stanovila aj prerozdelenie bohoslužobných predmetov. Katolíkom bola na bohoslužby vyhradená spodná časť domu, ktorá bola nazývaná taktiež bašta. Zvony mali byť používané spoločne. Na vybavenie katolíckeho oratória malo byť zo spoločnej pokladnice uhradených 300 zlatých. Starohorský kostol mal zostať v rukách katolíkov.⁸⁸ Do Španej Doliny prišiel evanjelicky kazateľ Elias Bubenka a po ňom Joannes Hagara.⁸⁹ Pre katolícke osadenstvo bol stanovený za dušpastiera páter z rádu františkánov.⁹⁰

Veľmi zaujímavá je k tomuto obdobiu poznámka v matrike zosnulých. V rokoch 1706–1709 si bratia františkáni viedli vlastné záznamy o pochovaných, ktoré boli neskôr do tejto matriky dopísané. Išlo len o 11 ľudí, a v spomínanej poznámke sa uvádza: „*za čias správy františkánov boli poznačení títo zomrelí nemeckej národnosti. Zdá sa, že slovenskej národnosti sú nesmrteľní.*“⁹¹ Z uvedeného vyplýva, že k evanjelickej konfesii

⁸⁴ ŠÚBA v Banskej Štiavnici, fond: BKB, inv. č. 499.

⁸⁵ TOMEČEK, O. Náboženské zápasy v zázemí mesta Banská Bystrica po nástupe reformácie, s. 57.

⁸⁶ TOMEČEK, O. Náboženské zápasy v zázemí mesta Banská Bystrica po nástupe reformácie, s. 57.

⁸⁷ ŠA BB, Matrika r. k. cirkevného zboru Špania Dolina, Liber Defunctorum 1677 – 1745.

⁸⁸ Slovenská národná knižnica – Archív literatúry a umení (ďalej SNK – ALU), sig. J2509.

⁸⁹ *Schematismus Historicus Dioecesis Neosoliensis pro anno saeculari MDCCCLXXVI*, s. 159.

⁹⁰ *Schematismus Historicus Dioecesis Neosoliensis pro anno saeculari MDCCCLXXVI*, s. 159.

⁹¹ ŠA BB, Matrika r. k. cirkevného zboru Špania Dolina, Liber Defunctorum 1677 – 1745.

sa teda prihlásilo hlavne banské osadenstvo slovenskej národnosti a katolicizmu zostali zase verní komorskí úradníci a banskí robotníci národnosti nemeckej.

Atmosféru medzi konfesionálne rozdeleným obyvateľstvom v Španej Doline a v Starých Horách nám približujú sťažnosti, ktoré komisii predkladala priebežne jedna aj druhá strana.

Z roku 1707 sa zachovala sťažnosť miestnych katolíkov adresovaná vyššie spomínanej komisii, v ktorej v osemnástich bodoch upozorňovali na nedostatky v spolužití medzi obidvoma konfesiami. Ako prvý bod sa uvádza, že obraz sv. Klimenta, ktorý bol na naliehanie evanjelikov ponechaný v kostole, je práve evanjelikmi znesväcovaný. Obraz bol údajne prenášaný po domoch a napokon skončil u zapisovateľa rudy, preto ho katolíci žiadajú naspäť. Vo viacerých bodoch sa katolíci sťažujú na nespravodlivé prerozdeľovanie financií, či už išlo o príspevky, bratské peniaze alebo vyplatenie predchádzajúcich investícií, ktoré užívali v tomto čase evanjelici (donátorský dar na školu, príbytok pre organistu). Vyslovili aj nespokojnosť s používaním baníckych insígnií, ktoré boli pôvodne súčasťou procesií na sviatok Božieho tela. Evanjelikov obviňujú z vyvolávania nepokojov voči katolíkom a taktiež z nepravdivého a podvodného sčítania evanjelikov a katolíkov v tejto oblasti. Okrem iných ponôš dokument navyše obsahuje sťažnosť na zhoršené životné podmienky pre katolíkov, ktorí sú následne nútení odísť zo Španej Doliny.⁹²

Ani evanjelická strana nebola s podmienkami spokojná a na oplátku putovali pred komisiu aj jej sťažnosti. Z pohľadu evanjelikov zase katolícka strana robila prekážky a nechcela odovzdať inventár podľa uznesenia komisie.⁹³ Sťažnosti evanjelikov, ktoré sa zachovali, sa teda týkajú najmä roztržiek ohľadom obradných predmetov. Katolíci sa údajne zmocnili inventárnej knihy, v ktorej bol súpis majetku kostola a nechceli ju vrátiť.⁹⁴ Spomína sa aj sporný obraz sv. Klimenta. Evanjelici ho síce na čas odniesli z kostola, nie však z dôvodu znesvätenia, ale preto, aby bol podľa neho zhotovený iný obraz.

V roku 1709 bola už situácia v rámci posledného pritiľhabsburského povstania v Španej Doline naklonená v prospech cisárskej strany. Tým sa opakovane otvoril priestor pre jezuitov, ktorí intenzívne pokračovali v správe farnosti. V tomto čase sa odohral posledný výrazný konfesionálny zvrat, ktorým sa v podstate zavřšili snahy banskej komory a jezuitskej misie. Nasledujúci vývoj už nedal šancu k opätovnému presadeniu sa evanjelickej konfesie v Španej Doline. Konkrétny stav farnosti a jej filiálky nám zachytáva vizitčná správa archidiakona Medňanského z roku 1713. Vizitátor navštívil farnosť Španiu Dolinu a jej filiú Staré Hory dňa 25. júla. Prvé zápisy sú tradične venované podobe a vybaveniu kostola.⁹⁵ Najprv je zachytený stav v špaňodolinskej farnosti a ako druhej je pozornosť venovaná starohorskej filii. Farnosť spravovali tradične dvaja pátri jezuiti. Jeden nemeckej a druhý slovenskej národnosti. Ich príjem podľa platnej zmluvy činil 300 toliarov. Tieto prostriedky zabezpečovalo bratstvo. Týž-

⁹² SNK – ALU, sig. J2514.

⁹³ SNK – ALU, sig. J2510.

⁹⁴ SNK – ALU, sig. J2512.

⁹⁵ Viac k mobiliáru kostola CHLADNÁ, Z. Vizitácia Španej Doliny a Starých Hôr v roku 1713. In *Bystrický permon*. 2006, roč. IV., č. 2, s. 5.

denne dostávali jednu orgiu dreva a k dispozícii mali tri záhrady. Miesto rektora bolo v tomto čase neobsadené. Miesto kantora zastával Ferdinand Stunczel, rodený katolík. Týždenne dostával 25 grošov, šesť orgií dreva a ubytovanie zadarmo. Ako organista tu pôsobil Laurentius Drabkovicz, taktiež rodený katolík. V Španej Doline bolo v tomto čase 1508 osadníkov. Okrem troch boli už všetci katolíci. Blízku osadu Piesky, obývalo 146 osôb, z ktorých bolo 106 katolíkov a 40 evanjelikov. Filiálku Staré Hory obývalo 293 obyvateľov, z čoho boli okrem 44 všetci katolíci. V okolitých uhliarskych osadách žilo 780 osôb, z ktorých 108 nebolo katolíckeho vyznania.⁹⁶ Konečný cieľ rekatolizácie v danej oblasti bol v podstate definovaný v záverečnom odseku vizitácie, kde je konštatovanie: *„hoci sa obyvateľstvo uhliarskych osád ešte celkom nenavrátilo ku katolíckej viere, pretože mnohí zotrávajú v heréze kvôli súkromnému sľubu o nemenení konfesie, ktorý kedysi tajne zložili za prítomnosti vzdelaných „heretikov“, je treba s trpezlivosťou dúfať, že aj tento mramorový kameň bude rozbitý.“*

Že sa tento zámer minimálne formálne podarilo naplniť vieme z vizitácie z roku 1754. V Španej Doline vrátane osady Piesky bolo zaznamenaných 2653 katolíkov, z čoho asi 2000 bolo dospelých. Len na Pieskoch žilo 13 evanjelikov. Filiálku Staré Hory⁹⁷ vrátane uhliarskych osád obývalo 1906 osadníkov a všetci boli označení za katolíkov.⁹⁸

V osadách v oblasti Starohorských vrchov, patriacich do správy Banskobystrickej banskej komory, tak bola v priebehu približne jedného storočia dosiahnutá definitívna zmena konfesie. Na zmenu tohto stavu už nemalo žiadny dopad ani zrušenie jezuitského rádu - Spoločnosti Ježišovej v roku 1773,⁹⁹ pričom pôsobnosť jezuitov vo farnosti Špania Dolina bola ukončená o štyri roky neskôr.¹⁰⁰ Najbližšie evanjelické spoločenstvo sa udržalo, taktiež za sťažných, ale predsa rozdielných podmienok, v Banskej Bystrici.¹⁰¹

⁹⁶ SNK – ALU, sig. J2511. Bližšie CHLADNÁ, Z. Vizitácia Španej Doliny a Starých Hôr v roku 1713, s. 5.

⁹⁷ Samostatnou farnosťou sa Staré Hory stali po zriadení Banskobystrického biskupstva v roku 1776. Ešte rok predtým bola samostatná farnosť založená v Motyčkách. Pod jej správu podliehali hlavne donovalské osady.

⁹⁸ Archív Biskupského Úradu a diecézy v Banskej Bystrici, Visitatio Canonica Parochiae Vallensis Dominorum, 1754, CV č. 8.

⁹⁹ Ich činnosť z tohto obdobia je zaznamenaná v Denník Jezuitov na Starých Horách 1677 – 1762. In *Slovenský letopis pre históriu, topografiu, archeológiu a etnografiu*. I., 1876, s. 251 – 256.

¹⁰⁰ *Schematismus Historicus Dioecesis Neosoliensis pro anno saeculari MDCCCLXXVI*, s. 159.

¹⁰¹ Bližšie ALBERTY, J. – MARTULIAK., P. *Banská Bystrica v znamení kalicha*, s. 20.

K ČINNOSTI SPOLOČNOSTI JEŽIŠOVEJ V PREŠOVE (1673 – 1773)

Peter KÓNYA

On activity of the Society of Jesus in Presov (1724-1773)

The Society of Jesus was active in the free royal town with three breaks throughout the entire century - in 1673-1773. During this period, in particular during its last stay in 18th century (1711-1773), it achieved a great success in the recatholisation of the town and the operation of a Catholic grammar school, the only secondary school in Presov. Furthermore, it has left behind a number of construction sights, standing up to the present day, of which a complex of Calvary is undoubtedly the most important.

Key words: recatholisation, Society of Jesus, grammar school, mission, residence, free royal town.

Spoločnosť Ježišova, či menej presne jezuitská rehoľa, zohrala nesporne veľmi významnú úlohu v spoločenskom, konfesionálnom a kultúrnom vývine Uhorska v ranom novoveku. Aj keď jej činnosť je vzhľadom na viaceré príčiny dodnes ponímaná kontroverzne a hodnotená rôzne, často v závislosti od náboženských či politických pozícií jednotlivých historikov, patrí k neoddeliteľným a dôležitým súčastiť našich dejín v 17. – 18. storočí. Kvôli nerovnomernému a stále nedostatočnému spracovaniu dejín jezuitov a ich pôsobenia v jednotlivých mestách na našom území ostáva táto problematika doteraz pomerne málo známa. Platí to aj pre dejiny spoločnosti v slobodnom kráľovskom meste Prešove so svojou bohatou pramennou základňou.¹ Cieľom tohto príspevku preto nie je podanie vyčerpávajúcich dejín Spoločnosti Ježišovej v Prešove, ale prezentovanie niektorých faktov z jej pôsobenia v meste, vo väzbe na proces jeho rekatolizácie v 17. a 18. storočí.

Spoločnosť Ježišova, ako hlavný aktér rekatolizácie, zohrala nepochybne dôležitú úlohu v kultúrnom a duchovnom vývine krajiny v 17. – 18. storočí. Viazalo sa na ňu tak rozvoj vyššieho a stredného školstva, ako aj organizačné, materiálne i duchovné posilnenie a obnova uhorskej katolíckej cirkvi, oslabenej počas reformácie. Vďaka napredujúcej rekatolizácii sa Spoločnosť Ježišova dostala na viacero dovtedy čisto protestantských území, kde zohrala rozhodujúcu úlohu v novom presadení sa katolicizmu. Medzi takéto územia patrili aj hornouhorské slobodné kráľovské mestá.²

¹ Z nemalého časti v digitálnom archíve Centra excelentnosti sociohistorického a kultúrohistorického výskumu Prešovskej univerzity v Prešove. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL MOL) Budapest, Magyar Kamara Archivuma, E 152: Acta Jesuitica, Pannonhalmi Apátság Levéltára, Litterae Annuae.

² V Hornom Uhorsku, ktoré sa rozprestieralo na území trinástich severovýchodných stolíc (Spiš, Šariš, Zemplín, Abov, Turňa, Gemer, Boršod, Heveš, Sabolč, Satmár, Už, Bereg a Ugoča) sa nachádzalo

V hornouhorských slobodných kráľovských mestách sa reformácia začala úspešne šíriť ešte v rokoch pred moháčskou katastrofou a už v polovici 16. storočia sa na tomto teritóriu vytvorili organizačné jednotky lutherských cirkevných zborov³ a v ich prostredí sa zrodilo aj prvé lutherské vyznanie viery v Uhorsku.⁴ Staré mestské školy sa v priebehu krátkého času transformovali na kvitnúce lutherské humanistické gymnáziá. Hornouhorské slobodné kráľovské mestá sa tak v priebehu doslova niekoľkých rokov zmenili na silné organizačné, vzdelávacie a kultúrne centrá vznikajúcej evanjelickej cirkvi. Jedným z dôsledkov prijatia reformácie ako istej lutherskej konfesionalizácie bola skutočnosť, že od polovice 16. storočia nepôsobila v hornouhorských slobodných kráľovských mestách iná cirkev ako lutherské reformačné zbory. Náboženský život mešťanov kontrolovali a riadili mestské rady, ktoré prísne dozerali na to, aby ho neohrozoval ani katolicizmus, ani švajčiarske či radikálnejšie reformačné učenia.⁵ Na teritóriu jedenástich z trinástich hornouhorských stolíc na začiatku 17. storočia zvíťazila švajčiarska reformácia, na území dvoch severozápadných stolíc (Spišskej a Šarišskej), ako aj vo všetkých mestách Pentapolitany⁶ a hornouhorských banských mestách⁷ sa stabilizoval lutherský smer a štruktúry novovzniknutej evanjelickej a. v. cirkvi.⁸ Keď od prvej tretiny 17. storočia začala zo sídla ostrihomského arcibiskupa napredovať rekatolizácia, podporovaná panovníckou mocou, celé Horné Uhorsko jej dlho odolávalo a ešte v polovici storočia sa katolíckej cirkvi podarilo získať iba niekoľko panstiev⁹ a dedín. Spomedzi hornouhorských slobodných kráľovských miest pôsobila katolícka cirkev iba v Košiciach, to však iba vďaka Jágerskej kapitule a v meste sídliačim kráľovským úradom.¹⁰ Spoločnosť Ježišova až do poslednej tretiny storočia pôsobila iba v Humennom a v Košiciach, kde založila akadémiu, nedokázala však prekročiť miestny rámec a väčšina mešťanov sa k nej aj po obnovení rímskokatolíckej farnosti (r. 1747) stavala odmietavo.

Podľa tradície a odbornej literatúry v Prešove zvíťazila Lutherova reformácia už r. 1531 a odvtedy do poslednej tretiny nasledujúceho storočia nepôsobila v meste iná cirkevná organizácia ako lutherský, resp. evanjelický a. v. zbor. Od začiatku 17. storočia zaujalo mesto vedúce miesto vo vývine evanjelickej a. v. cirkvi v Hornom Uhorsku. Prešovský evanjelický zbor bol budovaný na národnostnom princípe ako

päť slobodných kráľovských miest, ktoré zohrávali významnú úlohu v hospodárskom, politickom a duchovnom živote krajiny: Košice, Prešov, Bardejov, Levoča a Sabinov.

³ Na prešovskej synode r. 1546 bola vytvorená superintendencia piatich slobodných kráľovských miest.

⁴ Confessio Pentapolitana alebo vyznanie viery piatich slobodných kráľovských miest, vypracované r. 1549.

⁵ To bola hlavná príčina, prečo sa na tomto území alebo v jeho okolí neudomácnila švajčiarska reformácia. Z radikálnejších smerov sa sporadicky v hornouhorskom prostredí širil anabaptizmus a zo Sedmohradska unitarizmus.

⁶ Spoločenstvo hornouhorských slobodných kráľovských miest (Košice, Prešov, Levoča, Bardejov a Sabinov)

⁷ Predovšetkým na území Spišskej, menej Gemerskej a Abovskej stolice, s centrom v Smolníku.

⁸ Po synode v Spišskom Podhradí r. 1614, na ktorej boli vytvorené dve hornouhorské superintendencie: mestská a vidiecka.

⁹ Najmä humenské panstvo rodu Drugethovcov v Zemplínskej a Užskej stolici.

¹⁰ Spišská komora a Hornouhorský hlavný kapitanát.

trojjazyčný (nemecký, slovenský a maďarský), pričom každá z národnostných častí disponovala vlastným kostolom a kazateľom.¹¹

Mestská rada dlho odolávala nielen snahám katolíckej cirkvi a panovníckych úradov o vytvorenie farnosti, ale rovnako aj úsiliu reformovaných zemanov a mešťanov zriadiť v meste reformovaný zbor.¹² Podobne odmietal magistrát vpustiť do mesta františkánsky či iný rád a odovzdať mu akúkoľvek nehnuteľnosť. Františkáni z blízkeho Šebeša sa tak niekoľkokrát neúspešne pokúšali získať bývalý karmelitánsky kostol, opustený od čias reformácie a používaný na hospodárske účely. Katolícki mešťania sa tak mohli schádzať iba v súkromných domoch. Mestská škola, existujúca už po niekoľko storočí, sa ešte v 16. storočí zmenila na humanistické lutherské gymnázium. V 60. rokoch 17. storočia, r. 1667, bolo v meste otvorené Kolégium hornouhorských stavov¹³, prvá a jediná vysoká škola uhorských evanjelikov, a to napriek protestu ostrihomského arcibiskupa a výslovnému zákazu panovníka.¹⁴ Popri praktických príčinách založenia ústavu (nedostatok kňazov, problematické štúdium v zahraničí) to bola aj demonštrácia sily evanjelického mešťanstva a zemianstva v období silnejúcej rekatolizácie.

O niekoľko rokov neskôr sa však situácia v celom Hornom Uhorsku výrazne zmenila. Potom ako po nezdare Wesselényiho sprisahania obsadilo krajinu cisárske vojsko, dorazila aj do Horného Uhorska rekatolizácia. Pod ochranou a s pomocou armády prebiehali konfiškácie kostolov, sprevádzané vyhánaním evanjelických a reformovaných kňazov. Viacerí magnáti, najmä Žofia Báthory, rozpútali na svojich majetkoch násilnú rekatolizáciu. Leopold I. ako jediný zemepán slobodných kráľovských miest pristúpil v rokoch 1670 – 1671 k ich rýchlej rekatolizácii. Podobne ako v ďalších piatich hornouhorských slobodných kráľovských mestách¹⁵, aj v Prešove prišla evanjelická a. v. farnosť o všetky tri kostoly, školu (kolégium), faru a ďalší majetok. Práve s týmito udalosťami je spojený príchod Spoločnosti Ježišovej a začiatok jej pôsobenia v meste.

Ako prvé z evanjelických budov bolo v Prešove skonfiškované Kolégium hornouhorských stavov. Odňatie realizovali 23. mája 1671 vojaci generála Spankaua v prítomnosti jágerského biskupa, spišského prepošta a niekoľkých jezuitov. Je to zároveň aj prvá správa o prítomnosti príslušníkov Spoločnosti Ježišovej v meste. Je zaujímavé, že vtedy ešte nepomýšľali na zotrvanie v budove kolégia, ktorú nasledujúci deň obsadilo vojsko a dočasne premenilo na armádny sklad.¹⁶ Až o dva mesiace neskôr na začiatku júla (9. júla) 1671 odovzdali radcovia Spišskej komory niekdajšie

¹¹ Nemci dvoma, z ktorých jeden bol vždy farárom.

¹² Reformovaný zbor mohol byť v Prešove založený až r. 1707, na základe rozhodnutia Ónodského snemu.

¹³ Kolégium hornouhorských stavov, založené r. 1665, bolo postavené r. 1667 ako desaťtriedne gymnázium s teologickými a právnickými triedami.

¹⁴ Bližšie KÓNYA, P. Prešovské evanjelické kolégium v politických zápasoch konca 17. a začiatku 18. storočia. In *Prešovské evanjelické kolégium, jeho miesto a význam v kultúrnych dejinách strednej Európy*. Peter Kónya – René Matlovič. Prešov 1997, s. 21 – 45.

¹⁵ Vráťane Kežmarku, ktorý sa dostal medzi mestá Pentapolitany r. 1660.

¹⁶ HÖRK, J. *Az Eperjesi Ev. Ker. Collegium története*. Kassa 1896, s. 34.

Kolégium hornouhorských stavov Spoločnosti Ježišovej.¹⁷ Medzitým museli mesto opustiť jeho niekdajší profesori, pôsobiaci v provizórnych podmienkach starej mestskej školy. V novej situácii po obsadení habsburským vojskom sa napokon dostali do mesta aj spomínaní šebešskí františkáni a zaujali kláštorň komplex, opustený kedysi karmelitánmi. Ešte v priebehu júna odobral jágerský kanonik Štefan Kolosváry evanjelikom všetky tri kostoly, faru a ďalšie nehnuteľnosti v meste.

Tak sa v júli 1671 usadila Spoločnosť Ježišova v slobodnom kráľovskom meste Prešove. Obsadila budovu kolégia, v ktorej si začala zariadovať rezidenciu. Jej prvá prítomnosť v Prešove však netrvala dlho. Mešťania boli pobúrení vysokými finančnými nárokmi komory, zdieraním a násilnosťami vojska, ako aj zlikvidovaním evanjelického zboru a diskrimináciou evanjelických mešťanov a čakali na možnosť vystúpiť proti panovníkovi a jeho vojakom. Tá sa im naskytla počas kuruckého vpádu do Horného Uhorska na konci leta 1672. Prešovčania od začiatku sympatizovali s povstalcami a tešili sa na ich príchod. Už po ich prvých víťazstvách sa mešťania v polovici septembra zmocnili mesta, zatkli katolícky magistrát a prisahali vernosť povstaniu. Takto očakávali kurucké a sedmohradské oddiely, ktorým ochotne otvorili mestské brány.¹⁸ V posledných dňoch septembra bol už Prešov v rukách kurucov.¹⁹ Bezprostredne po obsadení mesta obnovili povstalci slobodu vyznania protestantov a vrátili evanjelickému zboru všetky kostoly i ďalší nedávno skonfiškovaný majetok.²⁰ Vzhľadom na predchádzajúce udalosti, násilné odňatie chrámov, vyhnanie kňazov a profesorov a diskrimináciu mešťanov, sa nová mestská rada správala voči katolíkom, resp. konvertitom veľmi intolerantne. Františkánski mníši a akiste i jezuiti mesto opustili ešte pred príchodom kurucov. Potom ako utrpeli kurucké oddiely v októbri 1672 porážku v bitke pri Ďurkove v Abovskej stolici, opustili Horné Uhorsko. Prešovčania však aj po ich odchode odmietali vpustiť do mesta habsburské jednotky a až po dvojmesačnom obliehaní otvorili brány generálovi Cobbovi.

V novej situácii pristúpila komora popri vybratí vysokej sumy výpalného opäť ku konfiškáciám. Už v marci 1673 odňala mestu na šesť rokov dve celé poddanské dediny (Kojatice a Chmiňany), ako aj ďalšie majetky (v Gregorovciach a Šalgovíku), užívané dovtedy kolégiom.²¹ V tom istom čase boli skonfiškované i vinice v chotári tokajského mestečka Tállya, ktorých výnosy pred niekoľkými rokmi mesto takisto venovalo kolégiu.²²

V tom čase prišli opäť do Prešova jezuiti a už po druhý raz zaujali budovu kolégia. Tá bola skonfiškovaná 8. marca 1673 vojnovým komisárom grófom Otom Volkrom s vojskom, v prítomnosti jágerského biskupa Leonarda Szegediho, jágerského kanonika Štefana Józsu a dvoch príslušníkov Spoločnosti Ježišovej. Na druhý deň 9. marca tí istí cirkevní funkcionári a štátni úradníci vykonali konfiškáciu všetkých troch

¹⁷ HÖRK, J. *Az Eperjesi Ev. Ker. Collegium története*, s. 35.

¹⁸ ÖSA, HHSA (Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Staatsarchiv) Wien, 322: List Žigmunda Petöa Adamovi Forgáchovi.

¹⁹ HAIN, G. *A Lőcsei krónika és évkönyv*. Budapest 1991, s. 347.

²⁰ ŠA (Štátny archív) Prešov, Pob. Prešov, Mag. Prešov, Knihy 7: Mestská účtovná kniha 1661 – 1673.

²¹ MNL MOL Budapest, Szepesi Kamarai Levéltár. Szepesi Kamara számvévesége, E 706: Libri bonorum fiscalium, No.51, Extractus generalis universorum bonorum fiscalium 1670 – 1688.

²² MNL MOL Budapest, Szepesi Kamarai Levéltár. Szepesi Kamara számvévesége, E 706.

evanjelických kostolov a budovy starej mestskej školy.²³ Slovenský chrám zaujali minoriti, ktorí sa práve vtedy prisťahovali do mesta. Ďalšie dva kostoly, nemecký farský Chrám sv. Mikuláša a maďarský Kostol sv. Trojice, užívali jezuiti. Spoločnosť síce dostala iba maďarský chrám, stojaci bezprostredne vedľa budovy kolégia, keďže však jej príslušníci vykonávali funkciu mestského farára, tak zaujali aj farský kostol. Tak sa v marci 1673 už po druhý raz usadila Spoločnosť Ježišova v Prešove a ešte v tom istom mesiaci prevzala budovu kolégia ako svoju novú rezidenciu. Zároveň zabrala aj vedľa stojacu budovu starej mestskej školy, v ktorej otvorila nové katolícke gymnázium. To sa stalo na nasledujúcich deväť rokov jedinou vzdelávacou inštitúciou v meste. Odvtedy už bez prestávky pôsobili jezuiti v Prešove takmer celé desaťročie až do leta 1682, keď mesto obsadilo nové kurucké vojsko Imricha Thökölyho.

Spolu s misiou Spoločnosti Ježišovej v Prešove bolo tak v roku 1673 ako produkt násilnej rekatolizácie Horného Uhorska a absolutistickej politiky Leopolda I. založené aj jezuitské, katolícke gymnázium. Zriadili ho v budove starej mestskej školy, ktorú podobne ako už spomínané kolégium, farský a maďarský kostol i budovu fary dostala od komory Spoločnosť Ježišova. Gymnázium v priestoroch starej školy bolo otvorené už v jeseni r. 1673, pričom v miestnostiach na prízemí boli zariadené učebne a na poschodí byty pre profesorov.²⁴

Spoločnosť Ježišova v tom čase nemala ešte v meste kolégium ani rezidenciu, ale disponovala iba misijnou stanicou s veľmi obmedzeným počtom personálu. Nie je známe koľko a kto boli prví členovia Spoločnosti Ježišovej, ktorí sa v roku 1673 usadili v Prešove, keďže najstaršie údaje sú o dva roky mladšie. Možno sa však domnievať, že išlo o tých istých jezuitov. V roku 1675 pozostávala prešovská jezuitská misia z piatich členov. Tvorili ju štyria kňazi a jeden učiteľ. Pritom na gymnáziu vyučovali aj dvaja z kňazov. Na čele misie stál superior Gašpar Habermayer. Misijnú prácu vykonávali dvaja z kňazov, z nich jeden kázal po nemecky (Štefan Hager) a druhý po maďarsky (Ján Körössi). Slovenský kňaz vtedy ešte v misii nebol. V škole pôsobili Michal Szepregi a Ján Golszki.²⁵

Je zaujímavé, že už v nasledujúcom roku sa zloženie misie zmenilo. Ich počet vzrástol síce na šesť a rozšíril sa o nového učiteľa, avšak okrem superiora Habermayera a učiteľa Golszkeho došlo k výmene všetkých jej členov.²⁶ Misia si udržala svoj stav šiestich členov až takmer do konca 70. rokov. V roku 1679 vzrástol jej počet prechodne na osem, keď ju rozšírili dvaja čakatelia (coadjutores). V nasledujúcich dvoch rokoch však pôsobili v Prešove opäť šiesti jezuiti, z nich štyria kňazi a dvaja učitelia. Iba v poslednom roku pred opustením mesta, r. 1682 klesol stav misie na piatich členov, opäť iba s jedným učiteľom.²⁷ Ani superior Habermayer neostal vo svojom úrade dlho a už r. 1678 nastúpil na jeho miesto Fridrich Percovich, pôsobiaci na čele misie aj v nasledujúcom roku. Po dvoch rokoch však r. 1680 dostala opäť nového superiora

²³ RUBY, J. *Az Eperjesi Kir. kath. Főgymnasium története 1673 – 1890*. Eperjes 1890, s. 5.

²⁴ RUBY, J. *Az Eperjesi Kir. kath. Főgymnasium története 1673 – 1890*, s. 5.

²⁵ BIZOŇOVÁ, M. Katalóg členov Spoločnosti Ježišovej, pôsobiach v Prešove v rokoch 1675 – 1773. In *Historia Ecclesiastica*. Martin Javor. ISSN 1338-4341, 2013, roč. 4, č. 2, s. 245.

²⁶ BIZOŇOVÁ, M. Katalóg členov Spoločnosti Ježišovej, pôsobiach v Prešove..., s. 245 – 246.

²⁷ BIZOŇOVÁ, M. Katalóg členov Spoločnosti Ježišovej, pôsobiach v Prešove..., s. 246 – 247.

v osobe Jána Lehnery, ktorý ostal v úrade iba jeden rok. V rokoch 1681 – 1682 viedol prešovskú misiu Ján Fischer.²⁸

Spočiatku malo gymnázium iba dve triedy, a to parva (malých) a principiorum (začiatčníkov). V nich pomerne nerušene prebiehalo vyučovanie prvých desať rokov. Na zabezpečenie svojej činnosti, najmä gymnázia, dostali prešovskí jezuiti dve bývalé mestské dediny, Kojatice a Chmiňany, skonfiškované evanjelickému kolégiu, Nebestov dom, odňatý evanjelickej farnosti, niekoľko tokajských vinogradov, skonfiškovaných Imrichovi Thökölymu a rôzne dary cirkevných hodnostárov i mešťanov. Na prevádzku školy využívali aj časť z dôchodkov prešovskej farnosti. Po adaptácii budovy evanjelického kolégia si v nej zriadili jezuiti rezidenciu a starú školu využívali iba na vzdelávacie účely.

Druhý pobyt Spoločnosti Ježišovej v Prešove ukončili udalosti povstania Imricha Thökölyho v lete 1682. Potom ako v auguste 1682 otvorila nepočetná habsburská posádka mesta brány kurucom, nová mestská rada vrátila evanjelickému zboru všetky tri kostoly, kolégium, starú mestskú školu, faru a všetok ďalší majetok. Jezuiti, ktorí mesto už skôr neopustili, boli spolu s minoritami z Prešova vyhnaní.²⁹ Kuruci tolerovali v meste iba prítomnosť františkánov, ktorí sa nepodieľali na násilnej rekatolizácii predchádzajúcich rokov. Aj ďalej si ponechali kláštor s kostolom a starali sa o duchovné potreby katolíckych mešťanov. Mestská rada im však pritom spôsobovala rôzne ťažkosti a prekážky, na čo sa sťažovali aj samému vodcovi povstania.³⁰

Novozvolená mestská rada sa pritom správala rovnako intolerantne aj k reformovaným, ktorí sa márne usilovali o zriadenie cirkevného zboru. Po obsadení mesta kurucmi došlo dokonca aj k násilným vystúpeniam evanjelických mešťanov s podporou magistrátu, keď napr. z farského kostola vyniesli a spálili časť „katolíckeho“ mobiliáru.³¹ Tieto pomery existovali až do konca leta 1685, keď sa Prešov dostal opäť do rúk panovníka, pričom sloboda vyznania evanjelikov pretrvala v meste aj v nasledujúcom roku.

Až niekoľko mesiacov po obsadení mesta habsburským vojskom bola postupne obnovená rekatolizácia s jej jednotlivými opatreniami. Už v januári 1686 sa do Prešova vrátili minoriti a opäť sa usadili v bývalom slovenskom evanjelickom kostole. Na nový príchod Spoločnosti Ježišovej si však museli katolícki mešťania počkať ešte celý nasledujúci rok. V januári 1687 sa uskutočnil významný zásah do konfesiónal- ných pomerov v meste. Dovtedy, napriek zmene politickej situácie a odchode kuruckého vojska, evanjelická väčšina mešťanov takmer nerušene užívala obidva zvyšné kostoly, teda farský nemecký a maďarský. Takisto ďalej prebiehala výučba v obnovenom Kolégiu hornouhorských stavov. Začiatkom nového roka (na Tri krále) 1687 prišla do mesta panovníkom menovaná Komisia grófa Štefana Csákyho (Comissio

²⁸ BIZOŇOVÁ, M. Katalóg členov Spoločnosti Ježišovej, pôsobiach v Prešove..., s. 245 – 247.

²⁹ Archív evanjelického a. v. cirkevného zboru Prešov: Annales fata et vicissitudines Ecclesiae Evangelicae Epperiensensis continentes ab anno 1671 usque annum 1721 opera egregii Michaelis Melcz in gratiam posteritatis conscripti et post funera ejus Communitati hujati evangelicae oblati. Liber primo.

³⁰ ŠA Prešov, ŠŽ, K 13/14: Kongregačné zápisnice Šarišskej stolice 1681 – 1685.

³¹ DIVALD, K. *Eperjes templomai*. Budapest 1904. To však odsudzovali aj protestanti a ešte v r. 1705 na kuruckom sneme v Sečanoch argumentovali týmito udalosťami odporcovia slobody vyznania.

Chakyana), poverená usporiadaním náboženských pomerov v Uhorsku v zmysle šopronských článkov z r. 1681. Ešte v ten deň odňala komisia prešovskému evanjelickému zboru všetky tri kostoly s budovou kolégia, faru, starú školu a ďalší majetok. Zároveň v zmysle šopronských článkov vymedzil evanjelikom na západnom predmestí miesto na stavbu nového, dreveného kostola, školy a fary, ktoré však pobúrení mešťania neprijali.³² Bezprostredne po konfiškácii prišli do Prešova jezuiti a opäť zaujali budovu kolégia, starej školy a vedľa stojaci Kostol sv. Trojice. Zároveň prevzali aj ďalšie, skôr pridelené nehnuteľnosti, akými boli obce Kojatice, Chmiňany, tokajské vinohrady a ostatné vidiecke majetky.

Takto sa už po tretí raz v priebehu pätnástich rokov usadila v slobodnom kráľovskom meste Prešove Spoločnosť Ježišova. Opätovne zariadila a otvorila v budove starej mestskej školy katolícke gymnázium a najmä pristúpila k dôkladnej misijnej činnosti. V tej jej pomáhali kráľovskí úradníci Spišskej komory, veliteľ miestnej vojenskej posádky i nová, katolícka mestská rada. Jezuiti znovu zaujali miestnu rímskokatolícku farnosť a jeden z členov misie, Ignác Perizhof, sa ujal vedenia fary.³³ Financovanie farnosti, vrátane platu farára a ďalšieho personálu fary, prevzalo na seba mesto.³⁴ Plat farára činil ročne 600 zlatých, čo predstavovalo asi trojnásobok príjmu richtára.³⁵ Spoločnosť Ježišova sa vtedy stala vedúcou zložkou náboženského života v meste a táto situácia pretrvala do začiatku roku 1705, keď Prešov obsadilo vojsko Františka II. Rákócziho.

Počas svojho tretieho pôsobenia v meste prekonala prešovská misia Spoločnosti Ježišovej viaceré zmeny. Počet jej členov v prvom roku po príchode nie je známy, v roku 1688 boli v meste prítomní štyria jezuiti (kňazi), v nasledujúcom roku k nim pribudol jeden scholasticus, no už o rok klesol ich stav na troch kňazov. Od r. 1690 boli v misii opäť iba štyria kňazi a tento počet ostal až do r. 1696, keď sa znovu rozrástla o jedného scholastica. V takomto zložení ostala až do konca storočia, do r. 1700. V nasledujúcom roku (1701) došlo k významnej udalosti, keď bola misia povýšená na rezidenciu. Od r. 1702 sa ďalej rozrástol početný stav rezidencie, v ktorej okrem štyroch kňazov pôsobili aj dvaja alebo traja učitelia (magistri). Rezidencia tak mala sedem, po príchode kurucov šesť príslušníkov.³⁶

Meno prvého superiora po novom príchode do mesta r. 1687 nie je známe, možno sa domnievať, že ním bol už spomínaný Ignác Perizhof. V rokoch 1688 – 1691 stál na čele prešovskej misie Ignác Teuffenbach, v nasledujúcom takmer celom desaťročí (1691 – 1698) bol superiorom Krištof Wagner a v nasledujúcich dvoch rokoch Ján Baptista Wenner. Novú rezidenciu od začiatku až do príchodu Rákócziho kurucov viedol Ján Baptista Kolb.³⁷

³² Annales fata et vicissitudines...

³³ Perizhof bol v meste prítomný zrejme iba krátky čas a od nasledujúceho roku nie je uvádzaný v zozname členov prešovskej misie. Okrem vedenia fary bol prítomný aj na Prešovskom krvavom súde, kde sa mal usilovať o dosiahnutie konverzie obvinených. Jeho meno uvádza Ján Rezik vo svojej knihe *Theatrum Eperienze seu Laniena* a je zaznamenané aj v prešovskej matrike z r. 1687.

³⁴ Dovtedy financovalo mesto kňazov a personál evanjelického cirkevného zboru.

³⁵ ŠA Prešov, Pob. Prešov, Mag. Prešov, Knihy 2 A; ŠA Prešov, Pob. Prešov, Mag. Prešov, Knihy 21.

³⁶ BIZOŇOVÁ, M. Katalóg členov Spoločnosti Ježišovej, pôsobiach v Prešove..., s. 247 – 251.

³⁷ BIZOŇOVÁ, M. Katalóg členov Spoločnosti Ježišovej, pôsobiach v Prešove..., s. 247 – 251.

Ďalšou, zdanlivo nie veľmi významnou zmenou bola zmena národnostného zloženia či skôr zamerania misie. Kým v prvých troch rokoch kázali jej členovia naďalej po nemecky a maďarsky, od r. 1691 bol maďarský kňaz nahradený slovenským. Až v posledných dvoch rokoch 17. storočia a zároveň v závere existencie misie obnovil nový superior Ján Baptista Wenner ako nemecko-maďarský kňaz maďarské kázne.³⁸ Tento údaj môže poukazovať na dve skutočnosti. Jednou je pokles počtu maďarského obyvateľstva v meste, čo však, vzhľadom na absenciu správ o morovej epidémii či ďalšom vyľudnení mesta nemožno zrejme predpokladať. Druhou je možnosť, že misijná činnosť jezuitov medzi maďarským meštianstvom nebola príliš úspešná, a teda zďaleka nie taká dôležitá ako ich pôsobenie v radoch slovenského obyvateľstva, patriaceho z nemaléj časti k nižším vrstvám a prisťahovalcom z vidieka.

Vzhľadom na dĺžku trvania tretieho pobytu Spoločnosti Ježišovej v Prešove sa podstatne významnejšou mierou, než v predchádzajúcom období, stala ich vzdelávacia činnosť. Potom ako rozhodnutím komisie Štefana Csákyho získali jezuiti opäť obidve školské budovy spolu s príslušnými nehnuteľnosťami a fundáciami, obnovilo svoju činnosť jezuitské gymnázium. Pôvodne dvojtriedne gymnázium bolo rozšírené o ďalšie dve triedy, gramatickú a syntaktickú. Na prelome storočí, po pripojení triedy poetiky v školskom roku 1699/1700 a po následnom zriadení triedy rétoriky, sa škola stala úplným jezuitským gymnáziom.³⁹ Keďže bolo jedinou vzdelávacou inštitúciou v Prešove, kde boli evanjelici zbavení možnosti zriadenia vlastnej školy, mnohí meštania (konvertiti i evanjelici) posielali do gymnázia svoje deti. V roku 1696 navštevovalo školu už 170 žiakov.⁴⁰

Mená profesorov sú známe od roku 1687, keď ako profesor v triede gramatistov a syntaxistov pôsobil jezuita Juraj Lencsovics a v parve a principii vyučoval svetský učiteľ Ján Ladislavszký. V roku 1689 vyučovali na gymnázii Jakub Šubka (syntaxistov a gramatistov) a Imrich Kőrmendi (principistov a parvistov). Profesori a učitelia gymnázia sa pomerne často striedali a iba do konca storočia pôsobili na poste scholastica Jakub Šubka, Ján Baptista Demián, Gašpar Reymanus, Ján Glembóczi, Michal Crumbholz, Bernard Ethesi, Anderej Nästl a Juraj Andaházy. Po vzniku rezidencie získalo gymnázium troch profesorov. V roku 1702 nimi boli Michal Beniczki, Ján Szoller a Imrich Bakay, o rok neskôr Samuel Timon, Tobiáš Dirner a Eliáš Tagh.⁴¹ Samuel Timon, neskorší významný historik, vyučoval na prešovskom jezuitskom gymnázii tri roky, v r. 1702 – 1704.⁴²

Napriek tomu, že medzi hlavné ciele povstania Františka II. Rákócziho patrila reštitúcia náboženskej slobody, kvôli čomu ho výrazne podporovala protestantská šľachta a meštania, konfesionálne pomery v Uhorsku, najmä držba kostolov a škôl, dlho ostávali bez väčších zmien. Aj v Prešove po príchode Rákócziho vojska ďalej pôsobili františkáni, minoriti i jezuiti a (poslední dvaja) užívali svoje, donedávna evan-

³⁸ BIZOŇOVÁ, M. Katalóg členov Spoločnosti Ježišovej, pôsobiach v Prešove..., s. 247 – 251.

³⁹ RUBY, J. *Az Eperjesi Kir. kath. Főgymnasium története 1673 – 1890*, s. 14 – 31.

⁴⁰ TÓTH, S. 292.

⁴¹ BIZOŇOVÁ, M. Katalóg členov Spoločnosti Ježišovej, pôsobiach v Prešove..., s. 247 – 250.

⁴² Samuel Timon (1675 – 1736) študoval v Trnave, roku 1693 vstúpil do Spoločnosti Ježišovej. Bol autorom prvej syntézy uhorských dejín a tzv. pohostinnej teórie o prijatí Maďarov. Okrem dejín sa venoval ešte aj topografii, jazykovede a geografii.

jelické kostoly. Výnimku predstavuje iba budova kolégia, ktorú kvôli jeho dôležitosti už 2. januára 1705 na priamy Rákócziho príkaz kniežací vojnový komisár František Berthóti odňal Spoločnosti Ježišovej a odovzdal evanjelikom. Farský nemecký kostol i jezuitami užívaný Chrám sv. Trojice odovzdala obnovenému evanjelickému zboru⁴³ až zmiešaná komisia sečianskeho snemu 21. októbra 1705.⁴⁴ Hneď na druhý deň, 3. januára 1705 nechal František II. Rákóczi odňať Spoločnosti Ježišovej už viackrát spomínané dediny Kojatice a Chmiňany, patriace kolégiu a užívané rezidenciou.⁴⁵

Katolíckej cirkvi od jesene 1705 ostali dva kostoly: františkánsky a minoritský, resp. bývalý slovenský kostol. Disponovala aj budovou bývalého špitálu, upravenou na minoritský kláštor, spolu s troma vedľa stojacimi domami,⁴⁶ kam sa v posledných týždňoch roku 1705 presťahovalo jezuitské gymnázium.⁴⁷ Popri františkánoch a minoritoch ostali v meste naďalej pôsobiť i jezuiti, avšak s obmedzeniami, stanovenými sečianskym snemom. Podľa snemových zákonov smeli totiž v Uhorsku ostať iba jezuiti domáceho pôvodu, a to až po zložení prísahy vernosti. Z toho dôvodu musel ešte na konci roku opustiť Prešov dlhoročný superior Ján Baptista Kolb. V nasledujúcich dvoch rokoch mala prešovská rezidencia Spoločnosti Ježišovej ešte troch členov, ktorými r. 1707 boli Ján Lencsovich, Krištof Coller a Ján Glembóczy.⁴⁸ Keďže však neboli ochotní zložiť prísahu vernosti Konfederácii uhorských stavov, ešte na začiatku roka museli mesto opustiť.⁴⁹ Je zaujímavé, že v nasledujúcich štyroch rokoch (1708 – 1711) je v zoznamoch členov rezidencie ako jej jediný člen a zároveň superior uvádzaný Ján Lencsovich, zdržiavajúci sa však v Rábe alebo v Turčianskom prepoštví.⁵⁰ Po odchode Spoločnosti Ježišovej naďalej ostalo v Prešove pôsobiť katolícke gymnázium, ktoré však viedli minoriti.

V závere posledného obliehania Prešova habsburským vojskom počas povstania Františka II. Rákócziho, v novembri 1710, došlo pred vydaním mesta k dohode medzi evanjelickými a katolíckymi mešťanmi, podľa ktorej sa evanjelici vzdali nároku na veľký (farský, nemecký) kostol aj faru s garanciou ponechania kolégia a susedného malého (maďarského) kostola. Dohodu, zahrnutú do kapitulácie, sa zaviazal dodržiavať aj maršal Hugo Virmond po obsadení Prešova. Avšak panovník Jozef I. už vo februári 1711 nariadil prešovskej mestskej rade, aby zabezpečila usporiadanie náboženských pomerov v meste do stavu pred povstaním. V zmysle šopronských článkov a ďalších zákonných noriem mali evanjelici dostať vyčlenené miesto na predmestí,

⁴³ Evanjelický a. v. cirkevný zbor v meste v r. 1687 – 1705 v rozpore so šopronskými článkami neexistoval a obnovený bol až po obsadení kurucmi.

⁴⁴ ZSILINSZKY, M. *Magyar országyűlésnek vallásiügyi tárgyalásai IV.* Budapest 1897, s. 166. V Šarišskej stolici a troch slobodných kráľovských mestách na jej území boli členmi zmiešanej komisie: Ján Melczer, Žigmund Becskeházy a Imrich Görgey.

⁴⁵ MNL MOL Budapest, Magyar Kamara Archivuma, E 152, Acta Jesuitica: Príkaz Františka II. Rákócziho na konfiškáciu Kojatic a Chminian.

⁴⁶ *A Kassai szászéves egyházmegye történeti névtára és emlékkönyve*, I. Kassa 1904, s. 302.

⁴⁷ *Annales fata et vicissitudines...*

⁴⁸ BIZOŇOVÁ, M. Katalóg členov Spoločnosti Ježišovej, pôsobiacich v Prešove..., s. 251.

⁴⁹ FABINY, T. II. *Rákóczi Ferenc valláspolitikája*. Budapest 1971, Rkp., s. 83; RUBY, J. *Az Eperjesi Kir. kath. Főgymnasium története 1673 – 1890*, s. 29.

⁵⁰ BIZOŇOVÁ, M. Katalóg členov Spoločnosti Ježišovej, pôsobiacich v Prešove..., s. 247 – 251.

kde si mali postaviť drevené chrámy, školy a fary.⁵¹ Znamenalo to pre nich povinnosť opäť opustiť budovu kolégia aj vedľa stojaceho maďarského kostola. Mestská rada príkaz nespĺnila a rozhodla sa prosiť panovníka, aby názor zmenil. Vyslala do Viedne svojich zástupcov, ktorí sa stretli s kráľovnou Eleonórou Magdalénou, ktorá však ich prosby rázne odmietla a vydala príkaz na okamžité odovzdanie kolégia. Na miesto opustených budov mala byť do mesta vyslaná komisia s úlohou vymedziť na predmestí miesto na stavbu kostola a školy v zmysle šopronských článkov.⁵² Prešovčania sa nakoniec vzdali odporu až na výslovný príkaz maršala Jána Pálffyho, ktorý zopakoval v septembri 1711 kráľovnino nariadenie. Keď sa medzi študentmi kolégia rozšírila správa o opäťovnej strate kolégia, napriek tomu, že iba pred niekoľkými týždňami zachránili školu pred požiarom, zničili všetko zariadenie a značne poškodili interiéry. Jezuitom trvalo takmer dva roky, kým sa im podarilo celú budovu opraviť do pôvodného stavu.⁵³

Počas šesťdesiatich rokov nepretržitého pôsobenia Spoločnosti Ježišovej v Prešove sa neustále rozvíjala jej rezidencia a permanentne stúpala počet jej príslušníkov. Personálny stav rezidencie vzrástol z troch r. 1712 na 19 r. 1772, čo je viac ako šesťnásobne. V poslednom roku jej činnosti bolo v meste prítomných 17 jezuitov. Najväčšiu časť z nich tvorili pritom kňazi, ktorých počet stúpol z troch na štrnásť (r. 1772). Pomerne stabilnou zložkou rezidencie boli profesori pôsobiaci iba v škole. Z jedného v prvých rokoch tretieho pôsobenia rezidencie vzrástol ich počet na dvoch a od r. 1720 na troch, pričom tento stav si udržali s prechodnými odchýlkami až do ukončenia ich činnosti. Ďalšiu, početne druhú najväčšiu časť rezidencie tvorili neplnoprávni, svetskí členovia spoločnosti, nazývaní coadjutores, vykonávajúci administratívne, odborné a remeselnícke činnosti. Ich počet stúpala z jedného na štyroch, resp. až šiestich v 60. rokoch. Vo vedení rezidencie sa počas šiestich desaťročí vystriedali niekoľkí superiori. Tento úrad zastávali: Ján Baptista Kolb, František Lengger (iba 1 rok), Ján Palugyay (štyrikrát), Pavol Szamalóczi, Štefan Rast, Michal Bednári (iba 1 rok), František Wilhelmb, Benedikt Mayerl, Žigmund Meltzl, Bartolomej Zarubal, Tomáš Rost, Jozef Grueber, Štefan Szal, František Xaver Vahl, Juraj Postek, Ján Szadeczki (iba 1 rok), Michal Frigeri, Jakub Wilhelmb a Juraj Maskal (Mascal). Väčšina členov rezidencie sa pritom veľmi rýchlo obmieňala a iba málo z nich ostalo pôsobiť v meste po niekoľko rokov.⁵⁴

Počas viac ako šiestich desaťročí nepretržitého pobytu v Prešove Spoločnosť Ježišova zveľaďovala svoju rezidenciu a ďalší nehnuteľný majetok, ktorý rozširovali rozličné odkazy a dary. Viaceré z nich sa stali predmetom dlhotrvajúcich súdnych sporov s predchádzajúcimi spolumajiteľmi alebo dedičmi.⁵⁵ Počas svojho pôsobenia tak jezuiti disponovali nemalým majetkom s vysokou hodnotou, prinášajúcim každoročne príjmy v sume niekoľko tisíc zlatých.

⁵¹ Pre dva evanjelické zbory (nemecký a slovenský), pôsobiace po morovej epidémii.

⁵² MNL MOL Budapest, Magyar Kamara Archivuma, E 152, Acta Jesuitica: Nariadenie kráľovnej Eleonóry Magdalény a grófa Jána Pálffyho z júla a septembra 1711; kópia ŠA Prešov, EKP, 101.

⁵³ HÖRK, J. *Az Eperjesi Ev. Ker. Collegium története*, s. 89.

⁵⁴ BIZOŇOVÁ, M. Katalóg členov Spoločnosti Ježišovej, pôsobiacich v Prešove..., s. 252 – 285.

⁵⁵ MNL MOL Budapest, Magyar Kamara Archivuma, E 152, Acta Jesuitica: Eperjesi rezidencia.

Podrobný popis jezuitských nehnuteľných majetkov je známy vďaka jeho súpisu po zrušení Spoločnosti Ježišovej, keď prešiel do vlastníctva štátu a Náboženského fondu. V Prešove disponovali jezuiti Kostolom Nepoškvrneného počatia Panny Márie⁵⁶ (bývalého Kostola sv. Trojice), budovou rezidencie (bývalého evanjelického kolégia) a starej mestskej školy. K rezidencii patrilo niekoľko predmestských záhrad a najmä vinice v Tokajskom podhorí. Celkovo bolo v majetku rezidencie päť vinohradov v chotároch obcí Rátka, Monok a mestečka Tállya. Hodnota celého pozemkového majetku rezidencie predstavovala sumu 19 985 zlatých a 32 grajciarov, z čoho 18 685 zlatých a 32 grajciarov pripadalo na tokajské vinohrady.⁵⁷

Popri prešovskej rezidencii predstavovali ďalšiu časť nehnuteľného majetku prešovských jezuitov hospodárstva v obciach Kojatice, Chmiňany a osade Lužanka. Iba hodnota budov na majeroch a mlynoch v Kojaticiach a Chmiňanoch bola r. 1773 vyčíslená na 3913 zlatých.⁵⁸ Celkovo však mali obidva majetky podstatne vyššiu cenu, na čo poukazuje ďalší súpis z r. 1775. Ročná výnosnosť majerských polí, lúk, záhrad, lesov, poddanských usadlostí, mlyna, krčmy a ďalších objektov v Kojaticiach bola Uhorskou komorou v Prešporku vypočítaná na 1041 zlatých a 81 grajciarov. Celkovú hodnotu veľkostatku pritom komora stanovila na 21 798 zlatých a 71 a ¼ grajciarov.⁵⁹ Podobne ročný výnos statku v Chmiňanoch s poddanskými usadlosťami, majerskými poľami a lúkami, mlynom, krčmou, užívaním lesa a inými benefitmi bol vyrátaný na 1114 zlatých a 26 a 5/6 grajciarov. Celková hodnota hospodárstva bola však tiež podstatne vyššia, komora ju určila až na 23 477 zlatých a 88 8/9 grajciarov.⁶⁰ Hodnota majetku Lužanka, ktorý získala rezidencia zálohom, vrátane budov, majera, polí, kapustných záhrad a dobytky, predstavovala 5983 zlatých a 90 grajciarov.⁶¹

Po Satmárskom mieri bolo obnovené šesťtriedne jezuitské gymnázium v Prešove, ktoré začalo svoju činnosť od školského roku 1711/12, najprv v priestoroch bývalého kolégia, onedlho v opravej budove starej školy, kde ostalo až do zrušenia Spoločnosti Ježišovej r. 1773.⁶² Gymnázium, resp. prešovská jezuitská rezidencia prevzala nehnuteľnosti a ďalší majetok, prechodne stratený počas Rákócziho povstania, ktorý sa rozširoval novými darmi, donáciami a odkazmi prešovských mešťanov a šarišskej šľachty (gróf Jozef Szentiványi, Matej Edenhoffer, vdova Feigenbuzová a i.).

Gymnázium malo počas celého 18. storočia svoju štruktúru (z konca predchádzajúceho storočia) so šiestimi triedami: parva, principiorum, grammatica, syntaxis, poesis a rhetorica. Vo vyučovaní, prebiehajúcim v latinskom jazyku, sa kládol dôraz na klasické predmety. Od roku 1735 bolo na príkaz rakúskeho provinciála rozšírené

⁵⁶ A Kassai százéve egyházmegye, s. 298.

⁵⁷ MNL MOL Budapest, Magyar Kamara Archivuma, E 152, Acta jesuitica: Eperjesi rezidencia, Súpis rezidencie Spoločnosti Ježišovej v Prešove z r. 1775.

⁵⁸ MNL MOL Budapest, Magyar Kamara Archivuma, E 152, Acta jesuitica: Eperjesi rezidencia, Aestimatio aedificiorum in possessionis Kajata et Mochnya, 1773.

⁵⁹ MNL MOL Budapest, Magyar Kamara Archivuma, E 152, Acta jesuitica: Eperjesi rezidencia, Aestimatio Possessionis Kajata, 1775.

⁶⁰ MNL MOL Budapest, Magyar Kamara Archivuma, E 152, Acta jesuitica: Eperjesi rezidencia, Aestimatio Possessionis Mochnya, 1775.

⁶¹ MNL MOL Budapest, Magyar Kamara Archivuma, E 152, Acta jesuitica: Eperjesi rezidencia, Praedium Lusánka, 1773.

⁶² RUBY, J. *Az Eperjesi Kir. kath. Főgymnasium története 1673 – 1890*, s. 35.

vyučovanie dejín. Na gymnáziu pôsobili traja profesori, z nich dvaja jezuiti a jeden svetský učiteľ, pôsobiaci vždy v prvých dvoch triedach.⁶³ Podobne ako členovia rezidencie, aj profesori sa veľmi často obmieňali a iba výnimočne ostali niektorí z nich v Prešove viac ako jeden – dva roky.⁶⁴ Kvôli vysokému počtu jezuitských škôl v krajine vyučoval jeden profesor stále v dvoch triedach. Štúdium bolo bezplatné, chudobní študenti dostávali zadarmo aj ubytovanie a stravu. Aj vzhľadom na tieto skutočnosti bolo gymnázium príťažlivé pre mnohých mešťanov a okolitých zemanov a v priebehu storočia permanentne rástol počet jeho študentov.

Kým do roku 1716 školu navštevovalo 173 študentov, od roku 1720 do roku 1773 dosahoval počet študentov v školskom roku v priemere 275. Najväčší počet študentov v prvej polovici storočia (367) mala škola v roku 1734. V roku 1739 malo gymnázium 300 žiakov,⁶⁵ v nasledujúcich rokoch však ich počet opäť poklesol, do r. 1741 na 272.⁶⁶ V polovici storočia, r. 1750 bývalo v škole 220 alumnistov, teda mimoprešovských žiakov.⁶⁷ O rok neskôr, r. 1751 študovalo už v gymnáziu 380 chlapcov.⁶⁸ V druhej polovici storočia počet študentov postupne klesal.⁶⁹

Profesori a študenti gymnázia sa zúčastňovali na mnohých aktivitách cirkevného života v meste. Boli členmi dvoch kongregácií, a to Spoločnosti Krista umierajúceho na kríži a Spoločnosti Panny Márie. Mali rozhodujúci podiel na takých činnostiach, ako bola stavba Kalvárie a Súsošia Immaculaty, početných procesiách a na náboženskom živote v meste vôbec. Významnou aktivitou školy vo vzťahu k mestu boli každoročné akademie, sprevádzané rôznymi náboženskými, literárnymi a umeleckými predstaveniami a najmä didaktickými hrami.⁷⁰

Po rozpustení Spoločnosti Ježišovej v roku 1773 štát skonfiškovoal aj majetok jej prešovskej rezidencie, ktorý prevzal Náboženský fond. Naďalej pôsobilo iba gymnázium, vo vedení ktorého stále pôsobili bývalí jezuitskí profesori: Ignác Kolakovszky, Michal Zamoroczy a František Walicsek.⁷¹ Niekdajší jezuiti vyučovali v škole do roku 1774, keď gymnázium prevzali miestni minoriti.

Spoločnosť Ježišova bola v Prešove prítomná s prestávkami približne jedno celé storočie, od r. 1672 (1673) do r. 1773. Kým jej príslušníci sa v poslednej tretine 17. storočia zaoberali nie príliš populárnou misijnou činnosťou s úsilím o konverziu čím väčšieho počtu mešťanov, čím vyvolali odpor väčšiny obyvateľstva, v nasledujúcom storočí sa sústredili hlavne na prevádzkovanie katolíckeho gymnázia. To sa vtedy stalo jedinou strednou školou v Prešove a aj keď nedosahovalo význam niekdajšieho Kolégia hornouhorských stavov, zohralo významnú úlohu v kultúrnom vývine Prešova i širšieho regiónu.

⁶³ RUBY, J. *Az Eperjesi Kir. kath. Főgymnasium története 1673 – 1890*, s. 31 – 67.

⁶⁴ BIZOŇOVÁ, M. Katalóg členov Spoločnosti Ježišovej, pôsobiacich v Prešove..., s. 252 – 285.

⁶⁵ Pannonhalmi Apátság Levéltára, 118. E. 10: Annuae litterae Provinciae Austriae Societatis Jesu, ad annum 1739.

⁶⁶ Pannonhalmi Apátság Levéltára, 118. E. 10: Litterae annuae 1741.

⁶⁷ Pannonhalmi Apátság Levéltára, 118. E. 10: Litterae annuae 1750.

⁶⁸ Pannonhalmi Apátság Levéltára, 118. E. 10: Litterae annuae 1751.

⁶⁹ RUBY, J. *Az Eperjesi Kir. kath. Főgymnasium története 1673 – 1890*, s. 31 – 67.

⁷⁰ RUBY, J. *Az Eperjesi Kir. kath. Főgymnasium története 1673 – 1890*, s. 33 – 59.

⁷¹ RUBY, J. *Az Eperjesi Kir. kath. Főgymnasium története 1673 – 1890*, s. 69 – 82.

Členovia rezidencie Spoločnosti Ježišovej boli po celé 18. storočie hlavným nástrojom rekatolizácie mesta. Práve táto ich činnosť bola, popri masívnom prisťahovalectve, najmä z okolitého vidieka v rokoch po ničivej morovej epidémii r. 1710, hlavným dôvodom výrazných zmien v konfesionalnej skladbe obyvateľstva v priebehu 18. storočia. Podľa súpisu mesta z r. 1779 tvorili už protestanti v Prešove (takmer úplne evanjelici a. v. popri niekoľkých reformovaných) už iba 26,25 % obyvateľov.⁷² Z údajov je zrejmé, že podiel evanjelikov v celom meste je podstatne nižší, než medzi plnoprávnymi mešťanmi. O štyri roky mladší súpis z r. 1783 poukazuje na pokračovanie tohto vývinu aj v období tolerancie a podiel evanjelikov v meste poklesol vtedy už na 24,01 %.⁷³

Zmeny v náboženskej skladbe obyvateľstva v meste boli popri vyľudnení, následnom masívnom prisťahovalectve a diskriminácii protestantov, spojenom s rôznymi hospodárskymi a osobnými dôvodmi jednotlivcov, zapríčinené predovšetkým misijnou činnosťou miestnych rehoľníkov a osobitne Spoločnosti Ježišovej. Príslušníci prešovskej misie neúnavne pôsobili najmä v radoch početne, majetkovo i spoločensky oslabených evanjelických cirkevných zborov. V prvých rokoch obnovennej činnosti rezidencie jej superior Ján Baptista Kolb po návrate z nedobrovoľného exilu v Rakúsku využil všetky prostriedky vo svojej činnosti proti miestnym evanjelikom. Už na konci roku 1711 dosiahol, že richtár a vojenský veliteľ vykázali evanjelikov z dreveného reformovaného kostolíka na Slovenskej ulici, ktorý mohli používať v zmysle nariadenia maršala Jána Pálffyho. V nasledujúcich rokoch sa potom spolu s novým magistrátom a vojakmi viackrát usiloval zabrániť luteránom v stavbe dreveného kostola, školy a fary na predmestí, ukončených až po zverejnení zákonných článkov snemu r. 1715.⁷⁴ Aj v nasledujúcom období pokračovali členovia rezidencie v zápase s evanjelickými mešťanmi a obidvoma cirkevnými zbormi. Ešte r. 1751 sa snažili prekaziť stavbu novej drevenej evanjelickej školy na predmestí a podarilo sa im dosiahnuť zákaz jej navštevovania pre deti miestnych reformovaných.⁷⁵

V prvej polovici storočia miestni jezuiti vyvíjali intenzívnu misijnú činnosť medzi Cigánmi, táboriacimi východne od mesta na kopci zvanom Táborisko.⁷⁶ Pôsobenie medzi nimi popisovali napr. v ročnej správe z r. 1739.⁷⁷ Ojedinele usilovali aj o konverziu židov prichádzajúcich z okolitých obcí na trhy, pričom však prísne dohliadali, aby sa napriek zákazu do mesta nenastahovali. Tak ako r. 1734, keď jeden žid zo susedného Solivaru opatroval istého chorého mešťana, bola ochotná akceptovať jeho prítomnosť v Prešove, superior sa obrátil na jágerského biskupa aj Miestodržiteľskú radu, aby napokon dosiahol jeho potupné vyhostenie.⁷⁸

⁷² ŠA Prešov, Pob. Prešov, Mag. Prešov, B-11 Minutae 1701 – 1783: Tabella Conscriptionis animarum in Libera Regia Civitate Eperiessiensis 1779.

⁷³ ŠA Prešov, Pob. Prešov, Mag. Prešov, B-12 1780 – 1783: Tabella Conscriptionis animarum in Libera Regia Civitate Eperiessiensis 1783.

⁷⁴ HÖRK, J. *Az Eperjesi Ev. Ker. Collegium története*, s. 89.

⁷⁵ Pannonhalmi Apátság Levéltára, 118. E. 10: Litterae annuae 1751.

⁷⁶ RUBY, J. *Az Eperjesi Kir. kath. Főgymnasium története 1673 – 1890*, s. 34.

⁷⁷ Pannonhalmi Apátság Levéltára, 118. E. 10: Litterae annuae 1739.

⁷⁸ RUBY, J. *Az Eperjesi Kir. kath. Főgymnasium története 1673 – 1890*, s. 96.

Samozrejme, najintenzívnejšie pôsobili členovia rezidencie medzi miestnymi evanjelikmi, pričom dosiahli nesporne veľké úspechy. Táto ich misijná činnosť sa dá aspoň v niektorých rokoch rekonštruovať z ich pravidelných ročných správ. V roku 1740 obrátili jezuiti v Prešove na katolícku vieru 23 evanjelikov, troch reformovaných a jedného apostatu (dvojitého konvertitu).⁷⁹ O rok neskôr prešli pod ich vplyvom na katolicizmus 22 evanjelici, 8 reformovaní a štyria „bezverci“ (akiste miestni Cigáni).⁸⁰ V roku 1745 sa im podarilo priviesť ku katolíckej cirkvi 18 evanjelikov v meste.⁸¹ V nasledujúcom roku dosiahli potom konverziu 11 evanjelikov.⁸² Avšak v polovici storočia, r. 1750 prijalo pod vplyvom jezuitov v Prešove katolicizmus už 43 evanjelikov a dvaja reformovaní.⁸³ Údaj z nasledujúceho roku uvádza iba asi štyridsať obrátených protestantov obidvoch konfesíí.⁸⁴

Spoločnosť Ježišova v Prešove v priebehu 18. storočia zanechala po sebe niekoľko pozoruhodných umeleckých diel. Popri šiestich oltároch vo farskom kostole a dvoch oltároch spolu s inými súčasťami zariadenia vo svojom kostole (Chráme sv. Trojice) to je predovšetkým Kalvária, dodnes patriaca k najvýznamnejším barokovým pamiatkam v meste. Komplex Kalvárie bol postavený počas niekoľkých desaťročí na kopci západne od mesta. V minulosti bola považovaná za druhú najkrajšiu po Kalvárii v Banskej Štiavnici.⁸⁵

Stavbu komplexu Kalvárie inicioval Spolok Umierajúceho Krista na sklonku druhého decénia 18. storočia. Trvala takmer päťdesiat rokov, od r. 1720 do r. 1769. Ako prvé súčasť Kalvárie boli postavené Kaplnka Krista na Olivovej hore a kríž. Stavbu financovali jezuiti z darov a odkazov prešovských katolíckych mešťanov a šarišských zemanov, ako boli barón Dessewffy, gróf Szirmay, grófka Barkóczy, barón Klobusiczky, barón Mednyánszky, litovské knieža Karol Radzowill, richtár Juraj Smolník a viacerí ďalší. Celý komplex pozostáva z Kostola Svätého Kríža, Kaplnky Svätých schodov, cintorína, katakomb a šestnástich kaplniek, z ktorých niektoré vznikli až v nasledujúcom storočí.⁸⁶

Kostol sv. Kríža, predstavujúci ústrednú časť Kalvárie, bol postavený r. 1753 vo vrcholne barokovom slohu. Je to nesporne najkrajšia baroková stavba v Prešove. Jej steny a oltár, inšpirovaný Banskoštiavnickou kalváriou, maľoval miestny maliar Andrej Trtina. Neskôr v r. 1766 bol kostol doplnený postavením dvoch bočných kaplniek, schodišťa a kaplnky Ecce Homo. Kostol r. 1768 vysvätil jezuitský superior. Ďalšiu dominantnú stavbu komplexu, Kaplnku Svätých schodov nechal r. 1765 postaviť knieža Karol Radzivil, z vďačnosti mestu za prichýlenie a pomoc poľským emigrantom po porážke Barskej konfederácie.⁸⁷

⁷⁹ Pannonhalmi Apátság Levéltára, 118. E. 10: Litterae annuae 1739.

⁸⁰ Pannonhalmi Apátság Levéltára, 118. E. 10: Litterae annuae 1741.

⁸¹ Pannonhalmi Apátság Levéltára, 118. E. 10: Litterae annuae 1745.

⁸² Pannonhalmi Apátság Levéltára, 118. E. 10: Litterae annuae 1746.

⁸³ Pannonhalmi Apátság Levéltára, 118. E. 10: Litterae annuae 1750.

⁸⁴ Pannonhalmi Apátság Levéltára, 118. E. 10: Litterae annuae 1751.

⁸⁵ Napr. podľa historika umenia Kornela Divalda.

⁸⁶ URBANOVÁ, N. *Prešov. Mestská pamiatková rezervácia*. Bratislava 1986, s. 72.

⁸⁷ URBANOVÁ, N. *Prešov. Mestská pamiatková rezervácia*, s. 72.

Ďalšiu dominantnú pamiatku na pôsobenie jezuitov v meste predstavuje Súsošie Immaculaty na severnej strane námestia. Na tomto mieste stálo v roku 1687 popravisisko Prešovského krvavého súdu, kde dal generál Caraffa krutým spôsobom popraviť viac ako dve desiatky mešťanov a zemanov. Dodnes nie sú jasné dôvody, pre ktoré si jezuiti vybrali práve toto miesto a možno sa iba domnievať, že okrem výraznej polohy to bola snaha zabrániť tomu, aby sa stalo protestantským pietnym miestom. Dielo financoval Rüdiger Feigenbuz s grófkami Csákyovou a Pethőovou vo výške 1200 zlatých..⁸⁸

V 18. storočí, presnejšie v rokoch 1711 – 1773 Spoločnosť Ježišova v Prešove bez prestávky užívala niekdajší maďarský evanjelický Chrám sv. Trojice a vedľa postavenú budovu kolégia. V tomto období iniciovala niektoré stavebné úpravy týchto objektov, ktoré boli neskôr evanjelikmi odstránené. Najvýznamnejším bola stavba spojovacej chodby medzi obidvoma budovami vo výške prvého poschodia, realizovaná r. 1716. V roku 1724 dali barokovo upraviť samotnú budovu kolégia, vtedy sídlo rezidencie, a spolu s kostolom a gymnáziom, niekdajšou mestskou školou ju ohradili múrom.⁸⁹ Vtedy k budove pristavali južné krídlo do výšky jedného poschodia.⁹⁰ Potom ako prešovskí evanjelici r. 1783 získali späť budovu kolégia s kostolom, tieto úpravy v krátkom čase odstránili.

V roku 1751 Spoločnosť Ježišova v meste založila a zariadila vlastnú lekáreň. Tá však už o dva roky bola úradne zrušená a prenesená do mesta Nagy Bánya (Baia Mare, RO) v Satmárskej stolici.⁹¹

Spoločnosť Ježišova pôsobila v slobodnom kráľovskom meste s tromi prestávkami celé storočie, v r. 1673 – 1773. Počas tohto obdobia a najmä posledného pobytu v 18. storočí (1711 – 1773) dosiahla veľké úspechy pri rekatolizácii mesta a prevádzkovaní katolíckeho gymnázia, vtedy jedinej strednej školy v Prešove. Okrem toho zanechala po sebe viacero stavebných pamiatok stojacich dodnes, z ktorých najvýznamnejšou je nesporne komplex Kalvárie.

⁸⁸ URBANOVÁ, N. *Prešov. Mestská pamiatková rezervácia*, s. 73.

⁸⁹ URBANOVÁ, N. *Prešov. Mestská pamiatková rezervácia*, s. 68.

⁹⁰ *A Kassai százéves egyházmegye*, s. 306.

⁹¹ *A Kassai százéves egyházmegye*, s. 307.

**BIBLIE V HISTORICKEJ KNIŽNICI EVANJELICKÉHO
KOLÉGIA V PREŠOVE¹**

Annamária KÓNYOVÁ

Bibles in the Historical Library of the Evangelical College in Prešov

In the fund of the historical library of the Evangelical College in Prešov, which falls under the Bishop's Office of the Eastern District of the Evangelical Church of the Augsburg Confession, there are about 57,000 books. The college library contains many valuable and unique works that are still a subject to diverse exploration of domestic and foreign researchers. Bibles are a part of a special library collection. There are 405 of them, while 140 are complete Bibles, among which there is a collection of the New Testaments with the number of 135 pieces, 18 pieces of the Old Testaments and other pieces are formed by sections of the Scripture, such as the Gospels, Psalms, and so on. Taking into consideration the date of the edition, Bibles come from the period of the 16th century to the early 20th century, with the oldest Bible concordantis cum Veteris et Novi testamneti et sacrocorum Canonum ... published in Lyon in 1527. The latest book of the collection is the New Testament published in Pressburg in 1917. The collection consists of Bibles from different provenances and languages. The collection also consists of 44 books, which contain incomplete information on the location or the date of publishment. There are 15 complete Bibles, 18 New Testaments and four Old Testaments. Of course, the most valuable are Bibles dating to the 16th century, but we can find some unique Bibles or their parts published in various "exotic languages" such as Persian, Turkish, Gaelic and Irish. Worth mentioning are for example Bibles published in the Slavic language in New York, Oxford, St Petersburg, Stockholm or Moscow. The collection contains the Bible translated by Martin Luther, or by Austrian Catholic and Evangelical Bible translators, namely Juraj Káldi or Gašpar Károlyi. In addition to the Latin Bibles, there is a number of Bibles in Hebrew, Greek, as well as picture Bibles or children's Bibles.

Key words: *Bibles, college library, Prešov, language, edition.*

História slobodného kráľovského mesta Prešov bola v minulosti (aj dnes) úzko prepojená s jej vzdelávacími inštitúciami, ktoré výraznou mierou prispievali k formovaniu obrazu o meste, ale aj tvorbe unikátnej atmosféry významného vzdelávacieho centra. Slovanmi Jána Gömöryho: „Mesto Prešov od počiatku svojej existencie pripisovalo veľký význam vzdelávaniu svojich obyvateľov. Ako to dokladajú aj mestské účtovné knihy, malo toto vzdelané mesto svoju školu už pred reformáciou.“² Na tradí-

¹ Štúdia vznikla v rámci riešenia projektu VEGA 1/0655/14 *Rekatolizácia na Slovensku v 17. – 18. storočí*. (2014-2016).

² GÖMÖRY, J. *Az Eperjesi Ev. Kollégium Rövid Története*. Prešov : Kósch Árpád könyvnyomdája, 1933, s. 7.

ciu slávnej mestskej školy nadviazalo Evanjelické kolégium hornouhorských stavov, založené z vôle evanjelických stavov a predstaviteľov slobodných kráľovských miest Horného Uhorska v Košiciach 18. novembra 1665. Okrem hlavného cieľa, ktorým malo byť vzdelávanie a výchova protestantskej mládeže, mala byť škola aj protiváhou katolíckej univerzity v Trnave, ako aj obrannou baštou protestantov proti rekatolizačnej a absolutistickej politike Leopolda I.

Škola, postavená z finančných príspevkov rôznych domácich aj zahraničných donátorov, otvorila svoje brány 18. októbra 1667. Jej vedením na poste rektora bol poverený slávny magdeburský vedec Samuel Pomarius. Evanjelické kolégium začalo svoju činnosť ako desaťtriedne gymnázium, kde sa v nižších triedach vyučovala história, matematika, geografia, fyzika a vo vyšších teológia a filozofia.³

Počas celého obdobia existencie školy pôsobili v radoch jej profesorov mnohí významní učitelia svojej doby. Kolégium taktiež vyprodukovalo mnoho absolventov, ktorí sa stali významnými predstaviteľmi politického, spoločenského, kultúrneho či hospodárskeho života. Z obdobia 17. storočia možno spomenúť slávneho filozofa a pedagóga Eliáša Ladivera či predstaviteľa renesančného atomizmu Izáka Cabana. Už v prvých rokoch fungovania školy na nej študoval napríklad vodca protihabsburského povstania gróf Imrich Thököly alebo známy barokový maliar Jukub Bogdáni.⁴

V nasledujúcom období prekonalo evanjelické kolégium v Prešove búrlivý vývoj. Už v roku 1673 bola škola na príkaz panovníka Leopolda I. zatvorená a odovzdaná jezuitom. K jej obnoveniu došlo až po vypuknutí protihabsburského povstania vedeného jej bývalým študentom Imrichom Thökölym roku 1682. Po krátkej činnosti však bolo evanjelikom opätovne odobraté a svoju činnosť mohlo obnoviť až v čase ďalšieho, posledného protihabsburského povstania vedeného Františkom II. Rákócziom. Ako „Collegium Rákóczianum“ zažilo kolégium posledné obdobie rozkvetu, keďže pod vedením učenca Jána Rezika rýchlo obnovilo svoje významné postavenie v protestantskom vzdelávaní, dokonca sa prvýkrát uvažovalo o jeho transformácii na univerzitu. Vývoj politických a vojenských udalostí však nedovolil tieto ambície naplniť.⁵ Po porážke povstania bola škola opätovne zatvorená a znova predaná do rúk jezuitov. V dejinách školy sa tak začalo obdobie tzv. predmestskej školy. Za mestskými hradbami bola v roku 1714 vybudovaná drevená školská budova, kde vyučovanie prebiehalo v nižších ročníkoch za pomoci jedného učiteľa. Samozrejme, znížil sa počet žiakov, ako aj celková úroveň výučby. Od polovice 18. storočia sa postupne obnovila aj výučba teológie a filozofie a škola začala znova nadobúdať charakter gymnázia. Významným obratom v dejinách školy bola návšteva panovníka Jozefa II. v Prešove roku 1770, počas ktorej panovník navštívil aj predmestskú školu. Zakrátko na to Jozef II. zrušil jezuitský rád a bývalá budova evanjelického kolégia sa dostala na dražbu. Na nej sa podarilo evanjelikom za sumu 6000 zlatých získať späť budovu školy aj protestantský kostol a obnoviť vyučovanie. Po týchto udalostiach sa začalo

³ Classis Alphabetariorum, Classis Principistarum, Classis Grammatistarum, Classis Syntaxistarum, Classis Poetarum, Classis Rhetorum et Oratorum, Classis Logicorum, Classis Philosophorum, Classis Physicorum et Metaphysicorum, Classis Theologorum. HÖRK, J. *Az Eperjesi Ev. Ker. Kollegium Története*. Kassa : Bernovics Gusztáv kö- és könyvnyomdája, 1896.

⁴ KÓNYA, P. *Prešovské evanjelické kolégium 1666 – 1996 (Stručný náčrt dejín)*. Prešov : L.I.M., 1996.

⁵ KÓNYA, P. *Prešovské evanjelické kolégium 1666 – 1996 (Stručný náčrt dejín)*. Prešov : L.I.M., 1996, s. 8.

kolégium znova rozvíjať, k čomu dopomohlo aj získanie statusu dištriktuálneho kolégia v roku 1804 s pôsobnosťou na územie Potiského dištriktu evanjelickej cirkvi.⁶

Dištriktuálne kolégium fungovalo s ôsmymi triedami, pričom vo vyšších ročníkoch sa prednášala filozofia, právo a teológia. Okrem chlapcov škola poskytovala vzdelanie aj dievčatám v tzv. *Classis Puellarum*mot.⁷

Začiatkom 19. storočia negatívne zasiahli do života evanjelického kolégia napoleonské vojny, ako aj udalosti revolučných rokov 1848/49, kedy na strane honvédov bojovalo veľa profesorov, ale aj študentov. Ďalší vývoj školy prebiehal v znamení rozširovania kolégia o nové kurzy, ktoré sa neskôr stali platformou pre ďalšie edukačné súčasti kolégia, na teologickú a právnickú akadémiu, učiteľský ústav.⁸ Vysokú úroveň poskytovaného vzdelania či už na gymnáziu, ale hlavne na akadémiách dokladajú významné osobnosti, ktoré istú dobu boli práve ich študentmi, ako napríklad politik Michal M. Hodža, dramatik Jonáš Záborský, básnik Fridrich Kerényi, historik Ľudovít Haán, etnograf Ján Hunfalvy či politik Ľudovít Kossúth.

Najdynamickejší vývoj zažívalo kolégium v poslednom období svojej existencie, od poslednej tretiny 19. storočia do roku 1918. V radoch profesorov kolégia pôsobili mnohé významné osobnosti vedeckého, spoločenského života, ako napríklad Andrej Vandrák, Oto Ludman, Matej Szilávik, Fridrich Hazslinszky, Jozef Hörk, Tomáš Vécsey či Šimon Horovitz. V danej dobe sa rozvíjala bohatá spolková činnosť, rozširovali sa zbierkové fondy, knižnica kolégia. Kvôli zvyšujúcemu sa počtu študentov začiatkom 20. storočia vznikla potreba výstavby novej kolegiálnej budovy, kde by pôsobilo kolegiálne gymnázium. Nová budova gymnázia bola predaná do užívania začiatkom školského roka 1911. Do tohto obdobia spadá aj záujem vedenia školy o jej transformáciu na univerzitu, ale vývoj politických a vojenských udalostí už nedovolil tieto plány realizovať.

Knižnica

S dejinami prešovského evanjelického kolégia bol úzko spätý aj vývoj jej knižnice. Knižnica vznikla pravdepodobne súbežne alebo krátko po založení kolégia, keďže prvá zmienka o nej pochádza už z roku 1673, avšak bez ďalších informácií. Dá sa predpokladať, že vznikala postupne z darov jej profesorov, bývalých študentov alebo iných donátorov a podporovateľov školy. Aj knižnica bola poznačená pohnutým obdobím poslednej tretiny 17. storočia, kedy v dôsledku rekatolizačnej politiky a posledných protihabsburských povstaní bola striedavo s kolégiom v rukách katolíckej cirkvi a protestantov. Ani obdobie tzv. predmestskej školy, kedy samotná protestantská škola zápasila o existenciu a fungovala v provizórnych priestoroch nedávala nádej ani na výraznejší rozvoj knižnice. Napriek tomu z roku 1731 pochádza ďalšia zmienka o knižnici, o rozvoj ktorej sa začal výraznejšie zasadzovať vtedajší

⁶ KÓNYA, P. *Prešovské evanjelické kolégium 1666 – 1996 (Stručný náčrt dejín)*. Prešov : L.I.M., 1996. Potiský dištrikt evanjelickej cirkvi zahŕňal územie dnešného východného Slovenska, severovýchodného Maďarska, severozápadného Rumunska a podkarpatskej časti Ukrajiny. Kolégium malo teda pôsobnosť v celom tomto rozsiahlom teritóriu.

⁷ KOMINAREC, I. – REPEL, M. *Prešovské evanjelické kolégium a jeho osobnosti*. Prešov : Grafotlač, 2003, s. 35 – 36.

⁸ FRANKOVÁ, L. *Dejiny prešovského kolégia v kontexte národnokultúrneho života Slovákov. Prvá polovica 19. storočia*. Prešov : ManaCon, 1999, s. 36.

rektor školy Daniel Szartoriusz. Už vtedy boli v knižničnej zbierke zastúpené diela z rôznych vedných odborov, pričom, prirodzene, prevládala latinčina. V neskoršom období okrem hlavnej alebo veľkej kolegiálnej knižnice začali vznikať knižnice jednotlivých kolegiálnych ústavov, spolkov. Výraznejšie sa rozrástla zbierka kolegiálnej knižnice v roku 1833, kedy Ján Szirmay, evanjelický zemepán z Pozdišoviec daroval svoju 14 000-zväzkovú knižnicu práve prešovskému evanjelickému kolégiu. Tieto knihy tvorili samostatnú, tzv. Szirmayho knižnicu pozostávajúcu hlavne z dobovej beletristickej literatúry.⁹

Samotná kolegiálna knižnica v roku 1839 pozostávala z 2823 prác. Už v roku 1842 sa rozrástla o vyše 3000 zväzkov, ktoré jej daroval tiež miestny zemepán, gróf Gabriel Bánó, pričom zaujímavosťou je prevaha prírodovednej literatúry, tvoriacej tretinu celej zbierky.¹⁰ Samozrejme, okrem týchto najväčších donátorov knižnice menšie knižné dary poskytli knižnici aj obyvatelia mesta, miestni zemepáni či profesori kolégia. V dôsledku toho sa začala zbierka knižnice rozrastať oveľa rýchlejšie, keďže už v roku 1961 ju tvorili 11 905 zväzkov.¹¹

Takto rozšírená knižnica si vyžadovala aj väčšie priestory, preto na podnet vtedajšieho kolegiálneho knihovníka Andreja Vandráka bolo v dvorane kolégia umiestnených 24 veľkých, uzamykateľných skriň pre knihy, ktoré sú dodnes miestom uloženia kolegiálnej zbierky kníh. Rovnako s menom Andreja Vandráka sa spája aj vypracovanie nového, odborného katalógu kníh roku 1833, kde boli knihy katalogizované podľa vedných odborov.¹² Okrem veľkej knižnice kolégia a Szirmayho knižnice si svoju vlastnú knižnicu založilo nižšie gymnázium, Maďarská spoločnosť, spolok Kolo, ale svoje odborné knižnice mali študenti práva, teológie či učiteľského ústavu. Začiatkom 20. storočia sa kolegiálna knižnica rozrástla o väčšie zbierky. V roku 1902 jej daroval svoju 2000-zväzkovú knižnicu Eduard Bujanovič a 700 zväzkov kníh Karol Binder.¹³

V súčasnosti je kolegiálna knižnica historickou knižnicou pod správou Biskupského úradu východného dištriktu evanjelickej cirkvi a. v. v Prešove, ale na vedecké a bádateľské účely je sprístupnená cez Štátnu vedeckú knižnicu v Prešove. Okrem kníh sú súčasťou kolegiálnej zbierky aj výročné správy, zápisnice, kalendáre a rôzne periodiká. Kolegiálna knižnica je tvorená 58 000 zväzkov a keďže je historickou knižnicou, jej fond sa už nerozrástá. Kolegiálna knižnica obsahuje mnohé cenné a unikátne diela, ktoré sú dodnes predmetom rôznorodého bádania domácich i zahraničných bádateľov.¹⁴

⁹ LACKO, K. *Tlače 16. storočia v knižnici evanjelického kolégia a v Štátnej vedeckej knižnici v Prešove*. Prešov : Štátna vedecká knižnica, 2003, s. 5.

¹⁰ Hörk spomína 3048 kusov, Lacko 3700. Je pravdepodobné, že medzičasom sa podarilo identifikovať ďalšie knihy patriace do tejto zbierky.

¹¹ Eudovít Neustadter, Štefan Kéler, Samuel Szontágh, Fridrich Henselmann, Samuel Ferjencsik, Andrej Sztehló, Michal Schwarz, Hugo Szirmay, Ján Kohányi.

¹² VASILOVÁ, D. *Prešovské kolégium potiského dištriktu evanjelickej cirkvi a. v. (1850 – 1918)*. Prešov : Univerzum, 2008, s. 260.

¹³ LACKO, K. *Tlače 16. storočia v knižnici evanjelického kolégia a v Štátnej vedeckej knižnici v Prešove*. Prešov : Štátna vedecká knižnica, 2003, s. 6.

¹⁴ Cenné diela knižnice boli predmetom skúmania z rôznych hľadísk (autorstvo, téma, pôvod a pod.), napr. dielam reformátorov zo 16. storočia sa venovala DOMENOVÁ, M. *Práce vybraných*

Biblie

Obdobie reformácie prinieslo značný obrat v nazeraní na prístup laikov k Písmu, k jeho čítaniu a štúdiu. Lutherova požiadavka „sola Scriptura“ ustanovila Písmo nielen za jedinú a najvyššiu autoritu pre kresťana, ale zároveň aj implikovala jednoznačnú potrebu dostupnosti Biblie pre každého veriaceho, najlepšie v jeho materinskom jazyku, s čím za začal proces začatia prekladania biblických textov resp. celých diel do národných jazykov. Cieľom príspevku je podať stručný (skôr štatistický) prehľad o Bibliách vo vybranej kultúrnej a školskej inštitúcii, poukázať na niektoré zaujímavé exempláre (z hľadiska jazyka, pôvodu a pod..) a zároveň vytvoriť východiskovú bázu pre ďalší podrobnejší výskum v tejto problematike.

V rámci historickej zbierky Kolegiálnej knižnice vytvorila Štátna vedecká knižnica v Prešove osobitný katalóg pre Biblie, resp. jej jednotlivé časti. V tejto zbierke sa nachádza 405 kníh, pričom úplné Biblie sú v počte 140 kusov, okrem nich tvorí zbierku 135 Nových zákonov, 18 Starých zákonov a ostatné kusy sú tvorené časťami Písma, ako evanjeliá, žalmy a pod. Podľa času ich vydania pochádzajú Biblie z obdobia od 16. storočia až po začiatok 20. storočia, pričom najstaršia Biblia s názvom *Biblia cum concordantis veteris et novi testamneti et sacrocorum canonum...* bola vydaná v roku 1527 v Lugdune (Lyon). Najnovšia kniha zbierky je Nový testament, vydaný v roku 1917 v Prešporku.

Zo 16. storočia pochádza len 11 diel, z toho štyri sú celé Biblie. Z hľadiska jazyka je to 8 latinských, jedna maďarská, jedna poľská a jedna nemecká Biblia, resp. jej časti. Podľa miesta vydania boli tieto diela vydané v Ženeve, Wittenbergu, Újszigete (dnes súčasť Sárvaru), Bazileji, Tübingene, Krakove a Wroclave.¹⁵

Zo 17. storočia je v zbierke historickej knižnice 49 diel, pričom Biblií bolo 13, šesť exemplárov Starej zmluvy a 14 Novej zmluvy. Z hľadiska miesta vydania sa najčastejšie objavovali miesta ako Wittenberg (6), Frankfurt (7), Herborn (5), Norimberg (3), Oppenheim (2), Lipsko, Frankfurt, Altenberg, Bazilej, ale aj Praha (jedna úplná Biblia, a jeden Nový zákon). Česká Biblia bola vydaná v roku 1604, Nová zmluva roku 1677 a je zaujímavé, že obsahuje aj ex libris, podľa ktorého patrila istej rodine Dienes. Čo sa týka jazyka kníh, tak takmer polovica (18) je vydaná v latinčine, potom nasledujú diela v nemeckom jazyku (13), dve maďarské (jedna úplná Biblia a jedna Nová zmluva)¹⁶ a už vyššie spomenuté dve české Biblie.¹⁷

cirkevných reformátorov zachované v kolegiálnej knižnici v Prešove (Prešov o reformácií, renesancii a humanizme II. In *Osobitosti konfesijného vývinu východného Slovenska v ranom novoveku*. Ed. A. Kónyová. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2015, s. 26-45.; slovacikálnym tlačiam KOLODZIEJSKÝ, S. *Katalóg slovacikálnych kníh do roku 1918 kolegiálnej knižnice v Prešove*. Martin : Matica slovenská, 1969.

¹⁵ *Biblia cum concordantiis veteris et novi testamenti et sacrorum canonum*. Lungdunum 1527; *Új testamentum magyar nyelven*. Újsziget 1541; *Novum Testamentum. Das Neue Testament Martin Luther...* Wittenberg 1565; *Jesus Sirach...* Breslau 1569; *Novum Testamentum..glosea compendiari M.Flacii...* Basilea 1570; *Evangelia... Graecia versibus reddita...* Wittenberg 1576; *Biblia, to jest księgi starego i nowego Zakona...* Krakow 1577; *D. n. Jesu Christi Testamentum novum ... illustrata...* Geneva 1590; *Sacrocorum Bibliorum...* Tübingen 1592; *Psalterium...* Wittenberg 1596; *Sacrocorum Bibliorum...* Tübingen 1597 – 1598.

¹⁶ *Az mi Urunk Jesus Kristusnac uy testamentoma...* Oppenheim 1612; *Szent Biblia...* Oppenheim 1612.

¹⁷ *Biblĵ Česká to gest cele Swatě Pĵsma...* Praha 1604; *Druhý díl Biblĵ totižte Nowý Zákon...* Praha 1677.

Počet Biblií pochádzajúcich z 18. storočia výrazne narástol. Z 96 kníh tvorí polovica úplné Biblie, ďalej sú to 3 Staré zmluvy a 28 kusov Novej zmluvy. Z tohto obdobia ide už o oveľa rôznorodejšie miesta vydania, okrem tradičných nemeckých miest ako Lipsko (14),¹⁸ Halle (8),¹⁹ Bazilej (5),²⁰ Lemgo (4),²¹ Frankfurt sa objavuje aj Viedeň,²² Amsterdam, Benátky,²³ Zürich,²⁴ Paríž, Brno, Praha, Wroclav, Debrecen, Koložvár. Do istej miery sa zmenil aj pomer jazykov, v ktorých boli Biblie vydávané. Na prvé miesto sa dostávajú knihy v nemeckom jazyku (33), potom nasledovali latinské diela (27), zvýšil sa počet Biblií v maďarskom jazyku (10) a v slovanských jazykoch (českom a poľskom) bolo vydaných 6 diel. Relatívne značný počet tvoril Nový zákon v gréckom jazyku,²⁵ ako aj Nový Testament od Martina Luthera.²⁶ Z tohto obdobia pochádzajú dve maďarské Biblie v preklade Gašpara Károlyiho,²⁷ jedna z rokov 1750 – 1751 a druhá vydaná v roku 1764, obidve boli vydané v Bazileji. Súčasťou tejto skupiny je aj katolícka Biblia Juraja Káldiho²⁸ z roku 1782. Za cennú môžeme pokladať i Bibliu v slovakizovanej češtine vydanú Matejom Belom a Danieľom Krmanom²⁹ v 18. storočí, ktorí napísali k dielu predslov.

Pravda, najväčšia zbierka Biblií pochádza z 19. storočia, tvorí ju 193 kusov prác. Úplných Biblií bolo 60, exemplárov Novej zmluvy 68 a Starej zmluvy 5. Zvýšil sa počet Biblií vydaných vo Viedni (15), najviac však bolo vydaných v Budíne, Pešti, resp. neskoršie Budapešti (26)³⁰ v rôznych jazykoch. Z nemeckých miest sa objavili mestá Halle (6), Neustadt (7), pomerne veľa kníh bolo vydaných v Londýne, odkiaľ pochádza pomerne veľa kníh, ktoré vyšli v pre naše prostredie v zaujímavých cudzokraj-

¹⁸ *Biblia sacra ex Sebastiani Castalionis interpretatione...* Lipsiae 1734 (1750, 1778).

¹⁹ *Biblia hebraica...* Halle 1711 (1767); *Biblia, das ist die ganze Heilige Schrifft...* Halle 1723 (1741, 1771).

²⁰ *Le nouveau Testament...* Basel 1760; *Új Testámentum...* Basilea 1750; *Die heilige Schrifft ubersetzt von Simon Grynaus...* Basel 1776; *Szent Biblia...* Károlyi Gáspár fordításában... Basilea 1750 – 51 (1764).

²¹ *The Bibel...* Lemgo 1786 (1791).

²² *Die ganze heilige Schrifft...* Wien 1791; *Sacra Biblia...* Wien 1734; *Novum Testamentum...* Vienna 1786.

²³ *Biblia Sacra vulgatae editionis...* Venetiis 1760 (1765, 1748, 1758).

²⁴ *Sämmtliche Schrifften...* Zürich 1798.

²⁵ *Hé Kainé Diatheke...* Vratislavia 1765; *Hé Kainé Diatheké...* Lipsia 1730 (1732, 1744).

²⁶ *Das Neue Testament... Verdeutsch von Martin Luther...* Halle 1723 (1748).

²⁷ Gašpar Károlyi (1530 Nagykároly – 1591 pravdepodobne v Gönci alebo Vizsolyi) – reformovaný kňaz v Gönci, neskôr abovský senior. V roku 1586 začal prekladať Bibliu do maďarského jazyka, v čom mu pravdepodobne pomáhali aj iní reformovaní kazatelia, už v roku 1590 bol preklad hotový a vydaný v tlačiarni v abovskom mestečku Vizsoly, preto sa Károlyiho Biblia nazýva aj Vizsolyškou Bibliou. ZOVÁNYI, J. *Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon*. Budapest : A magyarországi református egyház zsinati irodájának sajtóosztája, 1977, s. 297.

²⁸ Juraj Káldi (1573 Trnava – 1634 Prešporok) – katolícky kňaz, prekladateľ, rektor prešporského kolégia, člen Spoločnosti Ježišovej, ako kazateľ pôsobil na viacerých miestach Uhorska a Sedmohradska, v roku 1605 začal s prekladom Pisma, ktoré bolo vydané vo Viedni v roku 1626. Dostupné na <http://lexikon.katolikus.hu/K/K%C3%A1ldi.html>

²⁹ *Biblia sacra, to jest Biblj Swata...* b. m. v 1722 a *Biblia sacra to jest Biblj Swata A neb Wssecka Swata Pjsma Stareho y Noweho Zakona vnowe vydana...* Brzeg 1745. Druhé vydanie vyšlo po Krmanovej smrti a na vydanie dielo pripravil Samuel Trautmann. Tlač vyšla nákladom v Nemecku (Halle) a tlačou v Poľsku (Brzeg).

³⁰ *Biblian sacra, to jest Biblj Swata a neb wesecka Swata Pjsma, Stareho y Noweho Zakona...* Pest 1858; *Biblia sacra veteris foederis cum notis...* Buda 1824 (1826 – 27); *Das Neue Testament ubersetzung Dr. Martin Luther...* Pest 1858; *Die Bibel...* Martin Luther... Pest 1858; *Sancta Scriptura...* Pest 1873.

ných jazykoch (turečtina, írčina, hebrejčina perzština). Tieto knihy sú len vydaním častí Biblie. V rámci kolegiálnej zbierky za pomerne významný kus sa môže pokladať anglická Biblia vydaná v Oxforde v roku 1879, ako aj srbský Nový Zákon vydaný v Budapešti roku 1874 či francúzsky Nový Zákon vydaný v Paríži roku 1875. Z Ruska pochádza vydanie evanjelií roku 1861 v Petrohrade, v ruskom jazyku vyšlo vo vydaní typografie kyjevskej Pečerskej Lavry Evanjelium podľa Matúša.³¹

Rovnako Evanjelium podľa Matúša bolo vydané v írskom jazyku v Londýne roku 1886. Za veľmi zvláštny možno pokladať Starý zákon vydaný v arménskom jazyku v Lipsku roku 1882 alebo Lukášovo evanjelium v dánskom jazyku vydané v Kodani roku 1884, či Žalmy vydané v Konštantinopole (dnes Istanbul) roku 1868. V evanjelickej kolegiálnej knižnici sa nachádzali aj Biblie, resp. jej časti vydané v zámorí, napríklad z roku 1867 pochádza Nový Zákon vydaný v New Yorku. Môžeme spomenúť ešte sväté evanjeliá vydané v Moskve roku 1893, tiež v Londýne vydanú časť Biblie či skôr modlitby (*Tiomandh muadh ar tighearna agus...*) v keltskom (galskom) jazyku z roku 1840. Zaujímavé sú aj Biblie vydané v iných jazykoch, napríklad Nový zákon vo fínskom jazyku, v Štokholme vydaná Biblia vo švédskom jazyku z roku 1855 alebo nemecká obrázková Biblia pre katolíkov.³² V zbierke z 19. storočia sa opäť nachádzajú štyri Biblie v preklade Gašpara Károlyiho (1846, 1873, 1883, 1885), podľa miesta vydania z Budapešti a Kőszegu. V Sárospataku bol roku 1897 vydaný biblický sprievodca.

Z 20. storočia sa zachovalo iba 10 kníh, 5 v maďarskom a 5 v slovanskom jazyku. V zbierke sa nenachádza ani jedna úplná Biblia, ale len 3 Nové Zákony vydané v Budapešti³³ a Prešporku,³⁴ ostatné sú len časti Písma týkajúce sa života Ježiša.

Súčasťou zbierky je aj 44 kníh, ktoré obsahujú neúplné údaje o mieste alebo čase vydania. Medzi týmito knihami je 15 úplných Biblií, 18 Nových zákonov a 4 Staré zákony. Sú síce z neidentifikovateľného obdobia, ale aj medzi nimi sa nachádzajú zaujímavosti ako Nový Testament v perzskom jazyku.

V historickej zbierke kolegiálnej knižnice sa dá nájsť veľa cenných, zaujímavých, dokonca pre náš priestor i exotických Biblií či jej častí. V celej zbierke tvoria najväčší počet celé Biblie, ale iba o niekoľko kusov zaostávajú vydania Nového zákona. Zaujímavým spôsobom je v zbierke výrazne menší počet Starých zákonov. Takmer tretinu celej zbierky tvoria práce, ktoré sú len vydaním niektorých častí Biblie s dominanciou evanjelií a žalmov. Je zrejmé, že vďaka najstarším dielam, ale aj mnohým cudzokrajným Bibliám alebo jej častiam, podľa miesta vydania či jazyka tvorí táto zbierka veľmi cennú časť historickej knižnice niekdajšieho prešovského evanjelického kolégia.

³¹ *The Holy Bible...* Oxford 1879; *Novi Zavjet...* Pereveo Vuk Karadzic... Budim Pest 1874; *Le Nouveau testament...* Paris 1875.

³² *Bibelen eller den Heliga Skrift...* Stockholm 1855; *Gospoda našeho Isusa Christa svjatoje evangelije...* Sanktpeterburg 1861; *Novyj závet... Isusa Christa...* Sanktpeterburg 1874; *Tiomandh muadh ar tighearna agus...* London 1840; *Uusi Testamenti...* Helsinki 1866; *Novyj závet... Isusa Christa...* New York 1867; *Allgemeine, wohlfeile Bilderbibel für die Katholiken...* Leipzig 1855; *Svjačenneje Evangelije...* Moskva 1893.

³³ *Úszövetségi Szentírás Káldi Györgytől...* Budapest 1928; *Új Testámentom...* Budapest 1929.

³⁴ *Új Testámentum...* Pozsony 1917.

ŠKOLSKÉ PORIADKY NA EVANJELICKÝCH ŠKOLÁCH V PREŠOVE DO PRVEJ POLOVICE 18. STOROČIA

Eduard LUKÁČ

School regulations at evangelic schools in Prešov until the 1st half of the 18th century
School rules and study orders belong to the oldest pedagogic documents in our conditions. They represent a group of the basic rules that manage the organization of the teaching process, the activity of the teachers, the behavior of the pupils and school organs. This paper monitors their application at evangelic schools in Prešov in the phase from the general development of town schools in the 16th century until the 1st half of the 18th century. Their authors are the important people of pedagogy, who contributed to the development of the evangelic school system in the town, which belonged to the most important educational centres in the Upper Hungary.

Key words: school rules and study orders, evangelic school system in Prešov, history of the school system and pedagogy.

V dejinách školstva a pedagogiky predstavuje 16. storočie významný moment, kde aj pod vplyvom reformácie a následného náboženského zápasu dynamizujú sa procesy aj v oblasti školstva a edukácie. Ich výrazom v našich podmienkach je rozvoj mestských škôl, ich snahy o samostatné riadenie, uplatňovanie moderných metód, učebníc a obsahu a kreovanie študijných poriadkov a školských zákonov, ktoré patria k našim najstarším pedagogickým dokumentom. Školský poriadok patrí k základným školským dokumentom, ktorý zosobňuje súbor základných pravidiel riadiacich organizáciu vyučovania, činnosť učiteľov, ako i správanie sa žiakov. Spoluurčuje charakter príslušnej školy, odráža v sebe príslušné politické, náboženské, etické a iné názory, z didaktickej stránky vyjadruje obsahovú štruktúru vyučovania, ktorá vyúsťuje do určitého ideálu pedagogického snaženia.

Mesto Prešov sa do konca 16. storočia „postupne vyvinulo na významné správne, kultúrne a školské centrum evanjelickej cirkvi augsburského vyznania na východe krajiny, vo vtedajšom Hornom Uhorsku.“¹ Najstarší písomný záznam potvrdzujúci existenciu prešovskej mestskej školy pochádza z roku 1429 a je ním údaj o vyplatení 400 denárov učiteľovi.² Autorom prvého známeho školského poriadku, ktorý sa používal na latinskej škole v Prešove, bol bardejovský rektor Leonard Stöckel (1510 – 1560).³ K tejto skutočnosti sa pri hodnotení uvedeného školského poriadku

¹ KÓNYA, P. Evanjelici augsburského vyznania v Prešove v 17. – 19. storočí. In *Miscellanea Anno 1998. Acta Collegii Evangelici Prešovienis III.* Peter Kónya – René Matlovič (eds.). Prešov : Biskupský úrad Východného dištriktu ECAV, 1998, s. 61.

² LUKÁČ, E. *Stredné školy v Prešove do roku 1945*. Prešov : Privatpress, 2002, s. 7 – 8.

³ Narodil sa v Bardejove v rodine miestneho kováča, kde získal aj prvé vzdelanie v mestskej škole,

prikláňa známy historik školstva P. Vajcik, keď uvádza, že ho „pravdepodobne zaviedli i na evanjelickej latinskej škole v Kežmarku a Prešove.“⁴ Tento fakt podporuje i prešovský komeniológ a znalec dejín školstva F. Karšai, ktorý v štúdiu zameranej na hodnotenie vývoja škôl v Prešove od prvej písomnej zmienky až do konca II. svetovej vojny tvrdí: „Takmer po celé 16. storočie sa na prešovskej škole vyučovalo podľa zákonov bardejovskej školy, ktoré vypracoval Leonard Stöckl⁵ roku 1540.“⁶ A do tretice môžeme k tejto problematike uviesť aj stanovisko V. Ružičku, ktorý pri analýze stavu školstva na našom území v období neskorého feudalizmu vo vzťahu k školským poriadkom v Prešove nasledovne hodnotí vtedajší stav: „Od začiatku reformácie sa v prešovskom školstve uplatňovali Melanchtonove nábožensko-pedagogické zásady, ktoré šíril najmä jeho žiak rektor Žigmund Torday v rokoch 1550 – 1556. Prvý organizačný poriadok vyučovania na latinskej škole v Prešove napísal bardejovský rektor Leonard Stöckel v r. 1540.“⁷

L. Stöckel, nazývaný aj ako „communis Hungariae praeceptor“ (všeobecne uznávaný učiteľ Uhorska),⁸ pretvoril školu v Bardejove na trojtriedne humanistické gymnázium. „Tak ako Melanchton, aj on postavil školu do služieb cirkvi a vzdelanosti.“⁹ V tom čase teda pôsobila trojtriedna bardejovská škola s následným obsahovým zameraním:

1. trieda: čítanie, písanie a základy katechizmu;
2. trieda: latinská gramatika a čítanie Terentia a bájok Ezopa;
3. trieda: rétorika, dialektika, aritmetika, gréčtina a čítanie diel latinských klasikov, ako Ovídius, Lívius, Cicero.¹⁰

Prvá časť Zákonov bardejovskej školy, v ktorých sa jasne vynára jeho humanisticko-reformačná ideológia¹¹, obsahuje 15 kapitol a záver. Verný svojmu vierovyznaniu hneď na úvod prvej kapitoly Zákonov uvádza: „Keďže všetko sa má diať v mene bo-

ktorú viedol Valentin Ecchius (Eck). Vyššie vzdelanie mu poskytlo štúdium v mestskej škole v Košiciach, ktorú v tom čase viedol anglický humanistický učenec Leonard Cox, nadšený stúpenec Erazma Rotterdamského. V štúdiu pokračoval na gymnáziu v meste Vratislav (Vroclav) a završil ho na univerzite vo Wittenbergu pod vedením M. Luthera a F. Melanchtona, s ktorým po celý života udržiaval písomný kontakt. Svoje pedagogické pôsobenie začal v Lutherovom rodisku Eislebene a po návrate do Bardejova v r. 1539 stál až do svojej smrti na čele tamojšej mestskej školy, s polročnou prestávkou na prelome rokov 1555 – 1559, kedy pôsobil na škole v Kežmarku.

⁴ VAJCIK, P. Najstarší pedagogický dokument XVI. stor. a Leonard Stöckel. In *Jednotná škola*. 1954, roč. IX, č. 4, s. 459.

⁵ Je zrejmé, že ide o tlačovú chybu, správne má byť Leonard Stöckel.

⁶ KARŠAI, F. Prešovské školstvo od najstarších čias do r. 1945. In *Jednotná škola*. 1967, roč. XIX, č. 2, s. 159.

⁷ VAJCIK, P. *Školstvo na Slovensku v období neskorého feudalizmu (po 70-te roky 18. storočia)*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1974, s. 108.

⁸ REZIK, J. – MATTHAEIDES, S. *Gymnaziológia. Dejiny gymnázií na Slovensku*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1971, s. 356 – 357.

⁹ VESELÝ, D. – HAJDUK, A. *Filip Melanchton*. Liptovský Mikuláš : Tranoscius, 1997, s. 176 – 177.

¹⁰ ŠKOVIERA, D. Leonard Stöckel – humanistický rektor bardejovskej školy. In *Jednotná škola*. 1975, roč. XXVII, č. 4, s. 346.

¹¹ RUŽIČKA, V. *Školstvo na Slovensku v období neskorého feudalizmu (po 70-te roky 18. storočia)*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1974, s. 60.

žom, najmä u dietok božích, a inakšie nič sa nedeje šťastlivo, nech je prvou starostlivosťou učiteľov bázeň božia, ktorá je počiatkom múdrosti.“¹² Druhá kapitola obsahuje povinnosti žiakov vo vzťahu k účasti na prednáškach a náboženských aktivitách, ako aj požiadavku na ich dochvilnosť na vyučovaní. Tretia, štvrtá a piata kapitola sú venované povinnosti opakovať si učivo, upevňovaniu učiva prostredníctvom rozhovorov, cvičeniami a písaním a to všetko v latinčine. Stöckel požadoval, aby každý ôsmy deň odovzdávali žiaci písomné práce, ktoré boli opravované staršími žiakmi, resp. aby učitelia opravovali práce najmladších žiakov. Následné dve kapitoly vymedzujú dôstojné správanie sa žiakov na kázňach, bohoslužbách a sviatostiach. Vo ôsmej kapitole sa požadovalo slušné obliekanie, ktoré je aj prejavom „ducha bezúhonného a ukážneho“.¹³ V deviatej a desiatej kapitole sa bazírovalo na slušnom správaní v škole, ale i na verejnosti, na vyhýbaní sa nevhodným hrám, pitiu alkoholu či túľaniu sa a riešeniu sporov medzi žiakmi prostredníctvom učiteľa, resp. arbitra, no s konečným záverom od rektora školy. Následné časti sa venujú kompetencii rektora na určenie termínu deklamácií a dišpút, zákazu kupovať si učebnice bez povolenia od učiteľov, ako i zákazu, aby žiaci školy vyučovali iných chlapcov. V predposlednej kapitole bolo charakterizované zameranie prvej triedy (čítanie, písanie a základy katechizmu), druhej triedy (latinská gramatika a čítanie Terentia) a vymedzené pôsobenie súkromných učiteľov. Posledná kapitola určovala poplatky v troch postupných triedach školy pre žiakov z rodín mešťanov, šľachticov, poplatky za privátne učenie, príspevky na drevo na kúrenie a kuričovi, na opravy. Ten kto chcel, mohol učiteľovi zaplatiť i viac a tým mu prílepiť k jeho nie príliš vysokému zárobku. „Výslovne sa hovorí, že týmito predpismi sa nikomu nezakazuje, aby dobrovoľne i väčším obnosom prispel, lebo nikdy sa nedá dostatočne odvdáčiť učiteľom.“¹⁴

K tejto prvej časti Zákonov pridal L. Stöckel neskôr i ďalšie zákony, reagujúce na vtedajšie neduhy v spoločnosti a ďalšie okolnosti, negatívne zasahujúce do života školy. Dokumentuje to hneď v prvom dodatku s názvom Iné zákony, ktorý uvádza Platónovým tvrdením: „Zo zlých mravov sa zrodili dobré zákony, poskytujú totiž učným príležitosť, aby na ich odstránenie vynášali zákony.“¹⁵ V tomto duchu ostro vystupuje proti požívaniu alkoholu medzi žiakmi na oslavách a schôdzkach pri rôznych príležitostiach, ktoré samy o sebe neboli škodlivé, ale problémom bola miera vypitého alkoholu a následné neuvážené správanie sa žiakov v spoločnosti. „Oveľa čestnejšie by bolo venovať tie peniaze na vedy ako na obžerstvo, pred ktorým treba slušného človeka so všetkým úsilím chrániť.“¹⁶ V následných zákonoch L. Stöckel určil sankcie pre chudobných žiakov (mendíkov) a ich bohatších spolužiakov, nezávislých na miloda-

¹² VAJCIK, P. Školstvo, študijné a školské poriadky na Slovensku v XVI. storočí. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1955, s. 61.

¹³ VAJCIK, P. Školstvo, študijné a školské poriadky na Slovensku v XVI. storočí. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1955, s. 63.

¹⁴ VAJCIK, P. Najstarší pedagogický dokument XVI. stor. a Leonard Stöckel. In *Jednotná škola*. 1954, roč. IX, č. 4, s. 458.

¹⁵ VAJCIK, P. Školstvo, študijné a školské poriadky na Slovensku v XVI. storočí. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1955, s. 64.

¹⁶ VAJCIK, P. Školstvo, študijné a školské poriadky na Slovensku v XVI. storočí. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1955, s. 64.

roch (astantov), ak sa nezúčastňovali prednášok a náboženských úkonov, nedodržiavali disciplínu, nesprávali sa úctivo k jedlu, resp. v nočných hodinách sa nezdržovali doma či v ubytovni. Zbrane prinesené žiakmi do školy mali byť odovzdané rektorovi, pretože v škole nežijú Marsovi vojaci, ale Palladini chovanci.¹⁷

V zmysle Zákonov bola aj prešovská latinská škola organizovaná ako trojtriedna vzdelávacia inštitúcia. Prvú elementárnu triedu viedol ludimagister (praeceptor), druhú triedu hypodidaskolos (učiteľ) a v tretej humaniora studia vyučoval samotný rektor školy.¹⁸

Reformácia, prijatá v Prešove v r. 1531, ktorá mala za následok i prijatie uvedených školských zákonov, prispela k rozkvetu prešovskej školy, ktorá mala charakter gymnázia. „Reformácia ako jeden z najvýznamnejších fenoménov ranonovovekých dejín Slovenska vstúpila do našej histórie v druhej tretine 16. storočia a odvtedy mala rozhodujúci vplyv na duchovný, kultúrny a v neposlednom rade aj na spoločenský a politický vývin krajiny.“¹⁹ Zvyšujúca sa povest prešovskej školy prilákala na post rektora prešovskej školy také významné osobnosti, akými v 16. storočí nepochybne boli Žigmund Geley (rektor v r. 1550 – 1556), niekedy uvádzaný podľa miesta rodiska aj s ďalším priezviskom Torda (Torday), ktorý bol podľa slov samotného F. Melanchtona „vir honestissimus, non solum in lingua latina et graeca, sed etiam in doctrina ecclesiastica praeclare eruditus (muž neobyčajne vážený a značne vzdelaný v latinčine, gréčtine a cirkevnej vede)“²⁰

K nim môžeme zaradiť rektora Lukáša Fabínia Popradského (pôsobil v rokoch 1571 – 1584), ktorý pre potreby školy napísal učebnicu latinčiny „*Exempla declinationum et conjugationum*“ (Príklady skloňovania a časovania). „Túto knihu treba pokladať za vzácnu pamiatku dejín našej pedagogiky, keďže je to jediná učebnica zo 16. storočia, napísaná pre potrebu prešovskej mestskej školy. Rámec tohto svojho lokálneho významu presahuje však tým, že je to zároveň podľa doterajších poznatkov prvá známa tlačaná učebnica pre domáce potreby na území Slovenska vôbec.“²¹ Kniha je však zároveň i zrkadlom doby z hľadiska vtedajšieho neľahkého spoločenského postavenia učiteľa, autor v nej vyzýva, aby pri výchove spolupracovali škola, rodina a mestské orgány, ako aj na používanie nových vyučovacích metód smerujúcich k aktívnemu osvojovaniu učebnej látky.

Triádu rektorov z 2. pol. 16. storočia uzatvára Ján Bocatius (na poste v rokoch 1594 – 1599), autor básnickej zbierky „*Hungaridos poematum libri V.*“ (Päť kníh uhorských básní). Za svoje básnické dielo bol ocenený cisárom Rudolfom II. titulom „poeta laureata caesareus“ a vo svojich básňach vyzýval žiakov k usilovnosti v učení,

¹⁷ Stöckel tu zjavne využíva rímskeho Marsa ako boha vojny a starogrécku bohyňu múdrosti a spravodlivosti Pallas Aténu.

¹⁸ RUŽIČKA, V. Školstvo na Slovensku v období neskorého feudalizmu. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1974, s.108.

¹⁹ KÓNYOVA, A. – KÓNYA, P. *Kalvínska reformácia a reformovaná cirkev na východnom Slovensku v 16. – 18. storočí*. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2010, s. 5.

²⁰ REZIK, J. – MATTHAEIDES, S. *Gymnaziológia. Dejiny gymnázií na Slovensku*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1971, s. 388.

²¹ KARŠAI, F. Lukáš Fabínius-Popradský. Pedagogické názory rektora prešovskej mestskej školy v 16. storočí. In *Sborník Filologickej fakulty Vysoké školy pedagogickej v Prešove. I. Časť pedagogicko-metodická*. Ján Hvozdič (ed.). Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1957, s. 60.

pestovaní cností ako miernosť a zbožnosť, ako i k vyhýbaniu sa pitiu alkoholu. Počas vedenia školy uskutočňoval kontrolu svojej vzdelávacej činnosti formou verejných skúšok žiakov, ktorých sa zúčastňovali aj inšpektori školy, osobitne určení členovia mestského senátu.²²

V čase posledného rozkvetu prešovskej školy, počas pôsobenia rektora Andreja Horváta (1656 – 1662), získala škola pomenovanie „illustre gymnasium“ a počet žiakov navštevujúcich vyššie triedy vzrástol takmer na dvesto.²³ Posledným rektorom školy bol Ján Bayer (1662 – 1666)²⁴, ktorý sa medzi prvými zaoberal myšlienkou zriadiť vyššiu školu v Prešove. Pre tento účel vypracoval návrh „Regulae Scholasticae. Pro Juventute Evangelica et eorundem Docentibus concinatae et praescriptae.“ (Školské pravidlá. Pre evanjelickú mládež a jej učiteľov zostavené a predpísané.), v ktorom opísal sedemtriedne lýceum ako vyšší typ školy, ktoré v duchu Aristotelovho lýcea malo byť miestom na rozširovanie vzdelania.²⁵ Tento návrh hodnotí František Karšai ako oveľa progresívnejší, než bol prvý oficiálne platný školský poriadok kolégia.²⁶

Bayerov návrh sa skladá z deviatich bodov, v ktorých autor rozpracoval: definovanie školy, členenie na triedy, denný a hodinový rozvrh učiva, povinnosti a práva rektora a konrektora, vonkajšiu inšpekciu školy, činnosť alumnov, úlohy ekonómov, školské slávnosti, význam kolégia a jeho umiestnenie v Prešove. Podľa tohto návrhu sa mali v prvej triede²⁷ vzdelávať žiaci v teológii, filozofii a matematike. Každý z týchto disciplín sa žiaci mali venovať jeden rok.

K predmetom v prvej triede zaradil J. Bayer v návrhu: dogmatiku, polemickú teológiu, etickú teológiu, všeobecnú filozofiu podľa Bayerovho diela *Filum labyrinthi*, základy fyziky podľa Aristotela, základy psychológie, metafyziky, etiky, ekonomiky a politiky, jednotlivé matematické disciplíny, geometriu, astronómiu, zemepis, optiku, občiansku a verejnú architektoniku. Druhá trieda mala byť určená rétorom, pokročilejším poétom a historikom, tretia trieda rečníkom, začínajúcim poétom a absolventom gramatického kurzu. V štvrtej triede mali študenti zvládnuť gramatický kurz latinčiny pre začiatočníkov, kde pre výučbu okrem iných kníh odporúčal i Komenského učebnicu *Vestibulum*²⁸ a Lutherov katechizmus. Piata trieda bola venovaná výučbe latinčiny podľa Donáta a Rhenia s katechéziou v materinskej reči. V šiestej triede sa žiaci mali venovať najmä získavaniu zručností v písaní a čítaní malých la-

²² LUKÁČ, E. Prešovská mestská škola – jej vývoj, poslanie a najvýznamnejší rektori. In *Jakub Jakobeus – život, dielo a doba*. Michal Otčenáš, Peter Kónya (eds.). Prešov : FF UPJŠ, 1993, s. 18.

²³ GÖMÖRI, J. *Az Eperjesi ev. Kollégium*. Prešov 1933, s. 55.

²⁴ Ján Bayer (1630 – 1674) pochádzal z Prešova, kde študoval na miestnej škole a v rokoch 1653 – 1659 filozofiu na univerzite vo Wittenbergu. Je autorom prác *Ostium vel Atrium naturae* (ichnografie delineaum (Brána, resp. predsieň do prírody) a *Filum labyrinthi vel cynosura seu lux mentium universalis* (Niť labyrintom alebo všeobecné svetlo myslenia).

²⁵ DUPKALA, R. *Prešovská škola. (Filozofia na evanjelickom kolégiu v Prešove)*. Prešov : Grafotlač, 1999, s. 18.

²⁶ KARŠAI, F. Prešovské kolégium v dejinách pedagogiky. In *Prešovské kolégium v slovenských dejinách*. Imrich Sedlák (ed.). Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1967, s. 48.

²⁷ Číslovanie tried v návrhu J. Bayera začína od najvyššej triedy.

²⁸ išlo o učebnicu *Vestibulum latinae linguae* (Predsieň latinského jazyka), ktorú vydal Komenský v r. 1633 keď zistil, že predchádzajúca učebnica latinčiny *Janua linguarum reserata* (Brána jazykov otvorená, 1631) bola pre menších žiakov ťažko zvládnuteľná.

tinských písmen a v siedmej, teda najnižšej triede, sa mali učiť abecedu a zapamätať si rytmicky sformulované vety v latinčine a materinskom jazyku. Návrh J. Bayera sa však v praxi nerealizoval, pretože nebol akceptovaný. Mestská škola v Prešove formálne zanikla 16. apríla 1667, keď mesto uzavrelo zmluvu s novou školou, Kolégiom hornouhorských evanjelických stavov.

Prvý oficiálny školský poriadok prešovského kolégia predniesol pri jeho slávnostnom otvorení, dňa 18. októbra 1667, rektor Samuel Pomarius. V tomto poriadku sa štúdium rozdeľovalo do desiatich tried (aj v tomto poriadku sa číslovalo od najvyššej triedy), presne sa vymedzil učebný plán a učebnice, úhrady učiteľom.²⁹ V posledných dvoch najnižších triedach – *classis Parva* a *Principistarum* – boli za učiteľov vyberaní starší skúsení študenti, ktorí vyučovali náboženstvo, základy latinskej a maďarskej gramatiky a aritmetiku. Rovnako aj v ďalších dvoch triedach – *classis Gramatistarum* a *Syntaxistarum* – vyučovali starší študenti. V prvej z nich sa vyučovali predmety: etymológia, latinčina, základy gréčtiny a náboženstvo. V druhej boli hlavnými predmetmi: syntax, gréčtina a náboženstvo. Vyššou triedou bola *classis Poetarum* s riadnym profesorom so zameraním na básnické umenie, latinčinu, gréčtinu, aritmetiku a náboženstvo. V triede rétorov – *classis Rhetorum et oratorum* – sa žiaci učili teóriu rečníckeho umenia spolu s praktickými výstupmi a vyučovali sa aj všeobecné dejiny. Štvrtá trieda – *classis Logicorum* – mala hlavné predmety logiku, praktickú filozofiu, gréčtinu a zemepis. Vo vyššej triede – *classis Philosophorum practicum* – sa prednášala metafyzika, fyzika a polemická teológia. Druhá trieda sa nazývala *classis Physicorum et Metaphysicorum* a bola zameraná na metafyziku, fyziku, zemepis, históriu a polemickú teológiu. V najvyššej triede, označovanej ako *classis Theologorum*, prednášal rektor kolégia teológiu, orientálne jazyky a viedli sa rozpravy.

Autor tohto prvého školského poriadku prešovského kolégia nie je známy, aj keď V. Ružička vo svojom diele o Eliášovi Ladiverovi ml. uvádza, že autorom je pravdepodobne E. Ladiver. „Takúto organizáciu dal prešovskej škole pravdepodobne náš Ladiver školským poriadkom, ktorý tam platil okrem malých zmien do druhej reštaurácie gymnázia ešte za rektora Rezika (1705-1710).“³⁰ Vo svojej neskoršej práci však toto svoje tvrdenie na jednom mieste popiera: „Autora tejto vynikajúcej učebnej osnovy nepoznáme,“³¹ no zároveň o niekoľko riadkov ďalej označuje predsa len E. Ladiveru ml. za možného autora: „Tento pravdepodobne Ladiverov poriadok trval do r. 1707, keď ho upravil vtedajší rektor kolégia Ján Rezik.“³² Proti tomuto autorstvu E. Ladiveru ml. vystupuje však fakt, že uvedený školský poriadok datuje Jozef Hörk do r. 1666, kedy ho schválili hornouhorské evanjelické stavy a nie je známe, či E. Ladiveru ml., ktorý v tom čase pôsobil v Bardejove, požiadali o vypracovanie tohto školského poriadku.³³

²⁹ RUŽIČKA, V. Školstvo na Slovensku v období neskorého feudalizmu. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1974, s. 111 - 113.

³⁰ RUŽIČKA, V. *Eliáš Ladiver mladší, slovenský pedagóg*. Martin : Matica slovenská, 1946, s. 61.

³¹ RUŽIČKA, V. Školstvo na Slovensku v období neskorého feudalizmu. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1974, s. 113.

³² RUŽIČKA, V. Školstvo na Slovensku v období neskorého feudalizmu. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1974, s. 113.

³³ HÖRK, J. *Az Eperjesi Ev. Ker. Collegium Története*. Kassán, 1896, s. 16 – 17, 389.

Protireformácia Habsburgovcov priniesla ťažké obdobia aj pre samotné prešovské kolégium. Od r. 1671 bolo vyučovanie premiestnené do priestorov starej mestskej školy a 8. marca 1673 sa prestalo vyučovať úplne – teda po piatich rokoch sľubne sa rozvíjajúcej existencie. Učitelia, a medzi nimi aj E. Ladiver ml., ktorý vyučoval vo 4. triede – *classis Logicorum*, buď dobrovoľne opustili svoje miesta, alebo boli z mesta vypovedaní.

Kolégium ako evanjelické gymnázium bolo obnovené v r. 1682 po obsadení mesta Prešove Imrichom Tökölim, kedy bol a miesto rektora pozvaný E. Ladiver ml. Jeho úspešne pôsobenie prekazila však morová nákaza, ktorej podľahol 2. apríla 1686. Hneď v nasledujúcom roku, teda v r. 1687, bolo kolégium opäť zatvorené, a to až do r. 1705, kedy povolil jeho činnosť v pôvodnej budove František II. Rákoci.

Nevieme s určitosťou, v ktorom období, teda či v čase rektorovania alebo po r. 1705, začal platiť nový školský poriadok – Ladiverov. Je však isté, že v r. 1707, ako uvádza J. Hörk,³⁴ v dobe rektorovania J. Rezika bol ešte v platnosti, aj keď s malými úpravami, školský poriadok, ktorý vytvoril E. Ladiver ml.

Pravdepodobne však E. Ladiver zaviedol nový školský poriadok v čase svojho nástupu za rektora kolégia v Prešove – v r. 1682, keďže v tomto období išlo vlastne o opätovné zorganizovanie školy a snahu o prinavrátenie nedávnej slávy.

Tento údaj potvrdzuje aj záznam z bardejovského gymnázia, v ktorom pôsobil aj E. Ladiver ml. a vytvoril preňho školský poriadok. Autorom záznamu je rektor Michal Ács (Áts, Aáchs), štvrtý rektor v poradí po Ladiverovi, ktorý pôsobil na bardejovskom gymnázii okolo r. 1710. „Preto aby široko rozhladení a veľkomyselní páni odvrátili tento nepravý osud (nevýhovujúci školský poriadok na tomto gymnázii – pozn. autora), rozhodli sa obnoviť svojho času nad inými vynikajúci a široko známy školský poriadok Eliáša Ladivera, blahej pamäti používaný sprvoti na tejto bardejovskej škole a neskoršie aj v Prešove.“³⁵ Tento Ladiverov školský poriadok, ktorý bol v bardejovskej škole prijatý v šk. r. 1709 – 1710, uvádza V. Ružička vo svojej práci o E. Ladiverovi³⁶ a je v podstate zhodný s prešovským školským poriadkom datovaným J. Hörkom do r. 1707.

Školský poriadok E. Ladivera ml. sa rozdeľuje na dve časti.

V prvej – všeobecnej časti uvádza Ladiver povinnosti žiakov: príchod žiakov do školy, bohoslužby, povinnosť zakúpiť si zošity, príprava na prednášky, vyučovanie maďarčiny pre nemeckých a slovenských žiakov, vyučovanie histórie Uhorska a pod. Druhá časť rozdeľuje školskú dochádzku na jednotlivé stupne:

1. **Alphabetistae** /incipientes/ – sú to začínajúci žiaci, ktorí spoznávajú písmená, skladajú z nich slová, vyslovujú ich, učia sa písať, učia sa latinsky, maďarsky, nemecky a slovensky, učiteľ im dával domáce úlohy vo forme predpísaných slov na tabuľkách, ktoré žiaci doma opisovali. V určené dni, v stredu a v sobotu, žiaci súťažili vo vyslovovaní slov a učili sa kratšie verše svätej kázně. Postup do vyššej triedy bol podmienený znalosťou čítania, písania a v primeranej miere i Biblie.

³⁴ HÖRK, J. *Az Eperjesi Ev. Ker. Collegium Története*. Kassán, 1896, s. 391.

³⁵ RUŽIČKA, V. *Školstvo na Slovensku v období neskorého feudalizmu*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1974, s. 285.

³⁶ RUŽIČKA, V. *Eliáš Ladiver mladší, slovenský pedagóg*. Martin : Matica slovenská, 1946, s. 49 - 50.

2. **Parvistae /declinistae/** – učia sa skloňovať, časovať a stupňovať, písomne spájajú slová. Pravidlá sa učili podľa Donáta a ľahšie pravidlá z gramatiky Rhenia a Komenského Vestibulum. Venovali sa aj prekladom kratších viet do maďarčiny a latinčiny a požiadavkou pre úspešné zvládnutie ročníka bola aj znalosť Lutherovho katechizmu.
3. **Grammatistae a syntaxistae** – vypracovávali domáce písomné práce, učili sa ťažšie pravidlá z Rhenia, preberali listy Cicera, písali školské práce, učili sa Dieterichov menší a väčší katechizmus, ako aj rytmy jednotlivých veršov.
4. **Poetae, rhetores a logici** – podľa jednotlivého zamerania odpovedajú z rytmov a rozmerov veršov, učia sa kratšie verše, čítajú Ovídia, osvojujú si rečnícke umenie (vyjadrovanie myšlienok, tvorba protiargumentov, príprava písomných prejavov, praktické prednesy, výstupy a rozbor prác Cicera), majú výučbu náboženstva podľa Luthera a Dietericha, diskusie o problémoch viery.

K poriadku, ktorý zostavil Ladiver, pripojil ešte niekoľko bodov rektor Ján Rezik v podobe náplne pedagogickej činnosti v jednotlivých triedach. To zrejme zvedlo V. Ružičku k mylnému označeniu autorstva tohto školského poriadku, ktoré pripísal J. Rezikovi. Ten sa stal rektorom kolégia v r. 1705, po úspešnom začiatku povstania Františka II. Rákociho, ktorý umožnil obnovenie jeho činnosti.

V týchto doplnkoch J. Rezik pripojil vyučovanie podľa Vossovej rétoriky, pravidlá gréckej gramatiky od Wellera, prednášky o svetskom rečníkovi, cvičenia napodobňujúce Vergília, pravidlá cirkevného a občianskeho správania a pod.³⁷

Po potlačení povstania F. II. Rákociho bolo 30. septembra 1711 prešovské kolégium opäť odobrané evanjelikom s tým, že im povolili postaviť si drevenú školu za hradbami mesta. Táto predmestská škola však už bola organizovaná na úrovni začiatkovej školy.

E: Ladivera ml. poznáme aj ako tvorca ďalšieho školského poriadku, ktorý vypracoval počas svojho rektorovania na gymnáziu v Schässburku (Shigišvár, Šegešvár), za čo mu udelili aj titul „restaurator gymnasií“. Do tohto poriadku zahrnul staršie poriadky bývalých rektorov školy Šimona Hartmanna a Juraja Seraphina a doplnil ich o disciplinárnu časť, ktorá sa zaoberá povinnou účasťou žiakov na sviatkoch, správaním sa v kostoloch, na oslavách a pokutovaním za priestupky.³⁸

Významným predstaviteľom, ktorý ohraničuje sledované obdobie, je literát a najmä rektor prešovského kolégia Gregor Fabri, ktorý tu pôsobil v rokoch 1748 – 1766.³⁹ Vysokoškolské štúdium Gregor Fabri ukončil v roku 1748 a následne prijal ponuku Prešovčanov, ktorí ho po úmrtí Jána Longaya pozvali na uvoľnené rektorské miesto predmestskej triviálnej školy. Ako učiteľ vyšších náuk, ktoré sa na tomto type školy nesmeli vyučovať, dostal sa do konfliktu s mestskou radou, tá ho v r. 1750 vykázala z mesta. Po mesačnom vyhnanstve mu však bol na základe osobitného prípisu Márie Terézie umožnený návrat do školy. V tom istom roku povolila panovníčka zriadiť

³⁷ HÖRK, J. *Az Eperjesi Ev. Ker. Collegium Története*. Kassán, 1896, s. 391.

³⁸ O TEUTSCH, FR. *Die siebenbürgischen - sächsischen Schulordnungen. Monumenta Germaniae Paedagogica*. Berlin, 1888, Band XIII.

³⁹ Gregor Fabry (1718 – 1799) získal prvé vzdelanie v obci Rimavská Baňa a vyššie v obciach Padarovce a Ožďany. Následne študoval na lýceu v Kežmarku a na univerzitách v Jene a Erlangene.

na kolégiu filozofickú a teologickú triedu a vyučovať matematiku – škola tak získala charakter lýcea. „Vstupom do druhej polovice 18. storočia začalo vyučovanie na prešovskom kolégiu v školskom roku 1752/1753 v siedmich učebniach a v dokončenej novej budove školy.“⁴⁰ V roku 1758 začal platiť pre túto 7-triednu školu nový školský poriadok, ktorého autorom bol rektor G. Fabri. Koncom roka 1766 sa G. Fabri vzdal funkcie, napriek tomu mu ako výraz vďaka za pedagogickú činnosť bol ponechaný titul „Director rei Scholasticae“ a vedenie konviktu. V roku 1770 sa stal kazateľom slovenského cirkevného zboru a v roku 1774 bol zvolený za superintendenta Potiského dištriktu. Zomrel dňa 4. apríla 1779 v Prešove.

V tomto školskom poriadku boli stanovené nasledovné triedy a obsah výučby:

- I. trieda: grécky jazyk (1 hod.), logika (1 hod.), metafyzika (3 hod.), prirodzené a medzinárodné právo (2 hod.), všeobecné dejiny (2 hod.), teológia, hebrejčina, latinská štylistika, matematika a fyzika (po 1 hod.).
- II. trieda: náboženstvo (2 hod.), grécke starožitnosti (2 hod.), rímske starožitnosti, rečníctvo (3 hod.), geometria, aritmetika, dejiny a literatúry Uhorska (po 1 hod.), čítanie reči Valeria Maxima⁴¹ a Cicera⁴².
- III. trieda: náboženstvo (2 hod.), básnictvo a skladba (2 hod.), Vergilius⁴³ a Cornelius Nepos⁴⁴ (4 hod.), Ovidius⁴⁵, aritmetika, zemepis, (po 1 hod.), ostatné hodiny venované cvičeniam.
- IV. trieda: náboženstvo, latinský jazyk a cvičenia podľa Donáta⁴⁶ (15 hod.), aritmetika (1 hod.).
- V. trieda: náboženstvo, latinský jazyk a cvičenia podľa Donáta (15 hod.), aritmetika (1 hod.), nemecký jazyk, maďarský jazyk.
- VI. a VII. trieda boli elementárne triedy.

V školskom poriadku bolo stanovené, aby si každá trieda viedla svoj denník, povinnosť žiakov čo najviac opakováť a cvičiť sa v písaní a pre výučbu maďarského, nemeckého a slovenského jazyka boli stanovené mimoriadne hodiny.

⁴⁰ FRANKOVÁ, L. *Dejiny prešovského kolégia v kontexte národnokultúrneho života Slovákov. Prvá polovica 19. storočia*. Prešov : ManaCon, 1999, s. 21.

⁴¹ Jeho dielo Deväť kníh pamätihodných činov výrokov (Factorum ac dictorum memorabilium libri IX) tvorili poučné anekdoty a historky (exempla), viažuce sa k významným osobnostiam. Cieľom práce, ktorá bola využívaná v školách ako učebnica, bolo zachovávať hodnoty danej doby. Dané exempla sú zostavené k jednotlivým témam, ako napr. O úcte k bohom (De religione), O pevnosti ducha (De patientia), O ľudskosti a miernosti (De humanitate et clementia), O prísnowi (De severitate), O zvratoch mravov a šťastia (De mutatione morum ac fortunae) a pod.

⁴² Marcus Tullius Cicero (106 – 43 p.n.l.) najvýznamnejší predstaviteľ rímskej rečníckej školy s dielami ako napr. O rečníkovi (De oratore), Rečník (Orator).

⁴³ Publius Vergilius Maro (70 – 19 p.n.l.), básnik tzv. zlatého veku latinskej literatúry, autor básnických skladieb Bucolica, Georgica a Aeneis.

⁴⁴ Cornelius Nepos (pr. 100 – 27, rsp. 24 p.n.l.), rímsky životopisec, ktorý v najznámejšom spise O vynikajúcich mužoch (De viris illustribus) porovnával dvojicu osobností.

⁴⁵ Publius Ovidius Naso (43 p.n.l. – 17 n.l.), jeden z najvýznamnejších básnikov starovekého Ríma, s dielami ako napr. Premeny (Metamorphoses), Lásky (Amores), Umenie milovať (Ars amatoria) a i.

⁴⁶ Aelius Donatus (4 st.), rímsky gramatika a učiteľ rečníctva, v školách sa pre výučbu latinčiny využívala jeho Gramatika (Ars grammatica), ktorá sa členila na dve časti: Malá gramatika (Ars minor) a Veľká gramatika (Ars maior)

Komplexnejší pohľad na Fabriho pedagogické myslenie získame, ak jeho školský poriadok skombinujeme s jeho myšlienkami v najvýznamnejšom pedagogickom diele „Úvahy o školských veciach“, ktoré nesie plný názov „Gregorii Fabri poetae laureati caesarei Hungari Considerationes rei scholasticae ad publicum iuventutis patriae amolumentum in melius vertendae“ (Viennae Typ. Io. Thom. Nob. De Trattner, sac. caes. reg. aulae typograph. et editor. 1773). Hlavným motívom pre spísanie jeho Úvah bolo zamyslieť sa nad vyučovacími metódami, ktoré ponúka čitateľom, teda zrejme pedagogickej verejnosti, s účelom zaviesť efektívnejšiu výučbu.

Prvá úvaha smeruje k didaktickým princípom a vymedzeniu obsahu a je prezentovaná prostredníctvom štyroch návrhov:

1. Podávať učivo mládeži najľahším spôsobom.
Pri tejto zásade napr. v elementárnej triede najprv odporúča pestovať u malých žiakov návyky, ktoré umožňujú zdarný priebeh vyučovania a osvojovanie si vedomostí a zručností, v dnešnom ponímaní ide o pojem školskej zrelosti (pokojné sedenie, regulácia správania, sústredenie na činnosť učiteľa a pod.). Učiteľ je vnímaný v role prvého sprievodcu po novom svete poznávania, ktorý má byť žiakom prezentovaný čo najpútavejšou formou a hrami. Vo vyšších ročníkoch upozorňuje na dôležitosť jasného výkladu nového učiva, na základe ktorého má nasledovať pochopenie a osvojenie si novej látky, zavádzanie dramatických a rečníckych cvičení, denníkov pre zaznamenanie významných udalostí, predmetov pre reálny život (napr. písanie občianskych písomností). Odovzdávanie hotových poznatkov prostredníctvom diktovania učiva žiakom považuje za neužitočné, naopak, presadzuje aktívne počúvanie a vytvorenie návyku robenia si poznámok z pochopeného výkladu.
2. Preberať učivo v najkratšom čase, pritom nie povrchné.
Rozhodujúcu úlohu pri riadení učebných činností má učiteľ a jeho skúsenosti, pritom však požaduje logické triedenie predmetov s primeranou časovou dotáciou.
3. Uprednostniť reálne predmety potrebné pre život.
Vychádza z primárneho dôsledného ovládania národnej reči (maďarčiny, nemčiny, slovenčiny) a následného osvojovania si antických jazykov, cirkevných, všeobecných a uhorských dejín, kupectva, botaniky, poľnohospodárstva, baníctva a pod.
V druhej úvahe prostredníctvom výpočtu preberaných disciplín prezentuje svoju predstavu o dobre organizovanej školskej inštitúcii. V tomto zmysle uvažuje nad neustálym vzdelávaním sa samotných pedagógov – odborníkov v daných predmetoch, individuálnom prispôbovaní si učiva učiteľom, význame prázdnin z hľadiska relaxu, ale aj ich aktívneho prežívania.
Tretiu úvahu venoval Fabri učebniciam, ich nevyhnutnému aktívnemu zvládnutiu predovšetkým samotným učiteľom, možnosti zavedenia vstupných referátov na hodinách z novej látky, prednášaných žiakmi a následne vysvetľovaných učiteľom, dôležitosti prekladania z cudzích jazykov.
Vo štvrtej úvahe sa autor zamýšľa nad výchovným významom školského vzdelávania, kde dominuje výchova v duchu náboženských hodnôt a postojov. V nej sa prihovára za individuálny prístup k žiakom, ktorý má byť dodržiavaný

už pri výbere a vstupe do školy, keď uvádza, že „najväčším zlom našich škôl je, že všetkých, ktorí prvýkrát prišli do tejto posvätnéj vyhne ducha, dávame do jedného vreca, nútime ich k tomu istému spôsobu učenia, používajúc pritom často aj palicu, ukladáme rovnaké úlohy rôzne nadaným žiakom, aby sa to naučili za ten istý čas.“⁴⁷

4. požiadavka, t. j. že najväčší dôraz sa má klásť na tie predmety, ktoré sa týkajú postavenia a cieľa každého, je analyzovaná v záverečnej kapitole.

Najväčší dôraz v tejto časti kladie na význam záverečných skúšok, v ktorých majú žiaci preukázať svoju pripravenosť pre život: „aby nikto neopustil školu skôr, než by sa na verejnej skúške nepreukázal, že vie to, čo má vedieť pre svoje povolanie.“⁴⁸ Samozrejmosťou je poskytnutie opravných možností pre neúspešných študentov.

„Navrhovaná reforma vyššieho školstva, predložená Gregorom Fabrim roku 1773 Potiskému dištriktu, síce spĺňala nároky kladené na modernizovaný typ vzdelávania, medzičasom však bolo treba vysporiadať sa s modelom, ktorý prostredníctvom Ratia navrhoval a potom aj požadoval štát.“⁴⁹

Vývoj evanjelických škôl v Prešove do druhej polovice 18. storočia bol značne turbulentný, často priamo závislý na výsledkoch vojenských operácií v rámci protihabsburských povstaní, politických opatrení a spoločenského diania. Školy ako zrkadlá svojej doby odrážali tieto okolité udalosti vo svojom bežnom chode, ktorým sa snažili usporiadať a zároveň zefektívniť významné pedagogické osobnosti. Pre tento účel boli prijímané školské zákony a študijné poriadky, ktoré v dejinách školstva a pedagogiky predstavujú jedinečné historické dokumenty zachovávajúce pedagogické dedičstvo nášho regiónu.

⁴⁷ LAZAR, E. Pedagogické dielo Gregora Fabriho. In *Nové obzory*, 8. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1966, s. 231.

⁴⁸ LAZAR, E. Pedagogické dielo Gregora Fabriho. In *Nové obzory* 8. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1966, s. 231.

⁴⁹ KOWALSKÁ, E. *Evanjelické a. v. spoločenstvo v 18. storočí. Hlavné problémy jeho vývoja a fungovania v spoločnosti*. Bratislava : VEDA, 2001, s. 134.

UČITELIA PREŠOVSKÉHO EVANJELICKÉHO KOLÉGIA V SLOBODOMURÁRSKEJ LÓŽI THÖKÖLY IMRE

Martin JAVOR

Teachers at the Presov Evangelic Lutheran College in the Thököly Imre Masonic lodge

The employees at the Presov Evangelic Lutheran College had significant representation in the Thököly Imre Masonic lodge. Since its establishment in 1902, a number of its members from the Evangelical Lutheran College has been growing, and in 1914, already formed the majority. Even a janitor of the College was a member of the Masonic lodge. Their work was focused mainly on lectures performed not only for the members of the lodge, but for the general public as well. The personnel of the College were not just ordinary members, most of them held important positions in the hierarchy of the lodge including the Master of the Lodge.

Key words: *freemasons, Presov, Evangelical Lutheran College, Masonic lodge, Thököly Imre.*

Prešov má bohatú slobodomurársku tradíciu už z 18. storočia. Prvou uhorskou slobodomurárskou lóžou bola práve prešovská lóža „K cnostnému cestovateľovi“, jej pokračovateľkou bola lóža „K spiacemu levovi“. Kým o dejinách lóží v 18. storočí máme len sprostredkované informácie, vlastne jediným zdrojom je historik uhorského slobodomurárstva Ludwik Abafi, o lóži Thököly Imre, ktorá vznikla v roku 1902, toho vieme oveľa viac, keďže sa nám zachoval jej kompletný archív.

Lóžu „Thököly Imre“ založilo deväť majstrov slobodomurárskej lóže „Resurrexit“ z Košíc. Na evanjelickom kolégiu z nich pôsobili Gustáv Csengey, Ján Gömöry, Dr. Ödön Horváth a Dr. Károly Mikler.¹ Zaujímavé je, že profánnou adresou bola adresa Gustáva Csengeya, riaditeľa kolégia. Jednou z prvých aktivít lóže bolo vyrovnanie sa s košickou lóžou a snaha o legalizáciu svojho pôsobenia pod Uhorskou symbolickou veľkolóžou. Prešovská lóža hneď Uhorskej symbolickej veľkolóži navrhla, aby premenovala svoje nazývanie stupňov. Uhorské slobodomurárstvo zachovávalo totiž dva názvy stupňov, „legény“ (tovariš) a „mester“ (majster). Majstri lóže sa veľkolóže pýtali, prečo prvý stupeň nie je „inas“ (učeň, sluha, pomocník). „Vari slovo „tanoncz“ (učeň), tento netvor nesprávneho tvorenia slov, je krajší názov? Alebo nám – ako dnešným slobodomurárom – sa prieči slovo „inas“? – Je to nezmysel, keďže ostatné dva názvy sa nám nepriečia. Vykyňoťme teda nesprávne nové slovo a oživme lepšie staré. Slobodomurárstvo hlása bratskú lásku, členovia sa navzájom nazývajú bratmi,

¹ MOL Budapešť, P1083, 128 cs., 38. tétel, LXX Thököly Imre 1902 – 1918, fol. 218.

teda prirodzené oslovenie môže byť iba tykanie. Ak chceme, aby bratstvo bolo nielen forma slobodomurárstva, ale aj vnútorná pravda, dajme tomu aj vhodné dôverné oslovenie, vykynožme teda z ceremoniálnych kníh a všeobecne z nášho murárskeho spoločenstva francúzske vykanie a prinesme namiesto toho tykanie.”² Na základe toho môžeme usudzovať, že prešovská lóža bola skôr liberálna. Už v roku 1902 hlásila do Budapešti, že jej knižnica obsahuje 450 zväzkov.

Činnosť prešovskej lóže spočívala predovšetkým v prednáškovej činnosti. Prednášky boli veľmi zaujímavé a boli prístupné aj širokej verejnosti. V roku 1902 mal napríklad Gustáv Csengey prednášku s názvom „Myšlienky o vnútornom a vonkajšom živote lóže”, János Jónás „O utópiách slobodomurárstva a o Tomášovi Carlylovi” a „Kalokagatia”, Károly Flórián „O spaľovaní mŕtvych”, Henrik Sziklai „Náčrty o talianskom lóžovom živote podľa brata Wolfganga” a „O vplyve slobodomurárstva na svet vôle a nálady”. V lóži sa hneď na začiatku činnosti objavila myšlienka na založenie občianskeho združenia a vytvorenie izby na zohriatie pre chudobné deti.³ V roku 1903 prednášali títo členovia lóže: Gustáv Csengey „Charakteristika Imre Thokolyho a jeho doby”, Ármin Dresdner „Vzdelávanie spodnejších spoločenských vrstiev ako jeden z prostriedkov obmedzenia výťahovalectva”, Károly Flórián „Zlyhanie viery v zázraky”. Novým prvkom činnosti lóže boli debaty. Prvou bola debata „O vyvážení škodlivého vplyvu časopisu Naša zástava”. Debatovalo sa aj o hnutí proti súbojom, o budúcich čítaniach pre robotníkov, organizovaných v Prešove, ale aj o vytvorení spoločnosti Széchenyi. Lóža odsúhlasila ročne 40 korún na vytvorenie mládežníckeho časopisu. V charitatívnej oblasti vyzbierali pre „jednu chudobnú ženu” sumu 10 korún a pre „nešťastného chorého človeka” sumu 20 korún. Na podnet bratov sa začala zbierka na pomoc vdove policajného kapitána, ktorý tragicky zahynul počas vykonania služby v profánnom svete, ktorej výsledná suma bola 1 012 korún.

V roku 1904 sa zintenzívnila prednášková činnosť a prednášky mali de facto všetci členovia lóže. Károly Flórián prednášal „O pôvode človeka”, János Gömöry „Vyučovanie histórie v duchu slobodomurárstva”. Teofil Rosenberg mal veľmi zaujímavú prednášku „O historických príčinách a dnešnej dôležitosti dvojdohody a trojdohody“. Ako píše majster lóže Gustáv Csengey v správe za rok 1904, jedným z najkrajších výsledkov pôsobenia bratov bola náučná reťaz populárnych prednášok pre robotníkov a remeselníkov v Széchenyiho kruhu. Prednášková činnosť bratov bola impozantná, spomeniem aspoň najzaujímavejšie z nich. V roku 1905 Károly Mikler prednášal o vzájomnom vzťahu viery, cirkvi a slobodomurárstva, Samuel Wallentinyi o úlohách slobodomurárstva v Prešove, János Gömöry o porážke rakúskej reakcie v roku 1866, Károly Flórián mal prednášku s názvom „Kant a osvietenstvo”, Ede Dóbiáš „O novších technických vynálezoch”.

Členovia lóže sa snažili podporiť prešovské školstvo. Z daru brata Faragóa lóža napríklad zakúpila 12 kusov diela „Vaday – Vodcovská kniha pre žiakov”, ktorú rozdelili medzi žiakov ev. základnej školy augsburského vyznania. Vzdelávanie bratia

² MOL Budapest, P1083, 128 cs., 38. tétel, LXX Thököly Imre 1902 – 1918, fol. 243.

³ MOL Budapest, P1083, 128 cs., 38. tétel, LXX Thököly Imre 1902 – 1918, fol. 252.

podporovali prostredníctvom Kruhu Széchenyi, pomocou ktorého zabezpečili pre chudobných bezplatný kurz maďarského jazyka.⁴

Od založenia lóže počet členov narastal. Väčšina členov mala súvis s evanjelickým kolégiom. Či už tam študovali (dr. Krayzell Béla, István Tirscher⁵), alebo tam pracovali (Ödön Peskó, Ferenc Raffay). V lóži dokonca pôsobil škólník kolégia Emil Klein.⁶ Niektorí členovia prešovského evanjelického kolégia boli dokonca prijímaní zrýchleným spôsobom. Takým príkladom bol Győző Durst,⁷ podľa slobodomurárov jeden z najlepších ľudových učiteľov, ktorý kedy pôsobil v Prešove. Durst môže preukázať obdivuhodné výsledky. „Je to človek s charakterom rýdzim ako zlato, životom príkladným a nadchýna sa za slobodomurárstvo s povzneseným náhľadom.“⁸ Zaujímavým je spôsob prijímania nových členov. Žiadateľ musel predstaviť svoj životopis, potom mu bol predstavený rád a jeho princípy. Na ilustráciu uvádzam spôsob prijatia Árina Dresdnera. Menovaný musel doručiť svoj životopis: „Narodil som sa v Budapešti 17. júla 1869, môj otec je Albert Dresdner. Stredné školy som navštevoval v Kremnici a v Budapešti, následne som v Budapešti ukončil Obchodnú akadémiu a zložil som maturitné skúšky v roku 1882. Krátko som bol v Rakúsku, Švajčiarsku a Francúzsku, z dôvodu získania skúseností, vrátiac sa domov som sa stal praktikantom v kancelárii vinárskeho veľkoobchodníka Józsefa Eberlinga. Bol som v zamestnaní v Budapešti v mlyne a pred 9 rokmi v mlyne vo Veľkom Šariši. 18. septembra 1895 som vstúpil do manželského zväzku s Gizellou Sitányi, dcérou prešovského mešťana Józsefa Sitányiho...“ a vyplniť „dotazník“: „Keďže ste vyjadrili svoje želanie, že chcete byť členom združenia slobodomurárov, menovane lóže „Imre Thököly“, a keďže vás odporúčali nám ako cnostného a vážneho muža, nevidíme prekážku v tom, aby sme vám nezdelili podstatu slobodomurárstva s tým cieľom, aby ste sa mohli rozhodnúť, či trváte na svojom zámere, alebo nie.

Cieľom slobodomurárstva je mravné zvelaďovanie tých, ktorí patria k jej zväzkom. Prostriedkami na dosiahnutie toho sú sebaopoznanie, pravda pre seba a pre

⁴ MOL Budapest, P1083, 128 cs., 38. tétel, LXX Thököly Imre 1902 – 1918, fol. 189.

⁵ István Tirscher sa narodil 18. júna 1864 v Bardejove. Vychodil základnú bardejovskú evanjelickú školu, gymnaziálne štúdiá vykonával sčasti v Bardejove, sčasti v prešovskom kolégiu. Prax vykonával v lekární Alberta Toperczera v Bardejove. V rokoch 1883 – 1885 bol poslucháčom farmácie na univerzite v Budapešti a v máji 1885 sa stal diplomovaným lekárnikom. Ako poslucháč farmácie slúžil rok v posádkovej nemocnici č. 16. v Budapešti. V roku 1889 kúpil do vlastníctva lekárňu v Bardejove. Vykonával čestné funkcie: podpredseda úverovej banky v Bardejove, pokladník mestskej filiálky, zvolený člen mestského zastupiteľstva, notár miestnej evanjelickej cirkvi augsburského vyznania (podľa životopisu predloženého lóži). MOL Budapest, P1083, 128 cs., 38. tétel, LXX Thököly Imre 1902 – 1918, fol. 321.

⁶ Emil Klein sa narodil 13. decembra 1876 v Košiciach. Základnú školu vychodil v Prešove, potom bol učňom u holiča. V roku 1897 nastúpil k vojsku do Bosny, kde strávil 3 roky. V roku 1902 bol zvolený za školníka v evanjelickom kolégiu (podľa životopisu predloženého lóži). MOL Budapest, P1083, 128 cs., 38. tétel, LXX Thököly Imre 1902 – 1918, fol. 324.

⁷ Győző Durst sa narodil 24. decembra 1866 v Lubici, učiteľský diplom získal v Štátnom učiteľskom ústave v Spišskej Novej Vsi. Pôsobil ako vychovávateľ v obci Pusztafogacs, štyri roky vyučoval na Evanjelickej továrenskej škole hámrov v Košiciach. Od roku 1890 bol zvolený prešovskou evanjelickou cirkvou augsburského vyznania za učiteľa kantora (podľa vlastného životopisu predloženého lóži). MOL Budapest, P1083, 128 cs., 38. tétel, LXX Thököly Imre 1902 – 1918, fol. 319.

⁸ MOL Budapest, P1083, 128 cs., 38. tétel, LXX Thököly Imre 1902 – 1918 fol. 317.

iných, ľudomilstvo a dôvera v Boha. Nie je to ani náboženská konfesia, ani politické stranické združenie a povinnosti, ktoré z neho vyplývajú, nie sú v rozpore s povinnosťami riadenými čestnosťou, náboženstvom, ústavou alebo mravom.

Jedným z hlavných cieľov združenia je vykonávať ľudomilnosť v najcelistvejšom zmysle slova a mieni to uskutočniť takým spôsobom, že všetky tie mravné a materiálne pohromy, ktoré ničia ľudstvo, sa snaží riešiť. Preto žiada, aby jeho členovia žili vo vysporiadaných majetkových pomeroch a mali dostatočné vzdelanie na prekonanie mylných predstáv a škodlivých predsudkov. Ale nežiada také duševné a materiálne obety, ktoré by jeho členovia nemohli priniesť ľahko a dobrovoľne, bez poškodenia svojho zamestnania. Združenie neuznáva tie hranice, ktoré vo vonkajšom svete rozdeľujú ľudstvo od seba podľa spoločenskej pozície, hodnosti, majetku, náboženstva alebo politických názorov.

Ak si myslíte, že zrieknuť sa týchto rozdielov je v rozpore s vašimi zásadami, vzdajte sa toho úmyslu, že sa stanete slobodomurárom, lebo by ste sa necítili dobre v našich kruhoch. A ak si myslíte, že pracujeme na zničení štátu a potrebných spoločenských vzťahov, že naším cieľom je bezuzdná a neobmedzená sloboda, rovnosť, bezbožnosť, tak tiež dobre konáte, ak zmeníte svoj úmysel, aby ste vstúpili do zväzkov slobodomurárstva, lebo s takými názormi a očakávaniami by ste neboli vhodný vstúpiť medzi nás. Mýlite sa aj vtedy, ak si myslíte, že slobodomurárske bratstvo by mohlo poslúžiť dosiahnutiu vašich súkromných cieľov, tu nájdete iba pravdivých a verných bratov, ak vznešené princípy nášho združenia prijmete za svoje životné ciele.

Vážne si teda premyslite, či súhlasíte s tu uvedenými princípmi, v opačnom prípade sa vzdajte svojho úmyslu, aby ste sa stali slobodomurárom, lebo naše združenie by vám bolo onedlho na ťarchu. Je to od nás vzdialené, že by sme menej ctili tých, ktorí nepatria do našich kruhov, ale kto sa k nám pripojí napriek svojim zásadám, toho považujeme za pokryteckého, lživého a najviac poľutovaniahodného človeka. Lebo si nechceme získať členov pre našu lóžu verbovaním či bratským presviedčaním, ale vzorným príkladom dokonalých mravov a vznešených činov chceme získať mužov i keď v menšom počte, ale o to hodnejších.

Ak by ste sa rozhodli pre krok späť, odovzdajte tieto listy tomu, od koho ste ich prevzali; ani on, ani iný nebude mať voči vám ani najmenšiu výčitku.

Ak však prečítanie týchto riadkov vás posilní v rozhodnutí, vyplňte priložený list, priložte k nemu svoj krátky životopis a odovzdajte tomu dobrému priateľovi, na koho ste sa obrátili kvôli svojmu prijatiu.

Ak ste sa rozhodli vyplniť tento list, buďte taký láskavý doručiť nám spolu s ním svoju podobiznu tváre a odpovedať na 3 nasledovné otázky:

1. Vyhlasujete na svoju česť, že ste sa nikdy nepošpinili vykonaním nečestného činu?
Áno!
2. Stáli ste niekedy pred súdnym konaním a keď áno, kde a s akým výsledkom?
Nie!
3. Obrátili ste sa už niekedy na inú lóžu kvôli prijatiu a čo bolo výsledkom vašej žiadosti?

Nie!⁹

⁹ MOL Budapest, P1083, 128 cs., 38. tétel, LXX Thököly Imre 1902 – 1918, fol. 262.

Z členského zoznamu lôže Thököly Imre z roku 1914 je vidieť nárast členstva. Lóža mala 43 členov, z ktorých bola zamestnancami evanjelického kolégia väčšina členov. Dr. Károly Mikler, Gustáv Csengey, Károly Florián, János Gömöry, Samuel Wallentinyi, Ágost Csátary, Ödön Peskó, Ferenc Raffay László Gyöngyössi, Ede Hebelt, Béla Obál, Dezső Woháner, József Saguly, Dezső Woháner, Gustáv Molitor, Sándor Vöröss, Jozef Saguly, Ede Hebelt a Emil Klein.¹⁰ Ani vtedy pravdepodobne učiteľstvo nepatrilo medzi dobre platené povolania, preto lóža v roku 1910 žiada veľkolóžu, aby na základe množstva členov z oblasti školstva odpustila týmto bratom platenie poplatkov.

Dôležitým dokumentom pre poznanie dejín lôže je lôžový poriadok, ktorý je dkladom silného národného cítenia lôže:

Lôžový poriadok
slobodomurárskej lôže s názvom *Thököly Imre*
pracujúcej na východe Prešova
pod ochranou Symbolickej veľkolóže Uhorska

Kapitola I.

Organizácia a členstvo

§ 1 Principiálny základ a cieľ lôže

Naša lóža sa snaží podľa univerzálnych princípov slobodomurárstva napredovať vo všetkých tých cieľoch, ktoré sú obsiahnuté v združení ideálneho slobodomurárstva, tvoriaceho jednotný celok na celom svete, a ktoré ciele súčasť združenia Symbolická veľkolóža Uhorska zabudovala do svojich stanov (viď § 2 časti I. Ústavy).

V rámci týchto univerzálnych princípov však chce byť lóža „Imre Thököly“ vynikajúcou uhorskou lôžou. Snahy slobodomurárstva si žiada rozvinúť na uhorskom národnom základe. Neoblomné vlastenectvo a snahu o pravý uhorský národný ideál (s vylúčením aktuálnych politických smerov) považuje za taký nutný prostriedok, že nedostatok toho je samo o sebe postačujúcim k tomu, aby sa niekto stať členom lôže nemohol.

Bezpodmienečné vlastenectvo je fundamentom lôže „Imre Thököly“, preto si zvolila za svoje heslo tento veľký príkaz, oživujúci národ:
„Buď verný svojej vlasti neoblomne, oh, Maďar!“

Naša lóža tu, v krajine cudzojazyčného ľudu považuje za potrebné aj v osobitnom bode vyhlásiť svoje maďarstvo voči tak často spomínanému obvineniu z kozmopolitnosti.

§2 Členovia lôže sú

- a. riadni,
- b. čestní.

¹⁰ MOL Budapest, P1083, 128 cs., 38. tétel, LXX Thököly Imre 1902 – 1918, fol. 427.

- a. Riadnym členom lóže je regulárne prijatý, prevzatý alebo regulovaný slobodomurár. Takýto brat slobodomurár zostane členom lóže dovtedy, kým jeho členstvo nezanikne z dôvodu úmrtia, regulárneho vystúpenia, výmazu z radov členov alebo vylúčenia z lóže a zo združenia slobodomurárstva.
- b. Za čestného člena lóže sa môže zvoliť taký brat, ktorý si získal výnimočné zásluhy ohľadom všeobecného uhorského slobodomurárstva alebo najmä ohľadom našej lóže.

Za čestného hlavného majstra možno však zvoliť iba takého brata, ktorý v našej lóži už mal hodnosť hlavného majstra a ktorý pri hlasovaní guľkami z príležitosti voľby nedostal ani jednu čiernu guľku.

Kapitola II. Prijatie

- §3 Spôsob prijatia hľadačov určujú § 172 – 192 Ústavy. Avšak požiadavky prijatia, ktoré sú obsiahnuté v § 171, naša lóža sprísni takým spôsobom, že k požiadavkám uvedeným v bodoch 1 – 5 citovaného § ešte pripája nasledovné požiadavky:
6. Vyžiada si maďarstvo popísané v § 1 nášho Lóžového poriadku.
7. Slobodomurársku schopnosť, t. j. na zmýšľanie a cítenie, teda: aby bol vhodný pre slobodomurára z hľadiska ideálnej snahy, ak aj nie celkom úplne pripravený, ale aspoň oprávnený na ten názor, že podľa základných črt svojho charakteru časom po obrúsení hrubého kameňa sa zmení úplne a skutočne na slobodomurára.

Kapitola III. Prevzatie

- § 4 Ak niektorý brat žiada prestúpiť k nám z inej lóže, ohľadom jeho prevzatia treba konať v zmysle § 191 – 196; vec jeho prevzatia sa však má prísne preveriť aj podľa § 194 a podľa bodu 7 § 3 tohto Domového poriadku.

Kapitola IV. Iniciácia

- § 5 Iniciácia bratov učňov a tovarišov sa koná spôsobom popísaným v § 197 – 199 Ústavy podľa tam určených lehôt. K iniciácii však nestačí jednoducho uplynutie lehoty, je potrebné, aby I. dozorca, keď odporúča niekoho na iniciáciu, svoje odporúčanie aj odôvodnil: že odporúčaný brat je svojou horlivosťou a činnosťou hoden iniciácie. Keďže ani pri najprísnejšej ostrážitosti nemožno vylúčiť sklamanie, ak by sa potvrdilo o niektorom prijatom členovi, že jeho slobodomurársky život zostal úplne neplodným, nemôže sa zúčastniť iniciácie, aspoň majstrovský stupeň v žiadnom prípade nemôže dostať.

§ 6 V zmysle § 197 Ústavy z dôležitého dôvodu a v mimoriadnych okolnostiach môže zasadnutie majstrov uviesť aj kratšiu lehotu iniciácie.

(0276)

§ 7 Návrh mimoriadnej iniciácie na žiadosť troch bratov majstrov predloží pred zasadnutie majstrov I. dozorca, ktoré potom rozhodne väčšinou. Ak zasadnutie majstrov prijalo návrh, o návrhu iniciácie II. stupňa sa hlasuje guľičkami na práci II. stupňa, o návrhu iniciácie III. stupňa na práci III. stupňa. Tri čierne guľičky znamenajú odklad návrhu na ďalšie dva mesiace. (§ 198 Úst.)

Kapitola V. Povinnosti členov lóže

§ 8 Povinnosťou každého člena lóže je:

- a. Dodržať Ústavu a Lóžový poriadok lóže.
- b. Prispôbiť sa verejnému duchu lóže, zapojiť sa do harmónie bratského spolunažívania, nikdy neporušiť verejný mier a svornosť, ani v prípade osobnej krivdy. Prípadné osobné nesváry sa podľa slobodomurárskej lásky vyrovnajú na hrudi lóže.
- c. Každý je povinný usilovne navštevovať lóžové práce. Neprítomnosť sa má s odôvodnením oznámiť hlavnému majstrovi dopredu alebo dodatočne. Neprítomný člen na tej práci, kde sa objaví po vymeškaní, nech považuje za svoju morálnu povinnosť doložiť vynechaný príspevok v prospech vdovskej pokladničky a prípadne fondu lóže.
- d. Každý je povinný prijať poverenie hlavného majstra alebo lóže.
- e. Časť lóžových príspevkov naňho pripadajúcich presne a v potrebnom čase zaplatiť.
- f. Všeobecne je povinnosťou každého člena všetkými svojimi možnosťami plniť vznešené poslanie slobodomurárstva.

§ 9 Ten člen lóže, ktorý kvôli svojim profánnym vzťahom dlhšiu dobu nemôže navštevovať lóžu, môže požiadať o dovolenku. Lóža môže udeliť dovolenku v každom takom prípade, ale nie dlhšie ako jeden rok nepretržite, avšak dovolenka takto vzdialeného brata sa môže podľa ďalšej žiadosti predĺžiť. Postup a ostatné podrobnosti v tejto veci sú určené § 212 Ústavy.

§ 10 Každý riadny člen lóže využíva všetky práva, ktoré preňho zabezpečuje Ústava.

§ 11 Čestní členovia využívajú a vykonávajú práva riadnych členov, ale sú oslobodení od povinností lóžového príspevku. Výnimku však tvorí ten prípad, keď sa člen lóže zvolí za čestného hodnostára, v tom prípade táto osoba, ktorá je ináč riadnym členom lóže, nie je oslobodená od príspevkov. Na takúto hodnosť možno zvoliť iba riadneho člena lóže. Čestné uznanie môže udeliť podľa návrhu zasadnutia majstrov iba voľba konaná na práci I. stupňa, ale iba jednohlasným hlasovaním, ako to ohľadom čestného hlavného majstrovstva vyhlasuje aj druhý odsek bodu b § 2.

§ 12 Ohľadom návštevníkov dáva pokyny § 202 Ústavy, ohľadom pomocníkov § 203.

Kapitola VI. Čas a poriadok práce

- § 13 Lóža usporiada raz týždenne riadnu prácu I. stupňa, ktorej deň a hodina sa majú určiť na prvej riadnej práci po voľbe hodnostárov, a to na celý ročný pracovný cyklus, a zaviesť to do pracovného kalendára „Východu“. Bratia sú povinní dostaviť sa na riadnu prácu I. stupňa v určený deň a v určený čas bez osobitného pozvania.
- § 14 Hlavný majster môže kedykoľvek nariadiť mimoriadnu prácu, na žiadosť štvrtiny členov je povinný zvoliť mimoriadnu prácu. V takom prípade pozve písomne všetkých členov lóže s uvedením programu. (viď § 146 Ústavy)
- § 15 Práce I. stupňa nech sú podľa možností doplnené omietnutím (alebo bratským stravovaním). Omietnutie zabezpečuje z času na čas lóža.
- § 16 Všeobecné povinné uznesenia sa môžu prijímať iba na práci I. stupňa.
- § 17 V letných mesiacoch lóžová práca absentuje. Dobu prerušenia a príchodu pracovného času určí z prípadu na prípad lóža.
- § 18 Hlavný majster má právo mať zasadnutie s hodnostármi, majstrami, ba všetkým členmi; rozhodnutie na zasadnutí sa stane uznesením iba vtedy, ak ho určila právoplatným príslušná lóžová práca.

Predmetom zasadnutia majstrov sú veci výnimočne dôležité a ešte také veci, ktoré sú lóžovým poriadkom sem pridelené.

§ 19 Ohľadom predmetu prác II. a III. stupňa dáva pokyny § 149 Ústavy.

§ 20 Pracovný poriadok lóže a jeho ceremoniálny rámec určuje § 153 Ústavy.

Kapitola VII. Riadenie lóže

§ 21 Hodnostári lóže:

1. hlavný majster a jeho zástupca,
2. prvý dozorca,
3. druhý dozorca,
4. tajomník,
5. rečník,
6. prešetrojúci alebo prípravný majster,
7. pokladník,
8. almužník,
9. ceremoniálny majster,
10. gazda,
11. strážca chrámu.

Okrem prvých piatich hodností (jasností), ak je potrebné alebo si to vyžaduje záujem lôže, zo zvyšných hodností môže zaplniť jeden brat aj dve hodnosti, keďže nezlučiteľnosť sa vzťahuje iba na 5 jasností v zmysle § 130 Ústavy.

§ 22 Kompetencie, práva a povinnosti hlavného majstra určuje Ústava v § 112 – 116. V tejto kompetencii kontroluje hodnostárov lôže pri plnení povinností. Položky potrebné na krytie riadnych výdavkov poukáže na ťarchu pokladnice lôže v rámci určeného rozpočtu bez ďalšieho uznesenia, z vdovskej pokladničky lôže môže poukázať podľa vlastného rozváženia do sumy 10 korún. Bez jeho povolenia nie je možné začať žiadnu zbierku okrem riadneho prispievania.

Zastupujúci hlavný majster zastupuje hlavného majstra, ak toho obmedzuje nejaká prekážka (v každom prípade závažná) vo vykonávaní vecí alebo v prítomnosti. V takých prípadoch prechádzajú na neho práva a povinnosti hlavného majstra. Zastupovanie regulujú § 115 – 116 Ústavy.

§ 23 Ohľadom ostatných hodností, ktoré sú vymenované v bodoch 2 – 11 § 21 Domového poriadku, sú smerodajné a regulujú ich § 117 – 127 Ústavy.

Povinnosti pokladníka a almužníka, ktoré sú obsiahnuté v § 121 – 122 Ústavy, sa dopĺňujú ešte tým, že menovaní sú povinní spravované peniaze uložiť kvôli úrokom.

§ 24 Lóža môže uplatniť to právo, ktoré jej zabezpečujú posledné dva odseky § 111, taktiež § 136: môže si zvoliť vlajkonosiča, nosiča meča, majstra slávnostných obedov, archivára a knihovníka, taktiež aj zástupcu na každú hodnosť.

§ 25 Hodnostári nedostanú plat ani odmenu, ale v mimoriadne dôležitých prípadoch, keď sú vyslaní alebo zastupujú lôžu, môže im lóža odsúhlasiť cestovné a diétu.

Kapitola VIII.

Čas a spôsob voľby hodnostárov

§ 26 Ohľadom voľby hodnostárov koná lóža podľa § 131 – 142 Ústavy, iba na obdobie voľby určí osobitne sprísňujúc, že voľba hodnostárov sa má nevyhnutne uskutočniť do konca januára.

Kapitola IX.

Príjem lôže

§ 27 Príjem lôže tvoria tie príjmy, ktoré sa dostanú do pokladnice (okrem súm vo vdovskej pokladničke).

§ 28 Príjem pokladnice:

- a. Mesačné príspevky.
- b. Poplatky za prijatie, iniciáciu a prevzatie.
- c. Všetky ostatné dary, neurčené pre vdovskú pokladničku, ktoré sú čerpatel'né alebo sa dajú premeniť v kapitál.

- § 29 Ročný príspevok jedného člena lôže je 50 korún s možnosťou v mesačných splátkach na obdobie desiatich mesiacov.
- § 30 Príspevok za prijatie je 100 korún.
- § 31 Iniciácia sa určí na 20 korún za II. stupeň a 40 korún za III. stupeň, prestup sa určí na 30 korún.
- § 32 Lôža má právo poplatky prijatia, iniciácie a prestupu čiastočne alebo v celej sume odpustiť jednotlivým členom s prihliadnutím na osobitné podmienky, podľa spoločného rozhodnutia, konaného na práci I. stupňa.
- § 33 Všetky náklady a výdavky lôže sa majú hradíť z pokladnice.
- § 34 Ak na konci roka uzávierka vyúčtovaní vykazuje príjmový nadbytok, ten sa má použiť na založenie kmeňového fondu.

Kapitola X. Majetok lôže

- § 35 Majetok lôže je:
- a. predmety vybavenia,
 - b. knižnica,
 - c. kmeňový fond, teda ten zriadený kapitál lôže, ktorého úroky možno časom čerpať,
 - d. lôžový fond, ktorý sa má po čase využiť na výstavbu lôžového domu a dovtedy sa má zúročiť.

Kapitola XI. Vdovská pokladnička

- § 36 Príjem vdovskej pokladničky:

Dary, ktorých výška sa verejne vyhlási pred bratmi a ktoré:

- a. sa v nej našli po kolovaní,
 - b. boli určené pre vdovskú pokladničku.
- § 37 Tento fond spravuje nezávisle na pokladníkovi almužník a využije sa na pomoc pre členov lôže alebo ich vdov a sirôt.
- § 38 Ak lôža považuje za účelné, môže preniesť spravovanie vdovskej pokladničky na pokladníka.

Kapitola XII. Rôzne nariadenia

- § 39 Vo všetkých ostatných prípadoch, neuvedených v tomto Lóžovom poriadku, koná lôža podľa uznesení Ústavy podľa toho, ako sa jedno či druhé môže aplikovať na daný prípad.

- § 40 Tento Lóžový poriadok, hneď ako bol potvrdený veľkolóžou, vstúpi do platnosti a je povinný pre každého člena lóže.
- § 41 Návrh na zmenu Lóžového poriadku sa má predložiť pred zasadnutie majstrov a podľa odporúčania zasadnutia majstrov uznesenie o ňom prijíma práca I. stupňa.
- § 42 Zmenu Lóžového poriadku treba tiež predložiť veľkolóži a zmena vstúpi do platnosti iba po jej súhlase.¹¹

Po prijatí tohto Lóžového poriadku nemala Uhorská symbolická veľkolóža žiadne námietky na založenie lóže. Slávnostná „práca“ pri príležitosti otvorenia lóže sa konala 2. mája 1903 v Prešove.

„My, Hlavné jasnosti Symbolickej veľkolóže Uhorska, týmto dávame na vedomie zákonným a dokonalým slobodomurárskym lóžam, pracujúcim pod našou záštitou, hlavným slobodomurárskym mocenstvám, stojacim s nami v priateľskom vzťahu, a všetkým, ktorých sa to týka, že lóžu s názvom „IMRE THÖKÖLY“, dočasne vytvorenú na východe Budapešti dňa 20. júna 5902 a vybavenú dočasným pracovným povolením na zasadnutí Rady združenia zo dňa 30. júna 5902, naše riadne Veľké zasadnutie zo dňa 28. marca 5902 vyhlasuje s konečným schválením za založenie na večné časy na zveľadovanie skutočného humanizmu, na sledovanie zákonov čistej ľudskej cnosti, na podporovanie morálneho zlepšovania – bez ohľadu na rasu, národnosť, náboženstvo, spoločenské a politické názory – na holdovanie základným morálnym princípom náboženskej a duchovnej slobody, na hnietenie vlasteneckého nadšenia a na rozvíjanie chvályhodnej činnosti v oblasti verejných vecí, a týmto ju zaväzujeme ako zákonnú a dokonalú slobodomurársku lóžu na presné a svedomité vykonanie lóžových práv a povinností v zmysle našej Ústavy a našich nariadení, taktiež odporúčame ju bratskej láske a podpore zákonných a dokonalých slobodomurárskych lóží pracujúcich pod našou záštitou, ako aj všetkých ostatných lóží na celom svete. A v nádeji, že táto nová naša lóža bude činná iba v podpore blaha a ujmy združenia a bude činná v starostlivom vyhybaní sa neprajnosti združeniu, vyhlasujeme túto listinu a posilníme ju našimi podpismi a úradnou pečiatkou.

V MENE SYMBOLICKEJ VEĽKOLÓŽE UHORSKA¹²

Ďalšou agendou prešovskej lóže bol boj proti klerikalizmu. Ten je jasne formulovaný v snahe o vytvorenie slobodomurárskeho mládežníckeho časopisu. Prešovská lóža spolu s lóžou vo Veľkom Varadíne bola v tomto ohľade azda najradikálnejšou, čo je badateľné z príspisu, ktorý poslala všetkým lóžam v Uhorsku:

¹¹ MOL Budapest, P1083, 128 cs., 38. tétel, LXX Thököly Imre 1902 – 1918, fol. 272 – 282.

¹² MOL Budapest, P1083, 128 cs., 38. tétel, LXX Thököly Imre 1902 – 1918, fol. 285.

**„Mocný veľmajster!
Milí bratia!**

Lóža Imre Thököly, pracujúca na východe Prešova, sa na svojom zasadnutí dňa 15. októbra zaoberala tým spisom lóže László király, pracujúcej na východe Veľkého Varadína, v ktorom navrhuje, aby bol založený mládežnícky časopis redigovaný v slobodomurárskom duchu pri morálnej a finančnej podpore slobodomurárov.

Tento návrh bol zo strany lóže Imre Thököly prijatý čo najvrúcnejšie. Univerzalizma maďarského slobodomurárstva by nemohla nikdy poskytnúť väčšiu službu našim ideám, ako keby uskutočnila krásny plán lóže László király. Je totiž neodškrípiteľné, že klerikalizmus, ktorý sa dostáva stále viac na povrch v našej vlasti, žne svoje najväčšie úspechy na školách. S horlivým zanietením zakladá po celej krajine kongregácie Márie a pod jej zástavu posielajú – peknými slovami aj prinútením – katolícku mládež stredných a vysokých škôl. Riadenie a vedenie maďarského školstva sa snaží dostať do vlastných rúk. Bol založený Katolícky spolok učiteľov, jeho členov verbuje aj z radov štátnych učiteľov, ba najmä z ich radov. Súri premenu vzdelávania učiteľov vo vzdelávanie v katolíckom duchu; chce premeniť budapešťiansku univerzitu na katolícku. Na maďarskom ministerstve školstva, najmä na oddelení stredných škôl už získal vplyv; plody tohto vplyvu vidno v nových vymenovaniach učiteľov.

Maďarskí učitelia – nech je im to na chválu – sa nepostavia do služieb klerikálnych snáh; je totiž veľmi nízky počet tých, ktorí sa postavili do služieb tohto smeru – najmä hnaní túžbou po uplatnení sa. Môžu však nastať časy, keď na miesto starej učiteľskej generácie nastúpia učitelia vychovaní v duchu klerikalizmu. K tomu nie je potrebné nič, iba nárast politického vplyvu klerikalizmu alebo jeho nástup k moci. Teda agitácia klerikalizmu, siahajúca späť niekoľko desaťročí, má úspech v každej oblasti školstva. Tento úspech nikde nie je taký očividný ako práve v tlači. Musíme uznať, že prinášajú veľké obete pre svoje časopisy a odborné školské periodiká a že v Maďarsku dnes nie je spolok, cirkev alebo organizácia, ktoré by tak oduševnili, vytrvalo a s vedomou cielenosťou hlásali a rozširovali cez tlač svoje idey, ako to robí klerikalizmus. Musíme uznať aj to, že táto tlač vie dnes vykázať výsledky, dokonca v istej oblasti značné výsledky. Dnes je jediným časopisom stredoškolskej mládeže časopis „Zászlókné“ (Naša Zástava) – plniaci klerikálne služby. Klerikalizmus včas spoznal veľmi dôležitú úlohu mládežníckeho časopisu, a preto už v roku 1901 začala vydávať spoločnosť Regnum Marianum pre mládež svoj časopis Zászlókné. Dnes stojí pod touto vlajkou už strašidelne veľký tábor; veď viac ako 50-tisíc nesekavených duší nasáva do seba klerikálneho ducha z každého čísla publikácie Zászlókné. Zászlókné je naozaj skvele redigovaný časopis, ohľadom svojho výzoru, ilustrácií a obsahu nemá páru v histórii maďarskej mládežníckej tlače. Ale to ani nemôže byť ináč, veď – podľa nášho vedomia – iba biskup Majláth sám podporuje časopis 40 000 korunami, v radoch spolupracovníkov nachádzame najlepších duchovných predstaviteľov tohto smeru na čele s biskupom Prohászkom zo Székesfehérváru. Nečudo, že časopis žne úspechy nielen v kruhoch katolíckej mládeže, ktorej je odber tejto publikácie aj nanútený, ale získava si aj nekatolícku mládež štátnych, ba aj protestantských škôl a chytí ju do svojej šikovnej tkaniny siete.

Ak má klerikalizmus v Maďarsku úspechy, tieto úspechy má najmä v tábore mládeže; neskazená detská duša, prijímajúca všetko bez podozrenia, sa pomaly premení a jej svetonázor sa prispôsobí svetonázoru klerikov.

S časopisom Zászlónk dnes nemôže súťažiť nikto. Zbory učiteľov a učiteľia sú čiastočne podporovateľmi tejto ináč znamenitej mládežníckej publikácie, čiastočne sa cítia byť slabí na vytvorenie necirkevného časopisu a vytlačenie publikácie Zászlónk zo scény. Naše veľké vydavateľstvá sa z obchodných dôvodov nechcú pustiť do boja s tými, ktorí stoja za časopisom Zászlónk. Verejnosť je neinformovaná; nejeeden rodič aj sám rád číta obľúbený časopis svojho dieťaťa, Zászlónk. Preto teda najvrúcnejšie vítame návrh lóže László király. Ak niekde, tak práve v tejto oblasti máme všetko vykonať v záujme našich ideí. Nezáujem profánnej spoločnosti nás môže ešte väčšmi motivovať k činom.

V dnešných ťažkých podmienkach považujeme za dôležitú vec založenie mládežníckeho časopisu, pôsobiaceho v našom duchu, a jeho udržanie – ak treba, aj za veľké obete. S úctou oznamujeme teda, že z tu vymenovaných dôvodov lóža Imre Thököly, pracujúca na východe Prešova, s radosťou brala na vedomie návrh lóže László király týkajúci sa založenia mládežníckeho časopisu a zo svojej strany taktiež žiada veľkolóžu, aby čím skôr začala akciu väčších rozmerov v tejto dôležitej veci.

Nakoniec nám dovoľte úctivú poznámku. V poslednom čase sa návrhy lóží zverejňujú. Návrh lóže László király bol zverejnený v publikácii „Dél“ (Juh alebo Poľudnie). Klerikálny časopis „Alkotmány“ (Ústava) zverejňuje veci veľkolóže. Podľa nášho názoru to nie je takto dobre. V tomto ohľade by sme sa mali učiť od protistrany. Klerikalizmus dobýja verejnosť nehlučne, štíti sa agresívneho vystupovania. Hlasitou prípravou, hlukom nielenže sa naše idey nedostanú k víťazstvu, ale naopak, nedosiahnu ani štádium realizácie. Menej slov, viac činov! – nech je to naším heslom. V Prešove dňa 5. novembra 1909.“

Zamestnanci prešovského evanjelického kolégia mali výrazné zastúpenie v prešovskej slobodomurárskej lóži. Od jej vzniku v roku 1902 počet členov z radov evanjelického kolégia narastal, v roku 1914 už tvoril väčšinu. Členom lóže bol dokonca školník kolégia. Hlavnou náplňou ich činnosti bola prednášková činnosť, ktorú realizovali nielen pre členov lóže, ale aj pre širokú verejnosť. Zamestnanci kolégia neboli len radovými členmi lóže, väčšina z nich zastávala významné posty v lóžovej hierarchii vrátane majstra lóže.

RODINNÉ VZŤAHY SLOVÁKOV V MAĎARSKU PODĽA ÚDAJOV ZO SENVÁCLAVU (PILISSZENTLÁSZLÓ)

ÖRSI Julianna

Family relations of Slovaks in Hungary according to the data from Senvaclarships (Pilisszentlászló)

The study explores the village Pilisszentlászló founded by the liege Slovak and Hungarian families that had settled in the uplands of Pilis in the 17th century. The social structure of the village was reconstructed on the basis of the 18th century register, the population census of the 19th and 20th centuries, and the data of the register offices from the years of 1779-1984. The majority of the population lived on the border of villeinage and the lower rank of villeingae, so called "zeliarstvo", within extremely harsh geographical conditions. The livelihood was secured mainly by a forest (lime burning, clearing trees for the countrymen's own use, later on by stone exploitation). Although the surrounding villages were Slovak ones, and some contacts had been established previously, the village remained as a relatively closed community up to the 20th century. Despite the low number of inhabitants, the endogamy was present. This practice was typical of ancient families, and therefore the high rate of relative endogamy was still present in their isolated environment at the beginning of the 19th century.

Key words: Pilisszentlászló, social structure, endogamy, genealogy, proximity of blood.

Spoločenské vedy skúmajú históriu, vývin a fungovanie osád z rôznych aspektov. Venujú pomerne veľký priestor opisu udalostí, charakteristike spoločenského rozvrstvenia, načrtnutiu hospodárskeho vývinu, výskumu rôznych inštitúcií a organizácií. Podobne sa usilujú pokryť celé územie krajiny aj lingvistické a etnografické výskumy. Je pomerne menej takých výskumníkov, ktorí skúmajú jednotlivca v jeho najužšom prostredí, v rodine. Toto tvrdenie je obzvlášť platné pre historické výskumy rodín. Je síce možná rekonštrukcia určitého obdobia, veď rôzne súpisy a údaje sčítaní ľudu sú k dispozícii. Napriek tomu je pomerne málo takých výskumníkov, ktorí by sa venovali rekonštrukcii rodinných vzťahov (v zátvorke dodávame, že je početná skupina tých, ktorí sa usilujú o zostavenie genealogickej tabule vlastnej rodiny). Obzvlášť nízky je počet podobných výskumov týkajúcich sa národnostných osád. Pod vedením profesora Jánosa Nemeskériho sa začal v roku 1986 humanitno-ekologický a populačno- genetický výskum v Senváclave. Členovia výskumného tímu – Kálmán Joubert, Julianna Orsi, Katalin Szilágyi, Ilona Tóth – pokračujú v práci aj po profesorskej smrti. V tomto viacročnom výskume údaje matrik spracúva autorka tejto štúdie. Výskum a spracovanie ešte nie sú ukončené, takže táto štúdia je prvou publikáciou čiastkových výsledkov.

Senváclav leží v pohorí Pilis (Pilis) v susedstve osád Visegrád, Senondrej, (Szentendre), Pócsmegyer, Domós, Pomáz a Mlynky (Pilisszentkereszt). Osada sa eviduje od čias Arpádovcov kvôli tunajšiemu kláštoru. Kostol osady vysvätili v roku 1350

na počesť uhorského kráľa svätého Ladislava. Aj názov osady zachováva jeho pamiatku. Dnešná dedina vznikla okolo kláštora rádu sv. Pavla. Niektoré vlastivedné spisy hovoria o tom, že na obsluhu pustovníkov v r. 1641 sa tu usadili obyvatelia slovenského pôvodu (v zápisoch z tých čias sa uvádza pod menom Monasteriu S. Ladislai in Kékes).¹ Matej Bél označil za približný čas osídlenia rok 1698.² Je však isté, že v štúdií Sándora Petrócziho z r. 1703 figuruje ako spísané miesto. V Senváclave vtedy spíšu 9 ťažných volov, 9 dojných kráv a 17 ošípaných. Dedina má zasiatych 10 prešporských meríc pšenice, 20 prešporských meríc jačmeňa.³ Pri sčítaní v roku 1715 zaevidovali 11 rodín.⁴ V roku 1720 bolo 25 zdaniteľných domácností v osade. Z toho 10 maďarských a 5 slovenských (*tót*).⁵ Podľa regnicolárneho súpisu z r. 1728 je v dedine 29 rodín. Z toho 18 nevoľníckych a 11 želiarskych. Petróczi eviduje aj piatich nových nemeckých priselcov.⁶ *Majiteľka Pintérová* konštatuje, že „má dvoch želiarov s volmi, 13 volne sa sťahujúcich nevoľníkov, siedmich volne sa sťahujúcich želiarov a dvoch podželiarov s rovnakými právami. Spomedzi 24 urbárskych rodín boli dve maďarsky hovoriace a 22 slovensky hovoriacich.”⁷ Dicálny súpis uvádza 14 nevoľníckych a 14 želiarskych rodín.⁸ Počet rodín vzrástol v roku 1744 na 34, v roku 1760 na 64.⁹ Pri sčítaní ľudu v rokoch 1784 – 1787 žije v dedine už 78 rodín, t. j. 396 osôb.¹⁰ Žili v 66 domoch. Vtedy napočítali 73 ženatých mužov, bolo medzi nimi teda pravdepodobne 5 neúplných rodín (s vdovou, resp. vdovcom). Žien v tomto čase bolo viac (206) než mužov (190). Keďže počet slobodných mužov je 117, z toho je 71 vo veku 1 – 12 rokov, šesťnásti sú vo veku 13 – 17 rokov, teda mláďencov je 30. Tí sa môžu pokladať za vhodných na znenie (aj keď v tomto období, až na niektoré výnimky, muži pred svojim dvadsiatym rokom neuzatvárali manželstvá). Ročný počet sobášov je 4 – 5, takže je nepravdepodobné, aby si všetci založili rodinu. Priemerná veľkosť rodiny je vtedy v Senváclave 5,08 – čo je vyššia hodnota ako na uhorské pomery beztak vysoký priemer župy Pilis (Pilis).¹¹ Keďže zapisujúci našiel 66 domov v osade, v ktorých žilo 78 rodín, potom 12 rodín nemá vlastný dom. Musíme teda predpokladať, že viacero generácií žije pod jednou strechou. Aj túto prax môžeme doložiť konkrétnymi údajmi z matrik z druhej polovice 19. storočia.

O majetkovom stave rodín v roku 1784 vieme, že v dedine žije 31 roľníkov, 24 roľníkov so svojimi dedičmi, 43 želiarov, traja iní, 1 vojak na dovolenke a 1 farár. Šľachtic nežije v tejto osade. Osada je majetkom rádu sv. Pavla, neskôr náboženskej nadácie.

Cirkevno-administratívne Senváclav patrila najskôr do vesprímskeho biskupstva, potom keď Mária Terézia v roku 1777 založila biskupstvo v Stoličnom Belehrade (Szé-

¹ PESTHY, F. 1984.

² BÉL, M. *Pest megyéről*. Ikvai Nándor – Pintér Emilné (szerk.). Szentendre 1977, s. 128.

³ PETRÓCZI, S. *Pest megye újjátelepülése (1711 – 1760)*. In *Pest megye múltjából*. Ferenc Keleti – Ernő Lakatos – László Makai (szerk.). Budapest 1965. s. 95 – 153. IV. tabuľka.

⁴ PETRÓCZI, S. *Pest megye újjátelepülése (1711 – 1760)*, ..., IV. tabuľka.

⁵ *Pest-Pilis-Solt-Kiskun Vármegye I*. In *Magyarország vármegyéi és városai*. Samu Borovszky (szerk.). Budapest 1910, s. 118.

⁶ PETRÓCZI, S. *Pest megye újjátelepülése (1711 – 1760)*, s. 139.

⁷ BÉL, M. *Pest megyéről*. Szerk. Ikvai Nándor – Pintér Emilné. Szentendre 1977, s. 128.

⁸ PETRÓCZI, S. *Pest megye újjátelepülése (1711 – 1760)*, s. 139.

⁹ PETRÓCZI, S. *Pest megye újjátelepülése (1711 – 1760)*, s. 139.

¹⁰ *Az első magyarországi népszámlálás (1784 – 1787)*. Budapest 1960.

¹¹ DÁVID, Z. *A családok nagysága és összetétele a Veszprémi Püspökség területén 1747 – 1748*. Budapest 1973.

kes- fehérvár), pripojili dedinu k nemu. Celý čas je časťou Budínskeho horného hlavného dekanátu. Údaje z krstov uvádzajú v osobitnej matrike od roku 1774 a údaje uzatvorených manželstiev od roku 1778. Za matkocirkev uznávajú osadu v r. 1780. Vtedy si postavia dodnes stojací kostol. Dedinu vtedy už obýva stabilné spoločenstvo.

PÔVOD RODÍN

Porovnanie údajov súpisov a matrik dosvedčuje, že od usídlenia existujú kontinuálne rodiny. Medzi tieto patria nasledujúce: Franyó, Hornyai, Potlacsckó, Varga, Német, Csemik, Dombai, Kis, Kocskovszki, Kosznovszki. Matriky ukazujú, že v nasledujúcich storočiach sa tieto rodiny rozvetvujú.

Kontinuítne rodiny v 18. storočí¹²

v r. 1728	vr. 1736	prvýkrát sa ženiaci por. 1778	počet ženiach sa por. 1778
Bulik	—	1779	1
Doljak	Dolak	1812, 1896	4
Ficzo	Ficza	—	—
Franyo (2)	Franyo (3)	1779	1 16
v r. 1728	v r. 1736	prvýkrát sa ženiaci por. 1778	počet ženiach sa por. 1778
Hornyak	Hornyak	1779	84
Karletz	Karletz	—	—
Roppan	Kopa	—	—
Kosik	Kosik	1801, 1803	1
Krkos	Krkoss (2)	1786	24
Melicher	Melichior	Melichár 1787	5
Németh	Németh (2)	1787	23
Podlacska	Poplacska	Potlacscko 1793	7
Oravec	—	—	—
Rosnyai (3)	Rosnyai	—	—
Szklenár	Szklenár	—	—
Szukenyik	Szukenyik	—	—
Thomancsik	—	—	—
Trpák	T rpák	—	—
Varga	Varga (3)	1783	31
Zebrách	—	—	—
—	Csernyik	1795	16
—	Czizmudía	—	—
—	Dombay	1783	143
—	Horváth	1813	1
—	Kiss	1786	40
—	Kotkovszky	Kocskovszky 1786	57
—	Kunstár	—	—
—	Takács	—	—
—	—	Kosznovszky 1786	82
—	—	Elsék 1779	61
—	—	Mikula 1785	52
—	—	Petko 1789	44
—	—	Holba 1785	38
—	—	Szlovák 1789	35
—	—	Dankovics 1787	33
—	—	Rezsnyák 1786	10
—	—	Vanyák 1839	31

¹² Údaje z rokov 1728 a 1736 mám z Atlasu slovenských nárečí v Maďarsku, 1993.

Mohli by sme, samozrejme pokračovať vo výpočte rodín, ktoré sa objavili koncom 18. storočia či ešte neskôr, avšak musíme podotknúť, že dodnes tvoria jadro obyvateľstva dediny. Podľa evidencie obyvateľstva z r. 1986 sa volá 10,98 % obyvateľov Dombai, 8,9 % Franyó, 6,45 % Homyák.¹³

Pri prehľade súčasných priezvisk je očividné, že väčšinu dnešného obyvateľstva dediny tvoria potomkovia rodín prítomných už v 18. storočí. Stupne ich zafarbenia sú rôzne. Keďže počet rodín, ktoré založili dedinu, bol zo začiatku nízky, možnosti pri výbere partnera v osade boli dosť obmedzené. Nepriaznivé zemepisné prostredie ani v budúcnosti nelákalo vo väčšom počte nových usadlíkov. Takto mali dedinčania dve možnosti: 1. zosobášiť sa s obyvateľmi susedných dedín a bude ich charakterizovať exogamia alebo 2. uprednostniť najmä manželstvá rodákov (vzdajúc sa národnostných a majetkových rozdielov) a vytvoriť si uzavreté spoločenstvo (izoláciu).

Okolnosti osídlenia Senváclavu ešte nie sú dostatočne preskúmané. Súpisý došvedčujú, že medzi prvými osadníkmi boli rovnako Slováci, ako aj Maďari. Slovákov môžeme pokladať podľa ich priezvisk a nárečia za pochádzajúcich zo západného Slovenska. Fakt, že rehoľníci rádu sv. Pavla k vlastným službám privolali katolíkov, môžeme pokladať za samozrejmosť. Väčšina susedných osád je tiež katolícka a z etnického hľadiska maďarská, ale nachádzajú sa medzi nimi tiež nemecké aj slovenské. Ich priezviská sa však i v prípade Slovákov značne odlišujú. Vykazujú síce podobnosti rovnako z hľadiska nárečia, národnosti a náboženstva, avšak je pomerne málo totožných priezvisk vyskytujúcich sa aj za hranicami obce. Zo začiatku môžeme skoro v každom prípade určiť exogamické manželstvom a môžeme sledovať ich potomstvo.

V polovici 19. storočia prichádzajú do Senváclavu z Trenčianskej stolice, Hupek (1867), Predesla (1872) z Fačkova (Tacsó), Valent (1865) z Thigona, Považskej Bystrice (Vágbeszterce), Kovacsik (1850) sa tu usadí a založí rodinu z osady *Dehopolei* (dnes Dlhé Pole). Rodina Gellenovcov (1887) prišla z osady *Garamszöllös*, Bánóczovci (1875) z Vricka (Vriczkó), rodina Vrhovinovcov (1860) z Trstenej (Trsztyenna), rodiny Skopalovcov (1859) a Janicsekovcov (1843) z Moravy. Tieto rodiny sa tiež tu usadili. Môžeme ešte spomenúť rodiny z okolia, ktoré sa neskôr tiež stali senváclavskými: Skuta (1872) – Čív (Piliscsév), Trkala (1841) – Santov (Pilisszántó), Majnek (1880), Genszki (1878) – Mlynky (Pilisszentkereszt), Novoszcdlák (1881) – Izbeg (Izbég), Vlaszák (1868) a Simonek (1871) – Kestúc (Kesztölc). Sem-tam sa dostalo do dedinskej matriky aj maďarské meno mládenca, ale nevedelo sa tu udomáčniť. Zriedkavo sa objavili aj nemecky znejúce mená.¹⁴ Avšak v pomere tieto predstavujú najväčší počet exogamických manželstiev.

V 20. storočí musíme počítať so stále silnejúcou príťažlivosťou Budapešti a Senondreja. Tieto mestá poskytovali predovšetkým pracovnú príležitosť, čo môže mať za následok aj zmenu bydliska. Počet obyvateľov tu znížili aj ľudské obete svetových vojen. Tiež významnou udalosťou bola výmena obyvateľstva v roku 1948, na ktorú nemožno zabudnúť pri hodnotení údajov o pohybe obyvateľstva. Veď sa ani Senvác-

¹³ Štatistiku sme získali takým spôsobom, že všetky zaevidované manželstvá sme spísali na rodinných súhrnných výkazoch.

¹⁴ Tu treba upozorniť na fakt, že príslušníci inej národnosti sa v dedine len oženili a manželia sa potom odsťahovali do manželovho rodiska.

lav ako slovenská dedina nevyhla osídľovacej vlne, ktorá sa uskutočnila medzi dvoma krajinami.

Po tomto globálnom prehľade sa pozrime na to, čo nám o obyvateľoch hovoria matriky. Sobášne matriky a matriky krstov sme prezreli z obdobia rokov 1771 – 1984. V záujme zviditeľnenia procesov budeme údaje analyzovať v nasledujúcich časových úsekoch: I. 1771 – 1800, II. 1801 – 1850, III. 1851 – 1900, IV. 1901 – 1950, V. 1951 – 1984.

Výkaz o narodeniach v Senváclave

rok	počet všetkých narodení ^c	priemer narodení na 1 rok	počet mŕtvonarodených	%	počet nemanželských narodení	%	počet dvojčiat	%
1774-1800	492	19,68	?				8	1,63
1785-1800	343				5	1,46		
1801-1850	1203	24,06	?		32	2,66	11	0,91
1851-1900	1438	28,76			118	8,21	24	1,67
1895-1900	174		3	1,72				
1901-1950	1699	33,98	37	2,18	60	3,53	16	0,94
1951-1971	166	8,3	2	1,2	3	1,81	1	0,6

Tabuľka jednoznačne ukazuje nárast počtu narodení v 19. – 20. storočí. Avšak v druhej polovici tohto storočia rapídne poklesol počet pôrodov. Ročný priemer narodení poklesol z 20, 29, 34 na 8.¹⁵

Počet mŕtvonarodených je dosť vysoký v prvej polovici 20. storočia (2,18 %). Počet narodených mimo manželstva je zase vysoký v druhej polovici 19. storočia (8,21 %). Obzvlášť vysoký je pritom v rokoch 1880 – 1889 (14,58 %). Zo zápisov môžeme usudzovať, že muži sa najčastejšie oženili so ženou, ktorú priviedli do druhého stavu a k otcovstvu sa priznali. Aj prvé takto narodené dieťa bolo týmto spôsobom uznané.

Podľa súčasného stavu rekonštrukčných výskumov rodín (doteraz sú zostavené rodokmene rodín Csernyikovcov, Dankovicovcov, Franyóovcov, Potlacsóovcov, Vanyákovcov) ženy v 19. storočí porodili 9 – 11 detí. Žena, ktorá porodila 15 – 16 detí bola výnimkou. Napríklad Michal Dankovics (narodený v r. 1832) a Katarina Kocskovszká (narodená v r. 1835) uzavreli manželstvo v r. 1856 a v r. 1858 – 1881 sa im narodilo 16 detí. Z toho boli len 4 dievčatá. Desať však zomrelo ešte v dojčenskom, resp. detskom veku. Ondrej Csernyik sa trikrát ženil a v rokoch 1852 – 1892 splodil 14 detí. Z nich 7 zomrelo pred dovŕšením 3. roka. Z manželstva Jána Franyó (nar. v r. 1883) a Márie Dankovicovej (rok sobáša 1905) v rokoch 1907 – 1931 sa narodilo 9 detí (5 dievčat a 4 chlapci). Vieme o sobáši piatich z nich. Kým sa z manželstva Jozefa Franyó (nar. v r. 1869) a Rozálie Hornyákovovej (nar. v r. 1873) narodilo 10 detí, ďalšia generácia podľa všetkého už určitým spôsobom regulovala pôrody. Ich synovia Jozef a Rudolf mali len po 5 detí a Géza v 30. rokoch 4. V 50. rokoch 20. storočia najmladšia generácia mala najčastejšie už len 2 deti v rodine.

¹⁵ Pri analýze týchto údajov pripomíname, že v 18. storočí matriky mohli ešte byť nepresné. Napríklad mŕtvonarodených, nepokrstených nezapísali vždy do matriky. V druhej polovici 20. storočia zase treba rátať s nezaevidovaním tých, ktorí sa narodili v pôrodniciach v iných osadách.

V minulom storočí zomrela viac ako polovica detí. V 0,6 – 1,7 % pôrodov sa narodili dvojčatá. Zdá sa, že tieto dojčatá boli ešte menej životaschopné. V nasledujúcich rodinách sa narodili dvojčatá: 1779 – 1800: Petko, Lampar, Matucha, Franyó, Kocskovszki, Hornyák, Holba, Kollár; 1801 – 1850: Petko, Koszovszki, Rezsnyak, Ambrus, Pintér, Hornyák, Franyó, Dankovics; 1901 – 1950: Franyó, Hornyák, Hupek, Balog, Elsik, Gcszki, Kis, Predesla, Kocskovszki, Koszovszki, Mikula. Trojčatá znamenali v jednom prípade, v rodine panského hájnika, pravdepodobne nemeckého pôvodu.

Počet manželstiev v Senváclave

rok	počet	ročný priemer
1779 – 1800	106	4.8
1801 – 1850	280	5.6
1851 – 1900	276	5.5
1901 – 1950	433	8.7
1951 – 1984	281	8,3
1779 – 1984	1376	6.7

Ako vidieť aj z tabuľky, počet sobášov sa postupne zvyšoval. To znamená nárast počtu obyvateľstva. Táto tendencia je zvlášť očividná v 20. storočí. Ako dôvod by sme mohli uviesť vlnu usadlíkov v tretej tretine 19. storočia. Deti po starších rodičoch sa v tomto čase dostávajú do veku, v ktorom sa najčastejšie uzatvárajú manželstvá. Popri tom v 20. storočí treba rátať aj s poklesom počtu mŕtvonarodených, pričom iba neskôr nasledovala regulácia pôrodov. Až v nasledujúcom období nastane rapidný pokles počtu narodení a zároveň tu môžeme pozorovať aj drastický pokles počtu uzavretých manželstiev. Tu sa stretne aj s javom strácania vôle založiť si rodinu (medzi mužmi, narodenými v rokoch 1950 – 1960 je veľmi veľa starých mládencov).

Vek uzatvárania manželstiev 1779 – 1850

rok	1779 – 1800	ženy 1801 – 1850	1779 – 1800	muži 1801 – 1850
15	-	1	-	-
16	5	9	1	1
17	5	29	-	1
18	25	48	1	17
19	16	28	8	20
20	7	38	15	42
21	11	14	8	23
22	6	11	13	26
23	1	14	1	19
24	2	7	6	23
25	-	10	5	14
26	4	5	3	7
27	-	6	1	6
28	4	6	5	5
29	-	1	2	3
30	4	9	1	5

RODINNÉ VZŤAHY SLOVÁKOV V MAĎARSKU PODĽA ÚDAJOV
ZO SENVÁCLAVU (PILISSZENTLÁSZLÓ)

rok	1779 – 1800	1801 – 1850	1779 – 1800	1801 – 1850
31 – 40	10 9,43 %	28 9,72 %	18 16,98 %	38 13,19 %
41 – 50	4 3,78 %	11 3,82 %	4 3,78 %	22 7,64 %
51 – 60	2 1,89 %	-	1 0,94 %	8 2,78
61 – 70	-	-	2 1,89 %	1 3,47 %
71 – 80	-	-	-	-
81 –	-	-	1 0,94 %	-
?	-	3 1,42 %	-	7 2,43 %
	106	288	106	288

Vek uzatvárania manželstiev sme skúmali v dvoch časových úsekoch u žien a u mužov. V rokoch 1779 – 1800 skoro polovica (45,28 %) žien uzavrela manželstvo vo veku 18 – 20 rokov. 16,98 % sa vydávala v 21 – 23 rokoch, jedna desatina v 16 – 17 (9,43 %). Vdovy sú síce aj medzi ženami, ktoré sa vydali vo veku 20 – 26 rokov, ale staršie sa vydávali skoro len ako vdovy. Ich pomer je 22,65 %.

- v prvej polovici 19. storočia, zdá sa, sú novomanželia čoraz mladší. Aj teraz uzatvárajú manželstvá najčastejšie vo veku 18 – 20 rokov (39,58 %), ale sú viaceré ženy, ktoré sa vydávajú 16- či 17-ročné. Dokonca jedno dievča sa vydalo ako 15-ročné. Pomer 15- až 17-ročných je rovnaký ako pomer 21- až 23-ročných (13,54 %). Skoro tretinu (30,56 %) manželstiev uzavru ženy nad 24 rokov.
- v rokoch 1779 – 1800 sa skoro tretina mužov (30,19 %) žení vo veku 21 – 23 rokov, jedna pätina (22,64 %) zase vo veku 18 – 20 rokov. Vo veku 24 – 26 rokov uzavrie manželstvo viac mužov (13,21 %) než žien. Pravdepodobne tretinu novomanželov tvoria vdovci, veď ich 32,08 % uzavrie manželstvo po dovŕšení 26 rokov.
- v prípade starých mládenčov je zaujímavé, že v 19. storočí vzrástol pomer 18- až 20-ročných, resp. 24- až 26-ročných (27,43 a 15,28 %), kým pomer 21- až 23-ročných poklesol (v porovnaní so všetkými manželstvami je to 23,61 %). Jedna tretina patrí naďalej k tým, ktorí neuzatvárajú manželstvo prvýkrát (novomanžel má viac než 26 rokov v 33,68 % manželstiev).

Vekový rozdiel novomanželov v rokoch 1779 – 1850

ženích je starší o rokov	1779 – 1800	1801 – 1850
31 – 40	2 0,94 %	3 1,04 %
21 – 30	-	-
11 – 20	8 7,55 %	26 9,03 %
6 – 10	24 22,64 %	39 13,54 %
5	5	28
4	8 19,81 %	26 29,51 %
3	8	31
2	19 30,19 %	43 25,35 %
1	13	30
majú rovnaký vek	4 3,78 %	10 3,47 %

nevesta je staršia o rokov 1779 – 1800		1801 – 1850
11-20	2 1,89%	1 0,35 %
6-10	2	8 2,78 %
5	2 5,66%	3
4	2	4 4,17 %
3	-	5
2	4 5,66%	8 6,94 %
1	2	12
vek nie je zaznamenaný	1 0,94%	11 3,82 %
	106	288

Zaujímavé výsledky prináša aj skúmanie vekového rozdielu medzi novomanželmi. V rokoch 1779 – 1800 skoro tretina (30,19 %) ženíchov je iba o rok či dva starší od nevesty, jedna pätina (19,81 %) o 3 – 5 rokov. O čosi vyšší je pomer v prípade 6- až 10-ročného rozdielu (22,64 %). Existuje aj manželstvo s 11- až 20-ročným, ba aj s 31- až 40-ročným vekovým rozdielom. Vo väčšine týchto prípadov je novomanžel pravdepodobne vdovcom.¹⁶

Je pomerne málo manželstiev, ktoré uzavreli ľudia rovnakého veku (3,78 %). Prekvapivé je však to, že v 13,21 % manželstiev je nevesta staršia. V nasledujúcom polstoročí pomer takýchto manželstiev – aj keď v malej miere – rastie (14,24 %). Pomer rovnako starých novomanželov v čase 1801 – 1850 sa takmer zhoduje s pomerom z predchádzajúceho obdobia (3,47 %).

Vekový rozdiel medzi novomanželmi narastá v prvej polovici 19. storočia. Skoro v tretine (29,51 %) manželstiev sú muži o 3 – 5 rokov starší než ženy. V 23,6 % manželstiev je manžel starší o viac než 6 rokov.

Po porovnaní veku novomanželov a vekových rozdielov zisťujeme, že vek mladých, v ktorom uzatvárajú (pravdepodobne prvé) manželstvo, klesá. Avšak rastúci vekový rozdiel nás upozorňuje na uzatváranie nových (druhých) manželstiev. Je pozoruhodné, že mládenci sa často ženia s vdovami stredných rokov. Toto môže mať príčiny demografické (porušenie rovnováhy pomeru muž – žena), alebo hospodárske. Presná odpoveď si vyžaduje ďalšie výskumy.

ÚZEMNÁ EXOGAMIA – ENDOGAMIA

I. 1779 – 1800

Do dedinskej matriky zaregistrovali 106 manželstiev pod 21 rokov. Z toho iba v dvoch prípadoch vieme, že ženích pochádzal z osady Dömös, resp. Pomáz (2,1-percentná exogamia). K týmto môžeme teoreticky pripočítať ďalšie tri prípady, lebo svedkovia pochádzali zo Santova a z dedín Marót a Dömös (2,83 %). Takto môžeme podmienene hovoriť o 95,07-percentnej endogamii, čo je veľký počet v prípade takej malej dediny.

¹⁶ V týchto časových úsekoch nie je dôsledne evidovaný rodinný stav mužov, nemôžeme teda uviesť konkrétne štatistické údaje.

II. 1801 – 1850

V druhej perióde uzavreli Senváclavania 280 manželstiev. Z toho 87,14 % bolo manželstvom rodákov, teda endogamické. Pomer exogamických manželstiev je iba 12,86-percentný (čiže len 36 mladých si zvolilo partnera z inej dediny). Môžeme však konštatovať, že pomer exogamie aj v tomto polstoročí má rastúcu tendenciu (1801 – 1810: 0 %, 1811 – 1820: 4,35 %, 1821 – 1830: 13,21 %, 1831 – 1840: 16,13 %, 1841 – 1850: 24,64 %). Medzi novomanželmi nájdeme do roku 1820 iba jedného Senondrejčana a jedného z dediny Dömös. Najviac manželstiev uzavreli s Mlynčanmi (9), s rodákmi z osady Izbég (7 manželstiev), s Pomázčanmi (6 manželstiev) a so Senondrejčanmi (5 manželstiev). Uvádza sa ešte Kestúc, Santov, Visegrád – po dvoch manželstvách. Za hranice pilísskej stolice sa v tom čase dostalo ešte málo Senváclavanov. V rokoch 1830 – 1840 do dediny prišiel 1 – 1 človek z osád Nagyhanbánya, Nagymaros, Dégh. Vtedy sem prišiel aj jeden Moravan a jeden Trenčan.

O osadách môžeme konštatovať, že Dömös bola maďarská, Kestúc a Santov boli slovenské a ostatné obývalo miešané (slovenské, maďarské, nemecké, srbské) obyvateľstvo.

III. 1851 – 1900

V druhej polovici 19. storočia bol počet uzavretých manželstiev (276) podobný počtu z predchádzajúceho obdobia. Keďže sa matriky stali v tomto čase presnejšími, môžeme uskutočniť jemnejšie analýzy. Vieme vyčleniť spomedzi novomanželov tých, ktorí sa v dedine nenarodili, ale sa prisťahovali sem ako slobodní a tu neskôr uzavreli manželstvo. Mladí sa takto prisťahovali najmä kvôli zamestnaniu. Ich pomer je 12,68 % medzi novomanželmi a aj tieto manželstvá podľa rodiska sa považujú za exogamické. Rovnaký je pomer mladých ľudí, ktorí sa dostali do kontaktu so Senváclavanmi vyslovene následkom manželstva (oni uzavreli exogamické manželstvá podľa bydliska). V tomto polstoročí teda 74,64 % manželstiev uzavreli Senváclavania (tieto zväzky pokladáme za čisto endogamické). Môžeme ďalej konštatovať, že dedinská populácia sa ustavične mení. Ak porovnáme jednotlivé desaťročia, zistíme, že v rokoch 1871 – 1880 výrazne vzrástol počet novomanželov, ktorí sa nenarodili v Senváclave (39,06 %). Odkazuje to na prisťahovaleckú vlnu. V poslednom desaťročí však poklesol pomer mladých prisťahovalcov. Znížil sa aj počet exogamických manželstiev. Čistá endogamia je už 87,93 %.

Exogamia v Senváclave podľa rodiska a bydliska v rokoch 1851 – 1900

rok	niektorý z novomanželov má cudzie rodisko cudzie bydlisko	
1851 – 1860	25,00 %	9,62 %
1861 – 1870	23,91 %	8,70 %
1871 – 1880	39,06 %	17,19 %
1881 – 1890	21,43 %	14,29 %
1891 – 1900	15,52 %	12,07 %

Je očividné, že v druhej polovici 19. storočia muži uzatvárajúci exogamické manželstvo, prichádzajú zo vzdialenejších miest, (z Trenčianskej, Oravskej a Turčianskej

stolice) než predtým. Ale vyskytnú sa aj takí, ktorí sa narodili v Novohradskej, Nitrianskej, Hontianskej a Zemplínskej stolici. Príčinou je pravdepodobne hospodársky motivovaná migrácia. Naďalej sa uzatvárajú manželstvá s obyvateľmi Peštiansko-pilíšskej a Ostrihomskej stolice. Vyskytne sa aj osada zo Šomodskej, dokonca aj Békešská.

Exogamické manželské vzťahy v Senváclave v rokoch 1851 – 1900

I.	Mlynky (Pilisszentkereszt)	Peštiansko-pilíška stolica	15	5,44 %
II.	Izbég	//	10	3,62 %
III.	Senondrej (Szentendre)	//	6	2,17 %
IV.	Pilismarót	//	4	1,45 %
	Dömös	//	4	1,45 %
	Čív (Piliscsév)	//	4	1,45 %
V.	Pomáz	//	3	1,09 %
VI.	Huť (Pilisszentlélek)	Ostrihomská stolica	2	0,73 %
	Jača (Ácsa)	Šomodská stolica	2	0,73 %
	Fačkov (Facsó)	Trenčianska stolica	2	0,73 %
VII.	Szigetmonostor	Peštiansko-pilíška stolica	1	0,36 %
	Tököl	//	1	//
	Kisoroszi	//	1	//
	Csobánka	//	1	//
	Visegrád	//	1	//
	Budapest	//	1	//
	Kestúc (Kesztlőc)	Ostrihomská stolica	1	0,36 %
	Šáp (Sárisáp)	//	1	//
	Mocs	//	1	//
	Eppöl	//	1	//
	Csolnok	//	1	//
	Piszke	Komárňanská stolica	1	0,36 %
	Kisbaj	//	1	//
	Tata	//	1	//
	Endrőcz puszta	Šomodská stolica	1	0,36 %
	Pamuk	//	1	//
	Kóspallag	Hontianska stolica	1	0,36 %
	Nagymaros	//	1	//
	Vámosmikola	//	1	//
	Mhopok	Trenčianska stolica	1	0,36 %
	Považská Bystrica (Vágbeszterce)	//	1	//
	Laukó	Oravská stolica	1	0,36 %
	Trstená (Trshtyenna)	//	1	//
	Vricko (Vriczko)	Turčianska stolica	1	0,36 %

*RODINNÉ VZŤAHY SLOVÁKOV V MAĎARSKU PODĽA ÚDAJOV
ZO SENVÁCLAVU (PILISSZENTLÁSZLÓ)*

Nové Zámky (Érsekújvár)	Nitrianska stolica	0,36%
Zámostie (Zamosztya)	Zvolenská stolica	0,36%
Garamszőlős	Tekovská stolica	0,36%
Bágy (on)	Novohradská stolica	0,36%
Humenné (Homonna)	Zemplínska stolica	0,36%
Endréid	Békešká stolica	0,36%
Majland	?	0,36%
Moravia	?	//
Mora unt Vlaho	?	//
Thigon	?	//

IV. 1901 – 1950

V prvých dvoch desaťročiach 20. storočia sa prisťahovanie do dediny takmer úplne zastavilo. Skoro niet rozdielu medzi rodiskom a bydliskom mladých. Exogamia sa vyskytuje v pomerne malej miere. Síce čistá endogamia vykazuje určité výkyvy, stále predstavuje vysoké percento (1901 – 1910: 73,77 %, 1911 – 1920: 88,24 %, 1921 – 1930: 78 %, 1931 – 1940: 70,59 %, 1941 – 1950: 79,83 %). V rokoch 1901 – 1950 je priemer 70,06 %. Keď každého Senváclavana pokladáme za miestneho obyvateľa (nezávisle od toho, kde sa narodil), vtedy táto hodnota je 87,76 %.

Pozrime sa teraz podrobnejšie na exogamické manželstvá!

Exogamia v Senváclave podľa rodiska a bydliska v r. 1901 – 1950

rok	niektorý z novomanželov má			
	cudzie rodisko		cudzie bydlisko	
1901 – 1910	10	16,39 %	8	13,11 %
1911 – 1920	7	10,29 %	7	10,29 %
1921 – 1930	18	18,00 %	7	7,00 %
1931 – 1940	27	31,77 %	10	11,77 %
1941 – 1950	24	20,17 %	12	10,08 %

Exogamické manželské vzťahy v Senváclave v rokoch 1901 – 1950

I.	Senondrej (Szentendre)	Peštiansko-pilišska stolica	26	6,01 %
II.	Visegrád	//	15	3,46 %
III.	Budapest	//	12	2,77 %
IV.	Mlynky (Pilisszentkereszt)	Peštiansko-pilišska stolica	8	1,85 %
V.	Dömös	//	7	1,62 %
VI.	Santov (Pilisszántó)	//	6	1,39 %
VII.	Izbég	//	5	1,16 %
	Dunabogdány	//	5	1,16 %
	Pomáz	//	5	1,16 %
VIII.	Pilisvörösvár	//	2	0,46 %
	Dunakeszi	//	2	0,46 %

	Ostrihom (Esztergom)	Peštiansko-pilišska stolica	2	0,46 %
	Zámoly	Fejerská stolica	2	0,46 %
	Levice (Léva)	Tekovská stolica	2	0,46 %
IX.	Valkó	Peštiansko-pilišska stolica	1	0,23 %
	Pištepek (Püspökhatvan)	//	1	//
	Tahitótfalu	//	1	//
	Üröm	//	1	//
	Ráckeve	//	1	//
	Kisoroszi	//	1	//
	Magyarszögy(én)	Ostrihomská stolica	1	0,23 %
	Hut (Pilisszentlélek)	//	i	//
	Bős	//	1	//
	Szob	Hontianska stolica	1	0,23 %
	Perőcsény	//	1	//
	Dégh	Veszprémska stolica	1	0,23 %
	Pinkóczi puszta	//	1	//
	Lajoskomárom	//	1	//
	Városlőd	//	1	//
	Moson	Mošonská stolica	1	0,23 %
	Marcali	Šomodská stolica	1	0,23 %
	Andócs	//	1	//
	Szekszárd	stolica Tolna	1	0,23 %
	Krakó	Novohradská stolica	1	0,23 %
	Mátraszöllős	//	1	//
	Nógrádverőce	//	1	//
	Salgótarján	//	1	//
	Hort	stolica Heves	1	0,23 %
	Bardejov (Bártfa)	Šarišská stolica	1	0,23 %
	Spišské Podhradie	//	1	//
	(Szepesváralja)	Spišská stolica	1	0,23 %
	Vrúcko (Vrúczko)	Turčianska stolica	1	0,23 %
	Keped	stolica Temes	1	0,23 %
	Versec	//	1	//
	Serges	Bihorská stolica	1	0,23 %
	Karcag	stolica Szolnok	1	0,23 %
	T örökszentmiklós	//	1	//
	Felsőberekcsön	?	1	//

V prvej polovici 20. storočia je jednoznačne badateľný vplyv miest Senondreja (26 manželstiev), mesta Visegrád (15 manželstiev) a Budapešti (12 manželstiev) na výber partnerov Senváclavanov. Z tohto hľadiska tradičné „družobné osady“ (Mlynky, Dômôs, Santov, Izbég, Dunabogdány, Pomáz) sa posunuli až na druhé miesto. Na-

sledujú potom s dvoma manželstvami rôzne osady zo stolíc Fejér, Tekov, z Peštianskej a Ostrihomskej stolice. Za náhodný treba považovať výskyt jedného manželstva. Z ďalších 6 peštianskych, 5 novohradských, 4 vespřemských, 3 ostrihomských, 2 – 2 šomodských, hontianskych, szolnockých a temešských osád prišiel 1 novomanžel. V počte 1 novomanžel boli reprezentované aj nasledujúce stolice: Tolna, Moson, Turec, Heves, Spiš, Šariš, Szabolcs a Bihar.

V. 1951 – 1984

Zdá sa, že v posledných troch desaťročiach sa dedinské spoločenstvo rozpadlo. Treba si v tejto súvislosti pripomenúť výmenu obyvateľstva v roku 1948 a najmä príťažlivosť Budapešti. V tomto období (1951 – 1984.) poklesol počet uzavretých manželstiev (281 manželstiev) na úroveň 19. storočia. Toto poukazuje na pokles počtu obyvateľstva, čo nezapríčinil iba pokles počtu narodených detí, ale aj masové odsťahovanie.

Môžeme teda sledovať priebežné znižovanie sa pomeru čistej endogamie (1951 – 1960: 63,64 %, 1961 – 1970: 50 %, 1971 – 1980: 22,89 %, 1981 – 84: 0 %). Priemer je 42,71 %. Vidíme, že exogamické manželstvá majú v tomto období prevahu. Údaje jednotlivých desaťročí dokazujú, že v 80. rokoch nášho storočia už bolo dedinské spoločenstvo roztrieštené.¹⁷

Exogamia v Senváclave podľa rodiska a bydliska v r. 1951 – 1984

rok	niektorý z novomanželov má			
	cudzie	rodisko	cudzie	bydlisko
1951 – 1960	32	36,36 %	24	27,27 %
1961 – 1970	45	50,00 %	35	38,89 %
1971 – 1980	66	79,52 %	33	39,76 %
1981 – 1984	163	58,01 %	100	35,59 %
1951 – 1984	20	100,00 %	8	40,00 %

Všimnime si teraz aj detaily!

Exogamické manželstvá v Senváclave v rokoch 1951 – 1984

I.	Senondrej (Szentendre)	Peštianska župa	102
II.	Budapešť		37
III.	Dömös	Peštianska župa	10
IV.	Mlynky (Pilisszentkereszt)	//	7
V.	Pomáz	//	6
	Tahitótfalu	//	6
	Visegrád	//	6
VI.	Čív (Piliscsév)	//	4

¹⁷ Iba čiastočne modifikuje situáciu, že v týchto rokoch už pravdepodobne uzavierajú sobášu aj tí, ktorí sa nenarodili doma, ale v senondrejskej pôrodnici. Takže ako ich rodisko sa neuvádza Senváclav, ale Senondrej.

	Lórincki	//	4
	Budakalász	//	4
VII.	Pócsmegyer	Peštianska župa	3
	Pantovce	Československo	3
	Svodín	//	3
VIII.	Nesvady (Naszvad)	Komárňanská župa (Československo)	2
	Rétság	Novohradská župa	2
	Pilismarót	Peštianska župa	2
	Komárno (Komárom)	Komárňanská župa	2

V tomto období sa Senváclav dostal jednoznačne pod vplyv príťažlivosti Senondreja (102 manželstiev). Nie je zanedbateľná ani príťažlivosť Budapešti (37 manželstiev). Až potom nasledujú pokračovatelia viacstoročných vzťahov, Dömös (10 manželstiev), Mlynky (7 manželstiev), Pomáz (6 manželstiev). Osady, ku ktorým sa viažu viac než dve manželstvá, uvádzame v tabuľke, upustili sme však od vymenovania osád, ku ktorým sa viaže iba jedno manželstvo. Nateraz tieto kontakty pokryli celé Maďarsko, čo si vysvetľujeme predovšetkým sprostredkovateľskou funkciou Budapešti (možnosť zoznámiť sa na pracovisku).

POKRVNÉ PRÍBUZENSTVO (RELATÍVNA ENDOGAMIA)

V prípade dedín s pomerne menším počtom obyvateľstva, ktoré charakterizuje silná endogamia, je väčšia pravdepodobnosť toho, že manželstvo uzavruť pokrvní príbuzní, než vo veľkých osadách (poľnohospodárskych mestách). Obzvlášť to platí pre tie osady, v ktorých žije obyvateľstvo, ktoré sa etnicky, nábožensky alebo svojou spoločenskou štruktúrou (napr. drobná šľachta) odlišuje od svojho okolia.

János Nemeskéri uskutočnil výskum v dedine Ivád v Hevešskej župe, kde určil pomer príbuzenských manželstiev v 9 percentách.¹⁸ Medzinárodná odborná literatúra pre 20. storočie uvádza nasledujúce údaje: vo Francúzsku v r. 1926 – 1945 je to 1,76 %, na Korzike a v Savoyi v r. 1926 – 1930 je to 8,2 – resp. 11 %.¹⁹ Naše vlastné výskumy v Maďarsku priniesli rozmanité výsledky. Najvyšší pomer sme našli v chorvátskej osade Bezenye (1890 – 1900: 11,4 %, 1901 – 1910: 19,1 %). Podobný pomer ako v dedine Ivád môžeme uviesť v prípade maďarskej dediny v župe Győr-Sopron, Pustasomorja: 1805 – 1815: 8,23 %, 1890 – 1900: 9,67 %.²⁰ Odborná literatúra a národopisné opisy rovnako hovoria o tom, že manželstvá príbuzných sú čoraz častejšie v 19. storočí, ale je to jav predovšetkým 20. storočia. Ako príčina manželstva bratrancov a sesterníc sa uvádza snaha udržať spolu rodinný majetok. Pozrime sa teraz na údaje z prevažne slovenského Senváclavu.

Podľa súčasného stavu našich výskumov je možné preukázať pokrvné príbuzenstvo na rodokmeňoch približne v 10 generáciách (dvoch storočiach). V tejto štúdii

¹⁸ NEMESKÉRI, J. Az ivádi népesség rokonnázasságairól. In *Demographia*. 1965, s. 175.

¹⁹ NEMESKÉRI, J. Az ivádi népesség rokonnázasságairól. In *Demographia*. 1965, s. 175.

²⁰ ÖRSI, J. Az exogámia és endogámia Magyarországon a XVIII – XX. században. In *Demographia*. 1983, s. 593.

však hovoríme o relatívnej endogamii na základe údajov z matrik o pokrvnom príbuzenstve druhého, tretieho a štvrtého stupňa, ktoré rímskokatolícka cirkev zakazuje.

V matrike od roku 1779 nachádzame prvý takýto údaj po desiatich rokoch. 19-ročný mladík Ondrej Mikula sa vtedy chcel oženiť s 18-ročnou Alžbetou Vargovou. Žiadal o oslobodenie od pokrvného príbuzenstva tretieho stupňa, aby sa mohli zosobášiť.²¹ Podobné zápisy sú čoraz častejšie v matrikách do polovice 19. storočia. Mimoriadne vysoký počet charakterizujú dve desaťročia v čase 1831 – 1850 (1831 – 1840: 27,42 %, 1841 – 1850: 23,19 %). V tomto čase štvrtinu manželstiev uzavreli pokrvní príbuzní. Aj keď v malej miere, predsa však v tomto období rastie pomer exogamie. Teoreticky sa teda rozširujú možnosti výberu partnera. Aj prisťahovaných je viac. Avšak vplyv týchto faktorov sa výraznejšie ukáže až v tretej tretine 19. storočia. Vtedy poklesne počet tunajších príbuzenských manželstiev pod hodnotu zistenú v dedine Ivád.

Počet príbuzenských manželstiev v Senváclave v rokoch 1781 – 1900

rok	všetky manželstvá	z toho manželstvá príbuzných	
		počet	pomer
1781 – 1790	43	1	2,33 %
1791 – 1800	52	-	-
1801 – 1810	50	1	2,00 %
1811 – 1820	46	8	17,39 %
1821 – 1830	53	8	15,09 %
1831 – 1840	62	17	27,42 %
1841 – 1850	69	16	23,19 %
1801 – 1850	280	50	17,81 %
1851 – 1860	52	6	11,54 %
1861 – 1870	46	7	15,22 %
1871 – 1880	64	2	3,13 %
1881 – 1890	56	4	7,14 %
1891 – 1900	58	3	5,17 %
1851 – 1900	276	22	7,86 %

V rokoch 1871 – 1880 je najnižšia hodnota relatívnej endogamie. V skutočnosti vtedy je najvyšší aj pomer exogamických manželstiev v tomto storočí, čo si vysvetľujeme väčšou prisťahovaleckou vlnou.

Keďže 20. storočie sme už neskúmali na základe cirkevných matrik a naše zákony nezakazujú manželstvá na týchto príbuzenských stupňoch, presná štatistika si vyžaduje ďalšiu prácu.

Pozrime sa teraz na to, kto nasledoval horeuvedenú prax.

V rokoch 1789 – 1850 štyri pätiny (82,35 %) tých, ktorí takéto manželstvo uzavru, sú slobodní. Ich pomer sa v nasledujúcom polstoročí zvyšuje (86,36 %). V 20 % týchto manželstiev sú ženy staršie. Tento pomer je väčší, než je to typické pre dediny. Mimochodom v prípade manželstiev patriacich pod relatívnu endogamiu pomer žien

²¹ 16. augusta 1789. Rímskokatolícka matrika Senváclavu.

uzavierajúcich manželstvo je nadpriemerný iba v prípade 20- až 25-ročných žien. Muži vo veku 18 – 20, resp. 21 – 25 rokov si zvolia častejšie príbuznú za ženu, než ostatní.

V druhej polovici 19. storočia je pri relatívne endogamických manželstvách badať, že sa aj 20- až 25-ročné ženy vydajú častejšie za príbuzného ako ostatné. Aj u mládencov vyhráva táto veková kategória. V období rokov 1851 – 1900 v 9,6 % týchto manželstiev je žena staršia.

Ukazovatele relatívnej endogámie v Senváclave v r. 1781 – 1900

roky		1781 – 1850	1851	– 1900
rodinný stav				
slobodní	84	82,35 %	38	86,36 %
ovdovení	18	17,64 %	6	13,64 %
vek ženícha				
18-20 rokov	22	40,00 %	1	4,55 %
21 – 25	23	41,82 %	16	72,73 %
26 – 60	10	18,18 %	5	22,73 %
vek nevesty				
16 – 19 rokov	30	54,55 %	5	22,72 %
20 – 25 rokov	23	23,64 %	15	68,18 %
26 – 40 rokov	9	16,36 %»	2	9,90 %
nevesta je staršia				
ako ženích	11	20,00 %	2	9,90 %

Všimnúc si aj priezviská môžeme konštatovať, že príbuzenské manželstvá sa uzavierajú takmer výlučne v tých rodinách, ktoré sú v dedine prítomné od začiatku 18. storočia. Zdá sa, že potomkovia prvých osadníkov v 18. – 19. storočí tvorili uzavretý kolektív a brávali sa medzi sebou. Takto mohla miera relatívnej endogámie pomerne rýchlo vzrásť. Maďarské rodiny, ktoré sa zachovali aj pri slovenskej väčšine, prijali medzi seba. Slovensko-maďarské miešané manželstvá sú bežné už od začiatku 18. storočia. Takto sa uzatvárali príbuzenské manželstvá už v druhej polovici storočia. Takéto manželstvá sa vyskytli v nasledujúcich rodinách: Mikula, Elsék, Szlovák, Rez-snyák, Franyó, Krkos, Hornyák, Csernyik, Kocskovszki, Kosznovszki, Dankovics, Petko, Holba, Potlacsco, Polják, Dolák, Kollár, Varga, Kis, Ambros, Dombai, Kuruc, Balog.

Z druhej polovice 19. storočia máme údaje aj o majetkovej situácii tých, ktorí uzavreli príbuzenské manželstvo. V prípade 33 takýchto manželstiev poznáme majetkovú situáciu mužov. Z nich mali 23 (69,7 %) usadlosť a desiat (30,3 %) boli želiarmi.

POPULÁCIA SENVÁCLAVU V ZRKADLE ÚDAJOV ZO SČÍTANÍ LUDU

1828	1869	1880	1890	1900	1941
458	494	560	591	700	1122

Štatistická tabuľka ukazuje, že v 19. storočí sa počet obyvateľstva zdvojnásobil a ďalej rástol až do druhej svetovej vojny.

V roku 1900 sa 92,29 % obyvateľstva (646 osôb) hlásilo k Slovákom (**tót**), 6,71 %, (47 osôb) k Maďarom, 1 % (7 osôb) k Nemcom. 15,43 % obyvateľstva vedelo vtedy po maďarsky.²² V súčasnosti sú tieto údaje rozhodne iné.

Čo sa týka vekových kategórií v r. 1900 má 42,43 % obyvateľstva (297 osôb) menej než 15 rokov, 8,42 % (59 osôb) má 15 – 19 rokov, 20- až 39-ročných dospelých je 193 (27,57 %), 15,57 % tvoria 40- až 59-roční (109 osôb) a nad 60 je iba 6 % (42 osôb).²³

386 (55,14 %) boli slobodní, 285 (40,7 %) boli ženatí, resp. vydaté a vdovcov bolo 29 (4,14 %). Rozvedený vtedy nežil v dedine.²⁴ Aj tieto údaje sa v priebehu rokov podstatne zmenili.

Z hľadiska zamestnania opisy z 18. – 19. storočia vyzdvihujú, že dedina má málo úrodnej pôdy, aj tá je málo kvalitná. Žijú najmä z lesa. V roku 1900 chotár dediny tvorí pôda v rozlohe 3084 katastrálnych jutár.²⁵ Väčšinu pritom tvoria lesy.

Podľa sčítania ľudu z roku 1941 64,71 % (726 osôb) obyvateľstva pracuje v poľnohospodárstve, 23,17 % (260 osôb) v baníctve a priemysle, 9,36 % (105 osôb) v doprave a v rámci obchodu.²⁶

Ak si všimneme pracujúcich v poľnohospodárstve, tak bolo 453 samostatných a pomocníkov z rodiny. Žiadna rodina zo Senváclavu nedisponovala väčším než 20 jutrovým majetkom, 23 hospodárili na 10 – 20 jutrách, 77 na 5 – 10 jutrách, 69 na 3 – 5 jutrách, 139 na 1 – 3 jutrách, 145 mali pozemok menší než 1 jutro.²⁷ Ak použijeme kategórie rozvrstvenia roľníctva, platné pre celú krajinu, zistíme, že 32 % obyvateľstva tvorili drobní roľníci, 45,91 % maloroľníci a 22,08 % strední roľníci. V Senváclave niet v tomto čase súkromných veľkostatkov. Zemepánom v 19. storočí bolo Pilismarótske cirkevné panstvo. V 20. storočí si ho získala verejná nadácia.

Elek Fényes v polovici minulého storočia píše, že Senváclavania žijú z pálenia vápna.²⁸ Pri spomienkach na začiatok 20. storočia rodiny hovoria o lese a kameňolome ako o hlavných zárobkových činnostiach. Ženy zase chodili na jarmoky do Sennondreja a do Pešti. O týchto tradíciách tiež vypovedajú matriky, v ktorých sa uvádza, že počas peštianskej povodne mnohí sa utopili na cestách. Ženy dodnes chodia pracovať do Pešti. Senváclavanky sú všeobecne pokladané za veľmi pracovité. Rodina sa opiera o ich istejšie príjmy. Takto skoro prebrali riadenie rodiny od mužov. Nazdávame sa, že tento jav zapadá do procesu, ktorý sa začal už v minulom storočí (manželstvo staršej manželky a mladšieho manžela). V tomto zrejme zohralo svoju rolu aj skoré úmrtie manžela (čo je sčasti následkom ťažkej fyzickej práce) a jeho stála neprítomnosť (pracovali v bani, v lese). Domnievame sa, že sociologický prieskum dediny v súčasnosti by náležite doplnil náš populačno-genetický výskum.

²² NAGY, L. Notitiae politico-geographico statisticae Hungariae. Budae 1828; *Népszámlálás* 1900, I., s. 534; *Népszámlálás* 1941, s. 586 – 587.

²³ *Népszámlálás* 1900, I., s. 199.

²⁴ *Népszámlálás* 1900, I., s. 199.

²⁵ *Népszámlálás* 1900, I., s. 199.

²⁶ *Népszámlálás* 1900, I.

²⁷ *Népszámlálás* 1941, s. 586 – 587.

²⁸ FÉNYES, E. *Magyarország geographiai szótára I. – II.* Pest 1851, s. 106.

**ALEXANDER VENETIANER (1853 – 1902) -
EIN JUDENCHRISTLICHER THEOLOGE
AUS DEM PANNONISCHEN RAUM^{1*}**

Karl W. SCHWARZ

Alexander Venetianer (1853-1902) – the Jewish-Christian theologist from the territory of Pannonia

The submitted paper is the outline of the life of the Jewish-Christian theologist Alexander Venetianer, who belonged to the circle of students of Eduard Böhl, the reformed theologist, who worked at the Evangelical-theological faculty in Vienna since 1864 and who was the representative of Neo Calvinism. At the beginning of the paper, the author describes the work of Eduard Böhl in Vienna and the teaching of systematic theology having the influence on a lot of preachers of that period. Consequently, the author deals with the personality of Alexander Venetianer, he outlines his study, work, ideas and the process of his career and evaluates his contribution to theology.

Key words: Alexander Venetianer, Eduard Böhl, Vienna, Theology, Evangelical Church.

I.

Der hier in den Mittelpunkt einer fakultätsgeschichtlichen Skizze gerückte Judenchrist Alexander Venetianer gehörte zum Schülerkreis des langjährigen reformierten Systematikers Eduard Böhl (1836-1903)². Dieser war 1864 aus Basel an die Evangelisch-theologische Fakultät in Wien berufen worden³. Von ihm wurde die Stärkung des konfessionellen Profils erwartet und dieser Erwartungshaltung trug er anstandslos Rechnung, indem er bereits mit seiner Antrittsvorlesung am 11. April 1864 die *Confessio Helvetica Posterior* als Bekenntnisschrift der Reformierten Kirche thematisierte und in der Folge auch eine kritische Edition besorgte⁴.

¹ * Frau Prof. Dr. Jutta Hausmann in Budapest mit herzlichen Glück- und Segenswünschen zum 65. Geburtstag gewidmet.

² BALKE, W. Eduard Böhl. Hoogleraar te Wenen en schoonzoon van dr. H.F. Kohlbrugge [E.B. Hochschullehrer in Wien und Schwiegersohn H.F. Kohlbrügges]. Zoetemeer 2001; KWON, Ho-Duck. E. Böhls Aufnahme der reformatorischen Theologie, besonders Calvins. Die Bedeutung dieser „Reformatoren-Renaissance“ für die Lösung theologischer Probleme der Gegenwart, theol. Diss. Heidelberg 1991; SCHIRRMACHER, T. „Festwerden im Glauben an Christum“. Leben und Werk Eduard Böhls. In *Fundamentum* 1995/3, S. 137-163; FORSTER, Thomas R.V. „Festwerden im Glauben an Christum“. Eduard Böhls (...) Proposal for a Re-emergence of Reformation Thought (= *American University Studies. Series 7/278*). New York u.a. 2009 = Phil. Diss. Aberdeen 2006.

³ SCHWARZ, K. W. Zur „entschiedene[n] Wahrung des reformierten Criteriums“: Eine fakultätsgeschichtliche Annäherung an den Systematiker Eduard Böhl. In HEIL, U. – SCHELLENBERG, A. (Hg.). *Frömmigkeit. Historische, systematische und praktische Perspektiven* (= *WJTh 11/2016*). Göttingen 2016, S. 233-255.

⁴ *Confessio Helvetica Posterior* (...) *ad fidem editionis principis* (...). Vindobonae 1866.

Solche konfessionalistischen Töne waren an der Fakultät rar. Aber nicht nur dieser Ansatz stieß hier auf Widerspruch, sondern auch schon seine konservative Stellung zu bibelwissenschaftlichen und hermeneutischen Fragen, wie sie in seinen einschlägigen Untersuchungen zum Ausdruck gekommen war⁵. So hatte er 1860 in Erlangen mit einer Arbeit über die Araismen im Buch des Prediger Salomos promoviert und die Verfasserschaft Salomos behauptet, wie er auch 1862 eine Arbeit der christologischen Auslegung des Alten Testaments widmete und die sogenannten Davidpsalmen dem König David zuschrieb. Durch seine konsequent christologische Interpretation des Alten Testaments hatte er sich aber in eine theologische Position manövriert, derentwegen er in Basel bei der Neubesetzung der AT-Lehrkanzel übergangen wurde.

Sein theologischer Studiengang hatte ihn, angeregt durch den scharfen Gegner der rationalistischen Theologie und Publizisten Ernst Wilhelm Hengstenberg (1802-1869), zu August Tholuck (1799-1877) und Johannes Wichelhaus (1819-1858) in Halle und von dort zu Hermann Friedrich Kohlbrügge (1803-1875) in Elberfeld geführt⁶, der dort einer freikirchlichen Gemeinde vorstand⁷. Sie waren allesamt theologische Außenseiter, freilich mit einem besonderen Profil, das von der Verbalinspiration der Hl. Schrift bis zur konsequenten Gegnerschaft gegen die preußische Union reichte und Pietismus, reformierte Konfessionalisierung, Erweckungsbewegung und freikirchliches Bewusstsein unter einen Hut zu bringen versuchte⁸. Böhl rezipierte das theologische Programm seines Elberfelder Mentors und heiratete 1860 auch dessen Tochter.

In Wien wurde ihm 1864 der Lehrstuhl für Reformierte Theologie übertragen. Von hier aus nahm er den theologischen Kampf gegen die liberale Theologie, gegen die historisch-kritische Methode der Religionsgeschichtlichen Schule, aber auch gegen die Vermittlungstheologie auf. Die sogenannte „Moderne“ war ihm ein Gräuel⁹.

In seinen Lehrauftrag wurden aber auch die biblische Theologie, Apologie des Christentums, Religionsphilosophie und Pädagogik aufgenommen, und zwar aus dem Kalkül, dass er damit auch den größeren Teil der Studentenschaft, nämlich jenen lutherischen Bekenntnisstandes, unterrichten konnte. Es ist nicht zu übersehen, dass sich mit seinem Eintritt in das Wiener Professorenkollegium ein reformierter

⁵ GÄBLER, U. Eduard Böhl's Auseinandersetzung mit dem Holländer Abraham Kuenen über die rechte Auslegung des Alten Testaments, 1864. In *JGPrÖ* 96 (1980) 101-116; HOLTHAUS, S. *Fundamentalismus in Deutschland. Der Kampf um die Bibel im Protestantismus des 19. und 20. Jahrhunderts*. Bonn 1993, 150 f.

⁶ KÖRTNER, Ulrich H.J. Calvinismus und Moderne. Der Neocalvinismus und seine Vertreter auf dem Lehrstuhl für Reformierte Theologie in Wien. In SCHWARZ, K. – WAGNER, F. (Hg.). *Zeitenwechsel und Beständigkeit. Beiträge zur Geschichte der Evangelisch-Theologischen Fakultät in Wien 1821-1996*. Wien 1997, S. 427-451.

⁷ HEINRICHS, W. E. *Freikirchen – eine moderne Kirchenform. Entstehung und Entwicklung von fünf Freikirchen im Wuppertal*. Diss. Universität Wuppertal 1988, gedruckt Gießen 1989, 102 f.

⁸ HINKELMANN, F. *Die Evangelikale Bewegung in Österreich. Grundzüge ihrer historischen und theologischen Entwicklung 1945-1998*. Bonn 2014, S. 107.

⁹ KWON, Ho-Duck. *E. Böhl als Reformatorischer Theologe im Kampf gegen die liberale Theologie im 19. Jahrhundert*. Magisterarbeit Münster 1988; Forster, Eduard Böhl, 70 ff.

Konfessionalismus breit machte, der insbesondere in der gemeinsam tagenden Generalsynode der Evangelischen Kirche A.u.H.B. in Österreich reiche Früchte trug. Denn in der gemeinsamen Synode erblickte Böhl ein Instrument, das zu einer Erosion der Reformierten Kirche führen würde, welche zu einem Großteil (90%) aus tschechischen Gemeinden bestand. Deshalb legte er gegen die österreichische „Synodenunion“ von 1864 schärfsten Widerstand ein, polemisierte gegen jene Synodalen, die *„unter der Firma des Gemeindeprinzips die Massenherrschaft in die Kirche einzuführen versuchen und mit Hilfe dieser Massen Christum und Christentum beseitigen und das Resultat der Gesamtbildung unserer Zeit, den Geist der Zivilisation, die Wissenschaft an deren Stelle setzen möchten“*¹⁰. Er erreichte auch, dass die erwähnte „Synodenunion“ ab 1871 keine Fortsetzung mehr fand.

An der Fakultät war Böhl ziemlich isoliert und wirkte wie ein erratischer Block¹¹, einige Professoren hatten sogar seine Berufung zu verhindern versucht¹². Sein Fakultätskollege Johann Michael Seberiny (1825-1915), der im Vorjahr (23.11.1863) berufene Professor für Praktische Theologie, schilderte Böhl die Atmosphäre an der Fakultät, in der, wie er sich ausdrückte, der „platteste unseligste Rationalismus“ vorherrsche¹³: *„... Sie treten in eine Atmosphäre des plattesten unseligsten Rationalismus! Sie werden hier Anschauungen und Richtungen finden, für die das Christentum keinen Raum in der Welt hat, für die die Kirche und Glaube nur – Fiktionen sind. ... Dafür aber sage ich Ihnen zum Schluss etwas, was Sie (...) vollkommen beruhigen wird: Die Jugend, die Commilitonen gehören uns, auf die können Sie rechnen! Zumal auf die der slavischen Zunge (...) und auf die Magyaren. Ist dies nicht die Hauptsache? Mögen dann immerhin die Encyclopädisten Sie als ‚Hyperhengstenbergianer‘ bei der Jugend denunciren: schadet gar nichts! ...“* Jener apostrophierte Professor, der aus seiner Ablehnung des neu berufenen Böhl kein Hehl machte, der Enzyklopädist Richard Adelbert Lipsius (1830-1892), stieß bei den Studenten auf Unverständnis und kehrte schon nach wenigen Semestern 1864 an eine deutsche Universität zurück. Böhl aber blieb und erreichte insbesondere bei seinen reformierten Studenten aus Böhmen, Mähren und Ungarn großen Zuspruch¹⁴, obwohl diese generell um die liberale Fakultät einen weiten Bogen machten. Für diese Studenten galt er als ein Mann, der sie nicht nur *„treulich in das Verständnis unseres Bekenntnisses und der Bibelgemäßheit desselben“* einführte, sie *„unter das souveräne Wort Gottes ... beugen und all' ihr Vertrauen auf die freie Gnade Gottes in Jesu Christo setzen lehrt“*, sondern der dazu *„die ganze reformierte Kirche Österreichs im Herzen trägt“*. Und sie fügten

¹⁰ Zit. in: *Ev. Sonntagsbote* 1864, S. 472.

¹¹ BÖHL, E. Recent Dogmatic Thoughts Among the Protestants in Austria-Hungary. In *The Presbyterian and Reformed Review* 2 (1891) 5, S. 1-29, hier S. 3-17.

¹² Amsterdam, Vrije Universiteit. Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme: Collectie Nr. 108 = Archiv Böhl [Archiv Böhl] – dazu Kerstin Geppert: Inventar des Archivs von Prof. Dr. Eduard Böhl (1836-1903), Amsterdam 2008. Hier Nr. 26: Brief Vogel an Böhl, Wien 2.11.1865.

¹³ Archiv Böhl, Nr. 26, Brief Szeberiny an Böhl, Wien 20.2.1864 (Hervorhebung im Original).

¹⁴ FILIPI, P. Die Schüler Eduard Böhl's in Böhmen und Mähren. In *Zeitenwechsel und Beständigkeit*, S. 453-466.

gleichsam als Beleg die Generalsynode 1864 hinzu, wo Böhl eine „*entschiedene Wahrung des reformierten Criteriums*“¹⁵ eingefordert hatte.

Um die Dimensionen dieser Wiener Fakultät zu umreißen, sei hier eingefügt, dass im Studienjahr 1870/71 insgesamt 49 Studenten immatrikuliert waren, darunter 35 Lutheraner und 14 Reformierte, 29 stammten aus Ungarn (inklusive Slowakei und Slawonien), sechs aus Siebenbürgen, je fünf aus Böhmen und Mähren, je zwei aus Galizien und Österreichisch-Schlesien. Mit dieser Studentenfrequenz lag Wien vor Basel (16) und Greifswald (24), fast ebenbürtig mit Heidelberg (54)¹⁶.

Es ist schon vermerkt worden, dass Böhl eine besondere Anziehungskraft auf die reformierten Studenten aus Böhmen und Mähren ausübte, die er auch nach deren Studienabschluss weiterhin treu begleitete, in einer Arbeitsgemeinschaft zusammenfasste, regelmäßig zu Arbeitstreffen einlud und mit denen er durch Rundbriefe in Verbindung blieb¹⁷. Diese Arbeitsgemeinschaft zeichnete sich durch eine enge Gefolgschaft der Lehren von Kohlbrügge in Elberfeld aus, Böhls Schwiegervater, der ihn in seiner konservativen dogmatischen Position bekräftigt hatte¹⁸, die an einem Punkt hervorstach, denn er forderte mit tiefem Ernst die Praktizierung der Kirchenzucht ein – völlig kontrovers zum Zeitgeist – und berief sich dabei auf die Frage 83 des Heidelberger Katechismus.

Böhl besuchte mit seinem Schwiegervater die tschechischen Gemeinden in Böhmen und Mähren und nahm die reformierte Erweckungsbewegung in Augenschein, die sich im Windschatten einer nationalen Erweckung („*tschechischer Frühling*“) entfaltete und durch Böhl weiter angefacht wurde. Der so durch ihn vermittelte Kontakt in das Rheinland war folgenreich. Denn so kam es, dass die theologischen Erkenntnisse Kohlbrüggens von den tschechischen Theologen rezipiert wurden¹⁹. Insbesondere dessen Vorbehalte gegen eine staatlich verordnete Union und gegen staatskirchliche Strukturen stießen bei diesen teilweise auf begeisterte Zustimmung.

¹⁵ „Zur Erinnerung an den von Herrn Hermann von Tardy (...) zum Heiligen Osterfeste 1865 unserer Gemeinde erstatteten Besuch“. Elberfeld 1865, 24 f.

¹⁶ Zahlen bei SCHWARZ, K. W. „... ein vollständiges protestantisch-theologisches Studium – getrennt von der Universität“. Zur Geschichte der Wiener Lehranstalt/Fakultät und ihrer Bedeutung für den Donau- und Karpatenraum im 19. Jahrhundert. In LENGYEL, Z. K. – NAGY, J. Z. – UJVÁRY, G. (Hg.). Österreichisch-ungarische Beziehungen auf dem Gebiet des Hochschulwesens / Osztrák-magyar felsőoktatási kapcsolatok. Székesfehérvár-Budapest 2010, S. 141-162, hier S. 159.

¹⁷ Archiv Böhl, Nr. 72.

¹⁸ BÜCHSENSCHÜTZ, H. – STÖTZEL, U. (Hg.). ... und vergiss nicht, was er dir Gutes getan hat. Hermann Friedrich Kohlbrügge und die Niederländisch-reformierte Gemeinde. Wuppertal 2004, S. 33.

¹⁹ (FILIPÍ, P.) Reformierte Gemeinden in Böhmen und Mähren und deren besondere Beziehung zur Niederländisch-reformierten Gemeinde Elberfeld. In BÜRCK, K. van – LÜCHTENBORG, H. (Hg.). 150 Jahre Niederländisch-reformierte Gemeinde zu Elberfeld. Wuppertal 2000, S. 227-242; POKORNÝ, J. Die Tschechische reformierte Kirche und die Niederländisch-reformierte Gemeinde zu Elberfeld, ebd. 243-249.

II.

Zu diesem Schülerkreis gehörte auch Alexander Venetianer²⁰, wie sich ja auch in Ungarn über Initiative des späteren Theologieprofessors in Debrecen Josef von Erdős (1856-1946)²¹ ein theologischer Arbeitskreis bildete, in dem Böhl und Kohlbrügges Ansatz rezipiert und weiter ausgebreitet wurde. Alle im Folgenden aufgezählten Theologen haben bei Böhl studiert und sind von diesem nach Elberfeld und nach Holland rekommandiert worden, wo sie ihre Studien vertieften und ein Lehrvikariat absolvierten: Pfarrer Sigmund Keck (1861-1944)²² in Cservenka/Slavonien²³; Pfarrer Károly Rác (1842-1925)²⁴ in Bánfalva, der ein Kirchenblatt herausgab und der Pressereferent des Arbeitskreises war; auch Erdős hatte ein Vikariat in Elberfeld (1882) absolviert und als Pfarrer in Pancsova (Südungarn) und Úsóvé in der Batschka gewirkt, ehe er höhere akademische Ehren in Wien erwarb²⁵ und durch Übersetzungen des Heidelberger Katechismus (1884) und der Confessio Helvetica Posterior (1907)²⁶, die beide von der vorherrschenden liberalen Theologie in Ungarn zurückgedrängt wurden, sich sehr verdient machte. Er und sein Sohn Karl von Erdős (1887-1971)²⁷ gelten als wichtige Exponenten des Kohlbrügge-Kreises in Ungarn²⁸.

Eine Sonderstellung innerhalb des Schülerkreises von Böhl nahm Alexander Carl Theodor Venetianer ein. Über seinen Lebenslauf sind wir in Umrissen gut informiert²⁹. Er war von seiner Herkunft her Jude, Sohn des Rabbiners Ludwig

²⁰ BÖHL, E. Recent Dogmatic Thoughts..., S. 15 - 22; BALKE, W. *Eduard Böhl*, S. 98.

²¹ MPEL 179 f.; BALKE, W. *Eduard Böhl*, S. 90.

²² BALKE, W. *Eduard Böhl*, S. 93.

²³ KECK, S. Die Entstehung und weitere Entwicklung der reformierten Kirchengemeinde zu Cservenka 1784-1904. Cservenka 1904, 61. – Briefwechsel mit Böhl 1884-1901: Archiv Böhl, Nr. 61.

²⁴ MPEL 495; BALKE, W. *Eduard Böhl*, S. 96; CSOHÁNY, J. Rác Károly (1842-1925) lelkipásztor élete és munkássága (Leben und Tätigkeit des Pastors Karl Rác) (1987). Nachdruck in: CSOHÁNY, J. *Tanulmányok Debrecen és a reformátusság múltjáról [Studien über die Vergangenheit Debrecens und des Reformiertentums]*. Debrecen 2004, S. 162-174; KÓSA, L. Studentenaustausch zwischen Elberfeld und Debrecen. In *Kirchliche Zeitgeschichte* 17 (2004), S. 459-499, hier S. 461-464. – Briefwechsel im Archiv Böhl, Nr. 29.

²⁵ Promotionsverfahren AZ 33/1888 (Lic.theol.): Josef von Erdős: Populäre Erklärung der Briefe Petri und andere Schriften; Promotionsverfahren AZ 34/1891 (Dr.theol.): Josef von Erdős: Biblisch-theologische Analyse des Römerbriefs. Vgl. dazu auch Karl W. Schwarz, Debrecen – Wien: von István Szoboszlai-Pap bis Zsigmond Varga, in: *Studia Debreceni Teológiai Tanulmányok* 2015/2, 27-37 – Briefwechsel im Archiv Böhl, Nr. 29.

²⁶ NAGY, B. Geschichte und Bedeutung des Zweiten Helvetischen Bekenntnisses in den osteuropäischen Ländern. In STAEDTKE, J. (Hrsg.). *Glauben und Bekennen. Vierhundert Jahre Confessio Helvetica Posterior*. Zürich 1966, S. 109-202, hier S. 138-140; zuletzt: JUHÁSZ, T. Mirabilis est cursus verbi Dei! Die Entwicklung des Helvetischen Bekenntnisses in Ungarn und Siebenbürgen. In FATA, M. – SCHINDLING, A. (Hrsg.). *Calvin und Reformiertentum in Ungarn und Siebenbürgen. Helvetisches Bekenntnis, Ethnie und Politik vom 16. Jahrhundert bis 1918 (= Reformationsgeschichtliche Studien und Texte 155)*. Münster 2010, S. 63-78, hier S. 76.

²⁷ MPEL 180.

²⁸ CSOHÁNY, J. *Magyar protestáns egyháztörténet 1849-1918 (Ungarische protestantische Kirchengeschichte)*. Debrecen 1973; KÓSA, L. Studentenaustausch zwischen Elberfeld und Debrecen, S. 463; JUHÁSZ, T. Mirabilis est cursus verbi Dei!, S. 76; ERDŐS, J. Nekrológ Dr. Böhl Eduárd. In *Debreceni Protestáns Lap* 5 (1903), 76 f. 94 f. 108-110. 122-124. 140 f. 157 f.; ERDŐS, J. Böhl Eduárd emlékezete. In *Magyar Kálvinizmus* 4 (1937) 44-47: Archiv Böhl, Nr. 104.

²⁹ MPEL 683 f.; András Kövér, A Venetianer Fivérek. „Förabbi, Református lelkész és Katolikus

Venetianer und dessen Ehefrau Regina Stern in Fadd, Komitat Tolna, wo er am 17. Juni 1853 geboren wurde. Nach der Matura am Gymnasium in Kecskemét hielt er sich, wie er in einem Curriculum Vitae schrieb, mehrere Monate in Pest auf und empfing dort „im Umgange mit gläubigen Christen mannigfache Anregung zur Erforschung der Wahrheit des Christenthums“³⁰. Der Bruch mit der jüdischen Tradition des Elternhauses war schon vorher eingetreten und endete mit einem völligen Zerwürfnis mit dem Vater. Im Herbst 1871 nahm er in Wien ein Studium der Philosophie, namentlich der „naturwissenschaftlichen Disciplinen“ auf, „fand jedoch keine Befriedigung“. Er wechselte im Frühjahr 1873 nach Prag, wo er einem seiner Pester Freunde, dem Judenmissionar Karl Andreas Schönberger (1841-1924)³¹ „den Unfrieden“, der ihn quälte, klagte. „Der Verkehr mit dem väterlichen Freunde und mehreren anderen Zeugen lebendigen Christenthumes, vorzüglich aber das Lesen und Forschen in den heiligen Schriften (...) in mir die Ueberzeugung schuf, dass ich der Wahrheit durch öffentliches Bekenntnis die Ehre geben müsse. So bekannte ich am 10. August 1873 in der deutschen ev. Kirche Prags, dass Jesus ist der Sohn Gottes der ins Fleisch gekommen ist, und wurde auf diesen Glauben hier durch Herrn Pfarrer [Karl Gustav] Färber (1841-1888) getauft. Dieser Schritt führte auch eine Entscheidung bezüglich meiner ferneren Studien herbei. Ich kehrte nach Wien zurück und ward Student an der ev. theologischen Fakultät.“ Am 3.10.1873 wurde er immatrikuliert³², ging aber 1874 nach Basel, wo er aufgrund seiner außerordentlichen philologischen Fähigkeiten auffiel, insbesondere im Rahmen seiner alttestamentlichen Studien. Zum Leidwesen seines Basler Lehrers Hans Conrad von Orelli (1846-1912) brach er diese ab, um im Frühjahr (die Immatrikulation erfolgte am 5.4.1875³³) in Wien das Studium fortzusetzen. Orelli schrieb daraufhin Böhl und machte ihn auf die besondere Begabung Venetianers aufmerksam, ja er bat ihn ausdrücklich, dass er sich seiner besonders annehme³⁴. Das ist dann auch geschehen, denn er fand zum

pap“ – www.izrael-immanuel.net/?p=3557 (Abruf 20.02.2016) – hier Hinweise auf magyarische Literatur: KÖVÉR, A. „A Venetianer fiverek »Főrabbi, református lelkész és katolikus pap« Egy Morvaországban származó, Magyarországon élő zsidó család története a 19. sz. második felében”. In KOLTAI, K. (Hg.). *A szívnek van két rekesze*. Tanulmánykötet Prof. Dr. Schweitzer József tiszteletére, 90. születésnapja alkalmából (= *Studia Hebraica Hungarica*, 2/MTA Judaisztikai Kutatócsoport ÉRTESÍTŐ, 19). Budapest 2012, S. 465–486 – Jutta Hausmann verdanke ich eine Ablichtung dieses Festschriftbeitrags, der mit dem im Internet verbreiteten Text übereinstimmt.

³⁰ Archiv des Ev. Oberkirchenrates A.u.H.B. Wien, Neuere Allgemeine Reihe, Fasz. 299, hier Zl. 889/884: Lebenslauf Neu Schövé 1. April 1884 – freundlicher Hinweis von Frau Dr. Waltraud Stangl.

³¹ Über den Judenmissionar Schöndorfer rückt die Taufe Venetianers in den Kontext der Judenmission in Ungarn: KOOL, A. M. *God Moves in a Mysterious Way. The Hungarian Protestant Foreign Mission Movement (1756-1951)*. Utrecht 1993, 98 ff.; KOVÁCS, Á. *The History of the Free Church of Scotland's Mission to the Jews in Budapest and its Impact on the Reformed Church of Hungary 1841-1914* (= *Studien zur interkulturellen Geschichte des Christentums* 140). Frankfurt/M. 2006, 173 ff.; HAUSMANN, J. Mária Dorottya nádorné kora és a zsidómisszió. In KORÁNYI, A. (Hg.). *Megújulás és megmaradás. Fabiny Tibor-emlékkönyv*. Budapest 2009, S. 231-240; KÖVÉR, A. *A Venetianer fiverek ...*, S. 470.

³² TAUFRAITH, M. *Kurze Nachrichten über die k.k. evangelisch-theologische Fakultät in Wien (...)*. Wien 1871, Nachtrag aus den Studienjahren 1871-1874, S. 4.

³³ TAUFRAITH, M. *Kurze Nachrichten, II. Nachtrag aus den Studienjahren 1874 bis 1877*, S. 3.

³⁴ Archiv Böhl, Nr. 25 Brief Orelli an Böhl, Basel 10.11.1875.

engeren Schülerkreis Böhls, dessen „*segensreichen Einfluss*“ er im Curriculum Vitae ausdrücklich würdigte, ohne allerdings den Konfessionswechsels von A.B. zu H.B. zu erwähnen, den er im Einfluss seines Wiener Lehrers vollzog.

Als in der Folge noch weitere Studenten aus der Kirche A.B. austraten, um zur Kirche H.B. zu wechseln, verursachte dies einen großen Skandal, der Böhl den Vorwurf des Proselytismus eintrug und ihn in eine ausgesprochene Randstellung im Lehrkörper manövrierte³⁵. Sein Kollege Carl Albrecht Vogel (1822-1890), ein aus Jena berufener Neutestamentler, entzog ihm daraufhin sogar sein Vertrauen³⁶: Er habe vernommen, dass X. konvertiert sei. „*Sie hätten ihn abhalten können, diesen Schritt während seiner Studienzeit zu thun. Daß Sie ihn davon hätten abhalten sollen, ist meine Überzeugung ... Nun ist es geschehen und ich sehe mich durch dieses Ereigniß Ihnen ganz entfremdet.*“ Er fasste eine Puntkation ab, die mit Kritik an Böhl nicht sparte.

1877 legte Venetianer in Debrecen das Examen pro candidatura ab. Von seinem reformierten Bischof wurde er zunächst in das Komitat Jazygien-Großkumanien-Szolnok, später in das Komitat Bihar zum pastoralen Einsatz geschickt und wirkte als „Kaplan“ in den Pfarrgemeinden in Túrkeve bzw. Großwardein/Nagyvárad/Oradea, blieb aber mit Böhl im Briefwechsel. Nach dem Examen pro ministerio in Pantschowa/Pancsova/Pančevo im Komitat Torontál wurde er am 11. Mai 1878 von Superintendent Valentin Révész (1816-1891)³⁷ ordiniert. Hier heiratete er die Donauschwäbin Maria Barth (+1889), die schon sehr früh 1889 verstarb und ihm drei minderjährige Kinder hinterließ. Das Ehepaar Venetianer war 1880 in die Batschka gewechselt, in die 1786 gegründete reformierte Gemeinde in Neu-Schowe/Újsóvár³⁸, auf halbem Weg zwischen Werbaß und Neusatz, ehe schließlich am 6. März 1884 die Wahl zum Pfarrer der reformierten Gemeinde in Triest erfolgte³⁹. In dem Curriculum Vitae fügte er eine Nachschrift an, in der er auf seine publizistische Tätigkeit auf eine sehr charakteristische Weise hinwies: „*Die Wahrheit, deren Erkenntnis mich frei gemacht, machte ich nach der mir gegebenen geringen Kraft nicht allein durch's Wort sondern auch durch Schrift zu verbreiten in folgenden ungarischen der positiv gläubigen Richtung angehörenden kirchlichen Zeitschriften*“, nämlich die von Prof. Ferenc Balogh (1836-1913) in Debrecen redigierte Zeitschrift „*Evangéliomi Protestáns Lap*“ (Evangelisches Protestantisches Blatt), die von Prof. Sámuel Tóth (1838-1899) ebenfalls Debrecen redigierte „*Debreceni Protestáns Lap*“ (Debrecener Protestantisches Blatt), das von Imre Révész (1826-1881) redigierte „*Magyar Protestáns Egyházi és Iskolai Figyelmező*“ (Ungarischer Protestantischer

³⁵ BÖHL, E. Recent Dogmatic Thoughts..., S. 13.

³⁶ Archiv Böhl, Nr. 26, Brief Vogel an Böhl, Wien 27.4.1883.

³⁷ MPOL 506.

³⁸ STERLEMAN, K. *Studien zur Kirchengeschichte der Reformierten Christlichen Kirche in Jugoslawien, Kroatien und Südungarn*. Bad Nauheim 1988, S. 155.

³⁹ PATZELT, H. *Evangelisches Leben am Golf von Triest. Geschichte der evangelischen Gemeinde in Triest mit Abbazia, Görz, Fiume und Pola*. München 1999, S. 100. – Hier verfasste er eine Gemeindegeschichte: Die Evangelisch-Reformierte Kirche Cristo Salvatore (vormals S. Silvestro) zu Triest. Beitrag zur Geschichte des Evangeliums in Triest, Triest-Leipzig 1887 – dazu die Rezension von Gustav Frank. In *JGPrÖ* 9 (1888), 54 f.

Kirchlicher und Schulischer Mahner) und die beiden von Pfarrer Márton Czelder (1833-1889) in Felsőbánya redigierten Blätter „Magyar Protestáns Egyházi és Iskolai Figyelő“ (Ungarischer Protestantischer Kirchlicher und Schulischer Beobachter) und „Vasárnap“ (Sonntag)⁴⁰.

Aus Triest berichtete er mit Schreiben vom 14. April 1887 seinem Wiener Mentor, dass das Professorenkollegium in Debrecen seinem Interesse für den NT-Lehrstuhl gewogen wäre. Der oben schon erwähnte Debrecener Professor Balogh habe ihn Mut zu einer Bewerbung gemacht. Auf dem vorgezeichneten Weg einer akademischen Karriere war die 1887 erfolgte Promotion in Wien mit einer Arbeit über das Alte Testament, nämlich „Die Auslegung des Buches Jesaja“⁴¹ ein wichtiger Schritt (Promotion am 29. Juni 1887), wobei er mit den ihm dadurch auferlegten Gebühren in finanzielle Schwierigkeiten geriet⁴². Zudem schlug die Bewerbung in Debrecen fehl. Balogh deutete ihm jedoch noch größere Chancen im folgenden Jahr an. Auf die Rückfrage Böhl's, ob er sich nicht in Wien habilitieren möchte, antwortete er aber entschieden negativ⁴³: Er denke „nicht im Entferntesten daran (...)“, eine unmissverständliche Aussage, die er aber schon kurze Zeit später revidierte. Als er in einer reformierten Kolonie schwäbischer Bauern in Rohrbach bei Odessa als Pfarrer zwischen 1887 und 1889 wirkte⁴⁴, meldete er Böhl eine Sinnesänderung: Er sehe nun, dass er an einer Schule wie in Debrecen „eine viel nachdrücklichere Wirksamkeit entfalten könnte“. Nun wäre er froh, dort lehren zu dürfen, denn er wüsste, woran es fehle. Den Kampf würde er nicht scheuen, aber aufdrängen wolle er sich nicht⁴⁵. Schließlich bat er Böhl und Vogel um eine Unterstützung seiner Bewerbung⁴⁶. Doch auch dieser Bewerbung blieb der Erfolg versagt.

Sein Besuch bei Joseph/Osip Rabinowitz (1837-1899) in Kischenew 1887 wurde als große Sensation empfunden⁴⁷. Dieser hatte anlässlich einer Israelreise 1882 auf dem Ölberg ein Bekehrungserlebnis und gründete, nach Osteuropa zurückgekehrt, eine judenchristliche Gemeinde ohne kirchliche Bindung („Die

⁴⁰ Zur theologischen Beurteilung der Erweckungsbewegung in Debrecen vgl. CSOHÁNY, J. A XIX. századi magyar református ébredés debreceni ága [Die Debrecener Richtung der reformierten Erweckungsbewegung im 19. Jahrhundert] (1974). Nachdruck in: CSOHÁNY, J. *Tanulmányok Debrecen és a reformátusság múltjáról*. Debrecen 2004, S. 236-249.

⁴¹ Promotionsverfahren AZ 31/1887: Alexander Venetianer, Die Auslegung des Buches Jesaja und andere Schriften; BALKE, W. *Eduard Böhl*, S. 98. – Die Dissertation wurde bei einem Bombentreffer im Jänner 1945 zerstört. Einen Kommentar zu Teilen des Buches Jesaja: „Ézsaiás próféta könyve“ (1-10. bzw. 11-17) veröffentlichte er in: *Gyakorlati biblia magyarázatok* 4 (1884), S. 21-80. 161-198 bzw. ebd. 9 (1889), S. 275-320.

⁴² Archiv Böhl, Nr. 50, Brief Venetianer an Böhl 26.4.1887.

⁴³ Ebd. Schreiben Rohrbach bei Odessa 22./10.6.1887.

⁴⁴ AMBURGER, E. *Die Pastoren der evangelischen Kirchen Rußlands vom Ende des 16. Jahrhunderts bis 1937*. Erlangen 1998, S. 501.

⁴⁵ Ebd. Schreiben 18.2.1888.

⁴⁶ Ebd. Schreiben 15.3.1888.

⁴⁷ VENETIANER, A. In *Kischinew. Bei Rabinowitsch*. Wien 1888; *Jewish Herald* 1. Jänner 1887, p. 11; BÖHL, E. *Recent Dogmatic Thoughts...*, S. 15; BAUMANN, A. H. Josef Rabinowitsch messianisches Judentum. In SIEGERT, F. (Hg.). *Grenzgänge. Menschen und Schicksale zwischen jüdischer, christlicher und deutscher Identität. Festschrift für Diethard Aschoff* (= Münsteraner Judaistische Studien 11). Münster 2002, 195 ff.

Israeliten des Neuen Bundes“), ja löste geradezu eine Übertrittsbewegung zu dieser Gemeinde des messianischen Judentums aus. Er stand mit dem Leipziger Institutum Judaicum und dessen Leiter Franz Delitzsch (1813-1890), einem Lehrer Böhl⁴⁸, in Verbindung. Venetianer berichtete Böhl über seine Begegnung mit Rabbinowitz⁴⁹: Er verdiene die Bewunderung aller, denn er sei ein Felsenmann, an dem russische wie lutherische Wellen sich brechen, dazu ein lebendiger und tatkräftiger Protest gegen die Judenmission. Diese müsse gegen ihn wühlen, weil er schonungslos ihre corumpierende Tätigkeit aufdecke. Von ihm behauptete er, dass er ein Zeuge der Gnade Gottes sei, die auch ohne Missionare ihren Weg zum Guten finde. Ohne Missionare kam er zum Glauben allein durch die Schrift. Sein „größtes Verbrechen“ sei es, dass er sich zur Lehre der reformierten Kirche bekenne d.h. zur Theologie des Paulus, denn der gute Mann hatte keine Idee davon, dass es eine reformierte Kirche gebe, bis er mit Venetianer bekannt wurde. Seine Bedeutung für die Juden könne gar nicht überschätzt werden, denn überall im Süden des Reiches, wo Juden gedrängt wohnen, würden seine Predigten und das N.T. gelesen und darüber disputiert. Er habe auch viel zu leiden. Dadurch lerne er aber Gehorsam und ein tieferes Eindringen in die Schrift.

Die Aussicht auf eine Karriere in Debrecen motivierte Venetianer 1895 zu einer theologischen Untersuchung über die Auferstehung Jesu, mit der er in den Streit zwischen dem rationalistischen Professor Mór Ballagi (1815-1891) in Budapest und dem orthodox-calvinistischen Pfarrer Lajos Filó (1828-1905) in Debrecen einzutreten beabsichtigte, der seit den 1860er-Jahren tobte⁵⁰, und zugleich den Doktorgrad zu erwerben. Doch über die Materialsammlung gelangte er nicht hinaus, weil sich die Promotionspläne als unrealistisch erwiesen. Deshalb kehrte er wieder in die Batschka zurück, auf seine frühere Pfarrstelle in Neu-Sowe/Ujsóvé, mit der er durch Kollektensendungen in Kontakt geblieben war⁵¹. Dort beteiligte er sich auch an der Neuerarbeitung eines reformierten Gesangbuches⁵². Als ihm freilich nachgesagt wurde, dass er die Magyarisierung seiner deutschen Gemeinde betrieb, um ihre reformierte Konfession zu bewahren und deren Wechsel zur lutherischen Kirche zu verhindern, weckte er antisemitische Ressentiments⁵³.

Als er erfuhr, dass Böhl an seinem „hochsinnigen Plan“ festgehalten habe, ihn für den Lehrstuhl zu präsentieren, wehrte er ab: Es könne bei ihm nicht von „literarischer Tätigkeit“ gesprochen werden, schrieb er Böhl. Er habe nichts produziert, was in

⁴⁸ Briefwechsel im Archiv Böhl, Nr. 49.

⁴⁹ Archiv Böhl, Nr. 50, Brief Venetianer an Böhl 16.2.1889.

⁵⁰ KOVÁCS, Á. *The History of the Free Church...*, 182 f.

⁵¹ STERLEMANN, K. *Studien zur Kirchengeschichte der Reformierten Christlichen Kirche in Jugoslawien*, S. 114.

⁵² STERLEMANN, K. *Studien zur Kirchengeschichte der Reformierten Christlichen Kirche in Jugoslawien*, S. 85.

⁵³ Anonym. Ein Beitrag zur Geschichte des Antisemitismus in Ungarn. In *Ev. Reformierte Blätter* 5 (1895), S. 100-101. Zum schwierigen Verhältnis zwischen den beiden protestantischen Richtungen gerade auch in dieser Gemeinde in der Batschka zuletzt FATA, M. Zwischen habsburgischer Konfessionalisierungs- und Siedlungspolitik. Reformierte deutsche Kolonisten im Königreich Ungarn im 18. Jahrhundert. In FATA, M. – SCHINDLING, A. (Hrsg.). *Calvin und Reformiertentum in Ungarn und Siebenbürgen...*, S. 173-198, hier S. 193.

gelehrten Kreisen nennenswert wäre⁵⁴. Und am 11. Juli 1899 bekannte er, dass er, wenn es ein „*Ruf vom Herrn*“ wäre, Folge leisten und sich dieser Arbeit aussetzen würde, auch wenn er dazu freilich noch lernen müsste: Aber dieser Glaube fehle ihm, weil er wisse, dass er „*unwürdig*“ sei, „*Ihren [Böhls] Platz einzunehmen*“. Es fehle ihm am nötigen Wissen. Er dürfe sich nicht täuschen, er brächte nichts mit als Eifer und guten Willen. „*Wirklich sonst nichts!*“ – Eine bemerkenswerte Selbsteinschätzung, die im akademischen Milieu selten so deutlich artikuliert wird, aber vorkommen mag. Der Ausschluss von Hausberufungen leitet sich davon ab, weshalb die Fakultät im Falle der Böhl-Nachfolge zuletzt auch streng darauf achtete.

Dass Venetianer von der Britischen Bibelgesellschaft beauftragt wurde, an der Revision von Károlyis Bibelübersetzung ins Ungarische mitzuwirken⁵⁵, hat ihn in den letzten Jahren seines Wirkens signalisiert, dass seine bibelwissenschaftlichen Kenntnisse wertgeschätzt würden. Offenbar hatte seine Kritik⁵⁶ an der bisherigen Revision die Bibelgesellschaft motiviert, ihn daran zu beteiligen, damit er dieser Arbeit die richtige Richtung weist. In seinem Brief an Böhl gibt er einen Einblick in die Revisionsarbeit, nannte er nicht nur die beteiligten Bibelwissenschaftler György Radácsi (1846-1928)⁵⁷ aus Sárospatak und József Dicsöfi (1859-1920)⁵⁸ aus Debrecen, sondern auch drei weitere Mitarbeiter aus Pest und Klausenburg, die aber „*nicht ernst genommen werden [können], so schwach und spärlich ist ihre Rüstung*“. Vom erstgenannten Herrn schreibt er, dass er in der neueren Literatur bewandert ist und ihr auch sehr ergeben sei, „*aber so gutmütig, dass ich es nicht schwer hatte, ihn zu überzeugen*“. Den zweiten Bibelwissenschaftler aus Debrecen hingegen zeichnet er als „*hochmütig im Bewusstsein viel gelernt zu haben und mehr zu wissen als die übrigen*“. Er wisse in der Tat sehr viel, wäre aber zu einseitig und schwöre auf den jüngsten Kommentar, und meine, die Revisoren müssen zeigen, dass sie mit der Wissenschaft fortschreiten. Er forderte geradezu, dass die Septuaginta über den Masoretischen Text zu stellen sei, wogegen Venetianer jedoch mit Erfolg protestierte, sodass überall die *Hebraica veritas* restituiert wurde. Da sie mit der Arbeit nicht fertig geworden seien, müssten sie eine neue Arbeitsteilung vornehmen, um zu einem glücklichen Ende der Revisionsarbeit im Juni 1901 zu gelangen. Venetianer deutete an, dass Professor Böhl sich „*Mühe gegeben habe*“, dass die Bibelgesellschaft den Entschluss zur Bibelrevision gefasst habe und gab der Hoffnung Ausdruck, dass die neue Übersetzung den berechtigten Anforderungen der Kirche entsprechen würde. Es war sein letzter wissenschaftlicher Beitrag, denn schon 1902 wurde er heimgerufen

⁵⁴ Sein wissenschaftliches Oeuvre war in der Tat äußerst schmal und umfasste abgesehen von seiner Licentiatenarbeit (1887) und seiner Triester Gemeindegeschichte (1887) ein Lehrbuch zum Unterricht in Religion und Kirchengeschichte für Schul- und Katechumenen der deutschen reformierten Gemeinden in Ungarn (1897) und sonst lediglich Predigten und unselbständige Aufsätze zu biblischen Themen: Unser Frohnleichnamsfest (Gustav-Adolf-Predigt Laibach 24.6.1886), Triest 1886; *Apostolische Gesinnung* (Predigt Bregenz 26.9.1886 zur Eröffnung der Superintendentenversammlung). Bregenz 1886.

⁵⁵ Ebd. Schreiben Venetianer 20.2.1901. Venetianer schreibt, dass die Revision in die durch seine Schrift (*Az új Ószövetség* [1900]) „*gewiesenen Bahn beschreiten soll*“.

⁵⁶ VENETIANER, A. *Az új Ószövetség. Összehasonlító bibliai tanulmány*. Szeged 1900.

⁵⁷ MPOL 496.

⁵⁸ MPOL 150 f.

– gerade erst 49jährig. Er hinterließ eine Witwe, Jolanthe Hartmann-Venetianer, mit sieben Kindern⁵⁹.

In der Fakultätsgeschichte galt Venetianer als ausgesprochener Favorit Böhls, als dieser 1899 sein Lehramt aus gesundheitlichen Gründen nach siebzig Semestern vorzeitig niederlegte⁶⁰. Er sei „*eminently qualified for a theological professorship*“⁶¹. In seinem groß angelegten Referat⁶² legte er ihn seinen Kollegen besonders an Herz, weil dieser seiner Meinung nach über besondere sprachliche Vorzüge verfügte und sowohl deutsch als auch tschechisch und ungarisch vorzutragen und die Literatur in diesen Sprachen zu rezipieren vermochte. Außerdem traute er ihm zu, die intellektuellen und theologischen Fähigkeiten für diesen Lehrstuhl aufzubringen.

Nach solchen Ausführungen wurde Böhl aber signalisiert, dass er mit seinem Vorschlag auf keinen Konsens im Kollegium rechnen dürfe. Ob sich diese Ablehnung am Höhepunkt der Los-von-Rom-Bewegung und eines überschießenden Deutschnationalismus in der Evangelischen Kirche auf dessen Abkunft aus dem Judentum richtete, wie dies das Resumé seines Urenkels András Kövér nahe legt, der Venetianers lebenslanges Scheitern auf dessen jüdische Herkunft zurückführte, kann hier nicht schlüssig bewiesen werden. Sie mag auch durch dessen theologische Profilierung im Sinne Böhls und Kohlbrüggens verursacht sein, die das Professorenkollegium dazu veranlasste, jene von Böhl inaugurierte reformierte Konfessionalisierung abzurechnen. Die Aussage Kövérs, jenes Urenkels von Venetianer, dieser habe den Ruf abgelehnt⁶³, trifft jedenfalls nicht zu. Meine Vermutung geht dahin, dass das Professorenkollegium die langjährige theologische Prägung der Evangelischen Kirche H.B. durch Eduard Böhl nicht noch durch einen Böhlenschüler verlängern wollte. Deshalb setzten sie als Nachfolgekandidaten akkurat jenen tschechischen Pfarrer an die erste Stelle, den Böhl selbst ausgeschlossen hatte: Bohumil Mareš (1851-1901). Deutlicher konnte die Distanzierung nicht zum Ausdruck gebracht werden.

Alexander Venetianer (1853-1902) – židokresťanský teológ z panónskej oblasti

Predložená štúdia je škicou života židokresťana Alexandra Venetianera, ktorý patrilo do okruhu študentov Eduarda Böhla, reformovaného teológa, ktorý od roku 1864 pôsobil na Evanjelicko-teologickej fakulte vo Viedni a ktorý bol predstaviteľom neokalvinizmu. Na začiatku štúdie autor popisuje činnosť Eduarda Böhla vo Viedni a vyučovanie systematickej teológie, čím ovplyvnil množstvo ďalších kazateľov danej doby. Následne sa autor už venuje samotnej osobnosti Alexandra Venetianera, mapuje jeho štúdiá, činnosť, myšlienky a aj priebeh jeho kariéry a v závere hodnotí jeho prínos v rámci teológie.

⁵⁹ Brief S. Keck an Böhl mit Parte von A. Venetianer – Archiv Böhl, Nr. 50.

⁶⁰ BÖHL, E. Recent Dogmatic Thoughts..., S. 15, 22; BALKE, W. *Eduard Böhl*, S. 98.

⁶¹ BÖHL, E. Recent Dogmatic Thoughts..., S. 22.

⁶² Archiv Böhl Nr. 85.

⁶³ KÖVÉR, A. A Venetianer fivérek ..., S. 479.

RUDOLF DILONG V PRIESEČNÍKU HISTÓRIE,
LITERATÚRY A EXISTENCIE

Viera ŽEMBEROVÁ

Rudolf Dilong at the intersection of history, literature and existence

Rudolf Dilong at the Intersection of History, Literature and Existence. The text is devoted to the life story of Rudolf Dilong at three levels as they were described by his granddaughter. Historical events depict Europe in the last century, literary level ideals with the work by R. Dilong and existential level reconstructs his intimate relationship with Valéria whom he had a daughter with. Dilong's life of the Franciscan priest includes the years lived in Gíraltove, Prešov and visits to the Spiš Region.

Key words: Rudolf Dilong, literature, Prešov, Spiš, writer.

Po poslednom desaťročí minulého storočia sa začal, obnovil sa, alebo sa zintenzívnil záujem a výskum odvrátenej strany moderných národných dejín a v súlade s týmto náročným vstupovaním do bielych miest národnej minulosti sa rovnakými cestami vypravili literárna história a biografistika,¹ aby doplnili, rozšírili, alebo upresnili vývinové javy, ktoré vytvorili, či spoluvytvárali profil národnej kultúry, umenia a literatúry v minulom storočí.

Biele miesta v literárnej histórii začali zaplňať spoluautori rovnomennej publikácie pod vedením Jozefa Hvišča.² Postupne k literárnohistorickým sondám do 20. storočia pribudli syntézy, ktoré rekonštruovali dejiny slovenskej literatúry minulého storočia, pritom pozornosť si vyslúžilo predovšetkým vyrovnávanie sa závažným poznávacím spôsobom, postupným zverejňovaním samizdatovej umeleckej a odbornej literatúry, čo sa stalo realitou už v poslednom desaťročí minulého storočia. Vo vzťahu k bielym miestam utvoreným politickou a kultúrnou praxou od polovice storočia, zvlášť reáliami normalizačného procesu, do ktorých prispela osobnými skúsenosťami v *Lukavických* zápiskoch Hana Ponická³ alebo, popri ďalších literátoch, viacerými

¹ FERENČUHOVÁ, B. a kol. *Biografia a historiografia. Slovenský, český a francúzsky pohľad*. Bratislava : Spoločnosť Pro Slovakia, 2012. Publikácia je podnetným výstupom vzájomne sa podmieňujúceho výskumu historiografie a literárnej vedy prostredníctvom osobnosti tvorcu, čo však nie je nič, s čím by literárna história nebola pracovala dávnejšie, ale azda nie tak dôsledne, ako to ponúka odbornej verejnosti kolektívna publikácia.

² HVIŠČ, J. *Biele miesta v slovenskej literatúre*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1991. Do kolektívnej publikácie zaradili časti venované manifestu humanizmu, emigrantskej literatúry štyridsiatych rokov, výpoveď o exilovej tvorbe katolíckej moderny a autorov mimo slovenského spoločenského kontextu od sedemdesiatych rokov 20. storočia a ukážky z ich tvorby. Po roku 1989 to bol prvý vstup do literárnohistorického dorovnávania tých súčastí literárnej vedy, ktoré boli z oficiálneho vývinu vypudené dobovými nástrojmi kultúrnej politiky.

³ PONICKÁ, H. *Lukavické zápisky*. Toronto : Sixty-Eigh Publishers, 1989; Brno : Atlantis, 2002, 2. vyd.; Prešov : Michal Vaško, 2004. Hana Ponická (1922 – 2007).

publikáciami Dominik Tatarka⁴. Po autentických záznamoch, alebo po zápise rozhovorov, pribudli v novej spoločenskej situácii do nového storočia profilové literárno-historické publikácie tých a o takých literárnych javoch, ktoré sa nie z vlastnej vôle vytratil na desaťročia z literárneho života aj z učebníc literárnej výchovy, čo postretlo aj katolícku modernu.⁵

Záujem o dopĺňanie bielych miest v dejinách modernej slovenskej literatúry začalo sústredenou pozornosťou na tvorbu a uchovanú literárnu pozostalosť Jozefa Čigera Hronského (1896 – 1960). Túto líniu dotvárania vývinu v jeho príčinnej postupnosti minulého storočia iniciovala Matica slovenská v deväťdesiatych rokoch viacerými vedeckými akciami, spravidla išlo o medzinárodné konferencie a zborníky z výskumu, o vydanie Hronského prozaických textov, ktoré vznikli v Argentíne a čo jeho premiestením na Národný cintorín v Martine⁶. V deväťdesiatych rokoch sa publicity dočkal aj Karol Strmeň (1921 – 1994), ktorý reagoval na termín katolícka moderna tak, že ho označil za pomôcku dobovej literárnej kritiky. Tvorivým osobnostiam z okruhu katolíckej moderny sa venoval predovšetkým Jozef Melicher v interpretačnej práci *Poezia katolíckej moderny* (1990). Do literárnohistorického podložia verifikovateľným materiálom na vyplňanie bielych miest v modernej slovenskej literatúre minulého storočia pribudla jedinečná publikácia⁷ Denisy Fulmekovej (1967),⁸ ktorá sa sústredila na osobnosť slovenskej katolíckej moderny, na Rudolfa Dilonga.⁹

Žáner, aký si Fulmeková zvolila, sa správa ako prozaický hybrid, ale tento genologický invariant jej umožnil v troch líniách súbežne sledovať udalosti vo vojnovnej Európe a na Slovensku, politický vývin v povojnovej Československej republike, životné rozhodnutia Rudolfa Dilonga a jeho autorskej dielne. Tretiu líniu tvorí dramatický príbeh Valérie Rieszovej z Malaciek a jej dcéry Dagmary od tridsiatych rokov po november 2000, aby konečnú bodku v existenciálnej línii jej rodiny urobil o pätnásť rokov neskôr odchod Valériinho manželka Jozefa Krivdu.

Predstava, že sa ústrednou postavou Fulmekovej rekonštrukcie vzťahu medzi františkánskym kňazom Dilongom a mladšou židovskou dievčinou z Malaciek, Valériou, stane básnik, nebude určujúca. Nestane sa tak aj preto, lebo rekonštrukciou krutého a dramatického osudu slobodnej matky Vali Reiszovej a jej dieťaťa sa pripomenú vrcholky doby a politickej moci, ktorá riadila osudy jednotlivcov aj národného spoločenstva od tridsiatych rokov, keď Vali prijala na Dilongov podnet krst na rímsko-katolícku kresťanskú vieru v roku 1939 preto, aby unikla deportácii do koncentračného tábora a v roku 1946 si úradne požiadala o úpravu priezviska na Rajecová,

⁴ TATARKA, D. *Proti démonom*, 1968; *Písanky*, 1984; *Navrávačky*, 1988; *V ne čase*, 1988; *Navrávačky* s Dominikom Tatarkom (s E. Štolbovou, 2000); *Hovory o kultúre a obcovaní*, 1995. Špecifickým názorovým doplnkom Tatarkových textov sú rozhovory s Erikou Štolbovou, ktoré tematizujú jeho samého a Tatarkovo chápanie kultúry a slovenskej literatúry. Dominik Tatarka (1913 – 1989).

⁵ PAŠTEKA, J. *Tvár a tvorba slovenskej katolíckej moderny*. Bratislava : Lúč, 2002.

⁶ V tejto súvislosti medzi zaangažovanými činovníkmi treba pripomenúť predovšetkým Augustína Maťovčíka.

⁷ Záložka vydania publikácie je tak ústretová voči nenáročnému čitateľovi, že mu „obsah“ prerazpráva v kondenzovanej forme už na nej.

⁸ Denisa Fulmeková je dcéra Jozefa Kota a Dagmar Krivdovej, dcéry Rudolfa Dilonga a Valérie Reiszovej/Rajeckej/, manželky Jozefa Krivdu. Denisa Fulmeková publikuje prózu od roku 2001.

⁹ FULMEKOVÁ, D. *Konvália. Zakázaná láska Rudolfa Dilonga*. Bratislava : Slovart, 2016. 130 s.

aby sa nestala obeťou povojnových perzekúcií, hoci v roku 1947 sa o ňu zaujímal štátna bezpečnosť, ale teraz už v spojitosti s jej vzťahom k Dilongovi. Zmena konfesie ani priezviska však nestačili.

Dokumenty, ktoré Fulmeková sústredila a racionálne aj poučene ich zhodnocuje na pozadí politických pohybov po vytvorení Slovenskej republiky (používa termín Slovenský štát, slováckštát). Uchované dobové a osobné dokumenty, rodinné rozhovory vnučky Denisy s babkou Valériou (Vali) vypovedajú o tom, že v danej dobe dostupné opatrenia na uchovanie života pre matku a jej dieťa nestačili a Dilong hľadal pre ne výnimku po prijatí židovského kódexu v roku 1941 až u prezidenta Tisa a získal ju. Rozpad Československej republiky, vznik prvej Slovenskej republiky, Hlinkova garda, príslušníci Slovenskej Hlinkovej strany, Židovský kódex, Povstanie, boje druhej svetovej vojny na území Slovenska, skončenie druhej svetovej vojny a oslobodenie, Valériin pohyb medzi Malackami, Spišom a Bratislavou, ale aj tragické osudy členov rodiny židovského hostinského Reisa z Malaciek ukladá Fulmeková do miniatúrnych tematických blokov, aby nesentimentálne, komorne a skúsenosťami konkrétnej osoby sa obnovilo v spomienke jedného života, jednej rodiny to, čo znamenala vojna na Slovensku a čo Slovensko znamenalo pre vojnu v európskych súvislostiach.

V súčasnosti spravidla prevažuje opodstatnený názor, že sa spoločenské vedy s týmto úsekom slovenských dejín minulého storočia svojím výskumom a jeho interpretáciou prijateľne vysporiadali, reč faktov, sémantická sila dokumentov sú neprehliadnuteľné, ale osobná línia sledovania tejto spoločenskej skúsenosti priviedla Denisu Fulmekovú k profesijnému (autorskému) zisteniu, podľa ktorého: *„Rekonštrukcia niečieho života, aj napriek tomu, že sme dotyčného dôverne poznali, je práca. Len čo dám dokopy nejaký úsek, všetko sa zrazu zásluhou dajakého nového faktu, letopočtu pri fotografii alebo podobnej drobnosti rozpadne a ja musím začínať odznova. Nachádzam tiež množstvo nepresností v článkoch a v spomienkach iných ľudí. Samozrejme, týkajú sa hlavne Dilonga, keďže Valéria, ak v článkoch o jeho živote a tvorbe vôbec figuruje, je väčšinou zmieňovaná iba v strohých vetách o tom, ako Dilong zachránil židovské dievča, s ktorým mal aj dieťa.“*¹⁰

Valéria na roky, keď sa s dieťaťom ukrývala v horách, keď jej pomohli cudzí, keď sa cez vojnu aj po oslobodení obávala o svoj život raz preto, že je židovka, po druhý raz, že mala kontakt s Dilongom a ten bol nebezpečný pre nový režim, podľa Fulmekovej, Vali v rodine o tomto úseku svojho osobného života otvorene nehovorila. Azda najťažšie roky v jej živote s dieťaťom prišli vtedy, keď ju Dilong opustil, tvrdiac, že ide za Jaroslavom Seifertom do Prahy.¹¹ V skutočnosti sa s Mikulášom Špincom (1914 – 1986) vydali cez Bavorsko¹² do emigrácie zložitými cestami, aby sa v roku 1947 usadil v Argentíne,¹³ odtiaľ ho presunula jeho cirkevná vrchnosť do USA: *„V apríli 1965 sa*

¹⁰ FULMEKOVÁ, D. *Konvália*, s. 47.

¹¹ Fulmeková zaznamenala písomný kontakt Jaroslava Seiferta s Vali; potvrdil, že Dilong sa s ním v Prahe nestretol, ale i to, akú má osobnú náklonnosť k slovenskému básnikovi s citom pre modernú a experimentujúcu poéziu. Dilong sa v liste Vali označil za *„starú avantgardu“*. In FULMEKOVÁ, D. *Konvália*, s. 86.

¹² OKÁL, J. *Leto na Traune, 1944* – vymenoval lokality, ktorými putovali, aby sa zastavili na bavorskom vidieku. In FULMEKOVÁ, D. *Konvália*, s. 5, s. 61 – 62.

¹³ FULMEKOVÁ, D. *Konvália*, s. 76 – 77. Fulmeková pripomína prácu Jána Elena Bora Slováci

*Rudolf Dilong na podnet slovenských františkánov z Kustórie Najsvätejšieho Spasiteľa sťahuje do Spojených štátov amerických.*¹⁴

Pre emigráciu sa Dilong rozhodol ako exponovaná osobnosť kultúry a literatúry prvej Slovenskej republiky. Všeobecne bola v slovenskej spoločnosti tridsiatych rokov známa jeho angažovaná poézia. Označenie za exponenta režimu Slovenskej republiky nemohlo, ani podľa jeho názoru, upraviť postoj novej politickej moci voči nemu po roku 1945 ani jeho pôsobením na bojiskách druhej svetovej vojny. Napokon ani to, že ako františkánsky kňaz pôsobil v Košiciach, Podolínci, Gíraltovciach a v Prešove,¹⁵ rozpomienky zachytili jeho návštevy Spiša. Rudolf Dilong mal sklon k pesimizmu, zdôvodnil to tým, že ho ľudia nie raz sklamali, ale do súvislostí svoje pocity s realitou dáva až v memoárovom spise *Stretával som ľudí a svet*.¹⁶

So zámerom emigrovať sa Dilong v bratislavskom byte na Letnej ulici Valérii nezdôveril a Vali si túto udalosť uchovala po celý život ako zradu na nej a jej dieťaťu, čo jej v liste v máji 1969 Dilong dodatočne aj sebecky vyčíta takto: „*Ty tak málo chápeš životný údel, poéziu, pre ktorú žijem?*“¹⁷ V roku 1969 sa Vali a Dilong stretli vo Viedni: „*nič mi nenoste, len Rúfusovu knihu poézie a ak by nejaká pozoruhodnejšia kniha medzitým vyšla. Nič iné.*“¹⁸

Fulmeková pripomína, že hoci sa v roku 1969 Ladislav Novomeský a Rudolf Dilong v Bratislave nestretli, ale úsilím Jozefa Kota, Laca Novomeského a po súhlase Gustáva Husáka platilo, že „*Dilong sa môže vrátiť a niet dôvodu ho prenasledovať – nie je v zozname stíhaných exponentov režimu vojnovnej Slovenskej republiky*“.¹⁹

Dilong nečakane pobudol po viedenskom stretnutí v roku 1969 s Vali, dcérou Dagmar, zaťom Jozefom Kotom a vnučkou Denisou ešte pár dní „na víkendové vízum“ v Bratislave. Štátna bezpečnosť pozvala po jeho odchode Valériu na výsluch. Návrat na Slovensko Dilong neplánoval, hoci o tom chvíľu uvažoval, ale rozhodol sa napokon inak, „*dýchla naňho nesloboda, akej už odvykol,*“²⁰ a nič sa nemenilo ani na tom, čo napísal Vali, „*Ja nepolitizujem a nechcem nič o politike počuť.*“²¹

Krátky bratislavský pobyt si Rudolf Dilong vyplnil aj stretnutiami s Rudolfom Fabrym, Ivanom Kupcom a Gabom Rapošom²². Inou kapitolou Dilongovho profesijného a osobného života je jeho reflektovanie cirkevnými bratmi. Tí o jeho súkromí

v Argentíne; Rudolf Dilong spoluzakladal v Argentíne Zahraničnú Maticu slovenskú, jej prvým predsedom bol Jozef Cíger Hronský.

¹⁴ FULMEKOVÁ, D. *Konvália*, s. 85.

¹⁵ FULMEKOVÁ, D. *Konvália*, s. 48.

¹⁶ FULMEKOVÁ, D. *Konvália*, s. 98.

¹⁷ FULMEKOVÁ, D. *Konvália*, s. 95.

¹⁸ FULMEKOVÁ, D. *Konvália*, s. 95.

¹⁹ FULMEKOVÁ, D. *Konvália*, s. 101 – 102. O tejto udalosti publikoval v roku 1990 v Literárnom týždenníku Jozef Kot článok Pavol Bunčák vo svojich písomnostiach si uchoval Dilonga v roku 1990 ako „*tajomného mnícha R. D.*“ In FULMEKOVÁ, D. *Konvália*, s. 102.

²⁰ FULMEKOVÁ, D. *Konvália*, s. 101.

²¹ FULMEKOVÁ, D. *Konvália*, s. 92.

²² FULMEKOVÁ, D. *Konvália*, s. 101.

nehovorili, správali sa tak, ako keby nejstvoval jeho svetský život, radšej sa pri akejkoľvek zmienke o ňom sústreďovali na jeho smútok, mlčanlivosť a tajomnosť.²³

Rudolf Dilong, podľa Fulmekovej, sa po odchode z Európy autorsky podpísal pod stodesať písomností. Zvláštnou udalosťou, ktorá zostala pre Dilonga a Vali spojená s nepríjemnými neliterárnymi súvislosťami, sa stali v roku 1946 po zverejnení textu *Listy žene*; ide o šesťnásť básní, ktoré boli publikované v Slovenských pohľadoch.²⁴ Vzácnosťou Fulmekovej rekonštrukcie Dilongovho osobného a literárneho profilu, jeho citového vzťahu k Vali, je po prvý raz v publikácii Konvália zverejnená gratulačná báseň „27. Nov., 1967. Na Tvoju päťdesiatku“,²⁵ ktorú podpísal, ako to bolo medzi nimi zvykom, obmenou svojho familiárneho pomenovania Dušan.

Básnikovo citové pohrávanie sa s obrazom a zvukom rodného mena Valérie ho priviedlo prešmyčkami k literárne zverejneným názvom svojich básnických textov v podobách *Konváliu*, *Ria Valé* aj iné. Valéria v mladosti mala literárne sklony, tie ju napokon zbližili s básnikom Dilongom, zverejnila v tlači svoje veršované texty a pokúsila sa o vydanie básnickej knihy v povojnových rokoch, ale v odbornej verejnosti jej verše neboli úspešné, no a po vydaji za Jozefa Krivdu v roku 1948 sa tejto záľuby pragmaticky, ale s pocitom uchovávanéj skrivodlivosti a neporozumenia vzdala.

Vali Riezsová si založila rodinu s Jánom Krivdom, robotným človekom zo Spiša, ktorý nechcel hrdlačiť na zemi ako jeho otec a prišiel do Bratislavy, tam sa ich životy spojili až do odchodu Vali (2000) a Jozefa (2015). Pre Denisu Fulmekovú bol a ostal jej dedkom Jozef Krivda, ktorý ju miloval a ona mu bola oddaná vnučka.²⁶

Denisa Fulmeková vnáša do podloží literárnej histórie a do biografistiky Rudolfa Dilonga (1905 – 1986) jedinečný materiál, interpretálny aj privátne komentujúci vklad a výklad, v ktorom sa pretínajú slovenské politické a spoločenské dejiny, kultúra, literárny život a literatúra, ale predovšetkým sa vrátila, ako zainteresovaná účastníčka a pozorovateľka, k reálne živému všednému dňu svojej početnej rodiny, k zložitostiam života, ktorý im utvorili iné a nie iba osobné okolnosti a udalosti.

²³ ŠPRINC, M. K slobodným pobrežiam; bližšie o memoárovom texte In FULMEKOVÁ, D. *Konvália*, s. 58.

²⁴ FULMEKOVÁ, D. *Konvália*, s. 65.

²⁵ FULMEKOVÁ, D. *Konvália*, s. 89 – 91.

²⁶ FULMEKOVÁ, D. *Konvália*, s. 129: „V nedeľu 14. júna 2015 okolo obeda mi sestrička podala tašku, v ktorej boli okrem zarámovaného portrétu Vali zbalené aj jeho osobné veci.“

KATALÓG ČLENOV SPOLOČNOSTI JEŽIŠOVEJ PÔSOBIACICH V TRENČÍNE V ROKOCH 1655 – 1664

Libor BERNÁT

The Catalogue of the Members of the Society of Jesus in Trenčín in the Years 1655 – 1664

In the 17th century, Trenčín played an important role not only in the Trenčín County. It was the centre of the Trenčín County and the only royal town lying in this territory. One of the leading Lutheran schools of the region was situated there. Trenčín was also the centre of education of the region and the place where many Czech and Moravian exiles found their asylum. They also brought there a printer. Therefore, Trenčín, as a bastion of Lutheranism, was not chosen as another centre of Jesuits in Hungary by chance. In the study, the author provides information on the activities of the Society of Jesus in this area, which firstly established its mission, and in 1646 a residence was established. The study also focuses on the noviciate and the author has prepared the catalogue of the members of the Jesuit College in Trenčín based on available and preserved archival sources.

Key words: Society of Jesus, catalogue, Jesuits, Trenčín, college, education.

Trenčín zohrával v polovici 17. storočia významnú úlohu nielen v Trenčianskej stolici. Bol centrom Trenčianskej stolice a jediným kráľovským mestom ležiacim na jej území. Grófi Ilešháziovci tu vlastnili hrad, hoci centrum svojho sídla presťahovali do neďalekej Dubnice.

V Trenčíne sa nachádzala jedna z popredných luteránskych škôl v regióne, na ktorej učili Jakub Petroselinus Moravsko-Třebíčsky (Petrozelinus, Petrosellinus), Tomáš Dentulinus (Dentilini čiže Zubek, Zubor), Ján Institoris, Ján Melcel (Melzer, Meltzel, Meltzelius), Pavol Belobradáč (Bell, Bellobradenius, Bellobradenus) a iní.¹ Trenčín bol tiež centrom vzdelanosti tohto regiónu a miestom, kde našli útočisko mnohí českí a moravskí exulanti. Tí sem preniesli aj tlačiareň. Preto Trenčín, ako bašta luteranizmu, nebol vybraný náhodou ako ďalšie stredisko jezuitov v Uhorsku.

Myšlienka, aby v Trenčíne existovalo kolégium spolu s noviciátom, vznikla najneskôr počiatkom 40. rokov. Zachoval sa list generála rádu Mutia Viteleschiho z 10.

¹ O dejinách luteránskeho školstva na území v oblasti Trenčína pozri BERNÁT, L. Dejiny školstva v dolnotrenčianskom senioráte v 16. a 17. storočí. In *Pedagogická revue*. 2001, roč. 53, č. 4, s. 341 – 362.

decembra 1644 pátrovi Štefanovi Kerestešovi do Trnavy,² v ktorom ho žiadal, aby získal súhlas nitrianskeho biskupa na založenie misijného domu v Skalke a otvorenie noviciátu v Trenčíne. V noviciáte malo byť umiestnených 25 novicov.³

Po potlačení stavovského povstania Juraja I. Rákociho alebo Rákociho rebélie, ako uvádza kronika misijného domu,⁴ v septembri 1645 sa začali naplňovať tieto myšlienky. Prvým predstaveným misijného domu sa stal Martin Fábry, inštalovaný 29. septembra 1645. V roku 1646 už na Skalke fungovala rezidencia „residentia Schkalcensis (Skalcensis)“, od 2. decembra 1646 začali jezuiti účinkovať aj v Trenčíne a od začiatku januára 1649 začala fungovať škola v Trenčíne.⁵ V roku 1650 je uvádzaná rezidencia v Trenčíne „residentia Trinchiniense“ (Trenchiniense). V roku 1653 už je Trenčín zapísaný ako kolégium „colegium Trinchiniense“ a v jeho čele bol rektor František Lipai (do roku 1655),⁶ mladší brat predchádzajúceho predstaveného misie Jána. F. Lipai.

Usídlenie jezuitov v Trenčíne sledoval pozorne brat Jána a Františka Lipaiových, Juraj, ostrihomský arcibiskup v rokoch 1642 – 1666.⁷ Pokračovateľ Petra kardinála Pázmáňa v rekatolizácii poslal ďakovný list magistrátu mesta Trenčína 11. apríla 1653. Mesto podľa jeho ponímania poskytlo dostatočný priestor na stavbu kolégia s gymnáziom. Arcibiskup v tom videl prejav poslušnosti a zaviazal sa magistrátu túto láskavosť vrátiť.⁸

V roku 1654 už v Trenčíne pôsobilo desať jezuitov. Od roku 1655 sa naplnili plány jezuitov, keď 18. októbra 1655 otvorili jezuiti noviciát v Popelovom dome. Novici sem boli poslaní z viedenského noviciátu: páter M. Czeri, J. Gajarský, M. Pipa, J. Tassi – frátri F. Jablonay a Š. Tornich, leobenského noviciátu: A. Geczi, B. Stranovius.⁹ Základy novej budovy noviciátu a kolégia položili roku 1656 a o päť rokov sa novici presťahovali do novej budovy.

² Š. Keresteš bol v tomto období poradcom a správcom konviktu. V roku 1647 bol inštalovaný do funkcie rektora.

³ ŠIMONČIČ, J. Správa z výskumu k dejinám Trnavskej univerzity v Ríme roku 1993. In *Fons Tyrnaviensis II*. Trnava : Ústav dejín Trnavskej univerzity, 2007, s. 40.

⁴ *Historia et annuae collegii societatis Jesu Trenchiniensis ab anno 1645 – ad a. 1685*. ELTE Egyetemi Könyvtár, Budapešť, Manuscript, Societas Jesu, Ab. 114, fol. 1.

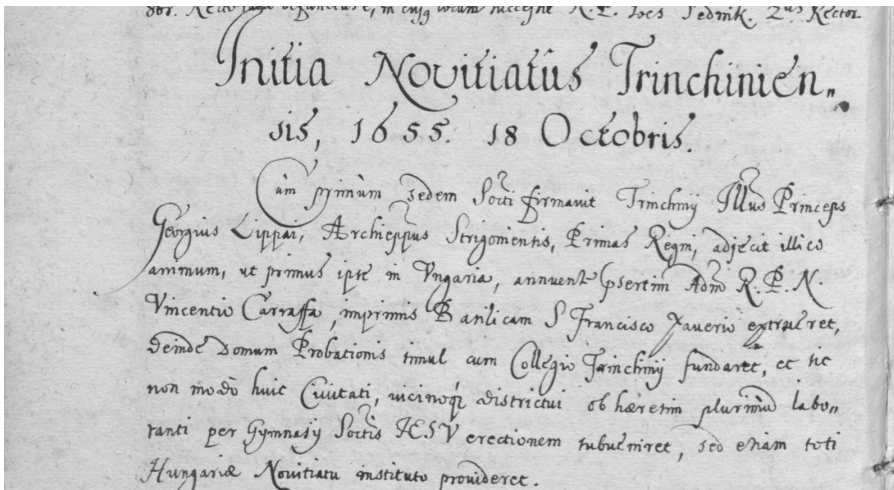
⁵ *Historia et annuae collegii...*, fol. 4a; *LL CPA, III.*, s. 243.

⁶ Z Trenčína F. Lipai odišiel koncom roka do Trnavy, kde bol až do r. 1663 kazateľom, správcom konviktu, prednášal biblistiku na teologickej fakulte, bol spovedníkom a poradcom. Podrobnejšie pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník pedagógov jezuitského gymnázia v Trenčíne v rokoch 1649 – 1773*. Bratislava : Eko-konzult, 2013, s. 192 – 193.

⁷ SCHMITTH, N. *Archi-Episcopi Strigonienses Compendio Dati ac Festis Honoribus...* Tyrnaviae : Typ. Acad. SJ. MDCCCLII., s. 132 – 133.

⁸ BRINDZA, P. *Trenčianska mestská elita a jej genealogické väzby v storočí stavovských povstaní*. Stropkov – Trenčín – Lysá pod Makytou : o. z. Slovenská spoločnosť a vl. nákladom, 2015, s. 26.

⁹ *Historia et annuae...*, f. 22.

Obr. č. 1: Záznam o otvorení noviciátu v primárnych prameňoch v *Historia et annuae collegii societatis Jesu Trenchiniensis...*, f. 21a

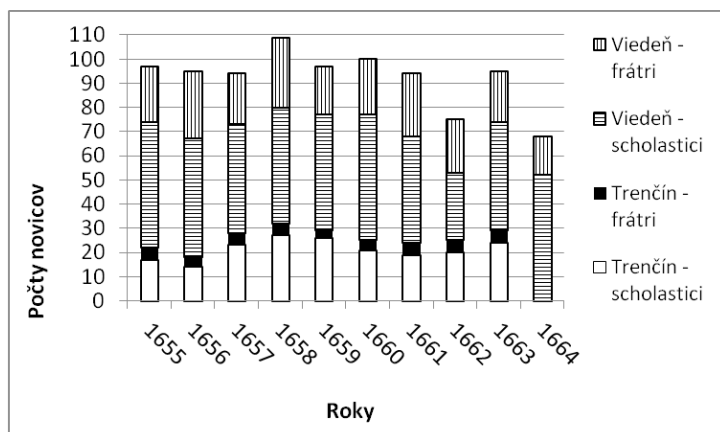
Trenčianske kolégium začínalo byť označované ako „Trenchiniense Collegium cum domus probationis, Collegium – domus probationis“. Noviciát v Trenčíne vlastne nahradil noviciát v Leobene. Ten sa obnovil len v rokoch, kedy nefungoval noviciát vo Viedni, t. j. v rokoch 1669 – 1673 a v rokoch 1687 – 1689. Noviciát v Trenčíne vychovával novicov predovšetkým z Uhorska.

Cieľom nášho príspevku je osvetliť dejiny trenčianskeho jezuitského kolégia a noviciátu v rokoch 1655 – 1664, tzn. v prvom desaťročí existencie noviciátu. Vznikom noviciátu domus probationis sa trenčianske kolégium stalo jedným z popredných rábdových domov v Uhorsku.

V skúmanom období v kolégiu pracovalo vždy viac ako desať jezuitov (v roku 1655 a 1664). Najviac ich pôsobilo v roku 1662 až 19 jezuitov a v roku 1663 až 18 jezuitov. Obyčajne dvaja (v rokoch 1660 – 1663) alebo traja scholastici mali na starosti výučbu na gymnáziu. V roku 1664 výučba neprebiehala.

Noviciát

V rokoch 1655 – 1664 absolvovalo noviciát 126 novicov, z toho 103 novicov scholastikov a 23 novicov frátrov. V roku 1662 uvádza *Catalogus personarum provinciae Austriae* (s. 702) ako novicov frátrov tiež Ondreja Kaiana a Jakuba Feiera, ale v *LIBER duas continent partes* sa nenachádzajú a nikde inde o nich nie sú zmienky, preto ich do súpisu nezapočítavame. V skúmaných rokoch nikdy nebolo viac novicov frátrov ako novicov scholastikov. Počet novicov frátrov v jednom roku nebol nikdy vyšší ako päť novicov. Potvrďuje to tézu, že jezuiti boli predovšetkým rádom, do ktorého vstupovali muži s ambíciou ďalšieho vzdelávania sa na univerzite a s intelektuálnymi sklonmi, podobne ako premonštráti, redemptoristi, piaristi.

Graf č. 1: Počty novicov v rakúskej provincii v rokoch 1655 – 1664¹⁰

Najviac novicov bolo v roku 1658, až 32 novicov, potom v rokoch 1659 a 1663 po 29 novicov a v roku 1657 až 28 novicov. Naopak, najmenej novicov bolo v roku 1656, len 18 novicov, a potom v roku 1655, len 22 novicov.

Až 33 (t. j. až 26 %) z novicov bolo konvertitov, z toho až 29 novicov scholastikov a len štyria novici frátri. V záznamoch sa však neuvádza, z ktorej konfesie konvertovali. Vzhľadom na to, že pochádzali najčastejšie z oblastí, kde sa nachádzali luteránske zbory, asi boli luteránmi. Väčšinou išlo o konverzie v chlapčenskom veku.

Najstarším novicom školastikom bol 51-ročný J. Ramuch, potom 39-ročný O. Echedi a 37-ročný M. Pipa. Naopak, najmladší novici vstupovali do rádu vo veku 16 rokov (13 novicov), 17 rokov (deväť novicov) a 18 rokov (22 novicov), čo znamená, že 20 rokov nedosiahlo 62 novicov, t. j. 60,6 novicov školastikov.

Pri novicov frátroch bol najstarším novicom 31-ročný T. Genovem. Ostatní novici neprekročili vek 30 rokov. Naopak, najmladším bol 17-ročný J. Mikladovic.

¹⁰ CATALOGUS PERSONARUM PROVINCIAE AUSTRIAE Pro anno 1657 conscriptus..., s. 514 uvádza celkový počet novicov 96, Pro anno 1658 conscriptus..., s. 552 uvádza počet novicov 112, Pro anno 1659 conscriptus..., s. 593 uvádza počet novicov 98, Pro anno 1661 conscriptus..., s. 678 uvádza počet novicov 99, Pro anno 1662 conscriptus..., s. 721 uvádza počet novicov 74, Pro anno 1663 conscriptus..., s. 765 uvádza počet novicov 94, Pro anno 1664 conscriptus..., s. 809 uvádza počet novicov 70.

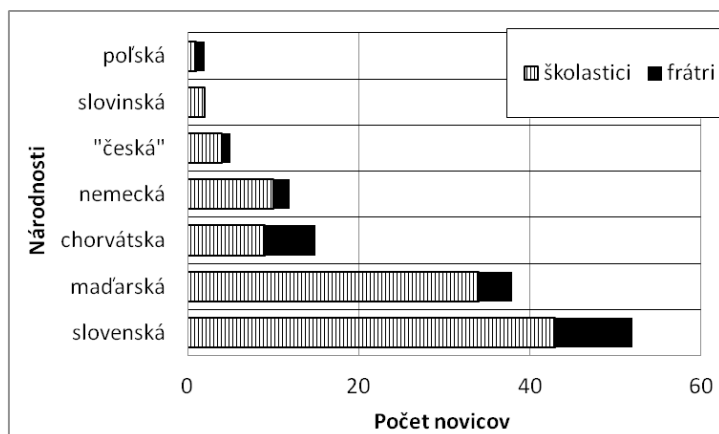
Christophorus Hepp	Sorvus Zulganen ris	Natus ibz in Novem bris	Bona	22bris A° ibz	Vienna	Pistor
Matthias Teuffel	Austriac Hainfel densis	Natus A° ibz Mense May	Bona	22bris A° ibz	Gracij	Sutor
Thomas Genoven	German Tiroiensis	Natus A° ibz	Bona	22bris A° ibz	Gracij	Sartor
Andreas Holler	Slavus Modrenis	Natus A° ibz	Bona	13 Janua A° ibz	Jaurini	Victor

Obr. č. 2: Zápisy o vstupe novicov frátrov v *LIBER duas continent partes...*, f. 165.
V druhom riadku od spodu najstraší novic fráter T. Genoven.

Ak analyzujem skupinu novicov scholastikov podľa školy, z ktorej vstupovali do rádu, tak až 68 novicov (t. j. 66 %) prichádzalo z kurzu rhetores, 31 novicov (t. j. 30, 1 %) z filozofickej fakulty, po dvoch novicoch (asi 2 %) z teologickej fakulty a z pastorálnej práce, t. j. už pôsobili ako farári.

Zaujímavou otázkou je, v ktorých mestách vstupovali novici do rádu. Najviac ich bolo v Trnave (66 novicov), v Rábe (13 novicov) a v Košiciach (12 novicov). V prípade Trnavy a Košíc zohrávala významnú úlohu univerzita a veľké gymnáziá pri nich. V Trenčíne v tomto období vstúpili do rádu len dvaja novici frátri M. Branstetter a J. Halai. Ani jeden novic fráter predtým nenavštevoval gymnázium.

Zo zápisov dokážeme zistiť, ku ktorej národnosti sa novici hlásili. Hoci v druhej položke je uvedené „Patrio et natio“, niekedy to nezodpovedalo skutočnosti. Pri vstupe do rádu sa však zisťovali jazykové znalosti kandidátov a často je v položke uvedený aj stupeň znalosti. Ak abstrahujeme od toho, že niekedy je v zápise uvedená na prvom mieste latinčina, tak na druhom mieste už kandidát uvádzal svoj materinský jazyk, resp. jazyk, ktorý ovládal najlepšie. Materinský jazyk (reč) je veľmi významným atribútom zisťovania etnicity obyvateľstva.

Graf č. 2: Novici v rakúskej provincii v rokoch 1655 – 1664 z aspektu národnosti

Ako vyplýva z grafu, najviac novicov 52 (t. j. 41,3 %) bolo slovenskej národnosti, potom nasleduje 38 novicov (30,2 %) maďarskej a 15 novicov (t. j. 12 %) nemeckej národnosti. Pri novicoch nemeckej národnosti je zaujímavý pomer novicov školastikov a novicov frátrov deväť ku šiestim, t. j. druhý najvyšší počet novicov frátrov spomedzi všetkých národností.

Skupinu dvanástich Chorvátov tvorili až desiat novici školastici a len dvaja novici frátri. Medzi Chorvátov počítame tiež dvoch novicov (Š. Tornicha a M. Vicicha), ktorí uviedli jazyk „dalámtsky“.

V skupine piatich „Čechov“ uvádzal len jeden znalosť jazyka „bohemic“, ostatní uvádzali „moravice“. Je pochopiteľné, že len dvaja novici školastici pochádzali zo Slovinska. Väčšina Slovincov absolvovala v tomto období noviciát vo Viedni. Ani jeden novic fráter teda neabsolvoval v rokoch 1655 – 1664 noviciát v Trenčíne.

Úlohou noviciátu (domus primae probationis/noviciatus, tyrocinium) bolo cvičenie v mortifikácii, t. j. v umŕtvovaní vôle a pripravovaní sa k poslušnosti. Tá napríklad spočíva v tom, že sa nemyslí, prečo bol daný rozkaz.¹¹ V prvom roku sa nevydelávali v predchádzajúcom štúdiu, ale absolvovali spomínanú činnosť. Kronikár kolégia ich označoval ako „novitii scholastici I. anni“. V druhom roku novici „novitii scholastici 2^{di} anni“ boli posielaní niektorí kandidáti, aby učili na škole katechizmu. Zriedkavo sa stali učiteľmi niektorej triedy na škole.

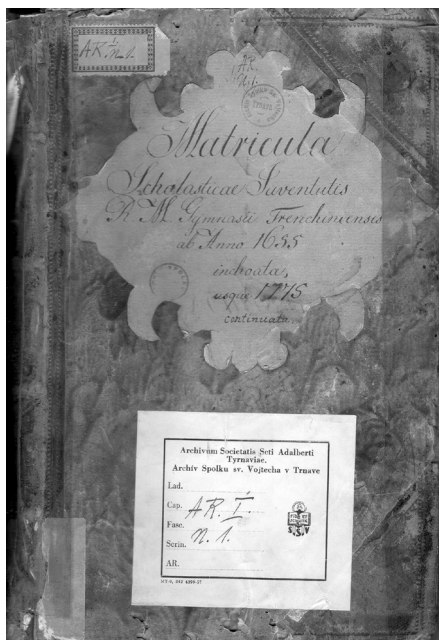
Výnimočne trval noviciát kratšie, resp. novic bol poverený dôležitou úlohou pre rád alebo to bolo pri starších novicoch, často už pátroch. Noviciát bol mimoriadne náročný, patril k najťažším medzi ostatnými rádm. Tomu zodpovedá tiež množstvo odchodov z rádu. V dokumentoch je uvedené „dimisus“, ale nedokážeme presnejšie zistiť vo väčšine prípadov, či išlo o dobrovoľný odchod, alebo či predstavitelia rádu jedinca vylúčili z noviciátu. V období noviciátu odišlo z rádu jedenásť novicov, z toho štyria frátri. V školastikáte opustilo rád ďalších deväť novicov školastikov. Okrem toho v období noviciátu zomreli štyria novici školastici a v školastikáte traja novici. Z novicov frátrov nezomrel počas noviciátu ani jeden.

¹¹ WINTER, Z. c. d., s. 159.

Katalóg komentujeme biografickými glosami.¹² Našou ambíciou je spracovať kompletný katalóg jezuitského kolégia v Trenčíne tak, aby biografická metóda vyústila do prosopografickej metódy, čím by sa ukázala činnosť kolégia v komplexnejšom svetle. Aby sa nevytváral príliš bohatý poznámkový aparát, v prípade, že už bolo spracované biografické heslo v *Životopisnom slovníku pedagógov jezuitského gymnázia v Trenčíne v rokoch 1649 – 1773*, odkazujeme naň, príp. len uvádzame doplnky a opravy.

Katalóg členov Spoločnosti Ježišovej sme spracovali na základe primárnych prameňov: kroniky *Historia et annuae collegii societatis Jesu Trenchiniensis ab anno 1645 – ad a. 1685*, nachádzajúcej sa v ELTE Egyetemi Könyvtár v Budapešti (Manuscript, Societas Jesu, Ab. 114) a dopĺňujeme ho *Catalogi personarum et officiorum provinciae austriacae S. I. III. 1641 – 1665* (Romae : Institutum historicum S. I., 1990, ďalej LL CPA), spracovanými maďarským jezuitom Ladislavom Lukáčsom. Ďalej využívame matriku trenčianskeho jezuitského gymnázia (ďalej *Matricula scholasticae*), ktorú máme k dispozícii od roku 1655.¹³ Informácie o novicoch čerpáme z diela maďarského historika Antala Petrucha *A Trecsén jezsuita noviciátus anyakönyve* (Budapest : 1942, ďalej LNTr) a z rukopisu *LIBER duas continent partes. In prima ponuntur nomina Novitiorum Scholasticorum. In secunda Novitiorum Coadjutorum* (A Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya Levéltára, Budapešť, bez evidenčného čísla).

Text zápisov prepisujeme podľa originálu. V prípade chybného prepisu termíny opravujeme, napr. „cocus“, kuchár, prepisujeme „coquus“, preafekt, prefect – „praefectus“. Jednotne prepisujem termín „sclanovicus“ na „slavonicus“. V poznámkovom aparáte prekladáme niektoré funkcie jezuitského rádu. Kvôli objasneniu pojmov v závere príspevku vysvetľujeme termíny.

Obr. č. 3: Titulná strana matriky trenčianskeho jezuitského gymnázia

¹² Vychádzame predovšetkým z diela LUKÁCS, L. *Catalogus generalis seu Nomenclator biographicus personarum Provinciae Austriae Societatis Iesu (1551 – 1773). Pars I. – III.* Romae : Institutum Historicum S. I., 1987 – 1988. Pre staršie obdobie sú spracované biografie niektorých jezuitov v LL CPA II., s. 533 – 798. Pokiaľ sme uverejnili biografiu v predchádzajúcom bádani, tak len odkazujeme na použitú literatúru.

¹³ Charakteristiku pozri BERNÁT, L. Jezuitské školstvo v stolicích trenčianskej, oravskej, liptovskej a turčianskej v 16. a 17. storočí. In *Studia Comeniana et historica*. 2006, roč. 36, č. 75 – 76, s. 84 – 103.

TRINCHINIENSE COLLEGIUM ET DOMUS PROBATIONIS

1655¹

P. Franciscus Lippay, rector, decisor casuum domestatiocorum

P. Ladislaus Welschnovski (Welcznovsky), minister, procurator, praefectus templi et catechista, consultor²

P. Andreas Bornemissa, operarius, praefectus scholarum et fabricae, confessarius collegii, consultor, missionarius apud Ill.m Gen. Illiaszi (Illéshazy)³

P. Ioannes Magula, concionator slavonicus, praefectus spiritus, operarius, monitor, catechista⁴

P. Marcus Szittarovich, syntaxista, grammaticista, iuvat concionatorem⁵

M. Martinus Lanzmayr, poëta⁶

M. Georgius Laki, principista, parvista, visitator meditationis et examinis⁷

Coadiutores

Georgius Novazki, coquus, dispensator, emptor⁸

Ioannes Schedl, cellarius, praefectus sartoriae et lotionis, excitator⁹

Casparus Posch, sacristanus, credentarius, ianitor, visitator nocturnus, socius exeuntium¹⁰

¹ *Historia* f. 17a, *LL CPA III.*, s. 423.

² L. Welschnovski, 2. 12. 1611 Uherský Brod – 7. 4. 1675 Levoča, do rádu vstúpil 4. 10. 1635 vo Viedni, kde absolvoval noviciát. Po školasťáke pôsobil v pastorálnej práci. V Trenčíne zložil 17. 1. 1655 slávnostné sľuby. Z Trenčína potom odišiel do Užhorodu a pôsobil v pastorálnej práci na rôznych miestach v Uhorsku. V r. 1673 – 1674 opäť pôsobil v Trenčíne. V nasledujúcom roku odišiel na Spiš. *LL CPA II.*, s. 787.

³ O. Bornemissa prišiel do Trenčína z Košíc, kde účinkoval ako spovedník. Potom odišiel do Trnavy, kde bol správcom generálneho kňazského seminára, kazateľom a spovedníkom.

⁴ J. Magula, 11. 2. 1605 Jaslovce – 15. 6. 1668 Trnava, do rádu vstúpil 13. 6. 1627 v Leobene, kde absolvoval noviciát. Po školasťáke účinkoval v pastorálnej oblasti, najmä v Spišskej Kapitule. Z Trenčína odišiel do Kláštora p. Z. a potom do Trnavy. V zápisoch je uvádzaný ako chorý. *LL CPA II.*, s. 665.

⁵ M. Szitarovich prišiel na jezuitské gymnázium v Trenčíne z noviciátu vo Viedni. O ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*. Bratislava : Eko-konzult, 2013, s. 301 – 302.

⁶ M. Lancmar prišiel na trenčianske jezuitské gymnázium z Rábu, kde učil kurz grammatistae. O ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 188 – 189.

⁷ J. Laky vyučoval na jezuitskom gymnázii po absolvovaní noviciátu vo Viedni. Z Trenčína odišiel študovať na FF do Trnavy. O ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 187 – 188.

⁸ J. Novaczki (Novachky), 24. 12. 1624 „Krapinensis“ – 3. 3. 1687 Záhreb, do rádu vstúpil 1. 11. 1651 vo Varaždíne, noviciát absolvoval vo Viedni v nasledujúcich dvoch rokoch. Do Trenčína prišiel v r. 1654 a účinkoval tu až do r. 1660. *LL CG II.*, s. 1102.

⁹ J. Schett, o ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 15.

¹⁰ Rozumej G. Posch.

1656¹

P. Ioannes Zodnigk, rector, gubernat ab anno 1655, die 17. octobris
P. Michael Nagy, minister, praefectus templi et scholarum²
P. Andreas Bornemissa, procurator, praefectus fabricae, consultor
P. Ladislaus Vid, magister novitiorum, praefectus spiritus, consultor, monitor
P. Ladislaus Jellenfi, concionator slavonicus, confessarius collegii, operarius, consultor³
P. Dominicus Mikulshi, poëta⁴
M. Ioannes Pentiker, syntaxista et gramatista⁵
M. Georgius Mehes, principista et parvista⁶

Coadiutores

Ioannes Schedt, sacristanus, praefectus laneae et lineae supellectilis
Georgius Lusnitz, coquus, dispensator⁷
Georgius Novaczki, socius procuratoris, emptor
Georgius Trumer, cellarius, ianitor, infirmarius⁸

Novitii scholastici secundi anni

P. Martinus Pipa⁹

Ioannes Giari¹¹

Martinus Czeri¹³

Novitii scholastici primi anni

Franciscus Zeleni¹⁵

Nicolaus Pasztai¹⁷

Paulus Kiel¹⁹

Ioannes Moczi²¹

Nicolaus Soldos²³

Georgius Tassi¹⁰

Alexander Geczi¹²

Balthasar Stranovius¹⁴

Nicolaus Blaskovich¹⁶

Thomas Globi¹⁸

Petrus Gödi²⁰

Ioannes Czernanski²²

Coadiutores novitii secundi anni

Stephanus Tornich²⁴

Philippus Joblanay²⁵

Coadiutores novitii primi anni

Michael Pallo²⁶

Theodorus Litvanovsky²⁸

Thomas Klein²⁷

¹ LL CPA III., s. 459 – 460.

² M. Nagy, O ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 218.

³ L. Jelenfi, august 1615 Čachtice – 5. 9. 1659 Kláštor p. Z., do rádu vstúpil 8. 10. 1637 vo Viedni, kde absolvoval noviciát. Po školskú dobu pôsobil v Bratislave, v Spišskej Kapitule a v Košiciach. Z Trenčína odišiel do Trnavy, kde pôsobil ako katechéta, prezes kongregácie a spovedník. LL CPA II., s. 630.

⁴ D. Mikulski, pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 209.

⁵ J. Pentiker, pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 246.

⁶ Ignác (Juraj) Méhes, pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 205.

⁷ J. Luchich, 23. 4. 1618 Ružindol – 20. 11. 1679 Trnava, do rádu vstúpil 19. 10. 1640 vo Viedni, kde absolvoval noviciát. Potom pôsobil na rôznych miestach, slávnostné sľuby zložil 2. 2. 1650. Z Trenčína odišiel do Košíc, kde v r. 1657 – 1661 účinkoval ako pomocník prokurátora, ianitor, kuchár, emptor, pokladník a infirmator. LL CG II., s. 908.

- ⁸ J. Trummer, júl 1611 Gräfenberg (Bavorsko) – 19. 2. 1681 Leoben, do rádu vstúpil 10. 10. 1639 vo Viedni, kde absolvoval noviciát v r. 1640 – 1641. Potom pôsobil na rôznych miestach a do Trenčína prišiel z Cluj-Mănăsturi. V r. 1657 odišiel do Kláštora p. Z., kde účinkoval ako oekonom. *LL CG III.*, s. 786.
- ⁹ M. Pipa, 11. 11. 1617 Gbely – 21. 2. 1656 Trenčín, študoval na FF TU a v r. 1639 sa stal bakalárom filozofie a v r. 1640 magistrom filozofie. Do rádu vstúpil 21. 9. 1654 v Trnave a prvý rok noviciátu absolvoval vo Viedni. *LL CG II.*, s. 1229, BOGNÁR, K. – KISS, J. M. – VARGA, J. *A Nagyszombati Egyetem fokozatot szerzett halgatói 1635 – 1777*. Budapest : Eötvös Loránd Tudományteretem Levéltára, 2002, s. 128.
- ¹⁰ J. Tassi, september 1636 „Szécheniensis“ – 3. 3. 1667 Košice, do rádu vstúpil 23. 10. 1654 v Trnave. Po ukončení noviciátu učil a študoval na FF TU. Potom pokračoval v štúdiách teológie v r. 1664 v Poľsku, v r. 1665 – 1666 v Trnave a v r. 1667 v Košiciach. *LNTTr*, s. 12; *LL CG III.*, s. 1689 – 1690.
- ¹¹ Rozumej J. Gajarský, pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 103.
- ¹² A. Geczi, 9. 4. 1632 „Szecheninsis“ – 6. 9. 1686 Satmár, do rádu vstúpil 9. 11. 1655 v Trnave. Po tretej probácii v Judenburgu účinkoval v pastorálnej práci v Komárne, v Gyöngyösi, vo Veszpréme, v Nagybanye a nakoniec v Satmári ako kazateľ, spovedník, poradca, superior. *LNTTr*, s. 12; *LL CG I.*, s. 406.
- ¹³ M. Cheri, marec 1634 Kapuvár – ?, do rádu vstúpil 22. 10. 1654 vo Viedni. V r. 1657 – 1659 študoval na FF v Štajerskom Hradci. V r. 1659 je uvádzaný v Šoproni ako chorý. Rád opustil 7. 4. 1661 v Šoproni. *LNTTr*, s. 12; *LL CG I.*, s. 164, *Historia et annuae...*, fol. 22.
- ¹⁴ B. Stranovius, 22. 12. 1631 Žilina – 30. 6. 1678 Blatný Potok, do rádu vstúpil 23. 10. 1654 v Leobene. Po školasťatike pôsobil v Kláštore p. Z., v r. 1673 v Levoči, v r. 1674 – 1675 v Košiciach a nakoniec v Blatnom Potoku. *LL CG III.*, s. 1616 – 1617.
- ¹⁵ F. Zeleni (Zeleny), 24. 7. 1636 Trnava – 1. 6. 1675 Kláštor p. Z., do rádu vstúpil 9. 10. 1655 v Trnave. Po absolvovaní tretej probácie v r. 1669 pôsobil v pastorálnej práci v r. 1670 – 1671 v Spišskej Kapitule, v r. 1673 v Trnave a nakoniec v r. 1674 – 1675 v Kláštore p. Z. *TNLr*, s. 12; *LL CG III.*, s. 1894.
- ¹⁶ M. Blaškovič (Blascovich, Blaskovich), 9. 11. 1631 Hlboké – 1681 Skalica, do rádu vstúpil 9. 10. 1655 v Trenčíne. Po školasťatike pôsobil v pastorálnej práci na rôznych miestach a v r. 1673 sa vrátil do Trenčína. Posledným jeho pôsobiskom bola Skalica. *LNTTr*, s. 12 – 13; *LL CG I.*, s. 106; *LL CPA IV.*, s. 387 a 437.
- ¹⁷ M. Pasztay (Pasztai), * 1631 Varaždin – ?, do noviciátu vstúpil 9. 10. 1655 v Trenčíne. Rád opustil 21. 12. 1656. *LNTTr*, s. 13; *LL CG II.*, s. 1151.
- ¹⁸ T. Globi, 21. 12. 1637 Sobotíšte – 18. 2. 1683 Ráb, do rádu vstúpil 9. 10. 1655 v Trnave. Po skončení školasťatiku pracoval v pastorálnej oblasti predovšetkým v oblastiach obývanými maďarským obyvateľstvom. Dňa 2. 2. 1672 v Košiciach zložil posledné sľuby (profes). *LNTTr*, s. 13; *LL CG I.*, s. 427 – 428.
- ¹⁹ P. Kiell (Kiel), 25. 1. 1633 Olomouc – 22. 4. 1672 Satmár, do rádu vstúpil 9. 10. 1655 v Trnave. V r. 1668 absolvoval v Judenburgu tretiu probáciu. Ďalej účinkoval v r. 1669 – 1672 v Satmáre ako misionár, poradca, superior, kazateľ a spovedník. *TNLr*, s. 13; *LL CG II.*, s. 719.
- ²⁰ P. Gödi, 21. 2. 1637 Ráb – 15. 9. 1710 Budín, do jezuitského rádu vstúpil 17. 10. 1655 vo Viedni. Účinkoval pradedovšetkým v pastorálnej práci. V r. 1673 v Košiciach zložil slávnostné sľuby (profes). Posledným jeho pôsobiskom bol Budín, kde je zaznamenaný v r. 1708 – 1710 ako chorý. *TNLr*, s. 12; *LL CG I.*, s. 430 – 431.
- ²¹ J. Móczi (Moczy), 16. 10. 1637 Senica – 28. 2. 1661 Košice, do rádu vstúpil 9. 10. 1655 v Trnave. V r. 1658 učil v Trnave ako preceptor gramatistov. V r. 1659 – 1661 študoval na FF v Košiciach, bol preceptorom gramatistov a pomocníkom knihovníka až do svojej smrti. *TNLr*, s. 13; *LL CG II.*, s. 1035.
- ²² Rozumej J. Čerňanský. O ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 74 – 75.
- ²³ M. Zoldos (Soldos), december 1634 „Felfalusiensis“ – ?, do rádu vstúpil 9. 10. 1655 v Trenčíne, kde absolvoval v nasledujúcich dvoch rokoch noviciát. V roku 1658 učil v Bratislave ako preceptor gramatistov. Dňa 27. 2. 1659 Trnave opustil rád. *TNLr*, s. 13; *LL CG III.*, s. 1567.
- ²⁴ Š. Thomicz, Thomich, 12. 5. 1627 „Syrmensis“ – 4. 2. 1662 Gyöngyös, do rádu vstúpil 6. 2. 1654 v Trnave. Potom pôsobil v Trenčíne, v r. 1658 v Trnave, v r. 1659 v Košiciach, v r. 1660 v Gyöngyösi, v r. 1661 v Košiciach a v r. 1662 v Gyöngyösi ako oekonom. *LIBER duas continent partes*, f. 163, *LL CG III.*, s. 1708.
- ²⁵ F. Jablonay, 16. 5. 1635 „ex Jablonov“ – 16. 12. 1678 Košice, do rádu vstúpil 1. 11. 1654 v Bratislave. Po noviciáte pôsobil v Košiciach v r. 1657 – 1659, v r. 1660 – 1661 v Užhorode, v r. 1662 – 1678 opäť v Košiciach. Sľuby zložil 15. 8. 1667 v Košiciach. *LIBER duas continent partes*, f. 163; *LL CG II.*, s. 636; *LL CPA III.*, s. 460; *LL CPA IV.*, s. 668.

- ²⁶ M. Pallo (Palo, Pato), 28. 9. 1629 Ráb – 17. 12. 1678 Trnava, do rádu vstúpil 17. 10. 1655 v Rábe. Po absolvovaní noviciátu pôsobil v Trenčíne do r. 1662. Ďalej účinkoval v r. 1665 v Rábe, v r. 1666 v Trenčíne. Dňa 15. 8. 1666 zložil v Trenčíne slávnostné sľuby. Potom pôsobil ako ianitor v r. 1667 – 1676 v Trnave, v r. 1677 v Rábe a v r. 1678 v Trnave. *LL CG II.*, s. 1139; *LL CPA III.*, s. 615; *LL CPA IV.*, s. 668.
- ²⁷ T. Klein v r. 1656 – 1657 absolvoval noviciát v Trenčíne.
- ²⁸ L. Litvanovsky (Lidwanovski, Litvanovski), 1636 – ?, do rádu vstúpil v auguste 1656 vo Vilne. Najskôr absolvoval noviciát v Trenčíne, kam prišiel vo februári 1656 a potom vo Viedni. V r. 1657 – 1663 pôsobil v Spišskej Kapitule. *LIBER duas continent partes*, f. 163; *LL CG*, s. 895.
- ²⁹ M. Branstetter, * 1631, pochádzal z Eisenstadtu a do noviciátu vstúpil 25. 12. 1655. Ovládal nemčinu, maďarčinu, slovenčinu. Zakrátko opustil rád.

1657¹

P. Ladislaus Vid, rector et magister novitiorum, gubernat ab anno 1656, die 29. septembris

P. Andreas Bornemissa, minister, praefectus fabricae, consultor²

P. Aloysius Medeck, socius magistri novitiorum, praefectus spiritus, confessarius nostrorum, operarius, monitor, consultor³

P. Michael Luschits, procurator, confessarius templi, consultor⁴

P. Ioannes Lingoi, concionator dominicalis et festivus, confessarius collegii et templi, operarius⁵

Magistri

P. Christophorus Cziczewski (Kryzwicz), rhetor, poëta, praefectus scholarum, praeses B. V. Immaculatae⁶

M. Daniel Mitts, syntaxista, grammata, praefectus chori et hospitum⁷

M. Ioannes Gajari, pricipista, parvista, visitator meditationis et examinis

Coadiutores

Georgius Novatski, ianitor, cellarius, excitator

Ioannes Schedt, sacristanus, praefectus lanae et lineae supellectilis

Martinus Lazar, coquus, dispensator, emptor, visitator luminis⁸

Stephanus Thomich, oeconomus, socius procuratoris

Novitii scholastici secundi anni⁹

Franciscus Zeleni

Ioannes Illkei¹⁰

Ioannes Moczi

Nicolaus Pastai

Nicoalus Zoldos

Nicolaus Blaskovich

Ioannes Czernanzki

Paulus Kiel

Petrus Balogk¹¹

Petrus Gödi

Thomas Glob

Novitii scholastici primi anni

Andreas Eczedy¹²

Blathasar Selegovich¹⁴

Franciscus Bege¹⁶

Ioannes Jasszy¹³

Ioannes Vulturani¹⁵

Ladislaus Farkas¹⁷

Franciscus Mellegy¹⁸
Georgius Bezka²⁰
Ioannes Despotovich²²

P. Petrus Lazloff¹⁹
Stephanus Egerzegy²¹
Stephanus Horvath²³

Coadiutores novitii secundi anni
Michael Pallo

Thomas Khlein

Coadiutores novitii primi anni
Gabriel Körösi²⁴
Georgius Mikladovicz²⁶

Georgius Halay²⁵
Martinus Balary²⁷

¹ LL CPA III., 496 – 497.

² O. Bornemisza odišiel z Trenčína do Trnavy, kde v bol r. 1658 – 1660 správcom generálneho kňazského seminára, kazateľom a svedníkom. Pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 53 – 54.

³ A. Medek, 18. 2. 1623 Valašské Kolobouky – 15. 1. 1664 Bratislava, prišiel do Trenčína z Judenburgu, kde absolvoval tretiu probáciu. Odišiel do Trnavy za profesora filozofie, katechéty, prefekta generálneho kolégia a svedníka. LL CG II., s. 986.

⁴ M. Luchich (Luchpich, Luschits, Luschiz), 24. 8. 1609 Ružindol – 18. 12. 1670 Trenčín, do rádu vstúpil 24. 10. 1628 v Leobene, kde absolvoval noviciát. V Trenčíne pôsobil aj v rokoch 1653 – 1654. Potom odišiel do Trnavy, kde bol v r. 1655 – 1656 prokurátorom a superiorom v Šali. LL CPA II., s. 663.

⁵ Ján Lingoi, 22. 2. 1625 Bínovce – 23. 7. 1689 Kláštor p. Z., prišiel do Trenčína zo štúdií teológie v r. 1653 – 1654 v Trnave a v r. 1655 – 1657 v Štajerskom Hradci. Z Trenčína odišiel do Judenburgu, kde absolvoval tretiu probáciu. LL CG II., s. 888 – 889.

⁶ K. Krzyzewich, pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 121.

⁷ D. Mitis, pozri tamže, s. 214.

⁸ M. Lázár, november 1623 Sedmohradsko – 3. 1. 1659 Košice, do rádu vstúpil 7. 9. 1643 vo Viedni. Do Trenčína prišiel z Rábu, kde pôsobil v r. 1651 – 1656 ako kuchár, emptor a pokladník. Z Trenčína sa vrátil do Rábu, kde účinkoval ako kuchár. LL CG II., s. 854.

⁹ V *Historii et annuae...*, f. 25a nie je uvedený v danom roku súpis novicov. J. Ilkei. O ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 138.

¹⁰ J. Ilkei, o ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. s. 138.

¹¹ P. Balog (Balogh), 24. 9. 1634 „in Hatolyka“ – 18. 4. 1687 Péc, do jezuitského rádu vstúpil 6. 1. 1655 v Trenčíne. Po školskosti pôsobil v pastoraľnej práci, naposledy v r. 1680 – 1687 v Péči ako kazateľ a misionár. LL CG I., s. 56.

¹² O. Etsedy, 30. 11. 1637 Ecséd – 13. 11. 1704 Blatný Potok, do rádu vstúpil 10. 11. 1656 v Trenčíne. Po absolvovaní noviciátu odišiel za preceptora gramatistov v Užhorode. Pôsobil v pastoraľnej práci. LL CG I., s. 303 – 304.

¹³ J. Jasszi, 23. 6. 1640 – ?, do rádu vstúpil 17. 10. 1656 v Trnave počas štúdia na FF TU ako logicus. Noviciát absolvoval v Trenčíne v nasledujúcich dvoch rokoch. Rád opustil 30. 8. 1658. LNT, s. 14; LL CG II., s. 651.

¹⁴ B. Selegovicz, 6. 1. 1638 Varaždín – 30. 9. 1703 Varaždín, do rádu vstúpil 27. 10. 1656 vo Varaždíne. Po ukončení školskosti pôsobil predovšetkým na území Chorvátska. LNT, s. 14 – 15; LL CG III., s. 1530 – 1531.

¹⁵ J. Vulturani (Vulturany), 8. 3. 1637 Žiar nad Hronom – 19. 3. 1676 Banská Štiavnica, do rádu vstúpil 21. 10. 1656 v Trenčíne. Po ukončení školskosti účinkoval v pastoraľnej práci predovšetkým na území Horného Uhorska. LNT, s. 14; LL CG III., s. 1791.

¹⁶ F. Bege, 24. 8. 1640 Lublana – 21. 10. 1659 Leoben, do rádu vstúpil 19. 10. 1656 vo Viedni, v roku 1657 absolvoval noviciát v Trenčíne a v roku 1658 vo Viedni. V roku 1659 učil v Leobene ako pomocný učiteľ humanistov LNT, s. 14 – 15; LL CG I., s. 76.

¹⁷ L. Farkas, 12. 3. 1638 Liptov – 4. 9. 1665 Trnava, do rádu vstúpil 17. 10. 1656 v Trenčíne, kde absolvoval noviciát. V r. 1659 učil v Trnave ako preceptor gramatistov. Potom študoval na FF TU a v r. 1661 – 1662 vo Viedni. V r. 1663 – 1664 učil ako preceptor gramatistov, v r. 1665 v Košiciach ako preceptor humanistov a pomocník správcu seminára. LNT, s. 14 – 15; LL CG I., s. 317.

- ¹⁸ F. Mellegy (Meleghy), 21. 4. 1638 Skalica – 15. 12. 1708 Rím, do rádu vstúpil 17. 10. 1656 v Trnave. Po ukončení školastikátu pôsobil predovšetkým na akademickej pôde, keď prednášal v Trnave, vo Viedni, v Linci a v Košiciach. Posledným jeho pôsobiskom bol Rím, kde účinkoval ako penitenciár pre Uhorsko. *LNTr*, s. 14; *LL CG I.*, s. 991 – 992.
- ¹⁹ P. Lászlóffy (Lazloffy, Laszloffy), december 1617 „Kunoviensis“ – 8. 7. 1684 Skalica, do rádu vstúpil 31. 10. 1656 v Rábe ako bakalár teológie. Po skončení noviciátu účinkoval v r. 1660 v Trenčíne ako kazateľ, katechéta, spovedník a misionár. Odišiel do Rábu, kde účinkoval ako prokurátor, operarius a spovedník. *LNTr*, s. 15; *LL CG II.*, s. 849 – 850.
- ²⁰ J. Bochkay, november 1638 Chtelnica – ?, do rádu vstúpil 17. 10. 1656 v Trnave v kurze rhetores. Ovládala latinčinu a slovenčinu. Z rádu vystúpil 11. 9. 1657 v Trnave. *LNTr*, s. 174.
- ²¹ Š. Egerszegy, 26. 12. 1638 Zalaegerszeg – 8. 4. 1668 Trnava, do rádu vstúpil 17. 10. 1656 v Trnave. Po absolvovaní noviciátu učil v Košiciach a v Šoproni. Zomrel počas štúdia teológie v Trnave. *LNTr*, s. 14; *LL CG*, s. 276.
- ²² J. Despotovič (Despotovich, Deszpotic), 18. 11. 1639 Čakovec – 2. 1. 1711 Klagenfurt, do rádu vstúpil 18. 11. 1656 vo Viedni. Po štúdiách prednášal na rôznych univerzitách, pôsobil ako rektor kolégií a v r. 1709 bol predstaveným rakúskej provincie. *LL CG I.*, s. 231, HOLOŠOVÁ, A. *Rektori Trnavskej univerzity*. Trnava : TYPUS UNIVERSITATIS TYRNAVIENSIS, 2009, s. 52.
- ²³ O Š. Horvátovi pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 128 – 129.
- ²⁴ G. Körösi (Körösi), 13. 3. 1634 Varaždín – 6. 10. 1685 Trnava, do rádu vstúpil 14. 9. 1655 v Trnave. Po absolvovaní noviciátu pôsobil v rôznych funkciách, najviac rokov strávil v Trnave v Košiciach. Slávnostné sľuby zložil 2. 2. 1667 v Trnave. *LIBER duas continent partes*, f. 163; *LL CG III.*, s. 1708; *LL CG II.*, s. 775; *LL CPA III.*, s. 578.
- ²⁵ J. Halai (Halay, Hallay), * 1637, konvertita, do rádu vstúpil 14. 9. 1656 v Trenčíne. V r. 1660 – 1661 pôsobil v Trnave ako pomocný kuchár. Rád opustil 6. 3. 1661 v Kláštore pod Znievom. *LIBER duas continent partes*, f. 164; *LL CPA III.*, s. 497, 536, 619 a 722.
- ²⁶ J. Mikladovich, apríl 1639 Skalica – 29. 5. 1669 Trenčín, do rádu vstúpil 14. 9. 1656 v Trnave. Po absolvovaní noviciátu pôsobil v Bratislave, v Trnave, v Užhorode a v Blatnom Potoku v rôznych funkciách. *LIBER duas continent partes*, f. 164, *LL CG II.*, s. 1013; *LL CPA IV.*, 236.
- ²⁷ J. Bellavi, 11. 11. 1637 Pružina – 4. 1. 1679 Trnava, do rádu vstúpil 5. 10. 1656 v Trenčíne. Potom účinkoval v Šali, Trnave, Užhorode a nakoniec v r. 1678 – 1679 v Trnave ako credentarius a je zapísaný ako chorý. *LIBER duas continent partes*, f. 164; *LL CG I.*, s. 497.

1658¹

P. Ladislaus Vid, rector et magister novitiorum, gubernat a 29. septembris 1656

P. Wenceslaus Mlodrianowski, minister, praefectus templi et sanitatis, operarius, confessarius templi, consultor²

P. Daniel Mitturovicz, concionator et operarius slavonicus, confessarius templi, consultor³

P. Michael Luchich, procurator, confessarius templi, consultor

P. Stephanus Tatay, socius magistri novitiorum, praefectus spiritus et scholarum, confessarius collegii et templi, decisor casuum, monitor, consultor, dat puncta meditationis fratribus⁴

Professores

P. Adamus Krasnodemski, rhetor et poëta, confessarius collegii et templi, praeses congregationis B. V. Immaculae Conceptae⁵

M. Franciscus Kucevicz, syntaxista et grammaticista, praefectus hospitum⁶

M. Ioannes Chernyanski, principista et parvita, visitator meditationis et examinis utriusque, praefectus rerum comicarum⁷

Coadiutores

Georgius Hager, coquus, dispensator, emptor⁸

Georgius Novatzki, oconomus, socius procuratoris, visitator nocturnus

Hennignus Funck, infirmarius, socius exeuntium⁹

Ioannes Schedt, sacristanus, praefectus laneae et lineae supellectilis

Michael Pallo, ianitor, cellarius, excitator

Novitii scholastici secundi anni¹⁰

P. Iacobus Ramusch¹¹

P. Petrus Laszloffy

Andreas Echedi

Balthasar Selegovich

Franciscus Mellegy

Georgius Sigmondi¹²

Ioannes Jasszy

Ioannes Vulturani

Ioannes Dezpotovicz

Ladislav Farkas

Stephanus Egersczegy

Stephanus Horvat

Novitii scholastici primi anni

Aloysius Hozo¹³

Christophorus Weczker¹⁵

Georgius Jankovicz¹⁷

Georgius Simandi¹⁹

Ioannes Radecz²¹

Ioannes Chrastel²³

Martinus Celess²⁵

Mathias Horvath²⁷

Emericus Sziksay¹⁴

Gabriel Chinorany¹⁶

Mathias Romeister¹⁸

Nicolaus Hrabovsk²⁰

Nicolaus Zili²²

Paulus Rameczazazy²⁴

Petrus Pruner²⁶

Coadiutores novitii secundi anni

Gabriel Körösi

Georgius Halay

Georgius Mikladovicz

Martinus Bellavi

Coadiutores novitii primi anni

Nicolaus Zahoriak²⁸

¹ LL CPA III., s. 535 – 536.

² V. Młodzianowski, 7. 5. 1605 – 7. 9. 1664 Grodnae, do rádu vstúpil 24. 8. 1623 v Nesvisii. Slávnostné služby zložil 25. 7. 1640. Pôsobil v r. 1656 – 1657 v Užhorode ako prefekt špirituál, administrátor, spovedník. Z Trenčína odišiel do Bratislavy, kde účinkoval v r. 1659 – 1661 ako administrátor, prefekt chrámu a sanitárneho zariadenia, spovedník. LL CG II., 1035.

³ D. Mitturovicz, pozri BERNÁT, L. Životopisný slovník, s. 214 – 215.

⁴ Š. Tatai, pozri tamže, s. 314.

⁵ A. Kwiri Krasnodębski, pozri tamže, s. 176 – 177.

⁶ F. Kuczevicz, pozri tamže, s. 183 – 184.

⁷ J. Čerňanský, pozri tamtiež, s. 73 – 75.

⁸ J. Hager, 24. 4. 1613 in Kufstein – 21. 9. 1662 Linc, do rádu vstúpil 3. 10. 1637 vo Viedni, kde absolvoval noviciát. Potom pôsobil na rôznych miestach predovšetkým vo funkcii kuchára. Z Trenčína odišiel do Rábu a nakoniec účinkoval v Pasove. LL CPA II., s. 610.

⁹ H. Funck, 11. 11. 1628 Erforddensis – 8. 7. 1675 Klagenfurt, do rádu vstúpil 8. 2. 1654 vo Viedni, kde absolvoval v rokoch 1656 – 1657 noviciát. Z noviciátu prišiel do Trenčína. LL CG I., s. 380.

- ¹⁰ V *Historii et annuae...*, f. 32 je len uvedené, že v Trenčíne sa nachádza noviciát s novicmi v prvom a druhom roku.
- ¹¹ J. Ramuch, 11. 7. 1606 Carolius Litopolitanus – ?, do rádu vstúpil 20. 3. 1657, ovládal latinčinu, nemčinu, slovinčinu, taliančinu, slovenčinu a chorvátčinu. Potom rád opustil. *LNTř*, s. 15.
- ¹² BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 288.
- ¹³ A. Hozó, 2. 2. 1634 Šanmartin – 23. 5. 1697 Košice, do rádu vstúpil 10. 10. 1657 v Trnave. Po absolvovaní noviciátu, ukončení školastikátu a absolvovaní tretej probácie pôsobil na rôznych miestach tiež vo funkciách rektora a vicerektora. Dňa 15. 8. 1672 v Košiciach zložil slávnostné sľuby (profes). *LL CG I.*, s. 609.
- ¹⁴ I. Sziksay, 13. 1. 1643 Prešov – 1. 4. 1708 Ráb, do rádu vstúpil 10. 10. 1657 v Trenčíne. Po skončení školastikátu pôsobil v rôznych funkciách aj ako rektor a superior. *LL CG III.*, s. 1663 – 1664.
- ¹⁵ K. Wetzker, 29. 9. 1637 Vratislav – 24. 11. 1695 Trnava, do rádu vstúpil v Trenčíne 10. 10. 1657. Po absolvovaní noviciátu a školastikátu pôsobil predovšetkým na vysokých školách. Prednášal v Klagenfurte, v Košiciach, v Pasove, v Trnave, v Košiciach a opäť v Trnave. *LL CG III.*, s. 1816.
- ¹⁶ G. Chinatorani (Chinorany, Kinorani), 25. 2. 1640 Bojna – 12. 4. 1695 Kőszeg, do rádu vstúpil 1. 10. 1657 v Trnave. Po noviciáte pôsobil na rôznych miestach najmä v Hornom Uhorsku, najmä ako kazateľ. *LL CG I.*, s. 166.
- ¹⁷ J. Jankovič, o ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 145 – 146.
- ¹⁸ P. Rormaiser, 23. 2. 1637 Ebendorff (Korutánsko), do rádu vstúpil 20. 10. 1657 v Klagenfurte ako logicus. Ovládal latinčinu, slovinčinu a nemčinu. Zomrel počas noviciátu. *LNTř*, s. 16 – 17.
- ¹⁹ J. Simándi (Simandi), 24. 4. 1634 Boros-Jenő – 17. 3. 1687 Šoproň, do rádu vstúpil 10. 10. 1657 v Trenčíne. Po noviciáte učil ako preceptor gramatistov a študoval teológiu v Trnave. Po tretej probácii pôsobil v pastorálnej práci, ale od roku 1683 je uvádzaný v Rábe, v Štajerskom Hradci a v Šoproni ako chorý. *LL CG III.*, s. 1545; *LNTř*, s. 16.
- ²⁰ M. Hrabovski, 18. 10. 1638 Hrabové – 22. 8. 1683 Viedeň, do rádu vstúpil 10. 10. 1657 v Trnave. Po ukončení školastikátu pôsobil na rôznych miestach, v Levoči ako superior, v r. 1681 – 1682 v Košiciach ako rektor, kancelár univerzity, a v r. 1683 vo Viedni ako profesor kontroverzie, poradca a svedník. *LL CG I.*, s. 610; *LNTř*, s. 16.
- ²¹ J. Radecki, 24. 11. 1634 „Biskupicensis“ – 6. 12. 1699 Bratislava, do rádu vstúpil 26. 10. 1657 v Trnave. Po skončení školastikátu pôsobil v pastorálnej práci predovšetkým ako minister, v r. 1686 – 1687 tiež v Trenčíne. *LL CG III.*, s. 1321.
- ²² M. Zili, 15. 10. 1640 Csepreg – 3. 3. 1685 Alba Iulia, do rádu vstúpil 10. 10. 1657 v Trnave. Po skončení školastikátu pôsobil v pastorálnej práci najmä v oblasti Sedmohradska. 2. 2. 1685 zložil slávnostné sľuby (profes). *LNTř*, s. 16; *LL CG III.*, s. 1903 – 1904.
- ²³ J. Chrastel, o ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 136 – 137.
- ²⁴ P. Ramochaházi (Ramoczaházy), * 4. 6. 1641 Špačice, do rádu vstúpil 10. 10. 1657 v Trenčíne, kde v r. 1659 opustil rád. *LNTř*, s. 16; *LL CG III.*, 1335.
- ²⁵ M. Čeleš, o ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 70 – 71.
- ²⁶ P. Prunner (Brunner, Pruner), 14. 6. 1637 Swarzenpachen (? Korutansko). Do rádu vstúpil 20. 10. 1657 v Klagenfurte v triede rhetores. Vedel latinsky, slovensky, nemecky. *LNTř*, s. 17.
- ²⁷ M. Horvath, 22. 2. 1637 Varaždín – 28. 2. 1660 Trenčín, do rádu vstúpil 10. 11. 1657 v Záhrebe, po absolvovaní triedy rhetores. Vedel latinsky a chorvátsky.
- ²⁸ M. Zahoriak (Zahariak), 7. 4. 1633 Považská Bystrica – 22. 7. 1692 Trenčín, do rádu vstúpil 10. 8. 1657 v Trenčíne. Po noviciáte zostal v Trenčíne a v r. 1692 účinkoval v Trnave ako pomocník prokurátora. *LIBER duas continent partes*, f. 164; *LL CG III.*, s. 1881.

1659¹

P. Ladislaus Vid, rector et magister novitiorum, gubernat a 29. septembris 1656.

P. Iacobus Ramusch, minister, praefectus templi, concionator et operarius germanicus

P. Daniel Miturovich, concionator dominicalis slavonicus et operarius, confessarius collegii et templi, consultor

P. Petrus Laszloffy, concionator slavonicus festivus, operarius, confessarius templi, catechista

P. Michael Luchich, procurator, confessarius templi, consultor

P. Stephnahus Tattay, socius magistri novitiorum, praefectus rerum spiritalium et sanitatis, confessarius collegii et templi, praefectus scholarum decisor casuum domesticus, dat puncta fratribus coadiutoribus, consultor, monitor

Professores scholarum

M. Franciscus Khun, rhetor, poëta, praeses congregationis Immaculatae Conceptae B. B.²

M. Georgius Sigmmondi, syntaxista, grammatista

M. Ioannes Petroczy, principista, parvista, curator rerum comicarum

Coadiutores seniores

Georgius Kreiner, coquus³

Georgius Novaczky, socius procuratoris

Georgius Mikladowicz, sub coquus, visitator utriusque meditationis et utriusque examinis

Henningus Funck, infirmarius, socius exeuntium, praefectus hospitum⁴

Ioannes Schedt, sacristanus, praefectus laneae et lineae supellectilis

Martinus Bellavi, emptor, dispensator, excitator

Michael Pallo, cellarius, ianitor, visitator nocturnus

Novitii scholastici secundi anni

Aloysius Hozo

Christophorus Weczker

Emericus Sziksay

Gabriel Czmorani (Chinorani)

Georgius Jankovich

Georgius Simandi

Ioannes Chrastel

Ioannes Radeczy

Martinus Celess

Mathias Horvath

Mathias Rormaister

Nicolaus Hrabowski

Nicolaus Zily

Paulus Ramoczazy

Petrus Brunner

Novitii scholastici primi anni

Christophorus Maischinger⁵

Franciscus Dedinski⁷

Georgius Jelenchich⁹

Iacobus Jane¹¹

Ioannes Bors¹³

Ioannes Körösi¹⁵

Marcus Viczich⁶

Martinus Richter⁸

Nicolaus Gyorchani¹⁰

Petrus Petkovich¹²

Stephanus Kürtösi¹⁴

Coadiutores novitii secundi anni

Nicolaus Zahoriak

Coadiutores novitii primi anni

Hieremias Brevis¹⁶

Nicolaus Szikel¹⁷

- ¹ *LL CPA III.*, s. 574 – 575.
- ² F. X. Kun, o ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 184 – 185.
- ³ J. Crainer (Cramer, Krainer), 17. 3. 1633 Herbersdorf (Štýrsko) – 16. 12. 1683 Varaždín, do rádu vstúpil 9. 11. 1654 vo Viedni, kde absolvoval noviciát v r. 1656 – 1657, tiež tu pôsobil ako pomocník kuchára. Z Trenčína odišiel do Gorice, do Rábu, do Viedne a nakoniec do Varaždína. *LL CG*, s. 187.
- ⁴ H. Funck, 11. 11. 1628 Erforddensis – 8. 7. 1675 Klagenfurt, do rádu vstúpil 8. 2. 1654 vo Viedni, kde absolvoval v r. 1656 – 1657 noviciát. Odtiaľ prišiel do Trenčína a v r. 1660 sa vrátil do Viedne. Potom účinkoval v Košiciach, v Judenburgu, v Trnave a nakoniec v r. 1672 – 1675 v Klagenfurte. *LL CG I.*, s. 380.
- ⁵ K. Meischinger (Maischinger), 14. 5. 1640 Linc – 28. 6. 1710 Viedeň, do rádu vstúpil 24. 10. 1658 v Linci. Po školskate pôsobil na rôznych miestach a funkciách. Slávnostné sľuby zložil 15. 8. 1672 v Rábe. Do Trenčína sa vrátil v r. 1697. Nakoniec účinkoval v r. 1700 – 1710. *LL CG II.*, s. 989; *LNTř*, s. 18.
- ⁶ M. Vichich, 14. 5. 1640 Rijeka – 20. 5. 1665 Rijeka, do rádu vstúpil 10. 10. 1658 v Trenčíne. Po noviciáte učil v Terste, v r. 1662 – 1664 študoval v Štajerskom Hradci filozofiu. Posledným jeho pôsobiskom bola v r. 1665 Rijeka, kde učil. *LNTř*, s. 17 – 18; *LL CPA III.*, s. 657 a 816; *LL CG III.*, s. 1772.
- ⁷ F. Dedinský, o ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 77.
- ⁸ M. Richter, 18. 8. 1640 – 28. 6. 1703 Schurz, do rádu vstúpil 18. 10. 1658 vo Viedni. Po absolvovaní noviciátu a ukončení školskate pôsobil na rôznych miestach predovšetkým vo funkcii kazateľa, naposledy v r. 1697 – 1703 v Schurzi tiež ako katechéta, spovedník. *LNTř*, s. 18; *LL CG III.*, 1376.
- ⁹ J. Jelenchich, * apríl 1638 Skalica, do rádu vstúpil 10. 10. 1658 v Trenčíne. V r. 1660 opustil rád. O jeho ďalšom osude nemáme správy. *LNTř*, s. 17; *LL CG II.*, s. 656.
- ¹⁰ M. Ďurčáni, o ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 83 – 84.
- ¹¹ J. Jane, 20. 7. 1638 Ráb – 26. 9. 1670 Leoben, do rádu vstúpil 10. 10. 1658 v Rábe. Po noviciáte študoval v r. 1661 – 1663 na FF TU, potom teológiu v r. 1664 v Mníchove a v r. 1665 – 1667 vo Viedni. Potom učil ako preceptor gramatistov v Bratislave a v Rábe. V r. 1670 absolvoval tretiu probáciu. *LNTř*, s. 17; *LL CG II.*, s. 644.
- ¹² P. Petkovich, 21. 2. 1642 Ráb – 25. 12. 1665 Spišská Kapitula, do rádu vstúpil 10. 10. 1658 v Rábe. Po noviciáte učil v r. 1661 v Bratislave, v r. 1662 – 1665 študoval na FF TU. Nakoniec v r. 1665 učil v Spišskej Kapitule. *LNTř*, s. 18; *LL CG II.*, s. 1198; *LL CPA III.*, s. 655; *LL CPA IV.*, s. 40.
- ¹³ J. Bors, 24. 6. 1637 „Siculus ex Chik“ – 9. 7. 1679 Užhorod, do rádu vstúpil 24. 10. 1658 v Košiciach. Po skončení školskate trefou probáciou v r. 1674 v Judenburgu pôsobil v pastorálnej práci predovšetkým ako kazateľ v r. 1675 – 1677 v Nagybanje a v r. 1679 v Užhorode. *LNTř*, s. 18; *LL CG I.*, s. 118.
- ¹⁴ S. Kürtösy (Kürtösy), 27. 10. 1640 Trnava – 8. 11. 1674 Kláštor pod Znievom, do rádu vstúpil 10. 10. 1658 v Trnave. Po ukončení školskate pôsobil v r. 1673 v Gyöngyösi ako administrátor, prefekt špirituál a v r. 1674 v Trnave ako prof. etiky, prefekt špirituál, kazateľ a spovedník. *LNTř*, s. 18; *LL CG II.*, s. 824.
- ¹⁵ J. Körösy, 27. 12. 1639 Filakovo – 14. 12. 1678 Ráb, do rádu vstúpil 10. 10. 1658 v Trnave. Po ukončení školskate účinkoval v pastorálnej práci v r. 1671 – 1673 v Komárne, v r. 1673 – 1674 v Prešove, v r. 1676 v Gyöngyösi, v r. 1678 v Andocsi a nakoniec v Rábe. *LNTř*, s. 17; *LL CG II.*, 772.
- ¹⁶ J. Brevis, 1. 5. 1629 – 6. 1. 1674 Trenčín, do rádu vstúpil 24. 10. 1659 v Trenčíne. Po absolvovaní noviciátu pôsobil v r. 1661 – 1663 v Trnave, v r. 1664 – 1668 v Košiciach, v r. 1669 – 1670 v Užhorode ako pomocník prokurátora, zástupca sacraia, v r. 1671 – 1673 v Bratislave ako credentarius. *LL CG I.*, s. 129.
- ¹⁷ J. Szekeľ, 25. 3. 1638 Dežerice – 24. 4. 1689 Trenčín, do rádu vstúpil 10. 10. 1658 v Rábe. Po absolvovaní noviciátu zostal pôsobiť v Trenčíne, kde 2. 2. 1669 zložil slávnostné sľuby. Potom účinkoval v Košiciach, v Levoči, v r. 1681 v Spišskej Kapitule, v Trenčíne, v Košiciach a v Trenčíne. *LIBER duas continent partes*, f. 164; *LL CG III.*, s. 1652.

1660¹

P. Ladislaus Vid, rector et magister novitiorum, gubernat a 29. septembris 1656
P. Daniel Miturovich, minister et procurator domesticus, praefectus et confessarius templi, iuvat concionatorem, operarius, consultor
P. Mathias Mercatoris, concionator slavonicus dominicalis, confessarius collegii et templi, operarius germanicus et slavonicus, dat puncta fratribus²
P. Michael Lucich, procurator in bonis, consultor
P. Petrus Laszloffi, concionator slavonicus festivus et catechista, operarius slavonicus, missionarius, confessarius templi
P. Stanislaus Casezki (Gaseczki), socius magistri novitiorum, praefectus spiritus et sanitatis, confessarius collegii et templi, decisor casuum domi, praefectus scholarum, consultor, monitor³

Professores scholarum

M. Samuel Bohusevich, syntasita, grammatista, praesese congregationis B. V. sine macula conceptae, visitator utriusque examinis⁴
M. Georgius Jankovich, principista, parvita, visitator utriusque meditationis, praefectus hospitum, haber curam rerum comicarum⁵

Coadiutores seniores

Andreas Gotterbarmb, infirmarius⁶
Georgius Kraner, coquus
Georgius Novatzki, socius procuratoris⁷
Ioannes Schedt, sacristanus, praefectus laneae et lineae supplectilis
Michael Pato, ianitor, cellarius, visitator nocturnus
Nicolaus Zahoriak, dispensator, emptor, excitator

Novitii scholastici secundi anni

Chrsitophorus Maischinger	Iacobus Jane
Franciscus Dedinski	Ioannes Boss
Georgius Jelenschiz	Ioannes Körössi
Marcus Vichiz	Nicolaus Gyruzani
Martinus Richter	Petrus Petkovich
Mathias Horvath	Stephanus Körtössi

Novitii scholastici primi anni

Georgius Cisar ⁸	Leonardus Ollasz ⁹
Ioannes Dukovatzki ¹⁰	Michael Sebestini ¹¹
Ioannes Lode ¹²	Petrus Stanko ¹³
Ioannes Pakai ¹⁴	Stephanus Kereskeni ¹⁵
Ioannes Simonides ¹⁶	Martinus Diaho ¹⁷

Novitiii coadiutores secundi anni

Ieremias Brevis	Nicolaus Szikell
-----------------	------------------

Novitii coadiutores primi anni

Georgius Bedi¹⁸

Henricus Gebell¹⁹

¹ LL CPA III., s. 615 – 616.

² M. Mercatoris, 23. 2. 1617 Poniky – 22. 2. 1678 Kláštor p. Z., do rádu vstúpil 12. 11. 1649 vo Viedni, kde absolvoval noviciát. Potom pôsobil v pastorálnej práci, medziným tiež v r. 1654 v Trenčíne. Ďalej účinkoval v r. 1655 – 1656 v Spišskej Kapitule, v roku 1657 v Trnave, v rokoch 1658 – 1659 v Rožňave. V Trenčíne zložil 2. 2. 1660 slávnostné sľuby (profes). LL CG II., s. 997.

³ Rozumej S. Gažecký, o ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 105 – 106.

⁴ S. Bohusewicz, o ňom pozri tamže, s. 52 – 53.

⁵ Rozumej J. Jankovič, pozri tamže, s. 145 – 146.

⁶ O. Gotterbarm, 29. 11. 1612 Riedlingen (Švábsko) – 23. 12. 1688 Leoben, do rádu vstúpil 15. 10. 1643 vo Viedni, kde absolvoval noviciát. Potom pôsobil na rôznych miestach a v rôznych funkciách predovšetkým ako infirmarius. Z Trenčína odišiel do Leobenu. LL CG I., s. 430.

⁷ Z Trenčína odišiel J. Novatzki v r. 1661 do Varaždína, kde účinkoval až do roku 1663 ako pomocník prokurátora, správca pivnice, prom v r. 1664 – 1665 v Záhrebe ako pomocník prokurátora, opäť vo Varaždíne ako pomocník prokurátora, nákupca, oeconom a nakoniec v r. 1679 – 1687 v Záhrebe ako pomocník prokurátora. LL CG II., s. 1102.

⁸ J. Cisár, o ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 63 – 64.

⁹ L. Olasz (Olass, Ollasz), december 1635 – ?, do rádu vstúpil 14. 10. 1659 v Košiciach. Po noviciáte študoval filozofiu v r. 1662 – 1663 v Trnave a v r. 1664 vo Viedni. V r. 1665 učil ako preceptor gramatistov v Trnave. Dňa 19. 4. 1665 opustil rád. LNTr, s. 19; LL CG II., s. 1114.

¹⁰ J. Dukovacký (Dukovachky), 1. 6. 1637 Krapina – 27. 3. 1685 Záhreb, do rádu vstúpil 14. 10. 1659 v Trnave. Po ukončení školastikátu pôsobil najmä v pastorálnej práci predovšetkým v Pátkostolí. LNTr, s. 19; LL CG I., s. 263.

¹¹ M. Sebestini (Sebastiani), december 1640 Šebeštanová – 20. 4. 1662 Šoproň. V r. 1657 študoval v kurze syntaxistov na trenčianskom jezuitskom gymnázii. Do rádu vstúpil 24. 10. 1659 v Rábe. Po absolvovaní noviciátu učil v r. 1659 v Šoproni ako preceptor gramatistov. *Matricula scholasticae*, fol. 8; LNTr, s. 19; LL CG III., s. 1529.

¹² I. Lode, 22. 3. 1637 Banská Štiavnica – 20. 1. 1664 Viedeň, do rádu vstúpil 8. 10. 1659 v Trnave ako študent teológie. Po absolvovaní noviciátu učil v Banskej Bystrici kurzy gramatistov, principistov, parvistov a bol visitatorom orationis, v r. 1664 študoval vo Viedni teológiu. LNTr, s. 18; LL CG II., s. 908; LL CPA III., s. 760.

¹³ P. Stanko, 31. 7. 1638 Veľký Klíž – 31. 12. 1703 Trenčín, do rádu vstúpil 22. 10. 1659 v Trenčíne. Po školastikáte, pôsobil na rôznych miestach. *Slávnostné sľuby (Csp.)* zložil 15. 8. 1677 v Banskej Bystrici. LNTr, s. 19; LL CG III., s. 1592.

¹⁴ J. Pakai, 25. 7. 1643 Trnava – január 1706 Kluž, do rádu vstúpil 8. 10. 1659 v Trnave. Po školastikáte účinkoval na rôznych miestach a predovšetkých prednášal na univerzitách v Trnave, v Košiciach a v Záhrebe. Posledným jeho pôsobiskom bol Kluž. LNTr, s. 18 – 19; LL CG II., s. 1135 – 1136.

¹⁵ Š. Kereškényi, o ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 165 – 166.

¹⁶ J. Simonides (Šimon), 27. 12. 1639 Bijanovce – 31. 10. 1674 Turá Lúka, do rádu vstúpil 14. 10. 1659 v Košiciach. Filozofiu a teológiu študoval v Košiciach. Zahynul v Turej Lúke, kde pôsobil ako misionár. LNTr, s. 19; LL CG III., s. 1549; *Slovenský biografický slovník : od roku 833 – 1990*. V. zväzok R – Š. Martin : MS, 1992, s. 260.

¹⁷ M. Diaho, február 1640 Krakovany – 9. 8. 1659 Trenčín, do rádu vstúpil 5. 1. 1659 v Trnave v kurze rhetores. V čase vstupu do rádu ovládal latinsky, slovensky a prostredne maďarsky. LNTr, s. 17.

¹⁸ J. Bédi, jún 1641 – ?, do rádu vstúpil 18. 11. 1659 v Trenčíne. Po absolvovaní noviciátu v roku 1663 pôsobil v Trnave ako pomocník prokurátora. *LIBER duas continent partes*, f. 164; LL CG I., s. 74.

¹⁹ H. Gebel, 1635 – ?, Moravan, do rádu vstúpil 8. 9. 1659 a noviciát absolvoval v Trenčíne v rokoch 1660 – 1661. *LIBER duas continent partes*, f. 164; LL CG I., s. 404.

1661¹

P. Ladislaus Vid, rector et magister novitiorum, gubernat a 29. septembris 1656²

P. Franciscus Nedeczki, minister, praefectus fabricae et ecclesiae, iuvat concionatorem, confessarius templi, operarius, consultor

P. Aloysius Matthaides, socius magistri novitiorum, praefectus spiritus et sanitatis seniorum, confessarius collegii et templi, decisor casuum domi, praefectus scholarum, dat puncta fratribus coadiutoribus, monitor, consultor

P. Franciscus Tamius, concionator slavonicus festivus, catechista, operarius, missionarius, confessarius templi³

P. Michael Luchich, procurator, confessarius templi, consultor

Professores scholarum

P. Nicolaus Zernizki, syntaxista, grammata, praeses congregationis Beatae virginis sine macula Conceptae, confessarius templi⁴

M. Franciscus Dedinski, principista, parvita, visitator utriusque meditationis et examinis, praefectus hospitum⁵

Coadiutores

Andreas Gotterbarm, dispensator, infirmarius, emptor

Bernardus Seltenreich, praefectus arculariae, socius exeuntium⁶

Georgius Cramer, coquus

Ioannes Schedt, sacristanus, praefectus laneae et lineae supellectilis

Michael Palo, cellarius, ianitor, visitator nocturnus

Nicolaus Zahoriak, socius procuratoris

Novitii scholastici secundi anni 1659

Georgius Czissar

Georgius Zunyogi

Ioannes Dukovatski

Ignatius Lode

Ioannes Packay

Ioannes Simonides

Leonardus Ollas

Michael Sebestini

Petrus Stanko

Stephanus Kereskeni

Novitii scholastici primi anni

Balthasar Lutersporn⁷

Franciscus Körösi⁹

Franciscus Theodati¹¹

Ioannes Horzegi¹³

Ioannes Tanier¹⁵

Michael Prosich⁸

Sigismundus Huszár¹⁰

Stephanus Stanko¹²

Wenceslaus Adami¹⁴

Georgius Sunyogi¹⁶

Novitii coadiutores secundi anni

Georgius Bedy

Henricus Gebel

Novitii coadiutores primi anni

Christophorus Perger¹⁷

Ioannes Faifarich¹⁹

Ioannes Miskovski¹⁸

- ¹ LL CPA III., s. 657 – 659.
- ² LL CPA III., s. 657 uvádza chybné dátum od 29. 9. 1659.
- ³ F. Tamius, o ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 310.
- ⁴ M. Zerniczki, pozri tamže, s. 345.
- ⁵ F. Dedinský, pozri tamže, s. 77.
- ⁶ B. Seltenreich, 10. 4. 1626 Hengersberg (Dolné Bavorsko) – 26. 2. 1666 Trenčín, do rádu vstúpil 5. 1. 1648 vo Viedni, kde absolvoval noviciát v r. 1649. Potom pôsobil v r. 1650 – 1653 v Trnave, v r. 1654 – 1655 vo Viedni, v r. 1656 – 1660 v Užhorode a nakoniec v Trenčíne, kde je tiež uvádzaný ako chorý. LL CG III., s. 1531 – 1532.
- ⁷ B. Lutersporn, 1642 Ráb – ?, do rádu vstúpil 14. 10. 1660v Rábe v kurze rétorov. V čase vstupu do rádu ovládal latinsky a nemecky, prostredne maďarsky. LNTr, s. 20; LL CG II., s. 913.
- ⁸ M. Bressich, 24. 8. 1639 „Crisiensis“ – 23. 5. 1697 Záhreb, do rádu vstúpil 18. 10. 1660 v Záhrebe. Po noviciáte a ukončení školastikátu pôsobil v pastorálnej práci predovšetkým v Chorvátsku. Vo Varaždíne zložil 2. 2. 1680 slávnostné sľuby (profes). Posledným jeho pôsobiskom bol v r. 1684 – 1697 Záhreb. LNTr, s. 20; LL CG I., s. 128.
- ⁹ F. Körösy (Kőrösi), marec 1644 Filakovo – 23. 7. 1679 Užhorod, pravdepodobne príbuzný Jána, pozri pozn. 12 v r. 1659. Do rádu vstúpil 14. 10. 1660 v Trnave. Po absolvovaní noviciátu a školastikátu pôsobil v pastorálnej práci a učil rôzne kurzy na gymnáziách. Dňa 2. 2. 1679 zložil slávnostné sľuby (profes). LNTr, s. 20; LL CG II., s. 772.
- ¹⁰ Ž. Huszár (Huszar), 13. 2. 1641 Podhradie? – ?, konvertoval 15. 8. 1657. Do rádu vstúpil 14. 10. 1660 v Rábe v kurze rétorov. Po noviciáte učil v Leobene, potom študoval na FF v Klagenfurte, učil kurzy gramatistov v Užhorode a v Kluži. Počas štúdia teológie v Štajerskom Hradci opustil rád 11. 2. 1671. LNTr, s. 20; LL CG I., s. 623.
- ¹¹ F. Theodati, o ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 314 – 315.
- ¹² Š. Stanko, 22. 6. 1642 „ex inferiores Stubicza“ – 5. 12. 1680 Záhreb. Do rádu vstúpil 18. 10. 1660 v Záhrebe. Po absolvovaní tretej probácie pôsobil v r. 1675 – 1676 v Levoči, kde 15. 8. 1675 zložil slávnostné sľuby (Csp.). V r. 1677 – 1680 v Záhrebe. LNTr, s. 20; LL CG III., s. 1592.
- ¹³ J. Harságy (Haarsagi), 25. 7. 1643 Záborské – 18. 4. 1672 Košice. Do rádu vstúpil 23. 10. 1660 v Košiciach. Po noviciáte učil v Leobene a študoval filozofiu v Klagenfurte. Potom učil ako preceptor gramatistov v Trnave, v Rábe, v Šoproni a v Bratislave. Od r. 1671 študoval teológiu v Košiciach. LNTr, s. 21; LL CG I., 513.
- ¹⁴ V. Adami, o ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 29 – 30.
- ¹⁵ J. Danik, 1637 Chalmová – 14. 12. 1678 Blatný Potok, do rádu vstúpil 14. 9. 1660 v Komárne. Po ukončení školastikátu pôsobil v pastorálnej práci v r. 1673 v Košiciach, kde 15. 8. 1673 zložil slávnostné sľuby (Csp.). V r. 1674 – 1677 účinkoval v Užhorode a nakoniec v r. 1678 v Blatnom Potoku. LNTr, s. 20; LL CG I., s. 215.
- ¹⁶ LL CPA ho v zozname pre tento rok neuvádza. J. Szunyoghy (Sunyogi), 23. 3. 1644 „Madensis“ – 30. 9. 1679 Košice, do rádu vstúpil 19. 1. 1660 v Košiciach. Po ukončení školastikátu pôsobil v r. 1676 v Gyöngyösi a v r. 1677 – 1679 v Košiciach, kde zložil slávnostné sľuby (profes) 15. 8. 1677. LL CG III., s. 1675 – 1676.
- ¹⁷ K. Perger, 18. 7. 1639 – 14. 3. 1680 Viedeň, do rádu vstúpil 14. 10. 1660 v Trnave. Po absolvovaní noviciátu pôsobil v r. 1664 v Lublani, v r. 1665 v Pasove, v r. 1666 – 1669 v Košiciach, v rokoch 1670 – 1680 vo Viedni ako sacristanus. Dňa 2. 2. 1671 zložil slávnostné sľuby (Ctf.). LL CG II., s. 1184.
- ¹⁸ J. Miskoczi, 22. 6. 1645 „Domocziensis“ – ?, do rádu vstúpil 14. 9. 1660 v Rábe. Po noviciáte pôsobil v r. 1663 – 1667 v Užhorode ako pomocník prokurátora, emptor, cellarius a v r. 1668 – 1670 v Trnave ako dispensator, emptor. 8. 7. 1670 opustil rád. LL CG II., s. 1028.
- ¹⁹ P. Faifarich, jún 1634 – 1. 4. 1674 Záhreb, do rádu vstúpil 15. 10. 1659 v Rábe. Po noviciáte pôsobil v r. 1663 – 1664 v Satmári ako oekonom, v r. 1665 – 1666 v Košiciach ako infirmarius, oekonom, v r. 1667 – 1669 v Rábe ako ianitor a nakoniec v r. 1673 v Záhrebe ako zástupca ianiotora. LL CG I., s. 312.

1662¹

P. Ladislaus Vid, rector et magister novitiorum, gubernat a 29. septembris 1656

P. Ignatius Kaldi, minister praefectus ecclesiae et fabricae, confessarius templi, consultor²

P. Aloysius Matthaides, socius magistri novitiorum, praefectus spiritus et sanitatis seniorum, confessarius collegii et templi, decisor casuum domi, praefectus scholarum, dat puncta fratribus, consultor, monitor, historicus collegii

P. Franciscus Nedecki, missionarius in bonis Comitum Illeyshazy

P. Mathias Mercatoris, missionarius in boins Comitum Illeyshazy Banovicy

P. Michael Lucich, catechista templi et confessarius, procurator, consultor

P. Paulus Alexandri, missionarius in bonis Comitum Illyeshazy³

P. Petrus Laszloffy, concionator dominicalis et festivus, confessarius templi et collegii, consultor⁴

Professores scholarum

M. Georgius Csiszar, principista, parvista, visitator utriusque examinis et meditationis, praefectus hospitum et rerum comicarum, praeses congregationis sine macula Conceptae Virginis⁵

M. Georgius Mehes, syntaxista, grammata, catechista templi⁶

Coadiutores

Andreas Gotterbarm, dispensator, emptor, infirmarius, visitator nocturnus

Bernardus Seltenreich, praefectus arculariae, socius exeuntium

Georgius Kraner, coquus

Georgius Bedi, subcoquus

Ioannes Gebl, cellarius, excitator

Ioannes Schedt, sacristanus, praefecuts laneae et lineae supellectilis

Michael Pallo, ianitor

Nicolaus Szikel, socius Patris Alexandri

Nicolaus Zahariak, socius Patris procuratoris

Novitii scholastici secundi anni 1660

Balthasar Lutersporn

Franciscus Körösi

Franciscus Theodati

Georgius Szunioghi

Ioannes Danir

Ioannes Harsagy

Michael Prescich

Sigismundus Huszar

Stephanus Stanko

Wenceslaus Adami

Novitii scholastici primi anni 1661

Andreas Bosniak⁷

Andreas Dubniczki⁹

Andreas Stranovius¹¹

Iacobus Markievicz¹³

Ioannes Garaiski¹⁵

Emericus Kovalocy⁸

Georgius Belenesy¹⁰

Georgius Lattay¹²

Martinus Darsocy¹⁴

Nicolaus Kostolanj¹⁶

Novitii coadiutores secundi anni
Christophorus Perger
Petrus Faifariz

Ioannes Miskoczzy

Novitii coadiutores primi anni
Andreas Kaian

Iacobus Feier

¹ *LL CPA III.*, s. 700 – 702.

² I. Káldi (Kaldi), 12. 1. 1614 Trnava – 28. 2. 1672 Ráb, do rádu vstúpil 24. 10. 1629 vo Viedni, kde absolvoval v rokoch 1630 – 1631 noviciát. Po skončení školastikátu pôsobil na rôznych miestach a v rôznych funkciách. Dňa 28. 5. 1651 zložil v Trnave slávnostné sľuby (profes). Do Trenčína prišiel z Trnavy. *LL CPA II.*, s. 633 – 634.

³ P. Alexandri 1612 Gajary – 1663 Spiš, vstúpil do rádu 1. 11. 1649 vo Viedni, kde absolvoval noviciát. Učil kurz gramatistov v Bratislave a v Rábe, v r. 1653 pôsobil v Banskej Bystrici, v r. 1654 účinkoval v Trenčíne, potom v Banskej Bystrici, v Košiciach a v Trnave. Slávnostné sľuby zložil 2. 2. 1660 v Trnave (Csp.). *LL CG I.*, s. 16 – 17; *LL CPA III.*, s. 391.

⁴ P. Lászlóffy odišiel do Bratislavy, kde pôsobil ako kazateľ, katechéta, operarius, prézes kongregácie a spovedník.

⁵ J. Cisár, pozri pozn. 8 k r. 1660.

⁶ I. Mehes, pozri pozn. 6 k r. 1656.

⁷ A. Petruch ho v zozname novícov neuvádza.

⁸ I. Kovaloczi, 14. 2. 1644 „Korompensis“ – 14. 3. 1685 Satmár, do rádu vstúpil 28. 10. 1661 v Trnave. Po ukončení školastikátu pôsobil predovšetkým na území obývaným Maďarmi, naposledy v r. 1684 – 1685 v Satmári. *LNTr*, s. 21; *LL CG II.*, s. 784.

⁹ O. Dubniczki, 1. 5. 1641 „ex comitatu Trenchiniensi“ – 4. 7. 1679 Spišská Kapitula, do rádu vstúpil 28. 10. 1661 v Rábe. Po ukončení školastikátu pôsobil v r. 1678 – 1679 v Spišskej Kapitule ako misionár, prézes kongregácie, konzultor, vicesuperior. Tu zložil 2. 2. 1679 slávnostné sľuby (profes). *LNTr*, s. 21; *LL CG I.*, s. 620.

¹⁰ Štefan Belényesi (Bellinyesy), január 1643 Varaždín – ?, do rádu vstúpil 25. 10. 1661 v Košiciach. Po noviciáte v r. 1664 – 1666 študoval v Klagenfurte filozofiu a v r. 1668 učil v Bratislave ako preceptor gramatistov. Dňa 15. 5. 1668 v Kláštore p. Z. opustil rád. *LNTr*, s. 21; *LL CG I.*, s. 77.

¹¹ O. Stranovius, 29. 11. 1641 Žilina – 18. 10. 1681 Levoča, asi príbuzný B. Stranovia, pozri pozn. 19 k r. 1655. Do rádu vstúpil 27. 10. 1661 v Komárne. Po ukončení školastikátu účinkoval v r. 1676 – 1677 v Ružom-berku ako misionár a v r. 1678 – 1681 v Košiciach ako prokurátor, poradca a spovedník. *LNTr*, s. 21; *LL CG III.*, s. 1616.

¹² J. Lattai, 17. 4. 1642 Trnava – 14. 10. 1679 Košice, do rádu vstúpil 17. 11. 1661 v Trnave. Po ukončení školastikátu pôsobil v r. 1677 v Banskej Štiavnici, v r. 1678 v Košiciach a v r. 1679 v Spišskej Kapitule. *LNTr*, s. 22; *LL CG II.*, s. 850.

¹³ J. Markievič, o ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 202 – 203.

¹⁴ M. Dorasozzy (Dorosoczi, Dorassozczy), 11. 11. 1644 Spišská Kapitula – 13. 12. 1710 Šoproň, do rádu vstúpil 13. 10. 1661 v Bratislave. Po školastikáte pôsobil na rôznych miestach a v rôznych funkciách, predovšetkým ako kazateľ a administrátor. Dňa 2. 2. 1679 zložil v Košiciach slávnostné sľuby (profes). Posledným jeho pôsobiskom bola v r. 1698 – 1710 Šoproň. *LNTr*, s. 21; *LL CG I.*, s. 253.

¹⁵ J. Garajský, o ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 103 – 104.

¹⁶ M. Kostoláni (Kostzolany), 6. 12. 1642 Kostolany – ?, konvertoval asi v r. 1657. Do rádu vstúpil 13. 10. 1661 v Trnave. Po noviciáte študoval filozofiu. V r. 1667 – 1670 pôsobil v Trnave a od r. 1673 tu študoval teológiu. Rád opustil 16. 10. 1673 rád. *LNTr*, s. 21; *LL CG II.*, s. 778.

1663¹

P. Ladislaus Vid, rector et magister novitiorum, gubernat a 29. septembris 1656
P. Andreas Banko, minister, operarius, confessarius templi, catechista, praefectus ecclesiae²
P. Martinus Lanczmar, socius magistri novitiorum, praefectus sanitatis, spiritus et scholarum, confessarius collegii et templi, historicus collegii, decisor casuum domi, consultor, monitor³
P. Mathias Mercatoris, concionator slavonicus dominicalis et festivus, operarius, confessarius collegii et templi, consultor
P. Michael Luchpich, procurator, confessarius templi
P. Nicolaus Veseleny, confessarius collegii, valetudinarius, consultor⁴
P. Paulus Hellesfeni,⁵ concionator, consultor⁶

Professores scholarum

P. Franciscus Papp, syntaxista, grammata, praeses congregationis B. Virginis⁷
P. Wenceslaus Adami, principista, parvista, visitat utriusque orationis et examinis, praefectus hospitalis, habeat curam rerum comicarum

Coadiutores

Bernardus Seltenreich, praefectus arculariae
Christophorus Perger, praefectus lineae supplectilis, visitator nocturnus, socius exeuntium
Georgius Hörman, coquus⁸
Georgius Magashazi, ianitor⁹
Ioannes Gabel, cellarius, ecitator
Ioannes Krautt, infirmarius¹⁰
Ioannes Schedt, praefectus laneae supplectilis, sacristanus
Nicolaus Zahoriak, socius procuratoris
Nicolaus Szekeley, dispensator, emptor

Novitii scholastici secundi anni

Andreas Dubniczki	Ioannes Garaiski
Andreas Stranovius	Martinus Darosoczi
Emericus Kovalosi	Nicolaus Kostolani
Georgius Lattai	Stephanus Belenyesi
Iacobus Markievicz	

Novitii scholastici primi anni

Andreas Szluka ¹¹	Mathias Bezegk ¹²
Carolus Schretter ¹³	Melchior Grameris ¹⁴
Casparus Nagy ¹⁵	Michael Pusich ¹⁶
Gabriel Szily ¹⁷	Franciscus Hauer ¹⁸
Georgius Rudniczki ¹⁹	Nicolaus Kelio ²⁰
Iacobus Kubinski ²¹	Paulus Adamovich ²²

Ioannes Jurikovich²³
Ioannes Polareczki²⁵

Wenceslaus Kisseli²⁴

Novitii coadiutores secundi anni, nulli

Novitii coadiutores primi anni

Christophorus Heppt²⁶
Georgius Gyergyeni²⁸
Mathias Teüffel³⁰

Thomas Genoven²⁷
Andreas Halez²⁹

- ¹ LL CPA III., s. 744 – 745.
- ² O. Banko, 10. 11. 1611 Krajn (Slovinsko) – 29. 8. 1665 Eberndorf, do rádu vstúpil 25. 2. 1644 vo Viedni, kde absolvoval noviciát. Potom pôsobil v Ebendorfe, v Lubľani, v Klagenfurte, kde 12. 9. 1654 zložil slávnostné sľuby (Csp). Ďalej účinkoval v Ebendorfe. LL CG I., s. 58 – 59.
- ³ M. Lancmar, o ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 188 – 189.
- ⁴ M. Wesselényi, 14. 2. 1608 Trenčianske Teplice – 4. 2. 1666 Banská Bystrica, 27. 8. 1626 vstúpil do rádu v Leobene, kde absolvoval noviciát. Vysokoškolské štúdiá absolvoval v Štajerskom Hradci. Potom pôsobil predovšetkým v Trnave a v Košiciach, tiež ako profesor a rektor v Bratislave. LL CG II., s. 788.
- ⁵ P. Helesfényi, január 1610 Trnava – 14. 5. 1671 Spiš, do rádu vstúpil 13. 6. 1627 v Leobene, kde absolvoval noviciát. Filozofickú a teologickú fakultu navštevoval vo Viedni a v r. 1640 absolvoval v Leobene tretiu probáciu. Potom účinkoval v pastoraľnej práci. Do Trenčína prišiel z Viedne, kde účinkoval ako kazateľ. LL CG II., s. 616.
- ⁶ Údaje doplnené z LL CG II., s. 616.
- ⁷ F. Papp, o ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 237 – 238.
- ⁸ J. Hörman, 17. 2. 1630 Mindelheim (Švábsko) – 16. 1. 1706 Viedeň, do rádu vstúpil 20. 3. 1654 v Pasove a noviciát absolvoval v r. 1652 vo Viedni. Potom účinkoval predovšetkým v Rakúsku ako kuchár. V Pasove zložil 1. 5. 1662 slávnostné sľuby (Ctf). Posledným jeho pôsobiskom bola Viedeň, kde žil v r. 1706 – 1707. V zápisoch je zaznamenaný ako chorý. LL CG I., s. 598.
- ⁹ J. Magasóczi, 1633 „Selliensis“ – 29. 8. 1673 Ráb, do rádu vstúpil 6. 10. 1654 vo Viedni, kde absolvoval v r. 1655 – 1656. Slávnostné sľuby (Ctf.) zložil 2. 2. 1665 v Trnave. LL CG II., s. 921.
- ¹⁰ J. Kraut, 17. 1. 1616 Ellwangen (Bádensko-Württembersko) – 2. 4. 1671 Linec, do rádu vstúpil 10. 10. 1639 vo Viedni, kde absolvoval noviciát a pôsobil tu až do r. 1654. Vo Viedni zložil 8. 9. 1650 slávnostné sľuby. Potom účinkoval v rôznych rádových domoch na území Rakúska. Z Trenčína odišiel do Lincu, kde pôsobil až do svojej smrti.
- ¹¹ O. Sluka (Szluka), 29. 11. 1642 Banka – 30. 1. 1693 Košice, do rádu vstúpil 28. 10. 1662 v Rábe. Druhý rok noviciátu absolvoval vo Viedni. Po školasťate pôsobil v pastoraľnej práci a prednášal tiež na univerzitách v Záhrebe, v Trnave a v Košiciach. Slávnostné sľuby (profes) zložil 2. 2. 1680. LNTr, 23; LL CG III., s. 1667.
- ¹² M. Bezegh, 24. 2. 1643 Zvolen – 9. 9. 1665 Spiš, konvertoval vo veku piatich rokov. Do rádu vstúpil 4. 10. 1662 v Trnave. Noviciát absolvoval tiež v r. 1664 vo Viedni. V r. 1665 učil v Spišskej Kapitule ako preceptor gramatistov. LNTr, s. 23; LL CG I., s. 96.
- ¹³ K. Schretter a Wolgemeutscheimb, o ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 285 – 287.
- ¹⁴ M. Kramér, 16. 7. 1646 Spiš – ?, konvertoval pred štvrtým rokom. Do rádu vstúpil 4. 10. 1662 v Trnave. Noviciát absolvoval v roku 1663 v Trenčíne. LNTr, s. 22; LL CG II., s. 791.
- ¹⁵ G. Nagy, 20. 8. 1646 Fiľakovo – 18. 4. 1668 Užhorod, do rádu vstúpil 4. 10. 1662 v Trnave, v kurze rhetores. Druhý rok noviciátu absolvoval vo Viedni. V r. 1665 – 1667 študoval na FF v Košiciach a v r. 1668 učil v Užhorode ako preceptor gramatistov. LNTr, s. 22; LL CG II., s. 1074.
- ¹⁶ M. Pusich (Pussicz), 1641 „Craiensis“ (Chorvátsko) – 1696 Záhreb, do rádu vstúpil 22. 10. 1662 v Štajerskom Hradci. Druhý rok noviciátu absolvoval v r. 1664 vo Viedni. Po ukončení školasťatu pôsobil v rádových domoch v Chorvátsku. Vo Varaždíne 2. 2. 1677 zložil slávnostné sľuby (profes). LNTr, s. 23; LL CG II., s. 1297.

- ¹⁷ G. Szily (Szilli.), 24. 2. 1646 Ráb – 26. 5. 1711 Ráb, konvertita. Do rádu vstúpil 4. 10. 1662 v Trnave. Po ukončení školastikátu pôsobil v pastorálnej práci a prednášal tiež na univerzite v Trnave a v Rábe. Dňa 2. 2. 1680 v Trnave zložil slávnostné sľuby (profes). *LNTr*, s. 22; *LL CG III.*, s. 1665 – 1666.
- ¹⁸ F. Hauer, 31. 7. 1646 Ráb – 15. 8. 1683 Komárno, do rádu vstúpil 28. 10. 1622 v Rábe. Po skončení školastikátu pôsobil v pastorálnej práci v r. 1678 – 1679 v Komárne a v r. 1680 – 1683 v Trnave, kde tiež prednášal etiku a filozofiu. Slávnostné sľuby zložil 2. 2. 1680 v Rábe (profes). *LNTr*, s. 23; *LL CG I.*, s. 522.
- ¹⁹ J. Rudnizki, 12. 2. 1641 Varaždín – ?, do rádu vstúpil 22. 10. 1662 v Štajerskom Hradci. Po skočení školastikátu pôsobil v pastorálnej práci v r. 1674 – 1675 v Rijeke a v r. 1676 – 1678 v Ríme ako penitenciár pre Ilyrsko. *LNTr*, s. 23; *LL CG III.*, s. 1414.
- ²⁰ M. Kelio, 24. 2. 1643 „Chastensis“ – 13. 1. 1684 Trnava, do rádu vstúpil 4. 10. 1662 v Trnave ako magister filozofie. Po skončení školastikátu pracoval v pastorálnej oblasti v r. 1674 – 1678 v Leopoldove. V r. 1675 zložil slávnostné sľuby (profes). Posledným jeho pôsobiskom bola v r. 1679 – 1684 Trnava. *LNTr*, s. 22; *LL CG II.*, s. 702.
- ²¹ J. Kubinsky, o ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 183.
- ²² P. Adamovich (Adamovic), 2. 4. 1640 Kuklov – 16. 5. 1690 Kluž, do rádu vstúpil 4. 10. 1662 v Trnave ako magister filozofie. Po školastikáte pôsobil v pastorálnej práci na území Sedmohradska, naposledy v Kluži, kde 2. 2. 1676 zložil v Kluži slávnostné sľuby (profes). *LNTr*, s. 22 – 23; *LL CG I.*, s. 7.
- ²³ J. Jurikovich (Jurikovicz), 23. 6. 1643 Orava – 1. 11. 1679 Banská Štiavnica, konvertita. Do rádu vstúpil 16. 10. 1662 v Košiciach. Po školastikáte pôsobil v pastorálnej práci v r. 1676 – 1677 v Rožňave, v r. 1678 v Leobene a v r. 1678 – 1679 v Banskej Štiavnici. *LNTr*, s. 23; *LL CG II.*, s. 668.
- ²⁴ V. Kisseli (Kiszeli), 27. 1. 1643 Lipník – 29. 8. 1679 Bratislava, do rádu vstúpil 4. 10. 1662 vo Viedni ako magister filozofie. Po skončení školastikátu pôsobil v pastorálnej práci predovšetkým ako kazateľ a naposledy v r. 1678 – 1679 v Banskej Bystrici. *LNTr*, s. 23; *LL CG II.*, s. 729 – 730.
- ²⁵ Jonáš Polerecký, o ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 257.
- ²⁶ K. Heppt, 5. 11. 1633 „Sulganensis“ (Švábsko) – 6. 1. 1704 Kremž, do rádu vstúpil 22. 10. 1662 vo Viedni. Po noviciáte pôsobil predovšetkým na území Rakúska. Jeho posledným pôsobiskom bola Kremž, kde účinkoval ako credentarius a je zaznamenaný ako chorý. *LL CG I.*, s. 545.
- ²⁷ T. Genewien (Genoven, Genowen, Jenowein), 20. 12. 1631 „Nicipstainensis“ – 18. 7. 1687 Trenčín. Do rádu vstúpil 23. 10. 1663 v Štajerskom Hradci. Po noviciáte pôsobil na rôznych miestach, tiež v Trenčíne v r. 1678 a v r. 1687 predovšetkým vo funkciách sacristana a praefecta vestiarii. *LIBER duas continent partes*, f. 165; *LL CG I.*, s. 409.
- ²⁸ J. Görgelyi (Gyergyeni), 1634 „Szentdemeteriensis“ – 6. 6. 1686 Užhorod, konvertita, do rádu vstúpil 4. 10. 1662 v Trnave. Ešte počas noviciátu pôsobil v r. 1664 v Trnave vo funkcii kuchára, emptora, dispensatora a do r. 1665 v Užhorode, kde 15. 8. zložil slávnostné sľuby (Ctf.). *LIBER duas continent partes*, f. 164; *LL CG I.*, s. 438.
- ²⁹ O. Halez (Halecz), * 1637 Modrá, do rádu vstúpil 13. 1. 1633 v Rábe. Opustil rád počas noviciátu. *LIBER duas continent partes*, f. 165; *LL CG I.*, s. 499.
- ³¹ M. Teuffl (Teuffel), máj 1639 Steinfeld (Korutánsko) – 19. 6. 1696 Viedeň, do rádu vstúpil 22. 10. 1622 v Štajerskom Hradci. Pôsobil na rôznych miestach predovšetkým v kuchyni. V Kremži zložil 2. 2. 1673 slávnostné sľuby. Posledným jeho pôsobiskom bola v r. 1696 Viedeň, kde je zaznamenaný ako chorý. *LIBER duas continent partes*, f. 165; *LL CG III.*, s. 1700 – 1701.

1664¹

P. Ladislaus Vid, rector, gubernat a 29. septembris 1656, decisor casuum domi, examinador candidatorum²

P. Michael Luchich, minister, procurator, praefectus ecclesiae et sanitatis, confessarius templi, consultor³

P. Mathias Stoykovich, praefectus spiritualis, confessarius templi et collegii, monitor⁴

P. Nicolaus Vesseleny, valetudinarius, confessarius collegii, consultor⁵

P. Paulus Hellesfeny, valetudinarius⁶

P. Petrus Laszloffi, concionator slavonicus, operarius, confessarius collegii et templi⁷

Coadiutores

Bernardus Seltenreich, valeturiarius⁸

Ioannes Schedt, praefectus laneae et lineae supellectilis, sacristanus, socius exeuntium

Nicolaus Szekeli, coquus, emptor, dispensator, visitator nocturnus ete orationis

Nicolaus Zahoriak, socius procuratoris, ianitor, excitator, visitator examinum

Ob motus turcicos nulli hic magistri sunt: et novitii quoque omnes translati sunt ad Domum probationis viennensem

¹ LL CPA III., s. 790 – 791.

² L. Vid od 4. 12. 1664 pôsobil v Trnave ako predstavený kolégia a rektor univerzity, prednášal teológiu, bol dekanom FF (1668 – 1669), správcom seminára sv. Vojtecha, spovedníkom, examinátorom iuratus a poradcom. V roku 1668 sa stal doktorom teológie. Podrobnejšie o ňom pozri BERNÁT, L. *Životopisný slovník*, s. 324 – 325.

³ M. Luchich v Trenčíne pôsobil až do smrti v roku 1670.

⁴ M. Stojkovich, 24. 2. 1631 „Vistochiensis“ – 27. 8. 1688 Záhreb, do rádu vstúpil 18. 10. 1652 vo Viedni, kde absolvoval noviciát. Po školasťkáte pôsobil v pastorálnej práci predovšetkým vo funkcii kazateľa. Do Trenčína sa vrátil ešte v r. 1671. LL CG III., s. 790.

⁵ M. Wesselényi odišiel z Trenčína do Košíc, kde pôsobil ako správca konviktu.

⁶ P. Helesfényi odišiel potom na Spiš, kde pôsobil v r. 1666 – 1671, teda až do smrti.

⁷ P. Lászlóffy odišiel do Rábu, potom pôsobil v Kláštore p. Z., a do Trenčína sa vrátil v roku 1681. Posledným jeho pôsobiskom bola Skalica v r. 1682 – 1684.

Pri vymedzovaní termínov vychádzame zo slovníka použitých pojmov v práci *Životopisný slovník*, s. 351 – 355. Termíny, ku ktorým ťažko nájdeme primeraný slovenský ekvivalent, ponechávame v latinskom jazyku. Doteraz sa vedie polemika, či radšej neponechávať originálne názvy. V slovníku sú použité len tie funkcie (pojmy), s ktorými sa čitateľ stretne v texte.

administrátor (monitor) správca majetkov, ktorý vykonával aj duchovnú službu. O význame tejto funkcie svedčí, že *Catalogi personarum...* ich zoznamy takmer každoročne samostatne zverejňovali

apologetika controversia, kontroverzná teológia, disciplína, ktorá vznikla na obranu viery

apothecarius lekárnik

bibliothecarius knihovník, nemusela to byť funkcia totožná so správcom knižnice, skôr išlo o odbornú funkciu

catechista katechéta, učiteľ katechizmu, niekedy boli presne určení katechéti na určitú skupinu ľudí, napr. detí, určité miesto, alebo národnosť

cellarius správca pivnice

coadiutor spiritualis (Csp alebo C. S.) koadjútór, duchovný pomocník, ktorý sa nestal profesom so štyrmi sľubmi

coadiutor temporalis pomocný brat, fráter, rehoľník-nekňaz, ktorý skladal tri jednoduché doživotné sľuby

coquus kuchár

concionátor kazateľ, niekedy bola jeho funkcia určená na obdobie sviatkov (in festis) alebo v nedeliach (in dominicis)

confessarius spovedník často boli spovedníci určení aj presne na niektorú lokalitu, kostol, kláštor alebo pre konkrétne osoby, rodiny, skupiny osôb

consultor poradca, pomocník, člen poradného zboru rehoľného predstaveného

credentiarius mal na starosti kuchynské a jedálenské riady

dat puncta fratribus páter dávajúci večer frátrom body (puncta) na ranné rozjímajanie

decanus decanus spectabilis, dekan, predstavený fakulty

decisor casuum arbiter sporných prípadov vo vnútri rádu (napr. komplikovaných problémov morálky pre budúcich spovedníkov, radil, ako riešiť problémy) alebo v sporných prípadoch medzi rádom a okolitými subjektmi

dispensator udeľuje dišpenzy v rehoľnom dome od niektorých pravidiel (napr. v stravovaní, v stávaní a pod.)

dispensator pokladník

emptor nákupca

examinator skúšal kandidátov o členstvo v ráde, či sú vhodní a schopní, alebo **examinator iuratus** – interná funkcia v ráde, ktorá bola zverená skúseným členom

exhortator duchovný, ktorého úlohou bolo prednášať kázne (exhorty), duchovné príhovory najčastejšie ku študentom

habet curam rerum comicarum mal na starosti divadelné predstavenia, „režisér“

historicus, **historiographus** historik, **historicus domus** (collegii), kronikár rehoľného domu (kolégia)

ianitor vrátnik, kostolník

infirmarius mal na starosti zdravotnícky dohľad nad bratmi, zdravotný brat

instructor partrum tertiae probationis (instr.) niekedy sa uvádza ako **magister patrum tertiae probationis**, inštruktor tretej probácie

minister zodpovedal za hospodársku prevádzku kostola (chrámu)

magister novitiorum **instructor novitiorum**, **magister novicov**, „novicmajster“

minister domus (minist., min.) zodpovedal za prevádzku kostola, mal na starosti vonkajšiu disciplínu, hospodárske záležitosti rehoľného domu

missionarius misionár, ak nie je uvedená zahraničná lokalita, tak sa tým myslia vnútorné misie, tzv. misie po dedinách, alebo „pohyblivý misionár“

monitor pozri administrator

novitius scholasticus (N. S.) novic – školastik

oeconomus hospodár, ekonóm, hospodársky správca domu, bol podriadený ministrom

operarius (oper.) duchovný, ktorého hlavnou úlohou bola služba v kostole¹⁴

pater (P.) otec, titul rádového kňaza

parochus farár

penitentiarius penitenciár, spovedník

praefectus (praef.) prefekt, správca, vedúci nejakého útvaru alebo okruhu činnosti, „riaditeľ“

praefectus bibliothecae správca knižnice

praefectus ecclesiae (praef. eccl.) prefekt chrámu, správca kostola, ktorý mal na starosti hmotné statky, často bola táto funkcia spojená so zdravotníckou starostlivosťou (sanitárnym zariadením) praef. eccl. & san.

praefectus fabricae správca stavby, dozeral na výstavbu rádových domov a chrámov

praefectus hospitum správca domu pre chorých a zostarnutých ľudí alebo pútnikov, „správca špitálu“, „hospitálu“

praefectus musicae (chori, tonorum) alebo regens chori, správca chóru¹⁵

praefectus rerum comicarum habet curam rerum comicarum, mal na starosti prípravu divadelných predstavení, „režisér“, funkcia vychádzala z dôležitosti divadla vo vyučovaní a výchovnom procese

praefectus studiorum scholarum prefekt školy

praefectus spiritualis prefectus rerum spiritualis (spiritualium), pater spiritualis, špirituál – poradca rádových predstavených v duchovných veciach

praeses (praefectus) **congregationis** (praes.) prézes mariánskej kongregácie, predseda kongregácie¹⁶

procurator (proc.) prokurátor, člen rádu, ktorý má na starosti svetské veci – správu statkov, zastupovanie rádu pred súdom – procurator provinciae, collegii, generalis (generálny)

profess quattuor votorum (solemnium) rehoľný kňaz so štyrmi slávnostnými sľubmi, mal aktívne a pasívne právo na všetky funkcie v ráde

rector (rect.) rektor, predstavený rehoľného domu alebo najvyšší predstaviteľ univerzity (rector magnificus)

regens seminarii (convictus) (reg. sem., reg. conv.), správca (vedúci, riaditeľ) výchovného zariadenia seminára, konviktu, niekedy v zápise stojí „habet curam convictus (nobilium), seminarii

repetitor humaniorum pomocný, cvičiaci učiteľ, precvičoval so žiakmi humanitných tried pri ich samostat-

musicus, chorregent, cantator sacri, habet musicam či regit chorum. *Biografický slovník hudebních prefektů...*, ako z názvu vyplýva, používa pojem „hudební prefekt“, bližšie pozri *Biografický slovník hudebních prefektů jezuitského řádu působících v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v letech 1556-1773*. Markéta Holubová. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, 2009. 238 s.

¹⁴ Operarius – „ten, ktorý tvorí“. Pojem má základ v latinskom „opus“ t. j. dielo, tvorivá práca z Genesis, označujúca prácu Božiu, akt stvorenia sveta a človeka hlásiaceho sa k Božiemu obrazu. Z toho vznikne operari, t. j. vytvárať nejaké dielo. LE GOFF, J., TROUNG, N. *Tělo ve středověké kultuře*. Praha: Vyšehrad, 2006, s. 51.

¹⁵ V iných prameňoch sa uvádzajú pojmy ako minister chori, regenschori, lector

¹⁶ Pojem predseda kongregácie používa HIŠEM, C. *Teologické vzdelávanie...*, s. 85 a nasl.

nom štúdiu
sócius (soc.) zástupca, najbližší spolu-
pracovník (pomocník) rádového
predstaveného, obyčajne to bol štu-
dent filozofickej alebo teologickej
fakulty
superior (sup.) predstavený rezidencie
alebo misijného domu
valetudinarius (valet.) chorý

vicerektor vicerektor, zástupca meno-
vaný v prípade neprítomnosti alebo
úmrtia hodnostára
vicesuperior zástupca menovaný v prí-
pade neprítomnosti alebo úmrtia
hodnostára
visitator vizitátor
visitator carcerum, hospitalis vizitátor
väzenia, nemocnice

Obr. č. 4: Budova bývalého trenčinaskeho jezuitského kolégia

KATALÓG ČLENOV SPOLOČNOSTI JEŽIŠOVEJ
PÔSOBIACICH V UŽHORODE V 17. a 18. STOROČÍ

Monika BIZOŇOVÁ

The catalogue of the members of the Society of Jesus serving in Uzhhorod in 17th – 18th century

Kingdom of Hungary was main field of interest of the Society of Jesus during the life of its founder Ignatius of Loyola. In 1561 the first Jesuit college was founded in the territory of Hungarian Kingdom in town Trnava. Jesuits had their activities in eastern Slovakia, too. They had their missions in Košice and Makovica. Finally in 1615 College in Humenné was founded by George Drugeth. In 1640 this college was transferred to Uzhhorod, because their activity was more necessary and urgent here. There a big group of Jesuits worked till 1773.

Key words: *Society of Jesus, Jesuits, Uzhhorod, Humenné, recatholisation, reformation, catalogue.*

Svoj záujem o Uhorsko prejavila Spoločnosť Ježišova už počas života jej zakladateľa Ignáca z Loyoly. V roku 1542 sa jeden z jej členov, páter Mikuláš Bobadilla, vo Viedni oboznámil s pomermi v Uhorsku. Aj samotný cisár Ferdinand I. poznal prácu jej prvých členov, a preto sa v roku 1550 obrátil so žiadosťou o pomoc na samotného Ignáca z Loyoly.

Uvedenie jezuitov na Slovensko však ostane spojené s menom Mikuláša Oláha, ktorý sa v roku 1553 stal ostrihomským arcibiskupom, zároveň predstaviteľom cirkevnej reformy, a dielo rekatolizácie sa rozhodol zveriť práve do rúk Spoločnosti Ježišovej.¹⁷ V roku 1561 vzniklo prvé jezuitské kolégium na území Uhorska v Trnave. V roku 1586 získali majetky Turčianskej prepozitúry a v roku 1588 založili svoju školu v Kláštore pod Znievom.¹⁸

Svoje zastúpenie získali jezuiti aj na východnom Slovensku. Najskôr mali iba misie v Košiciach a v Makovici, no nakoniec aj vo forme kolégia v Humennom, ktoré spolu so školou založil v roku 1615 Juraj Drugeth. Spomínaná škola bola už v roku 1619 úplnou školou so všetkými triedami. Počas povstania Gabriela Bethlena boli jezuiti z Humenného vyhnaní. Niektorí odišli do Poľska či do Viedne a naspäť sa vrátili až v roku 1629.¹⁹

¹⁷ Viac BUCKO, V. *Mikuláš Oláh a jeho doba (1493 – 1568)*. Bratislava : Universum, 1940.

¹⁸ KRAPKA, E.– MIKULA, V. *Dejiny Spoločnosti Ježišovej na Slovensku*. Cambridge (Ontario) : Dobrá kniha, 1990, s. 38– 45.

¹⁹ LUKÁCS, Ladislaus. *Catalogi personarum et officiorum provinciae Austriae S.I. Vol. 2. (1601 – 1640)*. Romae 1982, s. 337.

Začiatkom tridsiatych rokov 17. storočia sa však začalo uvažovať o prenesení kolégia z Humenného do Užhorodu, kde Drugetovci vlastnili ďalšie majetky a kde bola činnosť jezuitov viac potrebná a naliehavá. Samotné presťahovanie bolo ukončené 31. augusta 1640,²⁰ no v Humennom aj naďalej pôsobili jezuiti a ich gymnázium.

Samotné gymnázium bolo do Užhorodu prenesené až v roku 1648.²¹ Jezuitské kolégium v Užhorode existovalo až do zrušenia Spoločnosti Ježišovej v roku 1773.²²

Na nasledujúcich stranách ponúkame katalóg členov Spoločnosti Ježišovej pôsobiacich v Užhorode v 17. a 18. storočí, ktorý bol spracovaný na základe *Litterae Annuae provinciae Austriae Societatis Jesu a. 1635 – 1698*,²³ uložených v Österreichische Nationalbibliothek vo Viedni a na základe diela²⁴ Ladislava Lukácsa, SJ. Pri vypracovaní tohto katalógu napomohol aj ďalší zachovaný archívny prameň, a to Kronika užhorodského kolégia.²⁵

²⁰ KRAPKA, E. – MIKULA, V. *Dejiny Spoločnosti Ježišovej na Slovensku*. Cambridge (Ontario), 1990, s. 52.

²¹ STOLÁRIK, S. *Humenské kolégium a traja košickí mučeníci*. Humenné 1995, s. 40.

²² Viac BIZOŇOVÁ, M. Katalóg členov Spoločnosti Ježišovej pôsobiacich v Humennom v rokoch 1612–1646. In *Historia Ecclesiastica*. ISSN 1338–4341, 2015, roč. 6, č. 2, s. 148 – 157.

²³ Österreichische Nationalbibliothek, Sammlung von Handschriften und alten Drucken, *Litterae Annuae provinciae Austriae Societatis Jesu a. 1635 – 1698, 1700 – 1710, 1712 – 1771*, inv.č. 12032 – 12220.

²⁴ LUKÁCS, Ladislaus. *Catalogi personarum et officiorum provinciae Austriae S.I. Vol. 3. (1641 – 1665)*. Romae : Societas Iesu, 1990. 855 s.

LUKÁCS, Ladislaus. *Catalogi personarum et officiorum provinciae Austriae S.I. Vol. 4. (1666 – 1683)*. Romae : Societas Iesu, 1990. 834 s.

LUKÁCS, Ladislaus. *Catalogi personarum et officiorum provinciae Austriae S.I. Vol. 5. (1684 – 1699)*. Romae : Societas Iesu, 1990. 844 s.

LUKÁCS, Ladislaus. *Catalogi personarum et officiorum provinciae Austriae S.I. Vol. 6. (1700 – 1717)*. Romae : Societas Iesu, 1993. 903 s.

LUKÁCS, Ladislaus. *Catalogi personarum et officiorum provinciae Austriae S.I. Vol. 7. (1718 – 1733)*. Romae : Societas Iesu, 1993. 891 s.

LUKÁCS, Ladislaus. *Catalogi personarum et officiorum provinciae Austriae S.I. Vol. 8. (1734 – 1747)*. Romae : Societas Iesu, 1994. 865 s.

LUKÁCS, Ladislaus. *Catalogi personarum et officiorum provinciae Austriae S.I. Vol. 9. (1748 – 1760)*. Romae : Societas Iesu, 1994. 898 s.

LUKÁCS, Ladislaus. *Catalogi personarum et officiorum provinciae Austriae S.I. Vol. 10. (1761 – 1769)*. Romae : Societas Iesu, 1995. 652 s.

LUKÁCS, Ladislaus. *Catalogi personarum et officiorum provinciae Austriae S.I. Vol. 11. (1770 – 1773)*. Romae : Societas Iesu, 1995. 333 s.

²⁵ Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya Budapest, I. Manuscripts, Kötetes anyagok, *Historia Collegii Homonna – Ungvariensis Societatis Iesu*, 151 f.

**Katalóg členov Spoločnosti Ježišovej pôsobiacich
v Užhorode v 17. a 18. storočí**

1647

P. Thomas Jazberini, rector
P. Paulus Hellesfeni
Ioannes Lubetich

1648

P. Thomas Jazberini, rector
P. Elias Thuroci, missionarius
P. Nicolaus Seczeni, missionarius
P. Martinus Duboczi, operarius
P. Ioannes Tissinger, docet
P. Ioannes Vasarheli, docet
Blasius Szepesi, oekonomus
Ioannes Lubetich, oekonomus

1649

P. Thomas Jasberini, rector
P. Michael Nagy, minister, concionator,
praefectus templi et sanitatis
P. Elias Thuroci, praefectus rerum
spiritualium, confessarius collegii,
monitor, consultor, procurator,
praefectus fabricae
P. Ioannes Tissinger, syntaxista et
grammatista, confessarius collegii
P. Ioannes Vasarheli, catechista,
operarius
M. Ioannes Lingoi, principista, visitor
orationis
Blasius Szepesi, socius procuratoris
Ioannes Lubetich, praefectus sartoriae
et lotionis

1650

P. Thomas Jazberini, rector, confessarius
Comitiae fundatrix
P. Michael Nagy, minister, consultor
P. Elias Thuroci, procurator, consultor
P. Ladislaus Kerzi, concionator
hungaricus, consultor
P. Simon Szöl (Szél), concionator

slavonicus

P. Ioannes Vasarheli, operarius
P. Ioannes Tissinger, poeta et syntaxista
M. Ioannes Lingoi, grammata
M. Michael Griboci, principista
Blasius Szöposi (Szepesy), oekonomus
Ioannes Lubetich, praefectus sartoriae
et lotionis

1651

P. Georgius Hölg, rector
P. Simon Szöl (Szél), minister, praefectus
templi et sanitatis, operarius
P. Nicolaus Szecheni, pater spiritualis,
regens seminarii, confessarius templi,
supplet in concionibus
P. Lucas Remethei, concionator
hungaricus, operarius, confessarius
templi
P. Stanislaus Ziveczki, rhetor et poeta,
praeses congregationis studiosorum,
visitor meditationis
M. Ioannes Lingoi, syntaxista et
grammatista, visitor examinis et
nocturnus
M. Ignatius Tordai, principista
Blasius Szöpösi (Szepesy), socius
procuratoris, oekonomus
Ioannes Lubetitsch, cellarius, praefectus
sartoriae et lotionis, sacristanus, ianitor,
excitator

1652

P. Georgius Hölg, rector
P. Simon Szöl (Szél), minister, praefectus
templi et sanitatis, procurator, operarius
slavonicus
P. Paulus Beke, concionator, catechista
et operarius hungaricus, confessarius
collegii, consultor
P. Wenceslaus Zboski, praefectus rerum

spiritualium, confessarius collegii,
praefectus scholarum, regens seminarii,
decisor casuum, consultor, monitor
P. Ladislaus Kerzi, missionarius apud D.
Emericum Priny
P. Stanislaus Zivieczki, rhetor et
poeta, visitator orationis matutinae,
congregationis B.V. praeses
M. Ioannes Lingoi, syntaxista, visitator
examinum et nocturnus
M. Stephanus Bakay
M. Ignatius Tordai
Blasius Szöpösi (Szepesy), oekonomus
Ioannes Lubtetisch, sartor, cellarius,
ianitor, sacristanus, excitator
Simon Scherz, cocus

1653

P. Georgius Hölgy, rector, decisor
casuum
P. Simon Szel, minister, procurator,
praefectus templi et sanitatis, operarius,
consultor
P. Michael Nagy, concionator in festis,
catechista, operarius, confessarius
collegii, consultor
P. Ioannes Stankovich, concionator,
pater spiritualis, confessarius collegii,
consultor, monitor, operarius
P. Andreas Banko, poeta et syntaxista,
confessarius templi
M. Ioannes Vasarhely, grammata
M. Benedictus Szeg, principista,
parvista

Coadiutores

Blasius Sepesi (Szepesy), oekonomus
Ioannes Lubetich, sacristanus, sartor,
ianitor
Nicolaus Kerestes, cocus

1654

P. Ioannes Lippai, rector, decisor
casuum domesticus
P. Simon Szell, minister, procurator,

consultor
P. Michael Nagy, concionator
hungaricus, operarius, praefectus
scholarum, confessarius nostrorum,
templi, consultor
P. Ioannes Vasarhely, operarius,
praefectus spiritus, confessarius
nostrorum, templi
M. Andreas Elevecutti, rhetor, poeta
M. Ioannes Vasarhet (Vásárhelyi),
syntaxista, grammata, visitator
orationis
M. Georgius Szavatkai, principista,
parvista, visitator orationis
Blasius Szöpösi (Szepesy), oekonomus,
excitator
Ioannes Lubetich, praefectus vestiarii,
ianitor, sacristanus

1655

P. Ioannes Lippay, rector, decisor
casuum
P. Simon Szell, minister, regens
seminarii, procurator, consultor
p. Michael Nagy, concionator et
catechista hungaricus, praefectus
spiritus, operarius, confessarius templi,
consultor
P. Ioannes Vasarhely, concionator
festivus, confessarius collegii, consultor,
monitor
P. Paulus Hellesfeni, operarius,
praefectus scholarum, consultor
P. Aloysius Medek, rhetor, poeta,
praeses congregationis
M. Georgius Zukodi (Tyukodi),
grammata, visitator orationis
M. Stephanus Szavazkai, principista,
parvista, visitator examinum

Coadiutores

Georgius Thott, oekonomus, emptor,
dispensator
Ioannes Lubetich, sacristanus,
praefectus vestiarii

Ioannes Egyedt, ianitor, infirmarius,
credentiarius, excitator

1656

P. Ioannes Lippai, rector, decisor
casuum domesticorum, gubernat ab
anno 1653, die 2 aprilis
P. Ladislaus Welschnowski
(Welcznovsky), minister, praefectus
templi, procurator, consultor
P. Nicolaus Seczeni, concionator, regens
seminarii, confessarius templi, consultor
P. Andreas Banko, operarius, praefectus
scholarum, confessarius collegii, dat
puncta fratribus, consultor
P. Wenceslaus Mlodizianowski,
praefectus spiritus, confessarius templi,
monitor
M. Stephanus Czeko, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum
M. Michael Boynowski, syntaxista et
grammatista, visitator orationis
M. Ioannes Uyfalvi, principista et
parvista, visitator examinum

Coadiutores

Blasius Szepesi, oeconomus, dispensator
Ioannes Egyedt, ianitor, credentiarius,
excitator
Ioannes Lubetich, sacristanus,
praefectus sartoriae et lineae
supellectilis
Bernardus Seltenreich, infirmarius,
praefectus arculariae, socius exeuntium

1657

P. Ioannes Klobusicky, rector, decisor
casuum domesticorum, gubernat ab
anni 1656, die 23 iunii
P. Franciscus Moroz, minister,
procurator
P. Gabriel Ivul, operarius, regens
seminarii, praefectus scholarum,
catechista, consultor
P. Ioannes Lippay, concionator

hungaricus dominicalis et festivus,
monitor, consultor
P. Wenceslaus Mlodianowsky, praefectus
spiritus, operarius, consultor

Magistri

M. Ioannes Schmidt, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum
M. Ioannes Uyfaly, syntaxista,
grammatista, visitator orationis
M. Paulus Perezleny, principista,
parvista, visitator examinum

Coadiutores

Bernardus Seltenreich, praefectus
arcularii, infirmarius
Blasius Szepesi, oeconomus
Ioannes Egyedt, ianitor, credentiarius,
emptor, excitator
Ioannes Lubesich, praefectus sartoriae,
cellarius, sacristanus, visitator luminis
Nicolaus Konicki, dispensator

1658

P. Ioannes Klobusciczki, rector,
gubernat a 23 ianuarii 1656
P. Ioannes Vasarheli, minister, consultor,
praefectus ecclesiae et sanitatis,
confessarius templi
P. Daniel Raczynsky, praefectus spiritus
et confessarius collegii, decisor casuum,
praefectus scholarum
P. Ioannes Lippay, concionator,
consultor
P. Paulus Bekets, operarius et catechista,
confessarius collegii et templi,
praefectus seminarii, consultor

Professores

M. Martinus Hannula, rhetor et poeta,
praeses congregationis studiosorum
M. Mathias Stoikovich, syntaxista,
grammatista, visitator meditationis

Coadiutores

Bernardus Seltenreich, infirmarius,
praefectus arculariae
Blasius Szepesi, oeconomus

Franciscus Fanchali, cellarius, emptor, excitator
Iacobus Moser, sacristanus, praefectus laneae ac lineae supellectilis
Ioannes Lubetich, ianitor, credentiarius
Nicolaus Komezki, cocus, dispensator

1659

P. Ioannes Klobusiczki, rector, decisor casuum domesticus, gubernat a 23 iunii 1656

P. Nicolaus Cerniczki, minister, praefectus ecclesiae et sanitatis

P. Franciscus Morocz, catechista et operarius hungaricus, iuvat concionatorem, regens seminarii, praefectus scholarum, confessarius collegii et templi, consultor

P. Ignatius Kaldi, concionator hungaricus, praefectus spiritus, confessarius collegii et templi, consultor, monitor

P. Stanislaus Gasecki, procurator, confessarius templi, consultor

Professores scholarum

P. Adamus Poplawski, rhetor et poeta, praeses congregationis studiosorum

M. Ioannes Cosmowski, syntaxista et grammata, visitator orationis, bibliothecarius, director horologii

M. Andreas Echedi, principista, parvista, visitator examinis

Coadiutores

Bernardus Seltenreich, infirmarius, praefectus arculariae

Blasius Szepesi, socius procuratoris

Franciscus Fancholi, emptor, dispensator, excitator

Iacobus Moser, sacristanus, praefectus laneae et lineae supellectilis, visitator nocturnus

Ioannes Lubetich, ianitor, credentiarius, cellarius

1660

P. Nicolaus Szecheni, rector, gubernat a 23 aprilis 1657

P. Stanislaus Ziveczki, minister, praefectus ecclesiae et sanitatis, confessarius templi, decisor casuum domi, consultor

P. Franciscus Morocz, catechista et operarius hungaricus, iuvat concionatorem hungaricum, confessarius templi, regens seminarii, dat puncta fratribus

P. Franciscus Viszochani, concionator hungaricus, praefectus spiritus et scholarum, confessarius collegii et templi, corrector lectorum mensae, consultor, monitor

P. Nicolaus Zernizki, procurator, concionator et operarius slavonicus, confessarius templi et collegii, consultor

Professores scholarum

M. Nicolaus Blaskovich, rhetor, poeta, praeses congregationis studiosorum

M. Casimirus Gnatovski, syntaxista, grammata, visitator orationum

M. Nicolaus Zily, principista, parvista, visitator utriusque examinum

Coadiutores

Blasius Szembesi, oeconomus, socius procuratoris

Franciscus Franczali (Fanchali), ianitor, credentiarius, excitator, socius exeuntium

Ioannes Lubetich, cellarius, sub ianitor, socius exeuntium

Leonardus Kraus, sacristanus, praefectus laneae et lineae supellectilis, visitator nocturnus

Philippus Jablonay, cocus, dispensator, emptor

1661

P. Nicolaus Szecheni, rector, gubernat a 23 iulii anni 1659

P. Paulus Szemörödi, minister,
praefectus ecclesiae et sanitatis,
catechista hungaricus, confessarius
templi, praefectus scholarum, consultor
P. Peter Arostius, praefectus spiritus,
concionator hungaricus, confessarius
collegii et templi, consultor, monitor
P. Stanislaus Dietrichovski, procurator,
concionator et operarius slavonicus,
confessarius templi, consultor

Professores scholarum

P. Stephanus Tarnoczi, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,
confessarius collegii et templi, decisor
casuum domi, dat puncta fratribus
coadiutoribus, corrector lectorum
mensae

M. Samuel Bahusevich, syntaxista,
grammatista, visitator orationum

M. Stephanus Körtösi, principista,
parvista, visitator examinum

Coadiutores

Blasius Szepesi, oekonomus, socius
procuratoris

Franciscus Fanczali, ianitor,
credentiarius, excitator, socius
exeuntium

Ioannes Lubetich, cellarius, subianitor

Ioannes Miller, sacristanus, praefectus
laneae et lineae supellectilis, visitator
nocturnus

Philippus Jablonay, cocus, dispensator,
emptor

1662

P. Nicolaus Szecheny, rector, gubernat
a 23 iulii 1659, praefectus scholarum

P. Ioannes Schmidt, minister,
procurator, operarius et concionator
slavonicus, operarius hungaricus,
confessarius collegii et templi, dat
puncta fratribus, consultor, historicus
collegii

P. Ioannes Vasarhely, regens seminarii,

operarius, confessarius templi, consultor
P. Ioannes Ujfalvy, praefectus spiritus,
iuvat concionatorem hungaricum,
operarius hungaricus, decisor casuum
domi, confessarius collegii et templi,
consultor, examinador candidatorum
P. Peter Betegh, concionator hungaricus,
operarius hungaricus, confessarius
templi, monitor

Professores scholarum

M. Ioannes Gaiari, syntaxista,
grammatista, exhortator studiosorum,
iuvat concionatorem slavonicum

M. Ioannes Vulturany, principista,
parvista, visitator examinum et
meditationum

P. Paulus Cercer, rhetor, poeta, praeses
congregationis studiosorum

Coadiutores

Blasius Szebesi, oekonomus, socius
procuratoris

Georgius Luczicz, dispensator, emptor,
credentiarius, excitator

Ioannes Lubeticz, cellarius, ianitor

Ioannes Miller, sacristanus, praefectus
laneae et lineae supellectilis, director
horologii

Martinus Bellavi, cocus

1663

P. Andreas Bornemissa, rector,
gubernat a 18 februarii 1663, praefectus
scholarum

P. Ignatius Thordai, minister, procurator,
concionator hungaricus, confessarius
templi, consultor

P. Gregorius Souchodolski, operarius
slavonicus

P. Ioannes Ujfalvi, praefectus spiritus,
iuvat concionatorem hungaricum,
operarius hungaricus, confessarius
collegii et templi, decisor casuum domi,
examinador candidatorum, consultor,
monitor

P. Joannes Vasarheli, regens seminarii,
operarius, confessarius collegii et
templi, consultor

Professores scholarum

M. Ioannes Gajari, rhetor, poeta, praeses
congregationis studiosorum

M. Ioannes Vulturani, syntaxista,
grammatista, exhortator studiosorum

M. Stephanus Petheo, principista,
parvista, visitator meditationis et
examinis

Coadiutores

Georgius Luchich, dispensator, emptor,
credentiarius

Ioannes Lubetich, cellarius, ianitor

Ioannes Miller, sacristanus, praefectus
laneae et lineae supellectilis

Martinus Bellavi, cocus

Ioannes Miskoczi, socius procuratoris
ex exeuntium

1664

P. Andreas Bornemissa, rector, decisor
casuum domi, praefectus scholarum et
lectorum mensae, historicus collegii,
gubernat a 18 februarii 1663

P. Andreas Belko, minister, procurator,
praefectus ecclesiae et sanitatis,
concionator slavonicus, consultor

P. Franciscus Chehi, praefectus spiritus,
operarius, confessarius collegii et
templi, dat puncta fratribus, examinador
candidatorum, monitor

P. Ioannes Vasarheli, operarius,
confessarius collegii et templi

P. Petrus Betegh, regens seminarii,
concionator hungaricus, confesaarius
collegii et templi

Professores scholarum

P. Balthasar Stranovius, rhetor et poeta,
praeses congregationis studiosorum

M. Wenceslaus Adami, syntaxista et
grammatista, exhortator studiosorum

M. Georgius Jankovich, principista

et parvista, visitator meditationum et
examinum

Coadiutores

Georgius Luchich, ianitor, emptor,
dispensator, credentiarius, excitator
Ioannes Miller, sacristanus, praefectus
laneae et lineae supellectilis, visitator
nocturnus

Ioannes Misokoczi, socius procuratoris
et exeuntium, cellarius

Martinus Bellavi, cocus

1665

P. Andreas Bornemissa, rector, decisor
casuum domi, praefectus scholarum
et lectorum mensae, examinador
candidatorum, historicus collegii,
gubernat a 18 februarii 1663

P. Andreas Bancko, minister, procurator,
praefectus ecclesiae, concionator
slavonicus, operarius, consultor

P. Adamus Zwolenik, operarius,
confessarius collegii et templi

P. Petrus Betegh, concionator

hungaricus, confessarius templi

P. Valentinus Balogh, regens seminarii,
iuvat concionatorem, confessarius
collegii et templi, consultor, praeses
congregationis Beatae Virginis,
praefectus sanitatis

Professores scholarum

P. Stephanus Pominovski, rhetor et
poeta, praefectus spiritus, confessarius
collegii et templi, dat puncta fratribus,
consultor, monitor

M. Franciscus Theodati, syntaxista et
grammatista, bibliothecarius, visitator
meditationum

M. Ioannes Bors, principista et parvista,
visitator examinis, habet curam rerum
comicarum, catechista hungaricus

Coadiutores

Georgius Gyergyeni, dispensator,
credentiarius, cellarius, ianitor

Ioannes Miskoczi, socius procuratoris, emptor, habet curam laternarum
Martinus Bellavi, cocus, excitator
Thomas Genowain, praefectus laneae et lineae supellectilis, sacristanus, visitator nocturnus

1666

P. Andreas Bornemissa, rector, decisor casuum, corrector lectorum mensae, praefectus scholarum, examinador candidatorum, historicus collegii, gubernat a 18 februarii 1663

P. Stephanus Muczey, minister, praefectus ecclesiae et sanitatis, iuvat concionatorem, catechista templi, operarius, confessarius templi

P. Casparus Urbanovski, procurator collegii, confessarius templi, consultor

P. Paulus Szömörödi, concionator, operarius hungaricus, praefectus spiritus, bibliothecarius, confessarius collegii et templi, monitor, consultor

Professores scholarum

P. Ioannes Endre, rhetor et poeta, catechista studiosorum, praeses congregationis studiosorum sub titulo Beatae Virgii Annuntiatae
M. Franciscus Theodati, syntaxista et grammata, visitator primae orationis et examinis vespertini

M. Georgius Szunyogy, principista et infirmista, habet curam horologii, visitator secunda meditationis et examinis matutini, socius bibliothecarii

Coadiutores

Georgius Györgeni, ianitor, cellarius, dispensator, excitator
Ioannes Miskoczi, socius procuratoris, emptor, socius exeuntium
Martinus Bellavi, cocus, infirmarius
Thomas Genobain, praefectus laneae et lineae supellectilis, sacristanus, credentiarius, visitator nocturnus

1667

P. Georgius Derkay, rector, gubernat a 2 iulii 1666, catechista templi

P. Ioannes Ordodi, minister, concionator festivus, praefectus sanitatis et ecclesiae atque scholarum, examinador candidatorum, consultor
P. Paulus Szemerödi, concionator dominicalis, praefectus spiritus, confessarius collegii et templi, monitor, consultor

P. Georgiu Gulick, procurator, operarius, consultor, confessarius collegii et templi

Professores scholarum

P. Franciscus Burchardt, rhetor et poeta, catechista studiosorum, praeses congregationis sub titulo Beatae Virginis Annuntiatae

M. Ioannes Simonides, syntaxista et grammata, visitator meditationis utrisque

M. Andreas Stranovius, principista et parvista, visitator examinis

Coadiutores

Georgius Görgöni, ianitor, cellarius, dispensator

Ioannes Böshans, arcularius, credentiarius, visitator nocturnus

Ioannes Miskoczy, socius procuratoris, emptor, socius exeuntium
Martinus Bellavi, infirmarius et cocus
Thomas Genowein, praefectus laneae et lineae supellectilis, sacristanus

1668

P. Georgius Derkay, rector, gubernat a 2 iulii 1666, confessarius et catechista templi

P. Ioannes Rhadeczi, minister, praefectus ecclesiae et sanitatis ac scholarum, operarius, confessarius templi, consultor

P. Emericus Siksay, concionator festivus,

operarius, missionarius, confessarius
templi
P. Georgius Gulik, procurator, operarius,
confessarius collegii et templi, consultor
P. Ignatius Kaldi, concionator
dominicalis, praefectus spiritus,
operarius, confessarius collegii et
templi, examiner candidatorum,
consultor, monitor, dat puncta fratribus,
decisor casuum domi

Professores scholarum

P. Thomas Globi, rhetor, poeta
M. Andreas Stranovius, syntaxista,
grammatista, visitator meditationis
M. Casparus Nagy, principista, parvista,
visitator utrisque examinis

Coadiutores

Georgius Görgöni, socius procuratoris
Georgius Mikladovich, collegii
dispensator
Iacobus Nadasy, cocus
Ioannes Bösshans, credentiarius,
arcularius, visitator nocturnus
Martinus Belavi, valetudinarius
Michael Marton, ianitor, infirmarius,
habet curam luminum
Thomas Genewein, praefectus vestiarii
et lineae supellectilis, sacristanus,
excitator
Omnes non impediti socii exeuntium.

1669

P. Georgius Derkai, rector, gubernat a 2
iulii 1666
P. Ioannes Rhadeczki, minister,
praefectus ecclesiae, sanitatis et
scholarum, confessarius templi,
operarius, consultor
P. Franciscus Galgoczi, concionator
dominicalis, operarius, confessarius
collegii et templi, decisor casuum domi,
consultor
P. Franciscus Kuhn, concionator festivus
et catechista, operarius, missionarius,

confessarius templi, dat puncta fratribus
P. Georgius Gulick, procurator,
operarius, confessarius collegii et
templi, consultor
P. Paulus Szömöreödi, iuvat
concionatorem, praefectus spiritus,
confessarius collegii et templi,
operarius, examiner candidatorum,
monitor

Professores scholarum

P. Thomas Globi, rhetor, poeta,
praeses congregationis Beatae Virginis
Annuntiatae
M. Georgius Lattay, syntaxista,
grammatista, praefectus chori, visitator
examinis
M. Ioannes Jurikovich, principista,
parvista, visitator meditationis,
praefectus hospitum, curat res comicas

Coadiutores

Georgius Görgeny, cellarius,
dispensator, emptor
Ieremias Brevis, socius procuratoris,
subsacristanus
Martinus Bellavi, ianitor, infirmarius
Iacobus Nadasi, cocus, subcellarius
Ioannes Beshans, praefectus arculariae,
credentiarius, excitator
Thomas Genewein, sacristanus,
praefectus vestiarii, visitator nocturnus
Omnes non impediti socii exeuntium.

1670

P. Stephanus Pominoski, rector,
gubernat a 29 septembris 1669
P. Paulus Pereszleni, minister, praefectus
ecclesiae et sanitatis, catechista
hungaricus, concionator slavonicus,
missionarius, operarius, consultor
P. Franciscus Kun, concionator festivus
hungaricus, operarius, confessarius
templi, missionarius, dat puncta
fratribus
P. Franciscus Lippai, concionator

dominicalis hungaricus, operarius,
confessarius collegii et templi, decisor
casuum domi, consultor

P. Georgius Gulik, procurator, operarius,
confessarius collegii et templi, consultor

P. Paulus Czömeredi, praefectus
spiritus, confessarius collegii et templi,
operarius, examinador candidatorum,
monitor

Professores scholarum

P. Thomas Odacher, rhetor, poeta,
praeses congregationis sub titulo Beatae
Virginis Annuntiatae

P. Andreas Etschedi, syntaxista,
grammatista

M. Stephanus Czarnatoni, principista,
parvista

Coadiutores

Christianus Feilmair, praefectus
vestiarii, sacristanus

Georgius Georgeny, dispensator,
emptor, cellarius

Ieremias Brevis, socius procuratoris,
excitator

Iacobus Nadasi, cocus, subcellarius,
visitator nocturnus

Martinus Bellavi, ianitor, infirmarius,
credentiarius

Omnes non impediti socii exeuntium.

1671

P. Stephanus Pominovski, recotr,
gubernat a 29 septembris 1669

P. Paulus Peresleni, minister, praefectus
ecclesiae et sanitatis, catechista
hungaricus, concionator slavonicus,
missionarius, operarius, consultor
P. Franciscus Lippai, concionator
domesticus hungaricus, operarius,
confessarius collegii et templi, decisor
casuum domesticus, dat puncta
fratribus, consultor

P. Paulus Czemeredi, praefectus spiritus,
concionator festivus hungaricus,

confessarius collegii et templi,
operarius, examinador candidatorum,
monitor

P. Georgius Gulick, procurator,
operarius, confessarius templi et
collegii, consultor

Professores scholarum

P. Andreas Ezedi, rhetor, poeta,
praeses congregationis Beatae Virginis
Annuntiatae

P. Georgius Simandi, syntaxista,
grammatista

M. Franciscus Ravas, principist,
parvista, visitator meditationis et
examinis

Coadiutores

Christianus Feilmayr, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis
Georgius Giorgöni, dispensator, emptor,
cellarius, excitator

Iacobus Nadasi, cocus, subcellarius,
visitator nocturnus

Martinus Bellavi, ianitor, informarius,
credentiarius

Omnes non impediti socii exeuntium.
Sacerdotes 7, scholastici 1, coadiutores
4, universi 12.

1673

P. Ioannes Ordodi, rector, gubernat
a 1672

P. Georgius Gulick, minister, praefectus
ecclesiae et sanitatis, confessarius
templi, operarius, consultor

P. Franciscus Kopeczki, concionator
hungaricus, decisor casuum domi,
confessarius collegii et templi,
operarius, consultor

P. Georgius Simandi, iuvat
concionatorem, confessarius templi,
consultor

P. Nicolaus Szecheni, praefectus spiritus,
confessarius collegii et templi, monitor

P. Paulus Peresleni, concionator

slavonicus et catechista hungaricus,
confessarius collegii et templi

Professores scholarum

P. Georgius Czissar, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum
M. Ioannes Pongraz, syntaxista,
grammatista
Magister saecularis, principista, parvista

Coadiutores

Georgius Gorgen, dispensator, emptor,
cellarius
Iacobus Nadasi, cocus, subcellarius
Ioannes Burger, sacristanus, praefectus
laneae et lineae supellectilis
Martinus Bellavi, ianitor, infirmarius,
credentiarius
Sacerdotes 7, scholastici 1, coadiutores
4, universim nostri 12 et 1 saecularis.

1674

P. Ioannes Ordodi, rector, gubernat a 5
februarii 1673, concionator hungaricus
dominicalis, catechista studiosorum
diebus Veneris
P. Georgius Gulick, minister, praefectus
ecclesiae et sanitatis, procurator,
confessarius templi, consultor
P. Nicolaus Szechceni, praefectus
spiritus, monitor, exhortator domesticus,
confessarius collegii et templi
P. Paulus Peresleny, concionator
slavonicus, praeses congregationis
Agoniae, decisor casuum domi,
confessarius collegii et templi, consultor
P. Petrus Klaris, concionator festivus
hungaricus, catechista hungaricus, dat
puncta fratribus, confessarius collegii et
templi, consultor

Professores scholarum

P. Ioannes Danier, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,
confessarius templi
M. Stephanus Czeke, syntaxista,
grammatista, visitator meditationis

M. Stephanus Harzagi, principista,
parvista, visitator examinis

Coadiutores

Georgius Görgöni, dispensator, emptor,
cellarius, excitator
Iacobus Nadasi, cocus, visitator
nocturnus
Ioannes Burger, praefectus laneae et
lineae supellectilis, sacristanus
Martinus Bellavi, ianitor, infirmarius,
credentiarius
Sacerdotes 6, scholastici 2, coadiutores
4, universim 12.

1675

P. Ioannes Ordodi, rector, gubernat
a 5 februarii 1673, concionator
hungaricus dominicalis
P. Georgius Gulick, minister, procurator,
praefectus ecclesiae et sanitatis,
confessarius templi, consultor
P. Andreas Szentgyörgyi, praefectus
spiritualis, concionator festivus et
catechista hungaricus, confessarius
collegii et templi, monitor
P. Franciscus Papp, concionator
slavonicus, praeses congregationis
Agoniae, decisor casuum domi,
confessarius collegii et templi, consultor
P. Petrus Klaris, missionarius,
confessarius collegii et templi, consultor

Professores scholarum

P. Ioannes Danir, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,
confessarius collegii et templi
M. Ioannes Lenzovich, syntaxista,
grammatista
M. Thomas Balog, principista et parvista
Coadiutores
Georgius Gyorgoni (Görgényi), emptor,
dispensator
Georgius Schlosser, cocus
Martinus Bellavi, ianitor, infrarius,
credentiarius

Martinus Schredl, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis
Sacerdotes 6, scholastici 2, coadiutores
4, universim 12.

1676

P. Ioannes Ordodi, rector, gubernat a 5
februarii 1673, concionator dominicalis
hungaricus

P. Georgius Gulick, minister, praefectus
ecclesiae et sanitatis, confessarius
templi, consultor

P. Franciscus Pap, concionator
slavonicus, decisor casuum domi,
praeses congregationis Agoniae,
confessarius collegii et templi, consultor
P. Ioannes Danir, operarius, confessarius
collegii et templi
P. Valentinus Balog, praefectus spiritus,
concionator festivus et catechista
hungaricus, praefectus scholarum,
confessarius collegii et templi, monitor
et consultor

Professores scholarum

M. Stephanus Csette, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum
M. Henricus Berzeviczy, syntaxista,
grammatista
M. Ladislaus Reviczky, principista et
parvista

Coadiutores

Georgius Györgöni (Görgényi),
dispensator, emptor
Georgius Schlosser, cocus
Iacobus Urbanovich, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis
Martinus Bellavi, ianitor, infirmarius,
credenarius
Sacerdotes 5, scholastici 3, coadiutores
4, universim 12.

1677

P. Georgius Tyukodi, rector, gubernat
a 7 martii 1676

P. Andreas Etsedi, minister, procurator,
praefectus ecclesiae et sanitatis,
confessarius templi, consultor

P. Ioannes Danier, praefectus spiritus,
monitor, concionator et operarius
slavonicus, praeses congregationis
Agoniae, historicus domus, dat puncta
fratribus, confessarius collegii et templi,
consultor

P. Stephanus Jelenffy, concionator
hungaricus, praefectus scholarum,
decisor casuum domi, confessarius
collegii et templi

Professores scholarum

P. Franciscus Körössi, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum
M. Ioannes Golski, syntaxista,
grammatista
M. Ladislaus Reviczky, principista,
parvista

Coadiutores

Georgius Görgöni, dispensator, emptor
Georgius Schlosser, cocus
Iacobus Urbanovich, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis
Martinus Bellavi, ianitor, infirmarius,
credenarius
Sacerdotes 5, scholastici 2, coadiutores
4, universim 11.

1678

P. Georgius Tyukodi, rector, gubernat
a 7 martii 1676

P. Andreas Etsedi, minister, praefectus
ecclesiae et sanitatis et scholarum,
confessarius templi, consultor

P. Iacobus Kubinski, concionator et
operarius slavonicus et dat puncta
fratribus, confessarius collegii et templi,
consultor, praefectus spiritus, monitor
P. Franciscus Körösi, concionator
festivus hungaricus, operarius,
confessarius collegii et templi,
congregationis Agoniae praeses,

praefectus bibliothecae

Professores scholarum

P. Michael Csorgal, rhetor et poeta,
praeses congregationis studiosorum,
historicus domus

P. Ioannes Lenchovich, syntaxista,
grammatista, praefectus chori
M. Demetrius Berseni, principista,
parvista, visitator utriusque examinis,
director horologii, praefectus rerum
comicarum

Coadiutores

Georgius Görgéni, dispensator, emptor
et cellarius
Gregorius Schlossar, cocus, visitator
meditationis
Iacobus Urbanovich, praefectus laneae
et lineae supellectilis, sacristanus,
visitator nocturnus
Gabriel Körösi, ianitor, infirmarius,
excitator
Sacerdotes 7, scholasticus 1, coadiutores
4, universim 12.

1679

P. Georgius Tyukodi, rector, exhortator
domesticus, gubernat a 7 martii 1676
P. Andreas Etsedi, minister, praefectus
ecclesiae, sanitatis et scholarum,
catechista, confessarius templi,
consultor
P. Franciscus Körössi, concionator
hungaricus festivus, operarius, decisor
casuum, bibliothecarii, confessarius
templi
P. Iacobus Kubinsky, procurator,
concionator et operarius slavonicus, dat
puncta fratribus, confessarius templi
P. Ioannes Bors, concionator hungaricus
dominicalis, exhortator quadragesimalis
et domesticus, praefectus spiritus,
monitor, praeses congregationis
Agoniae, operarius, confessarius collegii
et templi, consultor

Professores scholarum

P. Ioannes Belliczai, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,
historicus domus, confessarius templi
P. Ioannes Lenczovich, syntaxista,
grammatista
M. Demetrius Bersenyi, principista,
parvista, visitator utriusque examinis

Coadiutores

Gabriel Körösi, ianitor, infirmarius,
visitator nocturnus
Georgius Görgenyi, dispensator, emptor
Gregorius Schlosser, credentarius,
visitator meditationis
Iacobus Urbanovich, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis,
cellarius, excitator
Sacerdotes 7, scholastici 1, coadiutores
4, universim 12.

1680

P. Stephanus Bedich, rector, exhortator
domesticus, decanus casuum, gubernat
a
P. Andreas Etsedi, magister novitiorum,
praefectus ecclesiae et sanitatis,
confessarius templi, consultor
P. Ioannes Lenchovich, concionator
et operarius slavonicus, confessarius
templi
P. Martinus Dorasoczy, concionator
dominicalis hungaricus, praefectus
spiritus, monitor, operarius exhortator
domesticus, confessarius collegii et
templi, consultor
P. Paulus Hradischai, concionator
festivus hungaricus, catechista,
operarius, praeses congregationis
Agoniae, confessarius templi
Professores scholarum
P. Ioannes Belliczay, rhetor, praeses
congregationis studiosorum, poeta,
confessarius collegii et templi, consultor
M. Demetrius Berseni, syntaxista et

grammatista

M. Andreas Kiss, principista, parvista,
visitator meditationis et examinis

Coadiutores

Georgius Görgeny, emptor, dispensator
Georgius Schlosser, cocus, credentarius,
ianitor

Iacobus Urbanovich, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis
Sacerdotes 6, scholastici 2, coadiutores
3, universim 11.

1681

P. Stephanus Bedich, rector, exhortator
domesticus, gubernat a 1 novembris 1679

P. Andreas Etschedi, minister,
procurator, praefectus ecclesiae et
sanitatis, confessarius templi, consultor
P. Petrus Gödi, concionator hungaricus,
praefectus spiritus, monitor, exhortator
domesticus, operarius, confessarius
collegii et templi, consultor

Professores scholarum

P. Adamus Andreanski, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,
confessarius collegii et templi, consultor
M. Petrus Kyss, syntaxista, grammatista

Coadiutores

Georgius Görgöny, emptor, dispensator
Georgius Schlosser, cocus, credentarius,
ianitor

Iacobus Urbanovich, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis,
cellarius

Sacerdotes 4, scholasticus 1, coadiutores
3, universim 8.

1682

P. Stephanus Bedits, rector, exhortator
domesticus, gubernat a 1 novembris
1680

P. Andreas Etsedi, minister, praefectus
ecclesiae, snaitatis et scholarum,
concionator festivus, confessarius templi
P. Emericus Szigsai, concionator

dominicalis, praefectus spiritus,
monitor, examinador candidatorum,
praeses congregationis Agoniae,
operarius, confessarius collegii et
templi, consultor

M. Franciscus Szekely

Magister saecularis docet scholas.

Georgius Görgeny, emptor, dispensator,
oeconomus

Iacobus Urbanovicz, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis,
cellarius, excitator

Sacerdotes 3, scholasticus 1, coadiutores
2, universim 6.

1683

P. Aloysius Hozo, rector

P. Andreas Etschedi

P. Emericus Sixai

P. Stephanus Bedich

Georgius Görgeny, coadiutor

Sacerdotes 4, coadiutor 1, universim 5.

1684

P. Aloysius Hazo

P. Andreas Echedi, missionarius
Echedinensis

P. Emericus Szikszai

Georgius Görgöni

Sacerdotes 3, coadiutores 1, universim
4.

1686

P. Aloysius Hozo, rector

P. Gregorius Gazdag, concionator
hungaricus, confessarius

P. Valentinus Balogh, confessarius

Georgius Görgeni, coadiutor

Sacerdotes 3, coadiutores 1, universim 4.

1687

P. Aloysius Hozo, rector, gubernat a ...

P. Gregorius Gazdag, concionator,
operarius
Sacerdotes 2.

1688

P. Aloysius Hozo gubernat ab 1683.
P. Valentinus Ballogh, concionator et operarius

1689

P. Aloysius Hozo, rector, gubernat a 10 decembris 1682
P. Paulus Hradiskai, concionator et operarius
Sacerdotes 2.

1690

P. Thomas Sigray, rector, gubernat a 19 ianuarii 1689
P. Ignatius Sochich, concionator, operarius, confessarius collegii et templi, consultor
P. Paulus Jackus, docet scholas, confessarius collegii et templi, consultor
Iacobus Urbanovich, oekonomus
Sacerdotes 3, coadiutor 1: personae 4.

1691

P. Thomas Sigray, rector, gubernat a 19 ianuarii 1689
P. Paulus Bosik, concionator, operarius hungaricus, confessarius collegii et templi, consultor
P. Paulus Jakus, docet scholas, confessarius collegii et templi, consultor
Iacobus Urbanovich, oekonomus
Personae 4.

1692

P. Thomas Sigray, rector, gubernat a 19 ianuarii 1689
P. Paulus Bosik, concionator, operarius hungaricus, confessarius collegii et templi, consultor
M. Ignatius Hilbert, docet scholas
Iacobus Urbanovich, oekonomus, visitator meditationis et examinis
Sacerdotes 3, scholasticus 1, coadiutor 1: personae 5.

1693

P. Thomas Sigray, rector, gubernat a 19 ianuarii 1689
P. Paulus Radiskaj, concionator, operarius hungaricus, confessarius collegii et templi, consultor
P. Paulus Jakus, concionator, operarius hungaricus, confessarius collegii et templi

Professores scholarum

M. Ignatius Hilberth, poeta, syntaxista, visitator meditationis
M. Franciscus Sluha, grammata, principista, visitator examinis
Iacobus Urbanovicz, oekonomus
Sacerdotes 3, scholastici 2, coadiutor 1: personae 6.

1694

P. Thomas Sigray, rector, gubernat a 19 ianuarii 1689, praefectus scholarum
P. Ioannes Comaromi, concionator dominicalis hungaricus, operarius, praeses congregationis Agoniae, praefectus spiritus, monitor, examinadorum, confessarius collegii et templi, consultor
P. Ladislaus Szekely, concionator festivus, operarius, catechista, confessarius collegii et templi, consultor

Professores scholarum

M. Ignatius Hilbert, rhetor, poeta, praeses congregationis studiosorum
M. Franciscus Sluha, syntaxista, grammata, visitator meditationis
Magister saecularis, principista, parvista.
Iacobus Urbanovich, oekonomus, visitator examinis, excitator, visitator nocturnus.
Sacerdotes 3, scholastici 2, coadiutor 1: personae 6.

1695

P. Stephanus Kassoni, rector, praefectus scholarum, concionator festivus, praeses congregationis Agoniae, catechista, gubernat a 22 septembris 1694

P. Ioannes Komaromi, concionator dominicalis, operarius hungaricus, confessarius collegii et templi, consultor

Professores scholarum

M. Franciscus Moro, rhetor, poeta, praeses congregationis studiosorum

M. Franciscus Sluka, syntaxista et grammaticista, visitator meditationis et examinis

Magister saecularis, docet parvam et principia.

Iacobus Urbanovich, oeconomus.

Sacerdotes 2, scholastici 2, coadiutor 1: personae 5.

1696

P. Stephanus Kaszony, rector, praefectus scholarum, concionator festivus, praeses congregationis Agoniae, catechista, gubernat a 22 septembris 1694

P. Ioannes Komaromi, concionator dominicalis, operarius hungaricus, confessarius collegii et templi

P. Ladislaus Podhorany, catechista, operarius hungaricus et slavonicus, confessarius collegii et templi, historicus domus

Professores scholarum

M. Georgius Raicsany, rhetor, poeta, praeses congregationis studiosorum

M. Ioannes Pereny, syntaxista, grammaticista, habet curam rerum comicarum

Iacobus Urbanovich, oeconomus, praefectus sartoriae, lineae et laneae suppellectilis

Sacerdotes 3, scholastici 2, coadiutores 1: personae 6.

1697

P. Stephanus Kaszoni, rector, concionator festivus hungaricus, praeses congregationis Agoniae, praefectus scholarum, catechista, gubernat a 22 septembris 1694

P. Ioannes Comaromi, concionator dominicalis et operarius hungaricus, confessarius collegii et templi

P. Ioannes Ecsj, syntaxista, grammaticista, operarius slavonicus, confessarius templi

M. Emericus Nedezkj, rhetor, poeta, praeses congregationis studiosorum, visitator meditationis et examinis

Iacobus Urbanovich, oeconomus

Sacerdotes 3, scholastici 1, coadiutores 1: personae 5.

1698

P. Ioannes Sellendi, rector, concionator festivus hungaricus, praeses congregationis Agoniae, praefectus scholarum, catechista, gubernat a ...

P. Henricus Ballazazi, concionator hungaricus dominicalis, operarius hungaricus et slavonicus, confessarius collegii et templi, consultor

M. Stephanus Jakab, rhetor, poeta, visitator meditationis

M. Casparus Raynmanus, syntaxista, grammaticista, visitator examinis

Iacobus Urbanovich, oeconomus

Sacerdotes 2, scholastici 2, coadiutor 1: personae 5.

1699

P. Ioannes Selendi, rector, concionator festivus hungaricus, praeses

congregationis Agoniae, praefectus scholarum, catechista, gubernat a ...

P. Emericus Ballashazi, concionator hungaricus dominicalis, operarius hungaricus et slavonicus, confessarius

collegii et templi, consultor

Magistri

M. Gabriel Kereskeni, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum

M. Georgius Abrahamffi, syntaxista,
grammatista

Magister saecularis docet infimam et
principia.

Iacobus Urbanovich, cellarius,
dispensator, oeconomus, etc.

Sacerdotes 2, scholastici 2, coadiutor 1:
personae 5.

1700

P. Ioannes Selendi, rector, concionator
festivus hungaricus, praeses
congregationis Agoniae, catechista
hungaricus, exhortator quadragesimalis,
gubernat a 28 octobris 1697.

P. Emericus Balashazi, concionator
dominicalis hungaricus, operarius
hungaricus et slavonicus, praefectus
scholarum, historicus collegii, consultor
tertio anno, confessarius collegii et
templi

P. Petrus Gödi, praefectus spiritus,
monitor, examinador candidatorum,
operarius hungaricus, germanicus
et slavonicus, confessarius collegii et
templi

Magistri scholarum

M. Georgius Abrahamffi, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,
visitator examinis

M. Sigismundus Onodi, syntaxista,
grammatista, visitator meditationis
Magister saecularis docet principia et
infimam

Iacobus Urbanovich, cellarius,
dispensator, oeconomus
Sacerdotes 3, scholastici 2, coadiutor 1:
personae 6.

1701

P. Paulus Jackus, rector, procurator,
concionator festivus, exhortator
quadragesimalis, catechista, praeses
congregationis Agoniae

P. Emericus Palachazi, concionator
dominicalis, operarius hungaricus
et slavonicus, praefectus scholarum,
historicus, confessarius collegii et
templi, consultor secundo anno

P. Petrus Gödi, praefectus spiritus,
monitor, examinador candidatorum,
operarius, confessarius collegii et
templi, consultor secundo anno

Magistri scholarum

M. Bernardus Ethesi, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,
visitator examinum

M. Michael Palinski, syntaxista,
grammatista, visitator meditationis
Magister saecularis docet principia et
parvam

Iacobus Urbanovich, cellarius,
dispensator, oeconomus
Sacerdotes 3, scholastici 2, coadiutor 1:
personae 6.

1702

P. Paulus Jackus, rector, procurator,
concionator festivus, praeses
congregationis Agoniae, catechista
hungaricus, exhortator quadragesimalis,
gubernat a die (7 novembris 1700)

P. Andreas Etsedi, praefectus spiritus,
examinador candidatorum, operarius,
confessarius collegii et templi, consultor
primus

P. Demetrius Conrad, concionator
dominicalis, operarius hungaricus,
praefectus scholarum, historicus,
confessarius collegii et templi, consultor
primus

Magistri scholarum

M. Casparus Gullick, rhetor, poeta,

praeses congregationis studiosorum
M. Franciscus Rudolff, syntaxista,
grammatista
Magister saecularis, principista et
parvista
Georgius Hartman, oeconomus,
dispensator, cellarius
Sacerdotes 3, scholastici 2, coadiutor 1:
personae 6.

1703

P. Paulus Jakus, rector, procurator,
concionator festivus, praeses
congregationis Agoniae, catechista,
exhortator quadragesimalis, gubernat
a 7 novembris 1700
P. Ignatius Szchich, praefectus spiritus,
monitor, examinador candidatorum,
confessarius collegii et templi, consultor
P. Antonius Riva, concionator
dominicalis et operarius hungaricus,
praefectus scholarum, corrector
lectorum mensae, historicus,
confessarius collegii et templi, consultor
Magistri scholarum

M. Ioannes pallugyai, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum
M. Franciscus Zinder, syntaxista,
grammatista, visitator ad meditationem
et examen
Magister saecularis, principista et
parvista.

Coadiutores

Georgius Hartman, oeconomus,
dispensator, cellarius, visitator luminis
Quirinus Schneck, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis,
credentiarius, excitator
Sacerdotes 3. Magistri 2, coadiutores 2:
personae 7.

1704

P. Paulus Jakus, rector, procurator,
concionator festivus, praeses
congregationis Agoniae, catechista

hungaricus, exhortator quadragesimalis
et domesticus, gubernat a 7 novembris
1700

P. Casparus Nedeczki, concionator
dominicalis et operarius hungaricus,
praefectus scholarum, historicus,
confessarius collegii et templi, consultor
primus

P. Ignatius Szochich, praefectus spiritus,
examinador candidatorum, confessarius
collegii et templi

Magistri scholarum

M. Ioannes Palugyai, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum
M. Franciscus Szinder, syntaxista,
grammatisza
Magister saecularis, principista et
parvista.

Coadiutores

Fridericus Bigino, oeconomus,
dispensator, cellarius
Quirinus Schneck, praefectus laneae et
lineae supellectilis, credentiarius
Sacerdotes 3, magistri 2, coadiutores 2:
personae 7.

1705

... , rector, procurator, concionator
festivus, praeses congregationis
Agoniae, catechista hungaricus,
exhortator domesticus, gubernat a ...
P. Casparus Nedeczki, concionator
et operarius hungaricus, praefectus
scholarum, historicus, confessarius
collegii, consultor

P. Ignatius Szochich, praefectus spiritus,
monitor, examinador candidatorum,
confessarius collegii, consultor

Magistri scholarum

M. ..., rhetor, poeta, praeses
congregationis studiosorum

Coadiutores

Quirinus Schneck, praefectus laneae et
lineae supellectilis, credentiarius

1706

P. Joannes Pakai, rector, procurator,
concionator, praeses congregationis
Agoniae, catechista hungaricus,
operarius, exhortator domesticus
P. Casparus Nedeczki, concionator,
operarius hungaricus, praefectus
scholarum, historicus, confessarius
collegii, consultor
P. Ignatius Szochich, praefectus spiritus,
monitor, examinador candidatorum,
collegii consultor

Coadiutores

Quirinus Schneck, sacristanus,
praefectus laneae et lineae suppellectilis

1707

P. Casparus Nedeczki, vicerektor
P. Gabriel Horvath, concionator festivus,
operarius hungaricus, docet syntaxim et
grammaticam
P. Ioannes Berenyi, rhetor, poeta
Huc pertinentes:
P. Ignatius Szocsich et Quirinus
Schneck, coadiutor, sunt in Polonia.

1708

P. Casparus Nedeczki, abest Crostiae in
Polonia.
P. Ignatius Szochich, abest Crostiae in
Polonia.
P. Ioannes Beronyi, abest Crostiae in
Polonia.
Quirinus Schneck, coadiutor.

1710

P. Casparus Nedeczki, vicerektor, est in
Polonia.
P. Ignatius Szochich, est Pestini in
Polonia.

1711

P. Casparus Nedeczki, superior.

1713

P. Franciscus Papp, rector, concionator
et operarius hungaricus
P. Franciscus Rudolph, concionator
et operarius hungaricus, confessarius
domus
P. Ioannes Kovacich, concionator et
operarius ac catechista hungaricus,
confessarius domus
Ioannes Possuch, oeconomus.
Omnes sunt confessarii templi.
Sacerdotes 3, coadiutor 1: personae 4.

1714

P. Franciscus Papp, vicerektor,
concionator et operarius hungaricus
P. Gabriel Horvath, concionator,
operarius, catechista hungaricus,
confessarius domus
P. Georgius Possuck, operarius,
confessarius domus
Personae 3.

1715

P. Franciscus Szekely, vicerektor,
concionator et operarius hungaricus
P. Georgius Petsuk, concionator et
operarius
Sacerdotes 2.

1716

P. Franciscus Rudolff, vicerektor,
concionator dominicalis et operarius
hungaricus
P. Georgius Pocsuk, operarius
germanicus et hungaricus, praeses
congregationis Agoniae, confessarius
domus, praefectus scholarum
P. Sigismundus Variu, concionator
festivus, operarius, docet scholas
Sacerdotes 3.

1717

P. Franciscus Rudolff, prorektor,
concionator dominicalis et operarius
hungaricus
P. Georgius Pocsuk, operarius
germanicus et hungaricus, praeses
congregationis Agoniae, confessarius
domus, praefectus scholarum
P. Martinus Seres, concionator festivus,
operarius, docet scholas
Ioannes Nestlpacher, oeconomus
Sacerdotes 3, coadiutor 1: universim 4.

1718

P. Franciscus Xaverius Kiss, prorektor,
concionator dominicalis, operarius
hungaricus, confessarius domus
P. Georgius Pocsuk, concionator
festivus, operarius hungaricus, praeses
congregationis Agoniae, historicus
et confessarius domus, praefectus
scholarum
P. Martinus Seres, docet scholas, iuvat
concionatorem festivum
Ioannes Nestlpacher, oeconomus
Sacerdotes 3, coadiutor 1: universim 4.

1719

P. Franciscus Xaverius Kyss, vicerector,
praefectus scholarum, concionator
dominicalis
P. Martinus Corbelli, concionator
festivus, praeses congregationis
Agoniae, operarius, confessarius domus,
historicus collegii
P. Paulus Kolosvari, syntaxista,
grammatista, praeses congregationis
studiosorum, operarius, confessarius
domus
(Magister) saecularis, principista,
parvista
Franciscus Budinszki, oeconomus,
cellarius, sacristanus.
Sacerdotes 3, coadiutor 1: universim 4.

1720

P. Franciscus Xaverius Kyss, vicerector,
praefectus scholarum, concionator
dominicalis, operarius
P. Paulus Kolosvari, concionator
festivus, catechista, praeses
congregationis Agoniae, operarius,
confessarius domus
P. Paulus Dugovich, poeta, syntaxista,
praeses congregationis studiosorum,
iuvat concionatorem dominicalem,
confessarius domus
Grammaticam et inferiores classes docet
(magister) saecularis.
Antonius Wartman, oeconomus,
cellarius, sacristanus.
Sacerdotes 3, coadiutor 1: universim 4.

1721

P. Franciscus Xaverius Kyss, vicerector,
praefectus scholarum, concionator
dominicalis, operarius
P. Andreas Miller, operarius, iuvat
concionatorem
P. Stephanus Kovacsy, concionator
festivus, catechista studiosorum,
exhortator domesticus
P. Daniel Dubravius, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,
exhortator domesticus
M. Georgius Postek, syntaxista,
grammatista
David Schmidt, cocus
Ioannes Nestlpacher, oeconomus,
cellarius, sacristanus
Sacerdotes 4, magister 1, coadiutores 2:
universim 7.

1722

P. Franciscus Xaverius Kyss, vicerector,
procurator, operarius
P. Ioannes Riberich, concionator
festivus, exhortator quadragesimalis,
praeses congregationis Agoniae,

operarius hungaricus et germanicus,
habet curam hospitalis
P. Ioannes Taxoni, concionator
dominicalis, praefectus scholarum,
examinator candidatorum, confessarius
domus, operarius hungaricus et
slavonicus
P. Ioannes Thauer, rhetor, poeta,
praefectus spiritus fratrum, iisque dat
puncta, historicus domus
M. Gabriel Lemhenyi, syntaxista,
grammatista, catechista
(Magister) saecularis, principista,
parvista
David Schmidt, praefectus arculariae,
cellarius
Ioannes Nestlpacher, sacristanus,
dispensator, oeconomus
Sacerdotes 4, magister 1, coadiutores 2:
universim 7.

1723

P. Franciscus Xaverius Kyss, vicerector,
procurator, operarius
P. Adamus Szmernicz, concionator
festivus hungaricus et quadragesimalis,
praeses congregationis Agoniae,
operarius, consultor primus
P. Ioannes Taxonyi, concionator
dominicalis, praefectus scholarum,
confessarius domus, exmanitaor
candidatorum, operarius hungaricus et
slavonicus, consultor primus
P. Paulus Misseni, rhetor, poeta, praeses
congregationis studiosorum, historicus
domus, operarius germanicus,
confessarius fratrum, iisque dat puncta
M. Andreas Neogradi, syntaxista,
grammatista, catechista hungaricus
(Magister) saecularis, principista,
parvista
Franciscus reinholdt, praefectus laneae
et lineae supellectilis, cellarius
Ioannes Posuch, sacristanus,

dispensator, credentarius
Sacerdotes 4, magister 1, coadiutores 2:
universim 7.

1724

P. Franciscus Xaverius Kyss, vicerector,
procurator, operarius
P. Adamus Schmerniz, minister,
praefectus ecclesiae et sanitatis,
concionator festivus et quadragesimalis,
operarius
P. Gabriel Horvath, praeses
congregationis Agoniae, confessarius et
historicus domus, operarius germanicus
et hungaricus, consultor primus
P. Ioannes Taxonyi, concionator
dominicalis, praefectus scholarum,
examinator candidatorum, confessarius
domus, consultor secundus
M. Ioannes Mossoni, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum
M. Petrus Ianko, syntaxista,
grammatista, catechista hungaricus
Ioannes Pielacher, praefectus laneae et
lineae supellectilis, sacristanus
Ioannes Possuch, ianitor, credentarius
(Magister) saecularis, principista et
parvista
Sacerdotes 4, magistri 2, coadiutores 2:
universim 8.

1725

P. Franciscus Xaverius Kyss, vicerector,
procurator, praefectus scholarum,
operarius hungaricus
P. Adamus Schmerniz, concionator
festivus et quadragesimalis, praeses
congregationis Agoniae, confessarius
domus, operarius germanicus
P. Balthasar Horvath, concionator
dominicalis, praefectus spiritus,
operarius, consultor secundus
M. Iosephus Hausegger, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,

historicus domus
M. Paulus Füzik, syntaxista,
grammatista, catechista hungaricus
(Magister) saecularis, principista,
parvista
Antonius Wartman, cocus, dispensator
Ioannes Pielacher, praefectus laneae et
lineae supellectilis, sacristanus
Ioannes Possuch, ianitor, credentarius
Sacerdotes 3, magistri 2, coadiutores 3:
universim 8.

1726

P. Ioannes Persics, vicerector,
procurator, operarius hungaricus
P. Adamus Schmernicz, concionator
festivus et quadragesimalis, praeses
congregationis Agoniae, operarius,
consultor secundus
P. Antonius Hochenlocher, praefectus
spiritus, concionator germanicus
in festis maioribus, examinador
vandidatorum, operarius
P. Michael Horvath, concionator
domiicalis, praefectus scholarum,
operarius, consultor primus
P. Antonius Csatari, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,
historicus domus
M. Iospehus Balogh, syntaxista,
grammatista, catechista hungaricus
Iacobus Porubszki, ianitor, cellarius,
credentarius
Ioannes Palaskovich, cocus, dispensator
Michael Kumer, sacristanus, praefectus
laneae et lineae supellectilis
(Magister) saecularis, principista, parvista
Sacerdotes 4, magistri 2, coadiutores 3:
universim 9.

1727

R.P. Samuel Timon, vicerector,
procurator, praefectus scholarum,
operarius

P. Andreas Stropkai, praefectus spiritus,
monitor, examinador candidatorum,
consultor primus
P. Ioannes Libeniczki, concionator
festivus, praeses congregationis Agoniae
P. Martinus Corbelli, concioantor
dominicalis et quadragesimalis,
consultor primus

Professores scholarum

M. Andreas Matussek, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,
historicus domus
M. Ioannes Freudlich, syntaxista,
grammatista
M. Georgius Ferdinko, principista,
parvista, catechista
Iacobus Porubszki, cellarius, emptor,
ianitor, credentarius
Ioannes Palaskovics, cocus, dispensator
Michael Kumer, praefectus laneae et
lineae supellectilis, sacristanus
Sacerdotes 4, magistri 3, coadiutores 3:
universim 10.

1728

R.P. Thomas Ambler, vicerector,
praefectus scholarum, operarius
P. Michael Kromholz, minister,
praefectus ecclesiae et sanitatis
P. Balthasar Horvath, concionator
dominicalis, confessarius domus,
consultor
P. Franciscus Guetman, praefectus
spiritus, monitor, examinador
candidatorum, concionator et operarius
germanicus
P. Franciscus Xaverius Kiss, procurator,
decisor casuum, consultor
P. Franciscus Ribics, concionator
festivus et quadragesimalis, et catechista
templi, praeses congregationis Agoniae,
habet curam carcerum

Professores scholarum

M. Ioannes Beke, rhetor, poeta, praeses

congregationis studiosorum, historuc domus

M. Michael Rotmund, syntaxista, grammatista

M. Nicolaus Podhorszki, principista, parvista

Coadiutores

Andreas Waltman, cellarius, emptor, ianitor, credentarius

Fridericus Diringier, cocus, dispensator

Michael Kumer, praefectus laneae et lineae supellectilis, sacristanus

Sacerdotes 6, magistri 3, coadiutores 3: universim 12.

1729

R.P. Thomas Ambler, vicerektor, exhortator domesticus, operarius hungaricus et germanicus

P. Michael Krombholz, minister, praefectus ecclesiae et sanitatis, exhortator domesticus, operarius slavonicus, consultor primus

P. Andreas Spangar, concionator dominicalis, praefectus spiritus, monitor, examinador candidatorum, exhortator quadragesimalis et dominicalis, operarius hungaricus et germanicus

P. Andreas Stropkai, procurator, decisor casuum, confessarius domus, consultor primus

P. Franciscus Ribics, concionator festivus, praefectus scholarum, praeses congregationis Agoniae, catechista templi. Confessarius et wxhortatot domus, operarius hungaricus et germanicus

Professores scholarum

M. Michael Rottmund, rhetor, poeta, praeses congregationis studiosorum

P. Adamus Comaromi, syntaxista, grammatista

M. Raphael, Almasi, principista, parvista

Coadiutores

Andreas Prieller, cellarius, ianitor, credentarius

Gabriel Heinrich, cocus, dispensator

Michael Kummer, praefectus laneae et lineae supellectilis, sacristanus

Valentinus Scherzer, habet curam fabricae

Sacerdotes 6, scholastici 2, coadiutores 4: universim 12.

1730

R.P. Franciscus Kiss, vicerektor, praefectus scholarum

P. Michael Krombholz, minister, praefectus ecclesiae et sanitatis, exhortator domesticus, consultor secundus, operarius slavonicus

P. Andreas Spangar, concionator dominicalis, exhortator quadragesimalis et dominicalis, operarius hungaricus et germanicus

P. Andreas Stropkai, procurator, confessarius et exhortator quadragesimalis et dominicalis, consultor secundus

P. Ioannes Riberics, concionator festivus, praeses congregationis Agoniae, confessarius et exhortator domesticus, facit conferentias et dat puncta fratribus, operarius hungaricus et germanicus

P. Nicolaus Tallian, praefectus spiritus, monitor, examinador candidatorum, decisor casuum

Professores scholarum

M. Georgius Ferdinko, rhetor, poeta, praeses congregationis studiosorum

P. Franciscus Kamocsai, syntaxista, grammatista, catechista templi

M. Iosephus Nemai, principista, parvista

Coadiutores

Andreas Prieller, emptor, dispensator, cellarius, ianitor

Franciscus Wagner, praefectus laneae et lineae supellectilis, sacristanus
Gabriel Heinrich, cocus, credentiarius
Valentinus Scherzer, habet curam fabricae templi
Sacerdotes 7, magistri 2, coadiutores 4: universim 13.

1731

R.P. Franciscus Xaverius Kyss, vicerektor, praefectus scholarum, exhortator domesticus
P. Stephanus Szilaghi, minister, praefectus ecclesiae et sanitatis, decisor casuum, exhortator domesticus, operarius hungaricus et slavonicus, consultor primus
P. Andreas Spangar, concionator dominicalis, exhortator quadragesimalis et dominicalis, operarius hungaricus et germanicus
P. Andreas Sztropkai, procurator, confessarius domus, conultor tertius
P. Gabriel Horvath, praefectus spiritus, monitor, examinador candidatorum, historicus domus
P. Ioannes Riberics, concionator festivus, praeses congregationis Agoniae, exhortator domesticus, facit conferentias et dat puncta fratribus, confessarius domus, operarius hungaricus et germanicus

Professores scholarum

M. Andreas Jonas, rhetor, poeta, praeses congregationis studiosorum
M. Iosephus Nemai, syntaxista, grammata, catechista hungaricus

Coadiutores

Franciscus Wagner, praefectus laneae et lineae supellectilis, sacristanus
Fridericus Diringer, emptor, dispensator, ianitor, infirmarius
Gabriel Heinrich, cocus, credentiarius
Sacerdotes 6, magistri 2, coadiutores 3: universim 11.

1732

R.P. Georgius Hunyadi, vicerektor, praefectus scholarum
P. Andreas Spangar, minister, concionator hungaricus dominicalis, operarius, consultor primus, exhortator domesticus, decisor casuum
P. Adamus Schmernicz, iuvat concionatorem, praeses congregationis Agoniae, confessarius domus, operarius, consultor primus, exhortator et historicus domus
P. Andreas Sztropkai, procurator, confessarius domus
P. Gabriel Horvath, praefectus spiritus, monitor, examinador candidatorum, exhortator domesticus, facit conferentias et dat puncta fratribus
P. Stephanus Kovacsi, concionator hungaricus festivus, exhortator domesticus, catechista templi

Professores scholarum

M. Georgius Lieszkovski, rhetor, poeta, praeses congregationis studiosorum
M. Paulus Bertalonfii, syntaxista, grammata
M. Ioannes Blaskai, principista, parvista

Coadiutores

Iospehus Hartman, cocus, habet curam fabricae
Franciscus Wagner, praefectus laneae et lineae supellectilis, sacristanus
Fridericus Diringer, emptor, dispensator, cellarius, infirmarius, ianitor, oekonomus
Sacerdotes 6, magistri 3, coadiutores 3: universim 13.

1733

R.P. Georgius Hunyadi, vicerektor, praefectus scholarum, gubernat a 6 iulii
1732
P. Antonius Spanger, minister, praeses congregationis Agoniae, decisor

casuum, exhortator domesticus, facit
conferentias fratribus, operarius,
consultor secundus
P. Adalbertus Töröck, concionator
festivus et catechista hungaricus,
exhortator domesticus, operarius, habet
curam carcerum
P. Gabriel Horvath, praefectus spiritus,
monitor, examinador candidatorum,
exhortator domesticus
P. Ladislaus Nadasi, procurator,
operarius slavonicus et hungaricus
P. Stephanus Kovacsi, concionator
dominicalis, exhortator dominicalis et
quadregesimalis, confessarius domus,
operarius slavonicus et hungaricus,
consultor primus

Professores scholarum

M. Nicolaus Petko, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum
P. Iosephus Korman, syntaxista,
grammatista, dat puncta fratribus,
operarius germanicus
M. Ioannes Némti, principista, parvista

Coadiutores

Ferdinandus Moser, cellarius,
dispensator, oeconomus
Franciscus Wagner, praefectus laneae et
lineae supellectilis, sacristanus
Iosephus Hartmann, cocus, habet
curam fabricae
Martinus Neudhardt, ianitor,
credentiarius, infirmarius
Sacerdotes 7, magistri 2, coadiutores 4:
universim 13.

1734

R.P. Georgius Hunyadi, rector,
procurator, praefectus scholarum,
gubernat a 6 iulii 1732
P. Michael Földvari, minister,
praefectus ecclesiae et sanitatis, decisor
casuum, exhortator domesticus, facit
conferentias fratribus, operarius

hungaricus et germanicus
P. Ladislaus Nadasi, concionator
festivus, catechista hungaricus, praeses
congregationis Agoniae, exhortator
domesticus, habet curam carcerum,
operarius hungaricus et slavonicus,
consultor primus
P. Petrus Wolffburg, praefectus spiritus,
monitor, examinador candidatorum, dat
puncta fratribus
P. Stephanus Csihai, iuvat in oeconomia,
exhortator domesticus
P. Stephanus Kovacsi, concionator
dominicalis, exhortator dominicalis
et quadregesimalis hungaricus,
confessarius domus, operarius
hungaricus et slavonicus, consultor
secundus

Professores scholarum

M. Emericus Pallovics, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,
historicus domus
M. Iosephus Spleni, syntaxista,
grammatista
M. Andreas Szabo, principista, parvista

Coadiutores

Ferdinandus Moser, cellarius
Franciscus Wagnerm sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis
Iosephus Hartman, cocus, dispensator
et oeconomus domi
Martinus Neudhardt, ianitor,
credentiarius, infirmarius
Valentinus Scherzer, habet curam
fabricae
Sacerdotes 6, magistri 3, coadiutores 5:
universim 14.

1735

R.P. Georgius Hunyadi, rector,
praefectus scholarum, gubernat a 6 iulii
1732
P. Michael Földvari, minister, praefectus
ecclesiae et sanitatis, decisor casuum,

operarius hungaricus et germanicus
P. Antonius Csatari, concionator
festivus, catechista hungaricus, praeses
congregationis Agoniae, exhortator
domesticus, habet curam carcerum,
operarius hungaricus, slavonicus et
germanicus, confessarius domus
P. Emericus Vaiai, procurator,
exhortator domesticus, consultor
primus

P. Ioannes Vass, concionator
dominicalis, exhortator dominicalis et
quadregesimalis hungaricus, operarius
hungaricus, consultor primus

P. Petrus Wolffburg, praefectus spiritus,
monitor, examinador candidatorum, dat
puncta fratribus, facitque conferentias

Professores scholarum

P. Petrus Füzik, rhetor, poeta, praeses
congregationis studiosorum, historicus
domus, operarius hungaricus et
slavonicus

P. Stephanus Bartovics, syntaxista,
grammatista

M. Martinus Lőcsei, principista,
parvista

Coadiutores

Antonius Maurer, dispensator
Ferdinandus Moser, cellarius,
oeconomus

Iosephus Hartman, cocus, praefectus
arculariae

Martinus Neudhart, ianitor,

credentiarius, infirmarius

Michael Kummer, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis
Valentinus Scherzer, habet curam
fabricae

Sacerdotes 8, magister 1, coadiutores 6:
universim 15.

1736

R.P. Ioannes Fodor, rector, procurator,
praefectus scholarum, gubernat a ...

P. Michael Földvari, minister, praefectus
festivus, catechista hungaricus, praeses
congregationis Agoniae, exhortator
et confessarius domus, habet curam
carcerum, operarius hungaricus,
geermanicus et slavonicus

P. Franciscus Leinwather, praefectus
spiritus, monitor, examinador
candidatorum, dat puncta fratribus,
facit conferentias (iisdem), concionator
germanicus in maioribus festis,
exhortator domesticus, operarius
P. Ioannes Vass, concionator dominicalis
et quadregesimalis et operarius
hungaricus, exhortator domesticus,
consultor secundus

P. Stephanus Bartovics

Professores scholarum

P. Iacobus Novak, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,
historicus domus, operarius slavonicus
et germanicus

M. Ioannes Blaskai, syntaxista,
grammatista

M. Laurentius More, principista,
parvista

Coadiutores

Antonius Maurer, dispensator
Ignatius Finsterle, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis
Ioannes Hanzel, oeconomus, cellarius
Martinus Naüdhart, ianitor, infirmarius,
credenatiarius

Michael Preisalt, cocus, praefectus
arculariae

Valentinus Scherzer, habet curam
fabricae

Sacerdotes 7, magistri 3, coadiutores 6:
universim 15.

1737

R.P. Ioannes Fodor, rector, procurator,
praefectus scholarum, decisor casuum,
gubernat a 23 novembris 1735

P. Georgius Mainx, minister, praefectus ecclesiae et sanitatis, exhortator domesticus, operarius germanicus et slavonicus, historicus domus, consultor primus

P. Ioannes Josa, concionator dominicalis, exhortator domesticus, operarius hungaricus, germanicus et slavonicus

P. Ioannes Mitkreüch, praefectus spiritus, monitor, examinador candidatorum, dat puncta et facit conferentias fratribus, exhortator domesticus, operarius, consultor primus

P. Ioannes Poznanovics, concionator festivus, catechista templi, praeses congregationis Agoniae, operarius hungaricus et germanicus

P. Michael Földvari, confessarius domus, consultor secundus

P. Stephanus Bartovics

Professores inferiorum scholarum

M. Martinus Hedri, rhetor, poeta, praeses congregationis studiosorum

P. Ladislaus Nadasi, syntaxista, grammata, exhortator domesticus

M. Iosephus Matyas, principista, parvista

Coadiutores

Adamus Horvath, emptor, dispensator

Antonius Maurer, ianitor

Martinus Zuriba, oeconomus domus, cellarius

Mathias Langwalner, cocus

Ioannes Wölffl, sacristanus, praefectus laneae et lineae supellectilis

Norbertus Riedle, infirmarius, credentarius

Valentinus Scherzer, habet curam fabricae

Sacerdotes 8, magistri 2, coadiutores 7: universim 17.

1738

R.P. Ioannes Fodor, rector, procurator, praefectus scholarum, gubernat a 23 novembris 1735

P. Michael Csiba, minister, praefectus ecclesiae et sanitatis, concionator dominicalis et quadragesimalis hungaricus, exhortator domesticus, operarius, corrector lectorum mensae, consultor primus

P. Emericus Vass, concionator festivus, catechista templi, praeses congregationis Agoniae, exhortator domesticus, operarius

P. Georgius Mainx, exhortator et historicus domus, operarius germanicus et slavonicus, confessarius domus

P. Ioannes Mitkreüch, praefectus spiritus, monitor, examinador candidatorum, dat puncta et facit conferentias fratribus, concionator germanicus in maioribus festivitatibus, operarius germanicus, consultor secundus

P. Michael Földvari, decisor casuum, exhortator et confessarius domus, consultor tertius

P. Stephanus Bartovics

Professores inferiorum scholarum

M. Martinus Lócsei, rhetor, poeta, praeses congregationis studiosorum

P. Franciscus Tamaskovics, syntaxista, grammata

(Magister) saecularis, principista, parvista

Coadiutores

Adamus Horvath, emptor, dispensator

Adamus Leuttner, infirmarius, credentarius

Antonius Maurer, ianitor

Franciscus Schuller, cocus

Martinus Zuriba, oeconomus domus, cellarius

Ioannes Wölffl, sacristanus, praefectus

laneae et lineae supellectilis
Valentinus Scherzer, habet curam
fabricae
Sacerdotes 8, magister 1, coadiutores 7:
universim 16.

1739

R.P. Ioannes Baptista Hamar, rector,
procurator, praefectus scholarum,
gubernat a 4 decembris 1738
P. Emericus Vass, minister, praefectus
ecclesiae et sanitatis, concionator
dominicalis et quadragesimalis
hungaricus, exhortator domesticus,
operarius, corrector lectorum mensae,
consultor primus
P. Andreas Pogany, praeses
congregationis Agoniae, decisor
casuum, exhortator et confessarius
domus
P. Georgius Palics, concionator
festivus, catechista templi, exhortator
domesticus, operarius, consultor primus
P. Ioannes Mittkreuch, praefectus
spiritus, monitor, examinator
candidorum, dat puncta et facit
conferentias fratribus, concionator
germanicus in maioribus festivitibus,
operarius germanicus, consultor tertius
P. Stephanus Bartovics

Professores inferiorum scholarum

M. Georgius Szentes, rhetor,
poeta, historicus domus, praeses
congregationis studiosorum
P. Franciscus Damaskovics, syntaxista,
grammatista, praeses congregationis
studiosorum, operarius
M. Iosephus Fekete, principista, parvista

Coadiutores

Adamus Horvath, emptor, dispensator
Adamus Leuttner, infirmarius
Antonius Maurer, ianitor, credentiarius
Aegidius Zinner, cocus
Balthasar Kow, oeconomus domus,
cellarius

Ioannes Richter, sacristanus, praefectus
laneae et lineae supellectilis
Sacerdotes 6, magistri 3, coadiutores 6:
universim 15.

1740

R.P. Franciscus Szabo, rector,
procurator, praefectus scholarum,
gubernat a 15 octobris 1739
P. Georgius Palics, minister, praefectus
ecclesiae et sanitatis, concionator
festivus, catechista templi, exhortator
domesticus, operarius, consultor
secundus
P. Andreas Pogany, praeses
congregationis Agoniae, decisor
casuum, exhortator et confessarius
domus, operarius
P. Emericus Vass, concionator
dominicalis et quadragesimalis
hungaricus, corrector lectorum
mensae, bibliothecarius, exhortator
et confessarius domus, operarius,
consultor secundus
P. Iosephus Sauerwein, praefectus
spiritus, monitor, examinator
candidorum, dat puncta et facit
conferentias fratribus, concionator
germanicus in maioribus festivitibus,
operarius germanicus, consultor primus
P. Stephanus Bartovics

Professores inferiorum scholarum

M. Georgius Szentes, rhetor,
poeta, historicus domus, praeses
congregationis studiosorum
M. Andreas Szabo, syntaxista,
grammatista
M. Laurentius More, principista,
parvista

Coadiutores

Adamus Horvath, emptor, dispensator
Antonius Maurer, ianitor, credentiarius
Baltahasar Kow, oeconomus domus,
cellarius
Ignatius Paulin, infirmarius

Ioannes Richter, sacristanus, praefectus
laneae et lineae supellectilis
Iosephus Graff, cocus
Sacerdotes 6, magistri 3, coadiutores 6:
universim 15.

1741

R.P. Franciscus Szabo, rector,
procurator, praefectus scholarum,
decisor casuum, gubernat a 15 octobris
1739

P. Emericus Vais, minister, praefectus
ecclesiae et sanitatis, concionator
dominicalis et quadraegesimalis
hungaricus, exhortator domesticus,
bibliothecarius, corrector lectorum
mensae, operarius, consultor tertius
P. Franciscus Klemer, concionator
germanicus in maioribus festivitibus,
confessarius et exhortator domus,
operarius germanicus
P. Georgius Ferdinko, concionator
festivus et catechista hungaricus, praeses
congregationis Agoniae, exhortator
domesticus, operarius
P. Martinus Aisl, praefectus spiritus,
monitor, examinador candidatorum, dat
puncta et facit conferentias fratribus,
consultor primus
P. Melchior Tarnoczi, operarius
hungaricus et slavonicus, catechista
slavonicus, iuvat Reverendum Patrem
Rectorem in oeconomicis, exhortator et
confessarius domus, consultor primus
P. Stephanus Bartovics

Professores inferiorum scholarum

M. Franciscus Korlath, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,
historicus domus
M. Martinus Kelemen, syntaxista,
grammatista
M. Petrus Akai, principista, parvista

Coadiutores

Antonius Maurer, ianitor, credentiarius

Balthasar Kow, oeconomus domus,
emptor, dispensator, cellarius
Ignatius Paulin, infirmarius
Ioannes Richter, sacristanus, praefectus
laneae et lineae supellectilis
Thomas Piller, cocus
Sacerdotes 7, magistri 3, coadiutores 5:
universim 15.

1742

R.P. Franciscus Szabo, rector,
procurator, decisor casuum, gubernat
a 15 octobris 1739
P. Georgius Ferdinko, minister,
praefectus ecclesiae et sanitatis,
concionator dominicalis et
quadraegesimalis, praefectus scholarum,
corrector lectorum mensae, exhortator
domesticus, operarius, consultor primus
P. Ioannes Benyovszki, concionator
festivus hungaricus, praeses
congregationis Agoniae, exhortator
domesticus, bibliothecarius, operarius
P. Iosephus Korman, concionator
germanicus in maioribus festivitibus,
exhortator et confessarius domus,
operarius
P. Martinus Aisl, praefectus spiritus,
monitor, examinador candidatorum, dat
puncta fratribus et facit conferentias,
consultor secundus
P. Melchior Tarnoczi, iuvat Reverendum
Patrem rectorem in oeconomicis,
operarius hungaricus et slavonicus,
confessarius domus, consultor secundus
P. Stephanus Bratovics, lector mensae,
habet curam oratorii et graduum Beatae
Virginis

Professores inferiorum scholarum

M. Petrus Akai, rhetor, poeta, praeses
congregationis studiosorum
P. Raphael Almasi, syntaxista,
grammatista, catechista templi,
historicus domus

M. Alexander Sarossi, principista,
parvista

Coadiutores

Antonius Maurer, ianitor
Dionysius Kottlander, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis
Ignatius Paulin, infirmarius,
credentiarius
Iosephus Mayer, emptor, dispensator
Iosephus Codelli, cocus, praefectus
arculariae
Sacerdotes 8, magistri 2, coadiutores 5:
unievrsim 15.

1743

R.P. Ioannes Földesi, rector, decisor
casuum, gubernat a ...
P. Georgius Ferdinko, minister,
praefectus ecclesiae et sanitatis,
concionator dominicalis et
quadragesimalis hungaricus, exhortator
domesticus, praefectus scholarum,
corrector lectorum mensae, operarius,
consultor secundus
P. Iosephus Korman, concionator
germanicus in maioribus studiosis,
exhortator et confessarius domus,
operarius
P. Martinus Aisl, praefectus spiritus,
monitor, examinador candidatorum, dat
puncta et facit conferentias fratribus,
consultor tertius
P. Melchior Tarnoczi, procurator,
operarius hungaricus et slavonicus,
confessarius et exhortator domus,
consultor tertius
P. Raphael Almasi, concionator festivus
et catechista hungaricus, praeses
congregationis Agoniae, habet curam
carcerum, operarius
P. Stephanus Bartovics, (corrector)
lectorum mensae, habet curam
orationum et graduum Beatae Virginis
Professores inferiorum scholarum

M. Emericus Vajkovics, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,
historicus domus

M. Alexander Sarosi, syntaxista,
grammatista

M. Franciscus Abel, principista, parvista

Coadiutores

Antonius Maurer, ianitor
Dionysius Kottlander, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis
Ioannes Neczl, infirmarius,
credentiarius
Iosephus Mayr, oeconomus, emptor,
dispensator, cellarius
Leopoldus Lang, cocus
Sacerdotes 7, magistri 3, coadiutores 5:
universim 15.

1744

R.P. Ioannes Földesi, rector, procurator,
bibliothecarius, decisor casuum,
gubernat a 15 decembris 1742
P. Ioannes Poznanovics, minister,
praefectus ecclesiae et sanitatis,
concionator dominicalis et
quadragesimalis, praefectus scholarum,
corrector lectorum mensae, exhortator
et confessarius domus, operarius,
consultor primus
P. Balthasar Horvath, praefectus spiritus,
monitor, examinador candidatorum,
operarius, consultor primus
P. Iosephus Korman, praefectus spiritus
fratrum, dat puncta et facit conferentias
iisdem, operarius
P. Raphael Almasi, concionator festivus
et catechista hungaricus, praeses
congregationis Agoniae, habet curam
carcerum, operarius, consultor primus
P. Stephanus Bartovics, corrector
lectorum mensae, habet curam oratorii
et graduum Beatae Virginis Mariae
Professores inferiorum scholarum
P. Georgius Olsavszki, rhetor, poeta,

praeses congregationis studiosorum,
historicus domus
M. Ladislaus Dobra, syntaxista,
grammatista
M. Iosephus Graff, principista, parvista

Coadiutores

Dionysius Kötlander, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis,
ianitor
Iosephus Mayr, oeconomus, emptor,
dispensator, cellarius
Leopoldus Lang, cocus, credentarius,
infirmarius
Sacerdotes 7, magistri 2, coadiutores 3:
universim 12.

1745

R.P. Ioannes Földesi, rector, procurator,
bibliothecarius, decisor casuum,
gubernat a 15 decembris 1742
P. Georgius Ferdinko, minister,
praefectus ecclesiae et sanitatis,
concionator dominicalis et
quadragesimalis, praefectus scholarum,
corrector lectorum mensae, exhortator
et confessarius domus, operarius,
consultor primus
P. Iosephus Korman, concionator
germanicus in maioribus festivitibus,
praefectus spiritus, monitor, examinador
candidatorum, dat puncta et facit
conferentias fratribus, exhortator
domesticus, operarius
P. Raphael Almasi, concionator festivus
hungaricus, praeses congregationis
Agoniae, habet curam carcerum,
exhortator domesticus, operarius,
consultor secundus
P. Stephanus Bartovics, corrector
lectorum mensae, habet curam oratorii
et graduum Beatae Virginis Mariae
Professores inferiorum scholarum
M. Andreas Engel, rhetor, poeta, praeses
congregationis studiosorum, historicus
domus

M. Gabriel Zabo, syntaxista,
grammatista, catechista hungaricus
M. Franciscus Ipach, principista,
parvista

Coadiutores

Franciscus Reffler, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis
Iosephus Mayer, cellarius, oeconomus,
ianitor, credentarius
Paulus Liebheit, cocus, emptor,
dispensator, infirmarius
Sacerdotes 5, magistri 3, coadiutores 3:
universim 11.

1746

R.P. ..., rector, praefectus bibliothecae,
decisor casuum, gubernat a ...
P. Petrus Janko, minister, praefectus
ecclesiae et sanitatis, praeses
congregationis Agoniae, operarius
hungaricus et slavonicus, exhortator
et confessarius domus, iuvat in
oeconomocis, consultor primus
P. Georgius Ferdinko, praefectus
spiritus, monitor, examinador
candidatorum, concionator dominicalis
quadragesimalis et in festivitibus
maioribus, habet curam carcerum,
operarius, consultor secundus
P. Martinus Aisl, praefectus spiritus
fratrum, facit conferentias et dat
puncta iisdem, operarius germanicus,
exhortator et confessarius domus,
consultor primus
P. Stephanus Bartovics, lector mensae,
habet curam orationum et graduum
Beatae Virginis Mariae
Professores inferiorum scholarum
P. Paulus Faitlik, rhetor, poeta, praeses
congregationis studiosorum, exhortator
domesticus, operarius slavonicus
M. Gabriel Zabo, syntaxista,
grammatista, catechista hungaricus

Coadiutores

Christophorus Hartl, infirmarius,
apothecarius
Franciscus Reffler, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis
Iosephus Mayer, cellarius, ianitor,
credentiarius, oeconomus
Paulus Liebheit, cocus, emptor,
dispensator
(Magister) saecularis, docet principia
parvulis
Sacerdotes 6, magister 1, coadiutores 4:
universim 11.

1747

R.P. Paulus Hicsoldt, rector, procurator,
bibliothecarius, decisor casuum,
praefectus scholarum, corrector
lectorum mensae, gubernat a 6 februarii
1746

P. Georgius Miskovics, minister,
praefectus ecclesiae et sanitatis,
exhortator domesticus
P. Georgius Ferdinko, concionator
dominicalis quadragesimalis et in
festivitatibus maioribus, praeses
congregationis Agoniae, habet curam
carcerum, operarius, consultor tertius
P. Martinus Aisl, confessarius domus,
facit conferentias et dat puncta fratribus,
operarius germanicus, consultor
secundus

P. Petrus Janko, praefectus spiritus,
monitor, examinador candidatorum,
exhortator dominicalis et quatuor
temporum, consultor secundus
P. Stephanus Bartovics, lector mensae,
habet curam orationum et graduum
Beatae Virginis Mariae

Professores inferiorum scholarum

P. Iosephus Krcho, rhetor, poeta, praeses
congregationis studiosorum, historicus
domus, operarius slavonicus
M. Georgius Lehel, syntaxista,

grammatista, catechista hungaricus
M. Vitus Rosenics, principista, parvista

Coadiutores

Christophorus Hartl, apothecarius,
infirmarius
Franciscus Reffler, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis
Georgius Schneider, ianitor,
credentiarius, cellarius
Georgius Timanoczi, socius (Patris)
Procuratoris, oeconomus
Paulus Liebheit, cocus, emptor,
dispensator
Sacerdotes 7, magistri 2, coadiutores 5:
universim 14.

1748

R.P. Paulus Hicsoldt, rector, procurator,
bibliothecarius, decisor casuum,
praefectus scholarum, corrector
lectorum mensae, gubernat a 6 februarii
1746

P. Georgius Miskovics, minister,
praefectus ecclesiae et sanitatis,
exhortator domesticus, operarius
slavonicus

P. Antonius Kirmreither, praefectus
spiritus fratrum, facit conferentias et dat
puncta iisdem, operarius germanicus,
exhortator et confessarius domus,
consultor primus

P. Franciscus Tamaskovics, concionator
dominicalis et festivus hungaricus,
praeses congregationis Agoniae, habet
curam carcerum, operarius hungaricus
et slavonicus, confessarius domus,
consultor primus

P. Ioannes Vass, praefectus spiritus,
monitor, examinador candidatorum,
concionator quadragesimalis et quatuor
temporum, operarius hungaricus
P. Stephanus Bartovics, lector mensae,
habet curam orationis et graduum
Beatae Virginis Mariae

Professores inferiorum scholarum

M. Georgius Lehel, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,
historicus domus

M. Paulus Mako, syntaxista,
grammatista, catechista hungaricus

M. Ioannes Baptista Grossinger,
principista, parvista

Coadiutores

Casparus Krabath, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis,
credentiarius

Christophorus Hartl, apothecarius,
infirmarius

Georgius Timanoczi, socius Patris
Procuratoris, oekonomus, cellarius,
ianitor

Ioannes Jauritsch, cocus, emptor,
dispensator

Sacerdotes 6, magistri 3, coadiutores 4:
universim 13.

1749

R.P. Paulus Hicsoldt, rector, procurator,
praefectus scholarum, corrector
lectorum mensae, gubernat a 26
februarii 1746

P. Franciscus de Paula Krensfeld,
minister, praefectus ecclesiae et
sanitatis, facit conferentias et dat puncta
fratribus, bibliothecarius, decisor

casuum, operarius, consultor primus

P. Franciscus Tamaskovics, curat
valetudinem

P. Ioannes Poznanovics, concionator
dominicalis et festivus et quatuor
temporum hungaricus, praeses
congregationis Agoniae, habet curam
carcerum, confessarius domus,
operarius

P. Ioannes Vass, praefectus spiritus,
monitor, examinador candidatorum,
consultor primus

P. Stephanus Bartovics, habet curam

orationum et graduum Beatae Virginis
Mariae

Professores inferiorum scholarum

M. Antonius Rogacs, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,
historicus domus

M. Michael Raichardt, syntaxista,
grammatista, catechista hungaricus

M. Gregorius Bottar, principista,
parvista

Coadiutores

Casparus Krabath, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis,
credentiarius, ianitor

Christophorus Hartl, apothecarius,
infirmarius

Ioannes Jauritsch, cocus, emptor,
infirmarius

Martinus Krupai, socius Patris
Procuratoris, oekonomus, cellarius,
ianitor

Sacerdotes 6, magistri 3, coadiutores 4:
universim 13.

1750

R.P. Ferdinandus Litkey, rector,
procurator, corrector lectorum mensae,
gubernat a 15 augusti 1749

P. Franciscus de Paula Krensfeld,
minister, praefectus ecclesiae et
sanitatis, facit conferentias et dat
puncta fratribus, bibliothecarius,
decisor casuum, exhortator domesticus,
consultor secundus

P. Franciscus Xaverius Buffleur,
concionator dominicalis et festivus
et quatuor temporum, praeses
congregationis Agoniae, habet
curam carcerum, confessarius domu
set fratrum, praefectus scholarum,
operarius, consultor primus

P. Ioannes Vass, praefectus spiritus,
monitor, examinador candidatorum,
consultor secundus

P. Stephanus Bartovics, habet curam orationum et graduum Beatae Virginis Mariae

Professores inferiorum scholarum

M. Michael Raichardt, rhetor, poeta, praeses congregationis studiosorum, historicus domus

M. Antonius Baicsi, syntaxista, grammaticista, catechista templi hungaricus

M. Ioannes Prileczki, principista, parvista

Coadiutores

Casparus Krabath, sacristanus, praefectus laneae et lineae supellectilis, credentiarius, ianitor

Christophorus Hartl, apothecarius, infirmarius

Ioannes Jauritsch, cocus, emptor, dispensator

Martinus Krupai, socius Patris Procuratoris, habet curam cellariae

Mathias Stadler, socius apothecarii

Sacerdotes 5, magistri 3, coadiutores 5: universim 13.

1751

R.P. Ferdinandus Litkey, rector, procurator, praefectus scholarum, corrector lectorum mensae, gubernat a 15 augusti 1749

P. Ioannes Szantay, minister, praefectus ecclesiae et sanitatis, decisor casuum, bibliothecarius, operarius, consultor primus

P. Casparus Buffleur, concionator festivus hungaricus, facit conferentias et dat puncta fratribus, operarius

P. Ioannes Vass, praefectus spiritus, monitor et examinador candidatorum, operarius

P. Mathias Lipostyak, concionator dominicalis, exhortator quadragesimalis et quatuor temporum hungaricus,

praeses congregationis Agoniae, confessarius domus, habet curam carcerum, operarius, consultor primus

P. Stephanus Bartovics, habet curam orationis et graduum Beatae Virginis Mariae

Professores inferiorum scholarum

M. Iosephus Tischler, rhetor, poeta, praeses congregationis studiosorum, historicus domus

M. Antonius Baicsi, syntaxista, grammaticista, catechista templi

M. Martinus Simoncsics, principista, parvista

Coadiutores

Antonius Schin, socius Patris Procuratoris, oeconomus

Carolus Smichei, infirmarius, subapothecarius

Casparus Krabath, sacristanus, praefectus laneae et lineae supellectilis

Christophorus Hartl, apothecarius, iuvat infirmarium

Fridericus Steyer, cellarius, ianitor, credentiarius

Laurentius Hoffman, cocus, emptor, dispensator

Sacerdotes 6, magistri 3, coadiutores 6: universim 15.

1752

R.P. Ferdinandus Litkey, rector, procurator, praefectus scholarum, corrector lectorum mensae, gubernat a 15 augusti 1749

P. Ignatius Reviczki, minister, praefectus ecclesiae et sanitatis, decisor casuum, bibliothecarius, operarius, consultor primus

P. Ioannes Vass, praefectus spiritus, monitor, examinador candidatorum, operarius

P. Mathias Lipostyack, concionator dominicalis, exhortator quadragesimalis

et quatuor temporum hungaricus,
praeses congregationis Agoniae,
operarius, consultor secundus
P. Michael Szaitli, concionator festivus,
catechista hungaricus, facit conferentias
et dat puncza fratribus, confessarius
domus, habet curam carcerum,
operarius

P. Stephanus Bartovics, operarius

Professores inferiorum scholarum

M. Antonius Baicsi, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,
historicus domus

M. Martinus Simoncsics, syntaxista,
grammatistam praefectus chori

M. Ioannes Grossinger, principista,
parvista

Coadiutores

Andreas Lipka, socius procuratoris
domus

Carolus Smichei, socius apothecarii,
infirmarius, iuvat ianitorem

Casparus Krabath, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis

Christophorus Härtl, apothecarius

Fridericus Steyer, cellarius, emptor,
dispensator, ianitor, credentarius

Laurentius Hoffman, cocus, habet
curam horti

Sacerdotes 6, magistri 3, coadiutores 6:
universim 15.

1753

R.P. Iosephus Reck, rector, procurator,
praefectus scholarum, corrector
lectorum mensae, gubernat a 1
novembris 1752

P. Ignatius Reviczki, minister, praefectus
ecclesiae et sanitatis, decisor casuum,
bibliothecarius, operarius, consultor
secundus

P. Gabriel Zabo, concionator festivus,
catechista hungaricus, habet curam
carcerum, operarius

P. Ioannes Vass, praefectus spiritus,
monitor et examinador candidatorum,
operarius

P. Mathias Lipostyak, concionator
dominicalis, exhortator quadragesimalis
et quatuor temporum hungaricus,
praeses congregationis Agoniae,
operarius, consultor tertius

P. Mathias Peller, praefectus spiritus
fratrum, facit conferentias (et) dat
puncta iisdem, confessarius domus,
operarius

P. Michael Szaitli, missionarius per
Hungariam

P. Stephanus Bartovics, operarius

Professores inferiorum scholarum

P. Iosephus Baross, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,
historicus domus, praefectus chori,
operarius

M. Antonius Csimas, syntaxista,
grammatista

M. Stephanus Molnar, principista,
parvista

Coadiutores

Casparus Krabath, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis

Christophorus Härtl, apothecarius

Fridericus Steyer, cellarius, emptor,
dispensator, credentarius

Laurentius Hoffman, cocus

Michael Lippert, infirmarius, ianitor,
iuvat credentiarium

Nicolaus Opaka, socius Patris

Procuratoris, oeconomus

Sacerdotes 9, magistri 2, coadiutores 6:
universim 17.

1754

R.P. Iosephus Reck, rector, procurator,
praefectus scholarum, gubernat a 1
novembris 1752

P. Ignatius Reviczki, minister, praefectus
ecclesiae et sanitatis, decisor casuum,
bibliothecarius, operarius, consultor tertius

P. Franciscus Xaverius Pallovis,
concionator dominicalis, exhortator
quadagesimalis et quatuor temporum
hungaricus, praeses congregationis
Agoniae, corrector lectorum mensae,
operarius, confessarius domus,
consultor primus

P. Iosephus Kraus, praefectus spiritus,
monitor et examinador candidatorum,
facit conferentias et dat puncta fratribus,
dat exercitationes externis nationis
germanicae, operarius

P. Ladislaus Kende, concionator festivus,
catechista hungaricus, habet curam
carcerum, operarius

P. Stephanus Bartovics, operarius

Professores inferiorum scholarum

P. Iosephus Fischer, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,
historicus domus, operarius

M. Ioannes Simor, syntaxista,
grammatista

M. Ioannes Nagy, principista, parvista

Coadiutores

Adamus Schwinghaimber, adiunctus

apothecarii, iuvat ianitorem

Christophorus Härtl, apothecarius

Fridericus Steyer, emptor, dispensator,
cellarius

Ignatius Scheibenpflueg, cocus, habet
curam horti

Iosephus Mayer, socius Patris

Procuratoris, oeconomus

Michael Lippert, infirmarius, ianitor,
iuvat cellarium

Michael Monschein, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis,
credentiarius

Sacerdotes 7, magistri 2, coadiutores 7:
universim 16.

1755

R.P. Iosephus Reck, rector, procurator,
praefectus scholarum, gubernat a 1

novembris 1752

P. Georgius Olsavszki, minister,
praefectus ecclesiae et sanitatis, decisor
casuum, bibliothecarius, consultor
primus

P. Franciscus de Paula Krensfeldt,
praefectus spiritus, monitor, examinador
candidatorum, facit conferentias et
dat puncta fratribus et exercitationes
externis nationis germanicae, operarius,
consultor primus

P. Ioannes Miller, concionator festivus,
catechista hungaricus, habet curam
carcerum, operarius

P. Ladislaus Szekely, concionator
dominicalis, exhortator quadagesimalis
et quatuor temporum hungaricus,
praeses congregationis Agoniae,
corrector lectorum mensae, confessarius
domus, operarius, consultor primus

Professores inferiorum scholarum

P. Antonius Sonleitner, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,
historicus domus, operarius

M. Ioannes Szölössi, syntaxista,
grammatista

M. Stephanus Biricsics, principista,
parvista

Coadiutores

Christophorus Härdt, apothecarius

Fridericus Steyer, emptor, dispensator,
cellarius

Ioannes Brusko, cocus, habet curam
horti

Iosephus Mayer, socius Patris

Procuratoris, Oeconomus

Michael Lippert, infirmarius, iuvat
cellarium, ianitor

Michael Monschein, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis,
credentiarius

Sacerdotes 6, magistri 2, coadiutores 6:
universim 14.

1756

R.P. Iosephus Reck, rector, procurator,
praefectus scholarum, gubernat a 1
novembris 1752

P. Georgius Olsavszki, minister,
praefectus ecclesiae et sanitatis, decisor
casuum, bibliothecarius, operarius,
consultor secundus

P. Franciscus de Paula Krensfeldt,
praefectus spiritus, monitor, examinador
candidatorum, facit conferentias et
dat puncta fratribus et exercitationes
externis nationis germanicae, operarius,
consultor secundus

P. Iosephus Fischer, concionator
festivus, catechista hungaricus, praeses
congregationis Agoniae, exhortator
quatuor temporum, habet curam
carcerum, operarius

P. Ladislaus Szekely, concionator
dominicalis, exhortator
quadragesimalis, corrector lectorum
mensae, confessarius domus, operarius,
consultor secundus

Professores inferiorum scholarum

P. Moyses Lestian, rhetor, poeta, praeses
congregationis studiosorum, historicus
domus

M. Ioannes Horvath, syntaxista,
grammatista

M. Franciscus Gartner, principista,
parvista

Coadiutores

Christophorus Härtl, apothecarius
Fridericus Steyer, emptor, dispensator,
cellarius

Iosephus Majer, socius Patris
procuratoris, oeconomus
Martinus Wagner, cocus, habet curam
horti

Michael Lippert, infirmarius, ianitor,
credentiarius, iuvat cellarium

Michael Monschein, sacristanus,

praefectus lineae et laneae suppellectilis
Sacerdotes 6, magistri 3, coadiutores 6:
universim 15.

1757

R.P. Georgius Biro, rector, procurator,
praefectus scholarum, gubernat ab 11
mai 1756

P. Georgius Olsavzki, minister,
praefectus ecclesiae et sanitatis, decisor
casuum, bibliothecarius, operarius,
consultor tertius

P. Franciscus de Paula Krensfeldt,
praefectus spiritus, monitor, examinador
candidatorum, facit conferentias et dat
puncta fratribus, operarius, consultor
tertius

P. Franciscus Xaverius Buffleur,
concionator dominicalis, exhortator
quadragesimalis, corrector lectorum
mensae, confessarius domus, operarius,
consultor primus

P. Moyses Lestyan, concionator
festivus, catechista hungaricus, praeses
congregationis Agoniae, exhortator
quatuor temporum, habet curam
carcerum, operarius

Professores inferiorum scholarum

M. Martinus Cervus, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,
historicus domus

M. Franciscus Gartner, syntaxista,
grammatista

M. Emericus Szerdahelyi, principista,
parvista

Coadiutores

Christophorus Härtl, apothecarius
Ferdinandus Ibandt, subapothecarius,
iuvat ianitorem
Fridericus Steyer, emptor, dispensator,
cellarius

Iosephus Majer, socius Patris
Procuratoris, oeconomus
Martinus Wagner, cocus, habet curam
horti

Michael Lippert, infirmarius, ianitor,
credentiarius, iuvat cellarium
Michael Monschein, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis
Sacerdotes 5, magistri 3, coadiutores 7:
universim 15.

1758

R.P. Georgius Biro, rector, procurator,
praefectus scholarum, gubernat ab 11
mai 1756
P. Stephanus Szali, minister, praefectus
ecclesiae et sanitatis, decisor casuum,
bibliothecarius, operarius, consultor
primus
P. Franciscus de Paula Krensfeld,
praefectus spiritus, monitor, examinador
candidatorum, facit conferentias et dat
puncta fratribus, operarius
P. Ioannes Tiborecz, concionator
dominicalis, exhortator quadragesimalis
et dominicalis, corrector lectorum
mensae, confessarius domus, operarius,
consultor secundus
P. Stephanus Hatos, concionator festivus
et catechista, praeses congregationis
Agoniae, exhortator quatuor temporum
et domus, habet curam carcerum,
operarius

Professores inferiorum scholarum

M. Ioannes Cervus, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,
historicus domus
M. Emericus Szerdahelyi, syntaxista,
grammatista
M. Georgius Bors, principista, parvista

Coadiutores

Christophorus Härtl, apothecarius
Ferdinandus Ibant, socius apothecarii,
iuvat ianitorem
Iosephus Wimpl, cocus, habet curam
horti
Michael Lippert, infirmarius, ianitor,
credentiarius

Michael Monschein, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis,
cellarius
Paulus Banko, socius Patris
Procuratoris, oeconomus
Paulus Liebheit, emptor, dispensator,
iuvat cellarium
Sacerdotes 5. Magistri 3, coadiutores 7:
universim 15.

1759

R.P. Georgius Biro, rector, procurator,
praefectus scholarum, gubernat ab 11
mai 1756
P. Iosephus Korman, minister,
praefectus ecclesiae et sanitatis, decisor
casuum, bibliothecarius, operarius,
consultor primus
P. Adamus Adany, concionator
dominicalis, exhortator
quadragesimalis et dominicalis,
corrector lectorum mensae, confessarius
domus, operarius, consultor primus
P. Franciscus de Paula Krensfeld,
praefectus spiritus, monitor, examinador
candidatorum, facit conferentias et dat
puncta fratribus, operarius
P. Stephanus Hatos, concionator festivus
et catechista, praeses congregationis
Agoniae, exhortator quatuor temporum,
habet curam carcerum, operarius

Professores inferiorum scholarum

P. Ioannes Ladinigg, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,
historicus et exhortator domus
M. Emericus Szerdahelyi, syntaxista,
grammatista
M. Ioannes Martinides, principista,
parvista

Coadiutores

Christophorus Härtl, apothecarius
Ferdinandus Ibandt, socius apothecarii,
iuvat ianitorem
Iosephus Wimpl, cocus, habet curam
horti

Martinus Krupai, socius Patris
Procuratoris, oeconomus
Mathias Vischerat, emptor, dispensator,
cellarius
Michael Lippert, infirmarius, ianitor,
credentiarius
Michael Monschein, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis,
iuvat cellarium
Sacerdotes 6, magistri 2, coadiutores 7:
universim 15.

1760

R.P. Samuel Schissler, rector, procurator,
praefectus scholarum, gubernat a 31
augusti 1759
P. Franciscus Andrasi, minister,
praefectus ecclesiae et sanitatis, decisor
casuum, bibliothecarius, exhortator
domesticus, operarius, consultor primus
P. Franciscus de Paula Krensfeld,
praefectus spiritus, monitor, examinador
candidatorum, facit conferentias et dat
puncta fratribus, operarius
P. Ioannes Geszti, concionator festivus
et catechista, praeses congregationis
Agoniae, exhortator quatuor temporum,
habet curam carcerum, operarius
P. Michael Henter, concionator
dominicalis, exhortator quadragesimalis
et dominicalis, corrector lectorum
mensae, confessarius domus, operarius,
consultor primus
M. Iosephus Stöppl, rhetor, poeta
P. Georgius Botar, syntaxista,
grammatista, praeses congregationis
studiosorum, historicus et exhortator
domus
M. Laurentius Gassner, principista,
parvista
Coadiutores
Christophorus Härtl, apotecarius
Ferdinandus Ibandt, socius apothecarii,
iuvat ianitorem

Iacobus Khren, infirmarius, ianitor,
credentiarius
Iosephus Wimpl, cocus, habet curam
horti
Mathias Vischerat, emptor, dispensator,
cellarius
Michael Hardt, socius Patris
Procuratoris, oeconomus
Michael Kaltenegger, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis,
iuvat cellarium
Sacerdotes 6, magistri 2, coadiutores 7:
universim 15.

1761

R.P. Samuel Schissler, rector, procurator,
gubernat a 31 augusti 1759
P. Franciscus Andrasi, minister,
praefectus ecclesiae et sanitatis, decisor
casuum, bibliothecarius, exhortator
domesticus, operarius, consultor
secundus
P. Andreas Szikora, concionator
dominicalis, exhortator quadragesimalis
et dominicalis, corrector lectorum
mensae, operarius
P. Ioannes Baptista Tersztyanszki,
praefectus spiritus, spiritus, monitor,
examinador candidatorum, operarius
hungaricus et slavonicus
P. Ioannes Geszti, concionator
festivus, praefectus scholarum, praeses
congregationis Agoniae, exhortator
quatuor temporum, habet curam
carcerum, operarius, consultor primus
P. Iosephus Nemaj, catechista
hungaricus
Professores inferiorum scholarum
P. Franciscus Xaverius Ozelberger,
rhetor, poeta, praeses congregationis
studiosorum, confessarius et historicus
domus, facit conferentias et dat puncta
fratribus
M. Michael München, syntaxista,

grammatista

M. Georgius Krutek, principista,
parvista

Coadiutores

Bartholomaeus Sürch, cocus, habet
curam horti, iuvat dispensatorem
Christophorus Härtl, apothecarius
Iacobus Khren, infirmarius, ianitor,
credentiarius

Iosephus Winkler, adiunctus
apothecarii, iuvat ianitorem
Mathias Vischerat, emptor, dispensator,
cellarius

Michael Hardt, socius Patris
Procuratoris, oeconomus domus
Michael Kaltenegger, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis,
iuvat cellarium

Sacerdotes 7, magistri 2, coadiutores 7:
universim 16.

1762

R.P. Samuel Schissler, rector, procurator,
gubernat a 31 augusti 1759

P. Iosephus Splenyi, minister, praefectus
ecclesiae et sanitatis, decisor casuum,
bibliothecarius, exhortator domesticus,
consultor primus

P. Andreas Szikora, concionator
dominicalis, exhortator quadragesimalis
et dominicalis, corrector lectorum
mensae, operarius

P. Franciscus Sal. Szomolanyi,
concionator festivus, praefectus
scholarum, praeses congregationis
Agoniae, exhortator quatuor temporum,
habet curam carcerum, operarius,
consultor primus

P. Ioannes Baptista Tersztyanszki,
praefectus spiritus, monitor, examinador
candidatorum, operarius hungaricus et
slavonicus

P. Iosephus Nemaj, catechista
hungaricus

Professores inferiorum scholarum

P. Franciscus Xaverius Ozelberger,
rhetor, poeta, praeses congregationis
studiosorum, confessarius et historicus
domus, facit conferentias et dat puncta
fratribus

M. Andreas Kraupner, syntaxista,
grammatista

M. Iosephus Baross, principista, parvista

Coadiutores

Andreas Moser, cocus, emptor,
dispensator, habet curam horti
Ferdinandus Ibandt, apothecarius
Iacobus Khren, informarius, ianitor,
credentiarius

Michael Hardt, socius Patris
Procuratoris, oeconomus domus,
cellarius

Michael Kaltenegger, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis,
iuvat cellarium

Sacerdotes 7, magistri 2, coadiutores 6:
universim 14.

1763

R.P. Ioannes Baptista Buzas, rector,
procurator, gubernat a ...

P. Iosephus Splenyi, minister, praefectus
ecclesiae et sanitatis, decisor casuum,
bibliothecarius, exhortator domesticus,
consultor secundus

P. Andreas Peringer, concionator
dominicalis, exhortator quadragesimalis
et dominicalis, confessarius domus,
corrector lectorum mensae, operarius

P. Franciscus Sal. Szomolanyi,
concionator festivus et catechista
hungaricus, praefectus scholarum,
exhortator quatuor temporum, habet
curam carcerum, operarius, consultor
secundus

P. Franciscus Xaverius Tamaskovics,
curat valetudinem

P. Ioannes Baptista Tersztyanszki,

praefectus spiritus, monitor, examinatore
candidatorum, operarius hungaricus et
slavonicus

P. Raphael Almasi, praeses
congregationis Agoniae

Professores inferiorum scholarum

P. Franciscus Xaverius Burkart,
rhetor, poeta, praeses congregationis
studiosorum, confessarius et historicus
domus, facit conferentias et dat puncta
fratribus

M. Daniel Dörner, syntaxista,
grammatista

M. Ignatius Baranyai, principista,
parvista

Coadiutores

Ferdinadus Ibandt, apothecarius
Iacobus Khren, infirmarius, ianitor,
credentiarius

Iosephus Wilhelm, cocus, emptor,
dispensator, habet curam horti
Michael Kaltenegger, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis,
iuvat cellarium

Andreas Lipka, socius procuratoris,
oeconomus domus, cellarius
Sacerdotes 8, magistri 2, coadiutores 5:
universim 15.

1764

R.P. Ioannes Baptista Buzas, rector,
procurator, gubernat a 20 ianuarii 1763

P. Ioannes Szaleffi, minister, praefectus
ecclesiae, sanitatis et scholarum, facit
conferentias fratribus, consultor primus

P. Antonius Sinkovics, praefectus
spiritus, monitor, examinatore
candidatorum, dat puncta fratribus,
operarius hungaricus, slavonicus (et)
germanicus

P. Franciscus Sales. Szomolanyi,
concionator festivus, catechista,
exhortator domesticus, operarius,
consultor tertius

P. Franciscus Xaverius Tamaskovics,
curat valetudinem

P. Ignatius Karacsonyi, concionator
dominicalis, exhortator
quadagesimalis, praeses congregationis
Agoniae, exhortator et confessarius
domus, corrector lectorum mensae,
operarius

P. Raphael Almasi, bibliothecarius,
decisor casuum, exhortator domesticus

Professores inferiorum scholarum

P. Caietanus Ehrnhardt, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,
exhortator, confessarius et historicus
domus

M. Stephanus Spaits, syntaxista,
grammatista

M. Ioannes Nepomucenus Skerlak,
principista, parvista

Coadiutores

Ferdinandus Ibandt, apothecarius

Georgius Balasovics, oeconomus
domus, cellarius

Iacobus Khren, infirmarius, ianitor,
credentiarius

Iosephus Wilhelm, cocus, emptor,
dispensator

Michael Katenegger, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis
Sacerdotes 8, magistri 2, coadiutores 5:
universim 15.

1765

R.P. Ioannes Baptista Buzas, rector,
procurator, bibliothecarius, gubernat
a 20 ianuarii 1763

P. Iosephus Andrasi, minister, praefectus
ecclesiae et sanitatis, decisor casuum,
consultor primus

P. Antonius Sinkovics, praefectus
spiritus, monitor, examinatore
candidatorum, dat puncta et facit
conferentias fratribus, operarius

P. Franciscus Fabri, concionator festivus,

catechista ex exhortator quatuor
temporum hungaricus, habet curam
carcerum, exhortator domesticus,
praefectus scholarum, operarius
P. Franciscus Xaverius Tamaskovics,
curat valetudinem
P. Ignatius Karacsonyi, concionator
dominicalis, exhortator
quadregesimalis, praeses congregationis
Agoniae, exhortator et confessarius
domus, corrector lectorum mensae,
operarius, consultor primus
P. Raphael Almasi, exhortator
domesticus, missionarius

Professores inferiorum scholarum

P. Iosephus Ankenbrand, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,
exhortator, confessarius et historicus
domus

P. Franciscus Mayerberg, syntaxista,
grammatista, regens chori

M. Iosephus Fuxhoffer, principista,
parvita, catechista suae scholae

Coadiutores

Ferdinandus Jbandt, apothecarius

Georgius Balasovics, oeconomus
domus, cellarius

Henricus Maki, sacristanus, praefectus
laneae et lineae supellectilis

Iacobus Khren, informarius, ianitor,
credentiarius

Iosephus Wilhelm, cocus, emptor,
dispensator

Sacerdotes 9, magister 1, coadiutores 5:
universim 15.

1766

R.P. Ioannes Baptista Buzas, rector,
procurator, bibliothecarius, praefectus
scholarum, gubernat a 20 ianuarii 1763

P. Georgius Olsavszky, minister
praefectus ecclesiae et sanitatis, decisor
casuum, consultor primus

P. Andreas Szikora, praeses

congregationis Agoniae, exhortator
quatuor temporum et dominicalis,
missionarius

P. Antonius Sinkovics, praefectus
spiritus, monitor, examinador

candidatorum, dat puncta et fact
conferentias fratribus, operarius

P. Franciscus Mayerberg, profesor
syntaxi set grammaticae, regens chori

P. Franciscus Kovacs, concionator
dominicalis, exhortator

quadregesimalis, corrector lectorum
mensae, exhortator et confessarius

domus, operarius, consultor primus

P. Ioannes Simor, concionator festivus,
habet curam carcerum, exhortator

domesticus, catechista templi, operarius

P. Iosephus Eröss, profesor rhetoricae
et poesis, praeses congregationis

studiosorum, exhortator et historicus
domus

M. Ladislaus Horvath, principista,
parvita, catechista suae scholae

Coadiutores

Andreas Kovacs, sacristanus, praefectus
laneae et lineae supellectilis, iuvat
cellarium

Bonifacius Fischer, informarius, ianitor,
credentiarius, dispensator

Ferdinandus Iwandt, apothecarius

Georgius Balasovics, oeconomus

domus, cellarius, emptor, dispensator

Iosephus Wilhelm, cocus

Sacerdotes 8, magister 1, coadiutores 5:
universim 14.

1767

R.P. Ignatius Kelecsenyi, rector,
procurator, bibliothecarius, gubernat a 2
februarii 1766

P. Georgius Olsavszki, minister,
praefectus ecclesiae et sanitatis, decisor
casuum, consultor secundus

P. Antonius Csima, missionarius,

exhortator domesticus, operarius
P. Antonius Sinkovics, praefectus
spiritus, monitor, examinador
candidatorum, facit conferentias
fratribus, operarius
P. Franciscus Kovacs, concionatori
dominicalis, exhortator
quadragesimalis, praefectus scholarum,
corrector lectorum mensae, exhortator
et confessarius domus, operarius,
consultor secundus
P. Georgius Gerencser, profesor
rhetoricae et poesis, praeses
congregationis studiosorum, exhortator
domesticus
P. Georgius Gerö, profesor syntaxi set
grammaticae
P. Ioannes Simor, concionator festivus,
habet curam carcerum, catechista
templi, praeses congregationis Agoniae,
exhortator quatuor temporum et
dominicalis, operarius
P. Iosephus Martinides, profesor
principiorum et parvorum, catechista,
suae scholae
P. Michael Linde, dat puncta fratribus,
confessarius et historicus domus

Coadiutores

Andreas Kovacs, sacristanus, praefectus
laneae et lineae suppellectilis, iuvat
cellarium
Bonifacius Fischer, infirmarius ianitor,
credentiarius, iuvat cocom
Ferdinandus Iwandt, apothecarius
Iosephus Kercsmer, cellarius,
oeconomus domus
Leopoldus Schindler, cocus, emptor,
dispensator
Sacerdotes 10, coadiutores 5: universim 15.

1768

R.P. Ignatius Kelecsenyi, rector,
procurator, bibliothecarius, gubernat a 2
februarii 1766

P. Ioannes Baptista Balasi, minister,
praefectus ecclesiae et sanitatis, decisor
casuum, operarius, consultor primus
P. Antonius Böjti, concionator
dominicalis, exhortator
quadragesimalis, praefectus scholarum,
corrector lectorum mensae, exhortator
et confessarius domus, consultor primus
P. Antonius Csima, missionarius,
exhortator domesticus, operarius
P. Antonius Kratucsek, profesor
rhetoricae et poesis, praeses
congregationis studiosorum, exhortator
domesticus
P. Antonius Neander, profesor syntaxi
set grammaticae, dat puncta fratribus
P. Antonius Sinkovics, praefectus
spiritus, monitor, examinador
candidatorum, facit conferentias
fratribus, operarius
P. Georgius Botar, historicus domus
P. Iosephus Csobanczyi, concionator
festivus, catechista templi, praeses
congregationis Agoniae, exhortator
quatuor temporum et dominicalis,
habet curam carcerum, confesarius
domus, operarius
P. Michael Bernad, profesor
principiorum et parvorum, catechista
suae scholae

Coadiutores

Andreas Kovacs, sacristanus, praefectus
laneae et lineae suppellectilis, iuvat
oeconomum
Bonifacius Fischer, infirmarius, ianitor,
crednetiarius, iuvat dispensatorem
Georgius Benyo, cocus, emptor,
dispensator
Ioannes Czabala, socius Procuratoris,
oeconomus
Ioannes Herbst, cellarius
Wenceslaus Duckat, apothecarius
Sacerdotes 10, coadiutores 6: universim
16.

1769

R.P. Ignatius Kelecsenyi, rector,
bibliothecarius, gubernat a 2 februarii
1766
P. Antonius Dugovics, minister,
praefectus ecclesiae et sanitatis et
scholarum, decisor casuum, corrector
lectorum mensae, operarius, consultor
primus
P. Antonius Böjti, concionator
dominicalis, exhortator
quadragesimalis, confessarius domus,
operarius, consultor secundus
P. Antonius Csima, missionarius,
exhortator domesticus, operarius
P. Iosephus Horvath, profesor rhetoricae
et poesis, praeses congregationis
studiosorum, exhortator domesticus
P. Paulus Ribics senior, concionator
festivus, catechista templi, praeses
congregationis Agoniae, exhortator
quatuor temporum et dominicalis,
habet curam carcerum, confessarius
domus, operarius
P. Samuel Mainx, praefectus spiritus,
monitor, examnitaro candidatorum,
facit conferentias et dat puncta fratribus,
operarius
P. Theodorus Daniel, procurator,
exhortator et historicus domus,
operarius
M. Iosephus Biro, syntaxista,
grammatista
M. Gabriel Lex, principista, parvista
Coadiutores
Franciscus Tandler, apothecarius, iuvat
ianitorem
Georgius Benyo, cocus, emptor,
dispensator, habet curam horti
Ignatius Urbanszki, informarius, ianitor,
credentiarius, iuvat dispensatorem
Ioannes Herbst, cellarius, iuvat
oeconomum
Ioannes Mayer, socius procuratoris,

oeconomus

Iosephus Streibl, sacristanus, praefectus
laneae et lineae supellectilis
Sacerdotes 8, magistri 2, coadiutores 6:
universim 16.

1770

R.P. Franciscus Vahl, rector,
bibliothecarius, gubernat a 9 aprilis
1769
P. Antonius Dugovics, minister,
praefectus ecclesiae, sanitatis et
scholarum, corrector lectorum mensae,
operarius, consultor secundus
P. Andreas Horvath, concionator
festivus, catechista templi, praeses
congregationis Agoniae, exhortator
quatuor temporum et dominicalis,
habet curam carcerum, confessarius
domus, operarius
P. Ioannes Benyovszki, praefectus
spiritus, monitor, examinatore
candidatorum, operarius
P. Ioannes Skober, procurator,
exhortator domesticus, operarius
P. Michael Fabian, concionator
dominicalis, exhortator
quadragesimalis, praefectus spiritus
fratrum, confessarius et exhortator
domesticus, operarius, consultor primus
M. Wolfgangus Thot, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,
historicus domus
M. Ioannes Nepomucenus Liptai,
syntaxista, grammatista, regens chori
M. Carolus Hittenpacher, principista,
parvista, catechista suae scholae
Coadiutores
Franciscus Tandler, apothecarius, iuvat
ianitorem
Georgius Benyo, cocus, emptor,
dispensator, habet curam horti
domestici
Ioannes Herbst, cellarius, iuvat

oeconomum

Ioannes Höckenberger, infirmarius,
ianitor, credentarius, iuvat
dispensatorem
Ioannes Mayer, socius Procuratoris,
oeconomus
Iosephus Streibl, sacristanus, praefectus
laneae et lineae supellectilis
Sacerdotes 6, magistri 3, coadiutores 6:
universim 15.

1771

R.P. Franciscus Vahl, rector,
bibliothecarius, gubernat a 9 aprilis
1769
P. Antonius Dugovics, minister,
praefectus ecclesiae, sanitatis et
scholarum, corrector lectorum mensae,
decisor casuum, operarius, consultor
tertius
P. Andreas Horvath, concionator
festivus, catechista templi, praeses
congregationis Agoniae, exhortator
quatuor temporum et dominicalis,
habet curam carcerum, confessarius
domus, operarius
P. Ioannes Benyovszki, praefectus
spiritus, monitor, examinador
candidatorum, operarius
P. Iosephus Koroda, procurator,
exhortator domesticus, operarius
P. Michael Fabian, concionator
dominicalis, exhortator
quadragesimalis, praefectus spiritus
fratrum, dat puncta iisdem, confessarius
et exhortator domus, operarius,
consultor secundus
M. Wolfgangus Thott, rhetor, poeta,
praeses congregationis studiosorum,
historicus domus
M. Carolus Hittenpacher, syntaxista,
grammatista, regens chori
M. Paulus Mursics, principista, parvista,
catechista suae scholae

Coadiutores

Georgius Benyo, cocus, emptor,
dispensator
Ioannes Herbst, cellarius, iuvat
oeconomum
Ioannes Baptista Höckenberger,
infirmarius, ianitor, credentarius, iuvat
dispensatorem
Iosephus Mayer, socius procuratoris,
oeconomus
Matthaeus Rauzzi, apothecarius
Matthaeus Steingrueber, sacristanus,
praefectus laneae et lineae supellectilis
Sacerdotes 6, magistri 3, coadiutores 6:
universim 15.

1772

R.P. Franciscus Vahl, rector,
bibliothecarius, gubernat a 9 aprilis
1769
P. Antonius Dugovics, minister,
praefectus ecclesiae, sanitatis et
scholarum, corrector lectorum mensae,
decisor casuum, operarius, consultor
primus
P. Alexius Galambos, profesor syntaxi
et grammaticae, regens chori
P. Antonius Litsek, profesor rhetoricae
et poesis, praeses congregationis
studiosorum, historicus domus
P. Ioannes Baptista Benyovszki,
praefectus spiritus, monitor, examinador
candidatorum, operarius
P. Ioannes Simor, concionator festivus,
catechista templi, praeses congregationis
Agoniae, exhortator quatuor temporum
et dominicalis, habet curam carcerum,
confessarius domus, operarius
P. Iosephus Martinides, procurator,
exhortator domesticus, operarius
P. Michael Fabian, concionator
dominicalis, exhortator quadragesimalis,
praefectus spiritus fratrum, dat puncta
iisdem, confessarius et exhortator

domus, operarius, consultor tertius
P. Michael Henter, missionarius per
Dioecesim Agriensem
M. Ioannes Nepomucenus Manczini,
principista, parvista, catechista suae
scholae

Coadiutores

Andreas Kovacs, sacristanus, praefectus
laneae et lineae supellectilis
Georgius Benyo, cocus, emptor,
dispensator
Henricus Maki, socius procuratoris,
oeconomus
Ioannes Baptista Herbst, cellarius, iuvat
oeconomum
Ioannes Baptista Höckenberger,
infirmarius, ianitor, credentarius, iuvat
dispensatorem
Ioannes Nepomucenus Friesl,
apothecarius, iuvat ianitorem
Sacerdotes 9, magister 1, coadiutores 6:
universim 16.

1773

R.P. Ignatius Kelecsenyi, rector,
procurator, bibliothecarius, gubernat
a 22 iulii 1772
P. Antonius Dugovics, minister,
praefectus ecclesiae et sanitatis, decisor
casuum, corrector lectorum mensae,
facit conferentias fratribus, operarius,
consultor secundus
P. Antonius Litsek, profesor rhetoricae
et poesis, praeses congregationis
studiosorum, hystoricus domus
P. Dominicus Griener, praefectus
spiritus, monitor, examinador
candidatorum, dat puncta fratribus,
operarius
P. Iacobus Puchner, profesor syntaxis et
grammaticae, regens chori
P. Ioannes Simor, concionator festivus,
catechista templi, praeses congregationis
Agoniae, exhortator quatuor temporum

et dominicalis, habet curam carcerum,
confessarius domus, operarius
P. Michael Henter, missionarius per
Dioecesim Agriensem
P. Stephanus Molnar, concionator
dominicalis, exhortator quadragesimalis
et dominicalis, praefectus scholarum,
confessarius domus, operarius,
consultor primus
M. Gregorius Farkas, principista,
parvista

Coadiutores

Andreas Kovacs, sacristanus, praefectus
laneae et lineae supellectilis, iuvat
cellarium
Henricus Maki, socius procuratoris,
oeconomus
Ioannes Baptista Höckenberger,
infirmarius, ianitor, credentarius
Ioannes Baptista Fiesl, apothecarius,
iuvat ianitorem
Leopoldus Rethamer, cellarius, iuvat
oeconomum et dispensatorem
Leopoldus Schindler, cocus, emptor,
dispensator
Sacerdotes 8, magister 1, coadiutores 6:
universim 15.

**Recenzie, anotácie – Review – Kritik – Könyvszemle
– Reconzje i omówienia**

DUPEJ, Andrej. *Historicko-kritický úvod a výklad sv. apoštola Pavla filipským kresťanom (1. kapitola).*

Prešov : Prešovská univerzita

v Prešove, 2015. 103 s.

ISBN 979-80-555-1477-5.

Práca mladého autora sa venuje historickej osobe svätého apoštola Pavla, obsahu a výkladu jeho listu filipským kresťanom.

Prvá časť nás oboznamuje s históriou vzniku mesta Filipy, jeho zakladateľom, dôležitosťou, ako aj postavením na dôležitej rímskej ceste Via Egnatia. Ďalej nás autor uvádza do počiatku vzniku cirkevnej obce mesta Filipy a jej dôležitosti pre misijnú prácu apoštola Pavla. Postupne sa dozvieme meno a dôležitosť prvej ženy, ktorá uverila v Isusa Christa a stala sa nositeľkou evanjeliovej spásy na európskom kontinente. S údivom zistíme, ako sa apoštol Pavol vysporiadal s väznením a misionárskou činnosťou. Dozvieme sa o autentickosti a integrite, čase, ale aj príčine napísania samotného listu filipským kresťanom.

V prvej kapitole výkladu sa autor venuje činnosti apoštola Timoteja, zistíme, aký je rozdiel medzi blahodaťou, ktorú spomína sv. apoštol Pavol pri pozdrave filipských kresťanov a slovom milosť. Dočítame sa o potrebe ďakovať Hospodu Bohu za všetky dobrodenia, o dôležitosti modlitby, počujeme o dni Christovom. Autor nám podrobne vysvetľuje, že pokoj je okrem poznávania pravdy aj získa-

ním cností. V publikácii sa dozvedáme o zlých kazateľoch Christa, o vyznaní apoštola Pavla, že všetko čo ho v živote postretne, poslúži mu na spásu. Počujeme o jeho silnej nádeji zomrieť pre Christa, pre Evanjelium, čítame o láske a túžbe po Christovi, vernosti bez strachu až do konca.

Primárne je kniha venovaná študentom pravoslávnej teológie. Po prečítaní tejto hodnotnej publikácie si nielen teológ, ale hlavne laik obohatí svoj pohľad na vieru, modlitbu, lásku a trpezlivosť, akú v sebe pestoval svätý apoštol Pavol. Autorovo dielo, mimochodom, získalo cenu rektora za úspešnú prezentáciu Prešovskej univerzity v roku 2015. A práve pre úspešné zorientovanie sa v danej historickej dobe, ako aj užitočnosti pre duchovné napredovanie a pozdvihnutie ducha samotného čitateľa, publikáciu vrelo odporúčam čítať skutočne každému.

Marián Derco

ROUX, Jean – Paul. *Střet náboženství. Dlouhá válka mezi islámem a křesťanstvím (7. – 21. století).* Praha : Rybka Publishers, 2015. 349 s. ISBN 978-80-87950-13-5.

Písať o islame a jeho vzťahu k iným náboženstvám je v súčasnosti nielen módne či žiadané, ale predovšetkým potrebné. Práve vzájomné poznanie rôznych ľudí, kultúr i náboženstiev je totiž najdôležitejším predpokladom na ich po-

chopenie a následne aj pokojné spolunažívanie. Žiaľ publikácií, ktoré by objektívne a s potrebným odstupom hodnotili nielen historický vývoj, ale tiež súčasný stav vzťahov všeobecne medzi islamom a predovšetkým z nášho pohľadu najzaujímavejším kresťanstvom, je aj napriek naozaj pozoruhodne rozsiahlej produkcii pomerne málo. Veľká časť autorov totiž viac či menej otvorene vníma islam ako hrozbu. Na opačnej strane názorového spektra zasa nachádzame početnú skupinu rôznych odborníkov usilujúcich sa najmä o vyvrátenie predošlého názoru. Medzi týmito dvoma tábormi sa nachádza aj niekoľko bádateľov usilujúcich sa o maximálne objektívne zhodnotenie spolužitia kresťanov a moslimov v rôznych obdobiach, oblastiach a smeroch. V záplave nových publikácií a článkov s touto tematikou je však potrebná istá skúsenosť a dávka šťastia, aby čitateľ si ahol práve po takejto práci.

Z rámca skôr kriticky ladených prác sa žiaľ výraznejšie nevymyká ani monografia Jeana – Paula Rouxa, známeho francúzskeho orientalistu a komparatívneho religionistu. Už samotný jej názov jasne pritom naznačuje, ktorej z oblastí vzájomného pôsobenia islamu a kresťanstva bude autor, v sledovanom časovom horizonte 7. až 21. storočia venovať svoju pozornosť. Kniha samotná pritom svojím obsahom dokazuje, že vyšla z pera, či lepšie povedané počítača, skúseného odborníka a schopného štylistu. Čitateľovi ponúka popri známych faktoch i viacero menej prezentovaných, nových, no pritom nesporne zaujímavých informácií. Vcelku pozoruhodný je tiež veľmi široký časový rámec, ktorý do istej miery pomáha, alebo by mohol pomôcť sledovanú problematiku načrtávať v širších súvislostiach. Napríklad i v zmysle vzájomnej

obchodnej výmeny, kultúrnych kontaktov a pod. Takýto široký časový záber má však i svoje záporné stránky. Tie sa prejavujú predovšetkým v nutne veľmi zjednodušenom pohľade na niektoré skutočnosti, zreteľnom najmä pri opisoch situácie v novších obdobiach. Navyše sústredenie sa prevažne na popis ozbrojených stretov a ich výsledky, keď sám autor konštatuje, že boj medzi kresťanmi a moslimami, ktorý sa začal v 7. storočí, vlastne bez prerušenia prebieha dodnes, nie je úplne ideálnym východiskom pre sledovanie ďalších aspektov vzájomného pôsobenia predstaviteľov i veriacich oboch náboženstiev. Rôzne konflikty v ktorých zvíťazili kresťania, alebo naopak moslimovia, pritom naplňajú prevažnú časť publikácie, pričom krátke úseky medzi bojmi sú neraz doplnené vysvetľujúcimi, resp. dopĺňajúcimi informáciami, prečo vlastne došlo k tomu nasledujúcemu vojenskému stretu. Iba v malej miere sa autor venuje vzájomným kultúrnym, spoločenským, či umeleckým kontaktom, no i v tomto prípade používa ako označenie jednotlivých strán napríklad výrazy „naši Latínci“ a moslimovia. I keď v mnohých prípadoch autor uvádza porušovanie dohovorov zo strany kresťanov, nevyvodzuje však z neho zásadnejšie záver. Štvrtá križiacka výprava a dobytie Konštantínopolu, je tak vlastne len stratou času a síl, ktoré mohli byť zo strany západných bojovníkov i Byzancie lepšie využité na boj proti Saracénom. Z pohľadu autora vôbec: „... celé 13. storočie nebolo storočím, kedy by nepriateľstvo medzi islamom a kresťanstvom naozaj poľavilo, ale boj bol premyslenejší, menej bezhlavý“. (s. 132)

Slovo je nesporne silnou, no niekedy aj veľmi nebezpečnou zbraňou. V publikácii „Strět náboženství“ pritom autor položil dôraz na opísanie týchto stretov

v podobe bojov, vojenských konfliktov a v konečnom dôsledku utrpenia najmä civilného obyvateľstva. V čase stúpajúceho napätia má takáto kniha šancu osloviť veľkú časť populácie, najmä ak je napísaná odborne zdatným autorom a prístupným, zrozumiteľným štýlom. Nezodpovedanou otázkou však zostáva, či pozitívne. Na to si už však musí odpovedať každý z čitateľov sám.

Patrik Derfiňák

WEIS, Martin. *Meč ve službách kříže.*

2. díl – *Proti pohanům a kacířům.*

Prešov : Gréckokatolícka teologická

fakulta, Prešovská univerzita

v Prešove, 2013. 162 s.

ISBN 978-80-555-0849-8.

Publikácia profesora cirkevných dejín na Teologickej fakulte Jihočeské univerzity v Českých Budějoviciach je pokračovaním jeho úvah o križiackych výpravách, nadväzujúcich na prvý diel *Meč ve službách kříže*: Svatá země cílem kruciat, v ktorom sa venoval všeobecne problematike križiackych výprav do Svätej zeme. Druhý diel sa bližšie venuje problematike križiackych výprav v Európe a vzniku križiackeho štátu nemeckých rytierov. Tento cyklus s názvom *Meč ve službách kříže* zavŕšil autor tretím dielom *Od reconquisty po pád Konstantinopole*, v ktorom sa venoval problematike protimoslimských kruciátov na Pyrenejskom polostrove. Trojdielny cyklus je akýmsi hľadaním odpovede na otázku, aké boli križiacke výpravy v skutočnosti a aké vo svetle dobových dokumentov.

Druhý diel tohto cyklu je koncipovaný do štyroch tematických okruhov, a to križiacke výpravy proti pohanom, proti albigenským, proti husitom a zničenie

rádu templárov. Prvá kapitola sa venuje usporiadaniu tzv. európskej či severnej vetvy druhej križiackej výpravy, ktorá smerovala na územie medzi Labe a Odrou. V jej úvode sa nachádza list svätca Bernarda z Clairvaux, ktorý vyzýval predstaviteľov českého národa na sneme vo Frankfurte, aby sa neváhali zúčastniť križiackej výpravy. Táto kapitola sa venuje aj násilnej christianizácii Pruska a Pobaltia, presunu rádu nemeckých rytierov do Európy a vybudovaniu jeho štátu na brehu Baltského mora.

Druhá kapitola sa zaoberá problematikou kruciátov proti inak zmýšľajúcim kresťanom, tzv. heretikom – albigenským. Samostatne sa venuje pojmu heréza a boju proti nej. Tretia kapitola skúma problematiku križiackych výprav voči husitom. V samostatnej podkapitole sa autor zameriaval na úpadok katolíckej cirkvi v druhej polovici 14. storočia a vystúpeniam reformátorov, ktorí sa snažili o jej nápravu. Štvrtá kapitola sa venuje problematike likvidácie rytierskeho rádu templárov na základe archívnych dokumentov.

Publikácia je doplnená o výberovú bibliografiu a výberový menný register, čo prispieva k jej prehľadnosti. Druhému dielu v rámci cyklu *Meč ve službách kříže* sa podarilo v pomerne primeranej miere popularizovať cirkevné dejiny a prispieť tak k výskumu v problematike križiackych výprav.

Lucia Šteflová

KÓNYOVÁ, Annamária. *Kapitoly k dejinám reformovanej cirkvi na východnom Slovensku.* Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2016. 164 s. ISBN 978-80-555-1539-7.

Predkladaná publikácia s názvom *Kapitoly k dejinám reformovanej cirkvi na východnom Slovensku* je venovaná priebehu kalvínskej reformácie a dejinám reformovanej cirkvi na východnom Slovensku. Tejto problematike sa v posledných desaťročiach venovali viaceré odborné práce, avšak napriek tomu je stále mnoho nezodpovedaných otázok a problémov, ktoré si zaslúžia našu pozornosť. K objasneniu aspoň niektorých z nich chce prispieť aj práca Annamárie Kónyovej. Publikácia vyšla v rámci riešenia grantového projektu VEGA 01/0700/13 *Osobitosti konfesijnálneho vývinu východného Slovenska v ranom novoveku*. Ide o súbor ôsmych štúdií, ktoré môžeme tematicky rozdeliť do troch kategórií. Prvé štyri sú venované kalvínskej reformácii a jej priebehu na našom území, jeden príspevok sa zaoberá problematikou kalvínskeho školstva a fungovania reformovanej školy a nasledujúce tri kapitoly rozoberajú, akú úlohu zohrala šľachta v procese reformácie či rekatolizácie.

Prvá kapitola s názvom *Prvé reformované synody a vierovyznania v Hornom Uhorsku v 16. storočí* opisuje priebeh kalvínskej reformácie v jednotlivých častiach Horného Uhorska. Kapitulu tvoria štyri podkapitoly. Prvá nesie názov *Kalvínska reformácia v Zátisi*. Práve obyvateľstvo Zátisia bolo jedným z prvých, ktoré prišlo do kontaktu so švajčiarskou reformáciou. Ďalej nasleduje podkapitola s názvom *Kalvínska reformácia na tureckom území*, tretou je podkapitola *Kalvínska reformácia v Zadunajsku a Hornom Podunajsku* a uzatvára to štvrtá kapitola nazvaná *Kalvínska reformácia v Predtisi*.

Druhá kapitola nesie názov *Spolužitie evanjelikov a kalvínov v Hornom Uhorsku v ranom novoveku*. Tematicky

sa venuje vzájomnej interakcii evanjelikov a kalvínov v priestore Horného Uhorska. Ich vzťahy nadobúdali rôzne podoby od otvoreného nepriateľstva až po prejavy spolupráce.

Náboženský vývin v hornozemplínskych mestečkách v 16. – 17. storočí vo svetle kanonických vizitácií je názov tretej kapitoly. Na základe analýzy kanonických vizitácií nám autorka približuje, aké náboženské, ale aj spoločenské pomery vládli v reformovaných farnostiach Zemplína.

V poradi štvrtá kapitola *Kalvínska reformácia a slovenskí kalvíni na východnom Slovensku do 19. storočia* je venovaná priebehu šírenia švajčiarskeho reformačného učenia od jeho začiatkov cez vznik prvých seniorátov po objasnenie náboženských a celkovo životných podmienok slovenských kalvínov od polovice 16. do 19. storočia na východnom Slovensku.

Názov piatej kapitoly je *Kalvínske školstvo na príklade činnosti reformovanej školy v Košiciach v 17. storočí*. Kapitola je venovaná činnosti košickej reformovanej školy, ktorá počas svojho pôsobenia poskytovala kvalitné vzdelanie protestantskej reformovanej mládeži.

Významnou podporovateľkou košickej reformovanej školy bola sedmohradská kňažná Zuzana Lorántffyová. Jedna z tých žien z radov aristokracie a šľachty, ktorá svoj vplyv a majetok využívala na pomoc iným. Podporovala najmä reformovanú cirkev v Uhorsku, ale aj v Sedmohradsku. Jej životom a celoživotnou zaangažovanosťou v prospech kalvinizmu sa zaoberá šiesta kapitola s názvom *Sedmohradská kňažná Zuzana Lorántffyová a reformovaná cirkev v Hornom Uhorsku*.

Siedma kapitola, nesúca názov *Význam aristokracie v dejinách reformovanej cirkvi v Zemplínskej stolici v 16. – 17. storočí*, na základe konkrétnych príkla-

dov demonštruje, aká dôležitá bola úloha aristokracie v dejinách reformovanej cirkvi či už v pozitívnom zmysle – ich horlivou podporou, ale aj negatívnom – bránením šírenia jej učenia.

Posledná, ôsma kapitola s názvom *Rekatolizačná činnosť Žofie Báthoryovej na Zemplíne* približuje život aristokratky Žofie Báthoryovej, silne veriacej katolíčky a tvrdej rekatolizátorky. Aj vďaka jej aktivitám zanikli mnohé farnosti Zemplínskeho seniorátu.

Súčasťou publikácie je príloha, ktorú tvoria Hornouhorské články (Články: Podľa ktorých sa spravuje cirkev v Horných častiach Uhorska), vizitácie farností Vinné a Lubiša, Testament Zuzany Lorántffyovej či Školské zákony reformovanej školy v Košiciach z roku 1656.

Záverom možno konštatovať, že táto práca prináša množstvo zaujímavých a podnetných informácií týkajúcich sa jednak dejín reformovanej cirkvi na území dnešného východného Slovenska, jednak úlohy aristokracie, ktorú zastávala v procese jej vývoja v danom prostredí.

Veronika Drábová

LABANC, Peter – GLEJTEK, Miroslav.

Spišské prepoštvstvo na prelome stredoveku a novoveku I. Príspevok k náboženským dejinám Spiša. Trnava : Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2015. 101 s. ISBN 978-83-7490-879-5.

Spišské prepoštvstvo hralo dôležitú úlohu v cirkevnej organizácii Uhorského kráľovstva od jeho počiatkov až do roku 1776. Avšak okolnosti vzniku a taktiež aj doba vzniku tohto prepoštvstva sa dodnes nedajú presne rekonštruovať. Podľa výsledkov výskumu autorov sa tak mohlo

stať niekedy v rozpätí rokov 1205 – 1209, to je teda za vlády uhorského kráľa Ondreja II., ktorý bol v danej dobe podporovateľom cirkvi.

Autori nám načrtli tri základné dôvody vzniku tohto prepoštvstva. Hlavným faktorom vzniku by mohla byť značná vzdialenosť medzi centrom arcidiecézy v Ostrihome a Spišom. Ďalší dôležitý moment je spojený s kráľovnou Gertrúdou a jej blízkym okolím, najmä s jej bratom Ekbртом a dvoranom Adolfom so sestrou, ktorý je aj prvým spišským prepoštom známym po mene. A taktiež ďalším faktorom boli aj snahy kráľovského dvora posilniť si svoj vplyv v okrajových častiach kráľovstva.

Publikácia je rozdelená do dvoch hlavných kapitol. Prvá z nich nesie názov *Vývoj Spišského prepoštvstva do polovice 16. storočia* a je rozdelená do menších podkapitol. Prvá z nich s názvom *Založenie Spišského prepoštvstva* je venovaná výskumu fundácií, na základe ktorých je vyslovený predpoklad vzniku tohto prepoštvstva. Ďalšia podkapitola nesie názov *Územie a topografia Spišského prepoštvstva* a pozornosť v nej je venovaná geografickým hraniciam prepoštvstva, ktoré sa samozrejme v jednotlivých obdobiach menili. Posledná podkapitola prvej kapitoly je venovaná charakteristike jednotlivých prepošov a nesie názov *Stredovekí prepošti do začiatku 16. storočia*. Do začiatku 15. storočia sa ich na prepoštskom stolci vystriedalo pätnásť prepošov. Do začiatku 16. storočia k nim pribudlo ešte ďalších šesť prepošov.

Druhá kapitola tejto monografie nesie názov *Spišské prepoštvstvo v ranom novoveku* a taktiež je rozdelená na niekoľko podkapitol. Prvá podkapitola s názvom *Spišskí prepošti v 16. – 18. storočí* nás oboznamuje s ďalšími osobnosťami

na tomto dôležitom poste po bitke pri Moháči a taktiež s celkovou situáciou v prepoštvstve po udalostiach, ktoré sa odohrali po tejto bitke. Okrem toho druhá kapitola obsahuje aj niekoľko exkuzov, teda čiastkových tém zaoberajúcich sa dôležitými fenoménmi tejto doby. Prvý exkuz je Novovekí spišskí prepošti – biskupi, teda zaoberá sa mnohoobročníctvom – kumulovaním niekoľkých cirkevných benefícií v podobe biskupstiev, prepoštstiev, či opátstiev. Ďalším exkuzom je Spišská synoda v roku 1545, ktorá bola jedinou známou spišskou cirkevnou synodou konanou v 16. storočí, z ktorej vieme rekonštruovať niekoľko známych momentov. Posledným exkuzom sú *Kanonické vizitácie na Spiši v novoveku*, ktoré patria k azda najdôležitejším archívnym prameňom. V tomto exkuz sa dozvedáme o jednotlivých kanonických vizitáciách, ktoré boli vyhotovené v tomto období a ktoré nám vypovedajú o stave jednotlivých farností a prinášajú mnohé cenné informácie.

Túto monografiu môžeme hodnotiť ako veľmi cennú publikáciu k lepšiemu poznaniu dejín Spišského prepoštstva, ktoré bolo dôležitou súčasťou cirkevnej organizácie Uhorského kráľovstva od 13. storočia až do roku 1776, kedy vzniklo Spišské biskupstvo.

Monika Bizoňová

OLEJNÍK, Vladimír. *Spišské prepoštstvo na prelome stredoveku a novoveku II. Visitatio Ecclesiarum Terrae Scepusiensis 1655 – 1656*. Trnava : Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2015. 200 s. ISBN 978-83-7490-880-1.

Kanonické vizitácie patria k najobsažnejším a zároveň aj k jedným z najpoužívanejších prameňov k dejinám cirkvi na Slovensku. Sú dôležitým archívnym prameňom, pretože nám dokumentujú častokrát obdobie prebiehajúcej reformácie a následnej rekatolizácie v Uhorsku a prinášajú množstvo cenných informácií, ktoré sa týkajú konfesionalnej štruktúry obyvateľstva. A nielen to, ale zároveň sú bohaté na množstvo ďalších informácií o fungovaní farnosti a jednotlivých filiállok.

Kanonické vizitácie na Spiši sa zachovali od prvej tretiny 17. storočia až do prvej tretiny 19. storočia. Autor sa vo svojej práci zaoberá vizitáciou z roku 1655, ktorej autora nepoznáme.

Monografia obsahuje niekoľko kapitol, z ktorých prvá nesie názov *Vývoj a súčasný stav bádania v problematike kanonických vizitácií* a v nej nás autor oboznamuje s výskumom kanonických vizitácií na Spiši. Ďalšia kapitola *Charakteristika kanonických vizitácií* nás oboznamuje s vykonávaním vizitácií a s vizitátnou praxou a taktiež s jednotlivými časťami vizitácií.

Tretia kapitola nesie názov *Prológ ku kanonickej vizitácii Spišského prepoštstva v rokoch 1655, 1656 – vizitácie na Spiši do polovice 17. storočia*, v ktorej autor popisuje viaceré významné udalosti a osoby, ktoré predchádzali vzniku tejto vizitácie v druhej polovici 17. storočia. Autor opisuje vizitácie na Spiši v stredoveku a novoveku, venuje sa osobnosti Martina Petheho, vizitácii Petra Pázmanya z roku 1629 a taktiež aj ďalším pokusom prepoštov o vizitovanie farskej siete Spiša.

Štvrtá kapitola s názvom *Kanonické vizitácie Spišského prepoštstva v rokoch 1655, 1656* nás oboznamuje s okolnos-

ťami a priebehom vizitácií, s formálnou a obsahovou stránkou spisu a taktiež so stránkou jazykovou.

Ďalšie dve kapitoly *Kanonická vizitácia Spiša v roku 1655* a *Kanonická vizitácia Spiša v roku 1656* prinášajú kritickú edíciu celého konvolútu, ktorý obsahuje kanonické vizitácie z rokov 1655 a 1656 a taktiež aj inštrukcie k vizitovaniu. Text edície je doplnený kritickými poznámkami s emendáciami pisárov a aj súčasného autora.

Na záver môžeme zhodnotiť túto monografiu ako veľmi prínosnú pre ďalšie poznanie cirkevných dejín Spiša a taktiež ako ďalší prínos k štúdiu dejín jednotlivých obcí, ktorých prepis kanonických vizitácií sa v nej nachádza.

Monika Bizoňová

DIENES, Dénes – UGRAI, János.
A Sárospataki Református Kollégium története. Sárospatak : Hernád Kiadó, 2013. 204 s. ISBN 978-963-88029-9-6.

Názov mesta Sárospatak znie povedome nielen v Maďarsku, ale aj v iných krajinách. Nielen v dejinách, v rade významných umeleckých a kultúrnych pamiatok Maďarska, alebo v súvislosti s historickými a duchovnými tradíciami krajiny, ale aj pri spomenutí dnešných hodnôt. Pri vyslovení názvu mesta však väčšina ľudí myslí na obrovské kultúrne dedičstvo, ktoré dokázalo mesto počas stáročí vytvoriť. V živote mesta stále zohrávala veľmi dôležitú úlohu miestna škola, neskôr kolégium, ktoré bolo podľa tradície založené v roku 1531 na príkaz zemepána mesta Petra Perényiho, aby tu bola zriadená školská inštitúcia v duchu reformácie. Reformované ko-

légium sa postupne stalo významným kultúrnym centrom celého regiónu.

Dejiny kolégia boli spracované už viackrát z viacerých hľadísk, avšak moderná monografia, ktorá by predstavila históriu tejto školskej inštitúcie, doteraz nebola publikovaná. Iba v roku 1981 bol vydaný zborník pri príležitosti 450. výročia založenia kolégia, ktorý priniesol mnohé nové poznatky k dejinám kolégia z pier renomovaných historikov. V odvtedy uplynutých vyše tridsiatich rokoch sa však záujem o históriu školy zvyšoval a táto problematika sa stala predmetom výskumu nejedného historika.

Predložená monografia prináša ucelený pohľad na takmer päťstoročnú históriu Reformovaného kolégia v Sárospataku. Publikácia pozostáva z deviatich kapitol, môžeme ju však rozdeliť na dve väčšie časti. Prvá sa venuje dejinám kolégia od založenia do roku 1777 a jej autorom je cirkevný historik, riaditeľ vedeckých zbierok reformovaného kolégia a vysokoškolský učiteľ Teologickej akadémie Dénes Dienes. V rámci prvých troch kapitol sa postupne zameriaval na dejiny kolégia v 16. storočí, v rokoch 1600 – 1703 a napokon v rokoch 1703 – 1777. Druhá časť predstavuje dejiny kolégia od roku 1777 do rokov 1951 a 1952, kedy boli zatvorené teologická akadémia a gymnázium. Autorom tejto časti je univerzitný docent a historik János Ugrai, ktorý sa venoval dejinám kolégia postupne v rokoch 1777 – 1849, 1850 – 1920 a 1920 – 1952. Jednotlivé obdobia sú ďalej rozdelené na tri časti: okrem dejinných udalostí a okolností fungovania kolégia sú predstavené aj najvýznamnejšie osobnosti, ktoré na kolégiu pôsobili, ale ku každej kapitole patrí aj menšia kapitola

s názvom *Mentalita a atmosféra*, ktorá predstavuje napr. učivo a jeho zmeny, zloženie učiteľského zboru, peregrinačné kontakty, osamostatnenie gymnázia, boj o právnickú akadémiu, študentský život, zlatý vek výchovy učiteľov, ale aj postupný úpadok v 40. rokoch 20. storočia so smutným koncom kolégia a gymnázia na začiatku 50. rokov.

Zaujímavosťou je, že poznámkový aparát, ktorý obsahuje autormi použité zdroje, je uvedený zvlášť na konci každej kapitoly. Poznámky pod čiarou, vzhľadom na to, že ide skôr o popularizačnú publikáciu, absentujú, čitateľ však nájde pramene a odbornú literatúru v spomenutom poznámkovom aparáte na konci jednotlivých kapitol. Na konci monografie sa nachádzajú tri prílohy, menné zoznamy najznámejších študentov kolégia, absolventov, ktorí sa neskôr stali členmi Maďarskej akadémie vied a najdôležitejších učiteľov, ktorí na kolégiu pôsobili. Môžeme vyzdvihnúť aj početné ilustrácie, ktoré vhodne dopĺňajú a vizualizujú samotný text publikácie.

Záverom je potrebné skonštatovať, že autorom sa podarilo publikovať doteraz najlepšie a najmodernejšie spracovanie dejín Reformovaného kolégia v Sárospataku, ktoré však bolo pripravené pre širšiu verejnosť. Monografia neposkytuje odpovede na všetky sporné otázky z histórie kolégia, skôr odhaľuje ešte zostávajúce biele miesta v dejinách tejto školskej inštitúcie, ktoré bude možné vyplniť len po ďalšom dlhoročnom historickom výskume. Aj napriek tejto skutočnosti môžeme pozitívne hodnotiť vydanie publikácie, ktorá prináša ucelený pohľad na takmer päťstoročnú históriu jednej z najvýznamnejších

školských inštitúcií nielen v regióne, ale v celom Maďarsku.

Tibor Dohnanec

BERNÁT, Libor. Životopisný slovník pedagógov jezuitského gymnázia v Trenčíne v rokoch 1649 – 1773.

Bratislava : Eko-konzult, 2013. 379 s. ISBN 978-80-8079-186-5.

Životopisný slovník predstavuje celkovo osudy 330 jezuitských pedagógov, ktorí pôsobili na trenčianskom jezuitskom gymnázii v rokoch 1649 – 1773. Každé heslo obsahuje bibliografické údaje a keďže sa autor pri zostavovaní slovníka stretol s rôznymi údajmi, upozornil na to v poznámke pod čiarou. Často býval sporný dátum narodenia, ktorý sa zvykol zamieňať s dátumom krstu. Z tohto dôvodu pristúpil autor ku komparácii s matrikami. Každé heslo obsahuje okrem toho sociálne postavenie, informácie o rodičoch, postavenie v úrade, národnosť, znalosť latinského jazyka, dátum a miesto vstupu do rádu, absolvovanie noviciátu. Potom sa v hesle spracúva účinkovanie na ďalších miestach a funkciách, prípadne opustenie rádu. Ak bol jezuitský pedagóg literárne činný, v hesle sú uvedené aj jeho písomné diela. Pri niektorých veľmi literárne činných pedagógoch sú uvedené len ich najvýznamnejšie diela. V závere každého hesla sa nachádza zoznam použitých prameňov a literatúry. Ak sa autorovi podarilo získať informácie o literárnom stvárnení, tak v závere odkazuje na rôzne poviedky, povesti, v ktorých daný pedagóg vystupuje.

Práčne spracovaný životopisný slovník obsahuje okrem samotných hesiel jezuitských pedagógov aj tabuľku, obsahujúcu zoznam rektorov a pedagógov

pôsobiacich v jednotlivých rokoch v jednotlivých kurzoch. Pre čitateľov je tak tiež veľmi nápomocný slovník použitých termínov, zoznam zemepisných názvov, ktorý obsahuje len mestá a miesta mimo územia Slovenska a zoznam skratiek. Záujemcom o problematiku a štúdium trenčianskeho jezuitského gymnázia určite pomôže pre lepšiu orientáciu v tejto téme aj rozsiahly zoznam literatúry a prameňov, obsahujúci mnohé zaujímavé rukopisy. Celá publikácia je doplnená o ilustrácie, ale obsahuje i samostatnú obrazovú prílohu v závere publikácie. Obsahuje zaujímavé obrázky, ako napríklad titulnú stranu matriky trenčianskeho jezuitského gymnázia, nachádzajúcu sa v Spolku sv. Vojtecha v Trnave alebo fotografie bývalého jezuitského kostola a kolégia v Trenčíne.

Ako sám autor v úvode konštatuje, publikácia *Životopisný slovník pedagógov jezuitského gymnázia v Trenčíne v rokoch 1649 – 1773* je iba torzom projektu, ktorého hlavným cieľom bolo spracovať dejiny jezuitského gymnázia v Trenčíne (s. 28). Životopisný slovník pedagógov jezuitského gymnázia v Trenčíne tak predstavuje základný materiál potrebný pre štúdium dejín školstva a pedagogiky na našom území. Vytvorenie slovníkovej publikácie je často premetom práce kolektívu autorov, v tomto prípade však ide o dielo jedného autora, ktorý k zostavovaniu jednotlivých hesiel pristupoval s najvyššou precíznosťou, vďaka ktorej sa mu podarilo vytvoriť doplnujúci materiál pre základnú pramennú bázu, venujúcu sa dejinám trenčianskeho jezuitského gymnázia.

Lucia Šteflová

HERUCOVÁ, Marta. *Spišské oltáre 19. storočia*. Ľubiša : Pictonica, s.r.o., 2015. 332 s. ISBN 978-80-972208-0-8.

Predložená publikácia sa zaoberá oltármi na Spiši z obdobia 19. storočia a vznikla s podporou grantu VEGA 2/0058/12 *Oltáre 19. storočia*. Autorka hneď v úvode uvádza, že oltáre slúžili náboženským rituálom a teda stále boli prispôbované duchu módy. Podobná situácia nastala aj v období 19. storočia na Spiši.

V tomto období bol Spiš regiónom viacerých náboženstiev (rímskokatolíckeho, gréckokatolíckeho, evanjelického augsburského vyznania a židovského) a autorka v tejto monografii uvádza oltáre týchto spomenutých konfesií a taktiež poukazuje na ich význam a umeleckú hodnotu, ktorá je častokrát nedocenená. Autorka postupne charakterizuje jednotlivé pramene (kanonické vizitácie) a literatúru, ktoré boli pre ňu zdrojom informácií.

Táto monografia v chronologickom slede popisuje spišské oltáre, ktoré boli vytvorené v rokoch 1780-1918. M. Herucová ich posudzuje z rôznych hľadísk: formálneho a tematického repertoáru, štýlových aspektov, typov základnej výstavby, námetov a ikonografických prvkov a tiež sleduje ich osudy. Okrem tohto všetkého autorka prináša aj biografické údaje o umelcoch a iných osobnostiach.

Následne je monografia rozdelená do niekoľkých častí, ktoré sú vlastne chronologickým delením. Prvou časťou je časť s názvom *Staršie typy oltárov na spišských príkladoch*, ďalej je to časť *Vplyvy Viedne, doznievanie baroka a rokoka a nové podnety klasicizmu*. Tretia časť nesie názov *Tradície a inovácie oltárov a prvé dopady nazarenizmu*. Na

sleduje časť s názvom *Romantické vplyvy – neogotika a neoromanika*. Piatym obdobím je časť s názvom *Oltáre konca storočia I – vplyvy Budapešti, oltárne obrazy, ich autori a umelecké inšpirácie* a nasleduje časť *Oltáre konca storočia II – juhotirolskí a domáci tvorcovia a ich diela*. Poslednou časťou je časť s názvom *Limitované spektrum diel na prahu nového storočia a eklekticismus*.

Nasleduje bohatá časť monografie s názvom *Poznámky*, kde môžeme nájsť biografické údaje jednotlivých umelcov. Monografia obsahuje aj menný a miestny register a na konci monografie je vypracovaný aj *Register biblických postáv, svätcov, svätíc a nadprirodzených bytostí*, podľa ktorého je pre čitateľa oveľa jednoduchšie nájsť si potrebný námet, či vyobrazenie svätca, o ktorého má momentálne záujem.

Na záver môžeme skonštatovať, že predložená publikácia je naozaj príkladom diela, ktoré si vyžiadalo roky výskumu a neúnavnej práce. Svojím obsahom je pre dejiny Spiša jedinečným dielom, pretože pre čitateľa prináša veľké množstvo nových informácií a budúcnosti sa určite stane základnou publikáciou k lepšiemu poznaniu spišského umenia.

Monika Bizoňová

ÖTVÖS, László. *Hajdúnánási bibliás krónika. História. Eklézsia. Poétika*. Debrecen : Karcagi Nyomda Kft., 2014. 240 s. ISBN 978-615-5523-00-7.

Medzi zaujímavé zdroje informácií nielen o významných dejinných udalostiach, ale predovšetkým o každodennom živote a problémoch ľudí patria knihy spomienok, zbierky úvah, črt a zamysle-

ní. Ich hodnota je rôzna, vo väčšine prípadov však stúpa priamo úmerne s vekom, vzdelaním a životnými skúsenosťami autora. Medzi publikácie, ktoré možno zaradiť takejto skupiny „bilancujúcich“, či spomienkových prác patrí i dielo dr. L. Ötvösa nazvané *Hajdúnánási bibliás krónika*, ktoré ako 83. zväzok tvorí súčasť edície Medzinárodné teologické knihy (Nemzetközi theologiai könyv). Už podtitul publikácie *História. Eklézsia. Poétika* do istej miery naznačuje, čo môže čitateľ berúci do rúk túto publikáciu očakávať. Dr. L. Ötvös, kňaz, cirkevný funkcionár, publicista a autor viacerých knižných prác, predstavil na viac ako dvesto stranách nielen množstvo vlastných spomienok, ale i rôzne cenné historické udalosti a informácie. Čitateľovi pritom ponúka množstvo zaujímavostí najmä z minulosti mesta Hajdúnánás a jeho okolia, či tamojších cirkevných dejín.

Základnú orientáciu v predložených textoch uľahčuje nielen rozdelenie zväzku do troch základných, tematicky oddelených častí, ale tiež množstvo kratších, či dlhších kapitolek a samostatných literárnych útvarov. Aj vďaka tomu si čitateľ v tejto pozoruhodnej, pestrej i keď možno niekedy nie celkom jasne definovanej mozaike, dokáže nájsť témy, ktoré ho zaujímajú najviac. Navyše zachytáva kus miestnej histórie 20. storočia v podobe, ako sa dodnes zachovala v pamäti súčasníkov. Pokiaľ by sa tieto spomienky nepodarilo zachytiť, nenávratne by postupne odišli spolu s ich nositeľmi. V tomto smere si napríklad zaslúžia pozornosť spomienky autora na postupne budované rodinné hospodárstvo, jeho úspechy i ťažkosti. Tie prichádzali nielen v období medzi dvoma svetovými vojnami, ale i v druhej polovici štyridsiatych rokov 20. storočia, keď členovia rodiny

boli označení za kulakov (s. 47-56). Rovnako pozoruhodné sú časti venované dejinám cirkevnej obce v Hajdunánási i tunajším veriacim. Tie autor sleduje od 14. storočia. Najväčší dôraz však kladie na udalosti a informácie o jednotlivých kňazoch od začiatku 17. storočia. Texty o významných osobnostiach, svetských i cirkevných objektoch, či drobné literárne útvary. To všetko možno v tejto publikácii objaviť.

Práve vďaka tematickej a žánrovej pestrosti môže byť táto publikácia svojím spôsobom zaujímavá nielen pre miestnych obyvateľov. Nie je síce vedeckou, či odbornou prácou v tom pravom slova zmysle. Neupozorní na seba ani náročným grafickým spracovaním či pestrosťou obrazových príloh. Jej sila je v niečom inom. Poskytuje čitateľovi napríklad dostatok rôznych námetov, ktoré možno využiť pri výbere vlastných tém na výskum, či jednoducho len na zamyslenie sa.

Patrik Derfiňák

ŠVORC, Peter – DERFIŇÁK,
Patrik. *Východné Slovensko a Židia*
v medzivojnovom období. Prešov :
UNIVERSUM-EU, s. r. o., 2014. 244 s.
ISBN 978-80-555-1142-9.

Problematika pôsobenia židovského obyvateľstva na našom území už dlho nepatrí medzi okrajové témy v rámci slovenskej historiografie, čo dokazuje aj pribúdajúce množstvo literatúry viažucej sa k tejto téme. Väčšina diel sa však zameriava iba na kľúčové udalosti z ich novodobých dejín a priestorovo sa orientuje skôr na západné Slovensko. Záujem autorov je predovšetkým spätý s problematikou holokaustu či postavenia a pre-

nasledovania Židov za slovenského štátu v rokoch 1939 – 1945. Peter Švorc a Patrik Derfiňák vo svojej monografii upriali pozornosť na medzivojnové obdobie, ktoré doposiaľ nebolo podrobené hlbšej analýze. V prostredí východného Slovenska sa pokúsili načrtnúť životné podmienky židovskej komunity, jej reakciu na nové štátne usporiadanie, ako aj formovanie vzájomných vzťahov medzi židovským obyvateľstvom a majoritnou spoločnosťou v týchto nových podmienkach. Monografia je rozčlenená do siedmich kapitol, z toho dve sú syntetizujúce a zvyšných päť analytických.

Prvú kapitolu P. Švorc začína priblížením obrazu východného Slovenska, vyzdvihnutím špecifik tohto regiónu a ozrejením problematiky jeho politicko-administratívneho členenia. Židia prichádzali na toto územie postupne a už do osídlených oblastí. Usádzali sa v zemepanských mestách a mestečkách a mohli sa venovať obchodu a remeslám, čo im v kráľovských mestách nebolo umožnené. P. Švorc ďalej ponúka pohľad do ich minulosti a spomína najdôležitejšie udalosti, ktoré zasiahli východoslovenských Židov, ich etnickú príslušnosť a z konfesijného hľadiska hodnotil ich zastúpenie na príkladoch konkrétnych miest a obcí. Na konci 19. a začiatku 20. storočia už boli Židia prirodzenou súčasťou mesta či dediny a vďaka ich narastajúcej ekonomickej sile a atraktívnosti vykonávajúcich povolání, rástol aj ich vplyv. No keďže posilňovali prevažne maďarský národnostný element, a tak prispievali k pomaďarčovaniu východného Slovenska, to ich vzdalovalo od väčšinového slovenského i rusínskeho obyvateľstva.

Vznik Československa, a teda zmena uhorskej štátnosti na československú, stá-

la za odhodlaním židovskej komunity, ale i Slovákov a príslušníkov ďalších nemadarských etník, vrátiť sa k vlastnej národnosti. P. Švorc v druhej kapitole ozrejmuje na základe tohto rozhodnutia národnostné zloženie a prvé sčítania v československom štáte. Taktiež skúma, aké stanovisko zaujalo židovské obyvateľstvo východného Slovenska k vyhláseniu Československa, z toho plynúce prejavy antisemitizmu zo strany majoritného obyvateľstva, tiež postupné zmierenie sa židovskej komunity s novou situáciou a s tým spojenú zaangažovanosť v kultúrnom živote, mestskej správe či politike.

Od začiatku 19. storočia narastala dôležitosť židovskej komunity v živote obyvateľov východoslovenských miest a obcí. Súviselo to nie len s nadobúdanou vážnosťou, ktorú získavali vďaka atraktívnejším povolaniam, ale aj ich angažovanosť v oblasti vedy, umenia, kultúry a v neposlednom rade aj vo sfére vzdelávacej, zdravotníckej či charitatívnej. Ako samotný P. Derfiňák uvádza, takýchto pôvodom židovských osobností nebolo málo, avšak vzhľadom na rozsah publikácie predstavil v rámci tretej kapitoly portréty len troch z nich. Prvou skúmanou osobnosťou je Žigmund Stark, propagátor elektrifikácie východného Slovenska a spoločnej európskej meny, autor mnohých publikácií a článkov nie len z oblasti elektrotechniky, no aj takých, ktoré odrážali jeho snahu podporiť rozvoj Prešova a regiónu Šariša. V poradí druhou osobnosťou je Dr. Emanuel Enten, ktorý bol dôležitou súčasťou medzivojnových Košíc. Ako rabín rozvíjal náboženský život v meste, ale pôsobil aj ako pedagóg a publicista. Nie len muži, podobne aj ženy sa zapájali do verejného diania, no nestretávali sa s pochopením zo strany verejnosti. Portrétom Ireny

Matznerovej autor upozornil na tieto ťažkosti spojené s presadením sa žien v konzervatívnej židovskej komunite. Práve obdobie medzivojnového Československa prinieslo týmto ženám väčšie možnosti uplatnenia sa v spoločenskej, kultúrnej i hospodárskej sfére aj v priestore východného Slovenska. Irena Matznerová, úspešná podnikateľka venujúca sa celý život charite, bola inšpiráciou a vzorom pre ženy svojej doby.

Autorom štvrtej kapitoly Židovskom múzeu v Prešove je taktiež P. Derfiňák. S tradíciou židovstva na Slovensku súvisela aj potreba a úsilie jeho príslušníkov o zakladanie múzeí. Na prelome 19. a 20. storočia sa podarilo založiť vo viacerých východoslovenských mestách menšie i väčšie židovské múzeá. Jedným z nich bolo aj múzeum v Prešove, ktoré bolo prvé svojho druhu na Slovensku. Okrem nesmiernej kultúrnej a umeleckej hodnoty odrážalo taktiež hlboký duchovný a náboženský význam. P. Derfiňák načrtol najdôležitejšie udalosti späté so vznikom a fungovaním múzea v časoch československého štátu až po navrátenie pôvodnej zbierky do Prešova po roku 1989.

Predmetom skúmania v poradí piatej kapitoly sú židovské úverové družstvá východného Slovenska. S novým štátnym útvaram prišli nové rozsiahle a dôležité zmeny v dovtedy fungujúcom finančnom systéme. Časť bánk a spořitelní sa zachovala, ale prešli pod správu pražských a bratislavských bánk, časť zanikla a tak vznikol priestor pre vznik úverových družstiev. Išlo buď o výlučne židovské úverové družstvá alebo medzi ich členmi prevažovali práve Židia. P. Derfiňák pri bližšom skúmaní činnosti finančných ústavov konkrétnych miest, Židovského úverového družstva pre Prešov a židovských finančných ústavov

v Stropkove, ukázal problémy sprevádzajúce podnikateľskú činnosť židovskej komunity v tomto období.

Stropkov nepatrí začiatkom 20. storočia medzi významné sídla východného Slovenska. Aj vďaka neatraktívnej polohe ň stratili záujem uhorské a neskôr aj československé úrady. Kvôli zaujímavej architektúre, prekvapivým udalostiam z dejín mesta aj špecifickému zloženiu obyvateľstva, sa stali predmetom skúmania viacerých historikov. Súčasťou mesta bola aj početná židovská obec. Obsah šiestej kapitoly, opäť z pera P. Derfiňáka, tvorí stručný ponor do histórie židovskej komunity od ich príchodu končiac začiatkom druhej svetovej vojny.

Monografiu uzatvára poslednou kapitolou P. Švorc. Spišská Belá bola dlhodobo multietnickým mestečkom. Na začiatku 20. storočia tu vedľa seba žilo slovenské, nemecké a maďarské etnikum, okrem toho sa k nemeckej a maďarskej národnosti hlásili príslušníci izraelitského vierovyznania. Na zvolenom príklade tohto mesta P. Švorc poukazuje na osobitosti vývoja tejto miestnej spoločnosti v porovnaní s celoslovenským vývojom v období začleňovania sa Slovenska do Československa. Na pomerne malom priestore sa stretla nevôľa nemeckej, maďarskej a židovskej časti obyvateľstva prijať nové politické zmeny s ochotou slovenských obyvateľov začleniť svoje územie do Československa. Okrem toho P. Švorc v krátkosti objašňuje minulosť a s ňou súvisiace postavenie, politickú angažovanosť a možnosti uplatnenia židovských obyvateľov v rôznych sférach života v Spišskej Belej do začiatku druhej svetovej vojny.

Ako autori už v úvode naznačili, táto publikácia sa nesnaží o komplexné zhrnutie židovskej problematiky v priestore

východného Slovenska v medzivojnovom období, čo je vzhľadom na jej rozsah skutočne nereálne. Ide skôr o načrtnutie problematiky a priblíženie rôznych aspektov života židovskej komunity východného Slovenska, demonštrovaných na príkladoch jeho konkrétnych miest a dedín.

Veronika Drábová

KOVÁČ, Martin. Štúrovci ako ste ich nepoznali. Protestantský patent z roku 1859 a jeho vplyv na duchovné prebudenie Evanjelickej cirkvi a. v. v Uhorsku. Bratislava : Porta libri, 2012. 295 s. ISBN 978-80-89067-77-0.

Martin Kováč, archivár Bratislavského seniorátu, vo svojej populárno-náučnej publikácii Štúrovci ako ste ich nepoznali s podtitulom Protestantský patent z roku 1859 a jeho vplyv na duchovné prebudenie Evanjelickej cirkvi a. v. v Uhorsku prináša pohľad na evanjelickú cirkev a. v. v Uhorsku v druhej polovici 19. storočia. Publikácia sa zaoberá situáciou v evanjelickej cirkvi a. v. v Uhorsku krátko po vydaní Protestantského patentu Františkom Jozefom I. v roku 1859. Cisársky patent bol vydaný v období „ktoré už dopredu predznamenovalo jeho neúspech“ (s. 13). Dopomohla tomu i politická, hospodárska a finančná kríza v Uhorsku, ale aj neúspešná zahraničná politika. Patent bol dlhšie pripravovaným projektom ministra školstva a kultu Lea Thuna.

Evanjelickej cirkvi a. v. sa dotýkal hlavne 25 až 30 paragraf, v ktorých bola riešená územná reorganizácia. Situáciou po vydaní Protestantského patentu sa autor zaoberal hneď v prvej kapitole. V samostatných kapitolách ďalej ana-

lyzoval rozkol v evanjelickej cirkvi a. v. v Uhorsku, stabilizáciu Prešporskej superintendencie a tri konventy. Za zaujímavú považujeme kapitolu venovanú duchovnému pozadiu bojov v evanjelickej cirkvi a. v., v ktorej sa autor zaoberal problémom Protestantského patentu aj z teologického hľadiska. Taktiež sa v nej bližšie pozrel na Hurbanovu kritiku unistov a negatívny vplyv na ďalší vývoj evanjelickej cirkvi a. v. J. M. Hurbana dokonca autor nazval ako najtvrdšieho kritika pomerov v cirkvi (s. 181). V posledných kapitolách sa autor zaoberal stagnáciou patentálneho hnutia, teológiou patentálneho hnutia a posledným obdobím a zánikom Prešporskej superintendencie.

Publikácia okrem toho obsahuje aj technické poznámky k prameňom a textu, zoznam použitej literatúry a recenzné odporúčanie k vydaniu publikácie od bývalého generálneho biskupa Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania na Slovensku Júliusa Fila. Zároveň je publikácia obohatená aj o ilustračné fotografie a ukážky z dobových dokumentov a prameňov. Populárno-náučná publikácia Štúrovci ako ste ich nepoznali. Protestantský patent z roku 1859 a jeho vplyv na duchovné prebudenie Evanjelickej cirkvi a. v. v Uhorsku predstavuje zaujímavé doplnenie vedomostí o vývoji evanjelickej cirkvi a. v. v Uhorsku v druhej polovici 19. storočia, i keď skôr poslúži širšiemu laickému publiku a vďaka svojmu teologickému rozmeru i členom evanjelickej cirkvi na rozšírenie si okruhu vedomostí z danej problematiky.

Lucia Šteflová

PETRÁČEK, Tomáš. *Cirkev, tradice, reforma. Odkaz Druhého vatikánského koncilu*. Praha : Vyšehrad, 2016. 248 s. ISBN 978-80-7429-643-7.

Niektoré záležitosti jednoducho potrebujú svoj čas. I takto by sme možno mohli začať uvažovanie nad priebehom a výsledkami Druhého vatikánskeho koncilu. Pritom sformulovanie jednoznačného a všeobecne zrozumiteľného záveru tohto ekumenického koncilu katolíckej cirkvi, napriek tomu, že sa uskutočnil už pred viac ako polstoročím, nie je pre laika jednoduché. Toto stretnutie totiž zásadným spôsobom zmenilo viac ako fungovanie jednej z najväčších cirkví na svete. Práve snaha rímskokatolíckej cirkvi ako tradičnej inštitúcie vyrovnať sa s rýchlo meniacim sa svetom, predstavovala v tom čase, ale rovnako i dnes stále aktuálny, mimoriadne dynamický proces, v ktorom sa konfrontujú transcendentnosť s každodennou realitou, prežívajúca tradícia s novou realitou.

Autor publikácie je katolícky kňaz. Z tohto pohľadu by mal byť postoj, ktorý k problematike akým sa tradičná cirkevná inštitúcia stavia k súčasnému svetu, podmienený jeho postavením. V tomto prípade však akoby samotná osoba autora dokumentovala zložitost súčasnosti, veď ide o muža, ktorý vyštudoval históriu a etnológiu, pričom získal doktorát z hospodárskych dejín. Navyše je to vysokoškolský pedagóg, aktívne sa vyjadrujúci k historickým udalostiam a ich významu pre súčasnosť. Jeho názory pritom v radoch príslušníkov konzervatívnych kruhov nevyvolávajú vždy pozitívne ohlasy.

Pre čitateľa tak je zaujímavá už samotná otázka, aký postoj zaujme takýto autor pri analýze sledovanej problemati-

ky. Kto by čakal jednoznačne pozitívne alebo, naopak, jednoznačne negatívne hodnotenie koncilu a jeho výsledkov, bude iste trochu sklamaný. T. Petráček totiž vo svojej analýze postupuje systematicky, v chronologickom slede, pričom možno na prvý pohľad trochu paradoxne najmenej pozornosti venuje samotnému Druhému vatikánskemu koncilu prebiehajúcemu v rokoch 1962 – 1965. Dôkladná znalosť metodických postupov používaných nielen v rámci histórie, ale i sociológie či teológie umožnila autorovi predložiť čitateľom v prvom rade historický exkurz toho, čo predchádzalo tomuto koncilu a odpoveď na otázku, prečo ho nakoniec bolo potrebné uskutočniť. Viaceré konflikty, názorové i hodnotové rozdiely, ktoré sa postupne objavovali, zvyšovali napätie medzi katolíckou cirkvou a meniacim sa okolitým svetom. Tieto témy predstavuje podrobnejšie, prostredníctvom príbehov či ponorov do jednotlivých problémových oblastí.

Uvažovanie nad vývojom v katolíckej cirkvi, postojom jej predstaviteľov i zmenami, ktorým sú vystavení veriaci, to všetko celkom logicky vyvoláva celý rad otázok. Odpovede na problémy ako sa napríklad v realite prejavuje náboženská sloboda, či je stav a vývoj cirkvi „zdravý“, prípadne či môže veľká, tradičná cirkev zaniknúť sa v meniacom svete hľadajú ťažko. O to viac, že obranný postoj spolu so snahou o uzatvorenie sa pred „rušivými“ vplyvmi v rámci katolíckej cirkvi speje iba k prehĺbovaniu vnútornej krízy. Publikácia „Cirkev, tradície, reforma...“ v tomto smere ponúka možnosť aspoň uvažovať o niektorých zásadných otázkach ďalšej existencie cirkevného spoločenstva a problémoch náboženského života. Faktom zostáva, že súčasnosti

nemožno aktuálnej situácii v oblasti náboženského života rozumieť bez znalosti historického vývoja najmä v Európe. Rovnako minulosť, nielen z hľadiska kresťanstva stáročia dominantného európskeho kontinentu, nemožno pochopiť bez znalosti cirkevných dejín. Historický proces pritom autor nevníma iba ako súbor jednotlivých faktov. Usiluje sa o rozbor súvislostí, kladie si pritom otázky, napríklad o filozofii či zmysle dejín. T. Petráček tak ponúka čitateľovi aj svoj osobitý ohľad na vznik modernej cirkevnej histórie ako vedy. Tá v konečnom dôsledku predstavuje akoby syntézu medzi aktuálnymi potrebami spoločnosti, s ktorými je cirkev konfrontovaná a odpoveďami, ktoré na tieto otázky je schopná či ochotná predložiť.

Publikácia kladie na čitateľa pomerne vysoké nároky. Vyžaduje od neho jednak predošlú prípravu, jednak ochotu priebežne dopĺňať si potrebné informácie. Vynaložený čas však v tomto prípade určite nemožno označiť za stratený.

Patrik Derfiňák

Spoleczeństwo Kultura Wartości.
Studium społeczne. Jarosław : Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno-Ekonomicznej im. ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu, 2013, roč. 3, č. 4, 258 s.
 ISSN 2300-3030.

Výsledkom spolupráce Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno-Ekonomicznej im. ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu a Prešovskej univerzity v Prešove je v poradí štvrté číslo vedeckého časopisu *Spoleczeństwo Kultura Wartości. Studium społeczne.*

Publikované práce sú rozdelené do troch častí. V prvej časti s názvom *Spoločnosť* nájdeme príspevky slovenských autorov venujúce sa gréckokatolíckej cirkvi na východnom Slovensku a Rusínom – ich histórii, kultúre, jazyku. Práve dejinám Rusínov na Slovensku od ich najstarších čias cez najdôležitejšie medzníky až po 20. storočie sa venuje príspevok Jaroslava Coraniča a Antona Lišku *Rusíni na Slovensku v 19. a 20. storočí*. Osobitosťami sakrálnej architektúry veriacich východného obradu na území Slovenska sa zaoberá Jana Koprivňáková v príspevku *Sakrálna architektúra veriacich východného obradu na Slovensku a jej špecifiká*. Svoju pozornosť sústredila na vymedzenie základných typov karpatskej chrámovej architektúry, ich charakteristické prvky a typické výtvarné umenie interiéru chrámov. Do tejto tematickej časti ďalej prispeli Peter Šturák – *Prešovská gréckokatolícka eparchia v rokoch 1818 – 1950*; Zuzana Molitorisová – *Tradičná kultúra Rusínov na severovýchodnom Slovensku* a Anna Plišková – *Materinský jazyk Rusínov na začiatku 21. storočia*.

V druhej časti nazvanej *Kultúra* chcú osloviť príspevky jednak slovenských a jednak poľských autorov. Možno spomenúť príspevok Janusza Mierzwa s názvom *Uniwersytety Trzeciego Wieku: „Szkoła dla życia“*, ktorý je venovaný špecifikám a histórii univerzít tretieho veku a vzniku týchto univerzít v Poľsku. Druhú časť tiež obohatili: Ján Babjak – *Świadectwo wierności księży greckokatolickich po likwidacji Kościoła greckokatolickiego w 1950 roku na Słowacji*; Waldemar Cisło – *Kontekst społeczno-kulturowy nowoczesności w kontekście krytyki autorytetu religijnego*; Monika Podkowińska – *Kulturowy wy-*

miar komunikacji międzyludzkiej; Frank Hervais Mbida – *Kulturowe uwarunkowania rodziny w Kamerunie* a Tadeusz Bąk – *Wychowanie w świetle wybranych koncepcji*.

V tretej časti pod názvom *Wartości* sa nám ponúkajú práce poľských autorov. Magda Urbańska sa v príspevku *Historyczne aspekty edukacji kobiet* zaoberá možnosťami vzdelávania poľských žien a dievčat v minulosti. Ženy boli odmaľčka vychovávané pre rolu manželky, matky a gazdinky. Na ceste k rovnakým možnostiam vzdelávania, ako mali muži, museli v priebehu storočí čeliť mnohým predsudkom a zdolať nespočetné prekážky. Ďalej do tejto časti prispeli: Alicja Rojek – *Wartości i system wartości młodych polskich posłów*; Paulina Sokół – *Wartości podstawowe młodzieży polonijnej mieszkającej w Szwajcarii*; Marta Wiatrzyk – *Wojna płci, czyli różnice i podobieństwa w poziomie samooceny i samoakceptacji występujące u kobiet i mężczyzn – badanie porównawcze*; Andrzej Krzysztof Rogalski – *Dylematy edukacji dzisiaj* a Joanna Nakonowska – *Znaczenie języka w wyznaczaniu symbolicznych granic Łemków*.

Uvedenú publikáciu môžeme jednoznačne vnímať ako prínos, jej autori prostredníctvom odborných článkov prezentovali zaujímavé informácie, podnecujúce k ďalšej tvorivej činnosti.

Veronika Drábová

Acta Papensia. A Pápai Református Gyűjtemények Közleményei. ISSN 1587-6292. 2013, roč. XIII, č. 4, 197 s. (s. 497 – 694).

Periodikum *Acta Papensia* je vydávané inštitúciou s názvom Reformované

zbierky v Pápe, ktorá je členskou inštitúciou Reformovaného kolégia v meste Pápa, disponujúceho 475-ročnou históriou a organizačne patriaceho pod patronát Zadunajského reformovaného dištriktu. Periodikum bolo založené v roku 2001, odvtedy vychádzajú každoročne štyri čísla, niekedy dvakrát ročne v spojených vydaniach. Každé vydanie obsahuje príspevky v stálych rubrikách *Dielňa*, *Publikované pramene*, *Menšie štúdie*, *Opakované vydania a Rozhlady*. Štvrté číslo, vydané v roku 2013, obsahuje 6 príspevkov. Ide o špeciálne číslo, ktoré je venované spomienke na zosnulého profesora Józsefa Pongrácza pri príležitosti 50. výročia jeho úmrtia.

Prvým a zároveň jediným príspevkom v rámci pravidelnej rubriky *Dielňa* je štúdia s názvom *Az örök tanítvány. Dr. Pongrácz József (1885 – 1963) emlékezete (Večný žiak. Spomienka na dr. Józsefa Pongrácza (1885 – 1963))*, s. 499 – 510, ktorej autorom je Gábor Vladár. Profesor József Pongrácz ako uznávaný odborník vykonával širokospektrálnu vedeckú a organizačnú činnosť. Spolupracoval s mnohými miestnymi a celokrajinskými cirkevno-spoločenskými organizáciami, pričom bol aj uznávaným členom dôležitého vedeckého grémia európskeho významu. Bol jedným z organizátorov jubilejných slávností pri príležitosti 400. výročia založenia Reformovaného kolégia v meste Pápa a bol aj riaditeľom vysokoškolskej knižnice. Okrem toho je však známy ako zvolený profesor Reformovanej teologickej akadémie v Pápe, kde pôsobil v rokoch 1913 – 1947. V tomto období stihol nielen na vysokej úrovni vypracovať jednotlivé témy svojho odborného predmetu, ale aj zapísať svoje meno do srdc svojich žiakov ako vplyvný vychovávateľ. Vyzdvihnutím

týchto faktov nie je autorovým zámerom v rámci predkladanej štúdie upozorniť na vedeckú kariéru profesora a interpretátora Nového zákona, skôr poukazuje na súvis medzi exegetom Nového zákona Pongráczom a jeho širokospektrálnou vedeckou činnosťou.

Ďalšie dva príspevky sú súčasťou rubriky *Publikované pramene*. Prvý príspevok s názvom „*Megtanított benünkét imádkozni*“ („*Naučil nás modliť sa*“, s. 511 – 517), ktorého autorom je Zsolt Kránitz, predstavuje úvodnú štúdiu k publikovaným spomienkam profesora Józsefa Pongrácza, ktoré predstavujú druhý príspevok v rámci rubriky (s. 519 – 662). Pri príležitosti stého výročia narodenia Józsefa Pongrácza, sa 15. novembra 1985 konalo spomienkové zasadnutie v reformovanej knižnici v meste Pápa, na ktorom si účastníci pripomenuli teologickú, učiteľskú a knihovnícku kariéru profesora Pongrácza. Ohlasy centenária a spomienkového zasadnutia v tlači zabezpečil vtedajší riaditeľ Reformovaných zbierok v Pápe, Zsolt Kövy, ktorý aj publikoval svoje spomienky na profesora Pongrácza. Tento príspevok sa vo veľkej miere opieral o vlastný životopis Józsefa Pongrácza, ktorý sa dostal do pozornosti bádateľov pri organizovaní tohto spomienkového zasadnutia. Tento svoj životopis a spomienky napísal Pongrácz po smrti jeho manželky, v roku 1957, v dvoch zošitoch s názvom *Emlékeim (Moje spomienky)*. Jeho práca sa zachovala v dvoch verziách, rukopisnej a napísanej na písacom stroji. Dve verzie jeho spomienok nie sú úplne totožné, jednotlivé rozdiely sú v texte znázornené kurzívou, pričom východiskovou verziou publikovaného textu bola rukopisná verzia.

Nasledujúci príspevok v rámci pravidelnej rubriky Opakované vydania obsahuje referát tajomníčky Reformovaného ženského spolku v meste Pápa, Etelky Székely, o práci a úlohách zborového ženského spolku (*A gyülekezeti nőegylet munkája és feladatai*, s. 663 – 680). 15. decembra 1929 bol ženským spolkom založený starobinec, ktorého poslaním bolo postarať sa o starých a chudobných ľudí. O udržiavanie tejto inštitúcie sa staral ženský spolok. Pri založení starobinca boli do jeho priestorov umiestnené štyri ženy, neskôr sa kapacita zvýšila a tak sa spolok staral zvyčajne o 15 – 20 starších žien a mužov. 12. januára 1930 sa v miestnosti vysokoškolského konviku konalo pohostenie. Výťažok z tohto podujatia bol venovaný práve pre potreby starobinca. Na tomto pohostení vystúpila s referátom o práci a úlohách ženského spolku tajomníčka spolku a manželka Józsefa Pongrácza, Etelka Pongrácz, rod. Székely. Jej referát poskytuje informácie o azda najdôležitejšej činnosti spolku.

Záverečná časť periodika patrí už tradične rubrike Rozhlady, v ktorej sú uverejnené recenzie na nasledovné publikácie: KURUCZ, György. *Keszthely grófia Festetics György*. Budapest : Corvina Kiadó, 2013. 367 s.; S. PALLÓS, Piroska. *Leghőbb vágyam Fiuméba kerülni... Magyar iskolák Fiuméban*. Kaposvár : Dávid Kiadó, 2012. 346 s.

Tibor Dohmanec

**Egyháztörténeti Szemle. Kiadó
: Sárospataki Református Kollégium
Tudományos Gyűjteményei. ISSN
1585-7476. 2013, roč. 14., č. 1, 125 s.**

Reformované kolégium v Sárospataku vydáva od roku 2008 každoročne štyri čísla periodika *Egyháztörténeti Szemle*, ktoré sa zaoberá cirkevnými dejinami, dejinami náboženstiev a cirkevných inštitúcií, významnými osobnosťami a vzťahmi štátu a cirkvi v rôznych obdobiach uhorských aj svetových dejín. Prvé číslo, vydané v roku 2013, obsahuje celkovo 9 príspevkov; 5 štúdií a štyri recenzie.

Prvá štúdia má názov *A pozsonyi jezsuita kollégium Mária-társulatának könyvkiadása és könyvterjesztése (Vydávanie a šírenie kníh Máriinou kongregáciiou bratislavského jezuitského kolégia*, s. 5 – 45) a jej autorkou je Zsófia Kádár. Domáci spolkový život v období baroka ako oblasť interdisciplinárneho výskumu sa v posledných desaťročiach dostal do popredia a postupne narastá počet moderných štúdií, venujúcich sa niektorým kongregáciám. Kultúrohistorický vplyv spolkov je možné predstaviť okrem iného aj prostredníctvom kníh, ktoré boli týmito spolkami vydané, zaobstarané, rozdane, resp. používané. Táto téma je zaujímavá aj z hľadiska knižnej histórie, keďže sa postupne objavujú doteraz nepoznané exempláre domácej kongregačnej drobnej tlače. Autorka sa pri skúmaní rozdávania knižných darov Máriinou kongregáciou, pôsobiacou na bratislavskom jezuitskom kolégiu, opierala o zápisy doteraz nepoznaného spolkového albumu „historia congregationis“, resp. o diare kongregácie. Za xenium, teda darovanú knihu, pritom považuje všetky publikácie vydané, resp. zakúpené kongregáciou, ktoré boli rozdane ako dary. V rámci svojej práce sa zameriava na vydávanie, darovanie a používanie týchto kníh, ďalej na ich počet a na cieľovú skupinu, komu boli knihy

darované, pričom detailne analyzuje činnosť iba jednej kongregácie.

Autorom ďalšieho príspevku je Gábor Ittész, ktorého práca má názov *A Commentariustól a Liberig. Melanchton a lélek halhatatlanságáról* (*Od Commentarius po Liber. Melanchton o nesmrteľnosti duše*, s. 46 – 67). Jediné dogmatické rozhodnutie Piateho lateránskeho koncilu vyslovilo v roku 1513 jedinečnosť a nesmrteľnosť ľudskej duše. Je známe, že Luther odsudzoval tento koncil a kritizoval ho práve kvôli tomuto uzneseniu, keďže jeho učenie hovorilo o vzkriesení tela. Zaujímavý je však názor Melanchtona, ktorý už v roku 1540 venoval nesmrteľnosti duše značnú pozornosť a vynaložil mnoho úsilia, aby ju dokázal. V poslednej kapitole svojich komentárov, ktoré napísal k Aristotelovmu dielu *De anima*, podrobil otázku dôkladnému skúmaniu. V roku 1553 svoje dielo prepracoval a čiastočne doplnil. Autor príspevku predstavuje prostredníctvom analýzy rozdielov medzi dvomi verziami textu kapitoly o nesmrteľnosti duše charakteristické črty názoru Melanchtona, zvlášť jeho teologický postoj o vzťahu nesmrteľnosti duše a vzkriesenia tela, resp. dôležité zmeny v tomto jeho postoji.

Nasledujúca štúdia má názov *Homályos kezdetek. Új megfontolások Károlyi Gáspár életrajzának első szakaszáról* (*Nejasné začiatky. Nové úvahy o prvej etape života Gašpara Károlyiho*, s. 68 – 75) a jej autorom je András Szabó. Skúmanie života Gašpara Károlyiho predstavuje pre bádateľov zvlášť ťažkú úlohu. Pravdepodobne to bol skromný človek, ktorý o sebe zrejme nerád písal a nezachovali sa ani dobové životopisy. Keďže je nepravdepodobné, že by sa našli nové pramene, ktoré by rozšírili jeho životopisné údaje o nové

poznatky, môže byť prínosné, keď si bádateľ opäť premyslí a prečíta doteraz zistené údaje, ktoré môže prípadne aj doplniť. To bol zámer autora tohto príspevku, ktorý sa rozhodol prehodnotiť niektoré skôr publikované údaje o prvej etape života Károlyiho, ako napr. jeho dátum narodenia, pôvodné priezvisko, brašovské štúdium a pobyt vo Wittenbergu.

Ďalší príspevok pochádza od Zsolt Marozsána a jeho názov je *A Miskolci Katolikus Legényegylet (1933 – 1946)* (*Katolícky mládežnícky spolok v Miskolci v rokoch 1933 – 1946*, s. 76 – 97). O rôznych spolkoch, ktoré pôsobili v meste Miskolc v priebehu 20. storočia, sa zrodilo mnoho historických prác a je známe, že v tomto meste pôsobilo takmer dvesto takých spolkov, ktoré boli po roku 1945 zrušené socialistickým režimom. Dejiny Katolíckeho mládežníckeho spolku v Miskolci však zatiaľ spracované neboli. Miestny spolok sa síce nemôže chváliť takými tradíciami ako podobný spolok v meste Eger, ktorý v roku 2010 oslavoval 150. výročie, ale v rokoch 1933 – 1946 pôsobil v Miskolci spolok, ktorý ako združenie remeselníckej mládeže, nasledujúc myšlienky Adolfa Kolpinga, vykonal dôležitú úlohu na poli náboženskej, odbornej, rodinnej a spoločenskej prípravy mladých chlapcov. V dôsledku politických zmien musel spolok svoju činnosť prerušiť, po takmer 45 rokoch však bola činnosť spolku obnovená a pôsobí dodnes.

Poslednou štúdiou v rámci tohto čísla periodika *Egyháztörténeti Szemle* je príspevok Zoltána Rajkiho s názvom *Billy Graham 1977. évi magyarországi látogatásának politikai háttere* (*Politické pozadie návštevy Billyho Grahama v Maďarsku v roku 1977*, s. 98 – 107). Novoprotestantské cirkvi v Maďarsku

tvorili nepatrnú menšinu, ak zoberieme do úvahy počet veriacich, avšak viacero entít (napr. baptisti, metodisti atď.) malo na západe, a najmä v Spojených štátoch amerických, významný vplyv. V období studenej vojny boli ochromené kontakty týchto cirkví so Západom, ktoré bolo možné postupne obnovovať až po roku 1956, pri dodržaní pravidiel, ktoré určoval socialistický režim. Západné konfesijné a interkonfesijné organizácie sa snažili o rozšírenie kontaktov s krajinami a zbormi socialistických krajín, pričom prestali verejne kritizovať náboženskú situáciu v krajinách socialistického bloku, čo by zabránilo ich ceste na jeho územie. V Maďarsku sa od začiatku 60. rokov 20. storočia konalo viac medzinárodných náboženských podujatí a v roku 1977 navštívil krajinu americký baptistický evanjelizátor Billy Graham. Jeho pozitívne dojmy z návštevy mohli ovplyvniť aj americko-maďarské vzťahy. Prezident USA Jimmy Carter napr. ocenil politiku generálneho tajomníka Maďarskej socialistickej robotníckej strany Jánosa Kádára a 13. septembra

1977 rozhodol o vrátení svätoštefanskej koruny Maďarsku. Pozitívny ohlas návštevy Grahama mu umožnilo, aby mohol uskutočniť cesty aj do ďalších krajín východného bloku, napr. do Poľska, Československa, Rumunska, NDR, ale aj do ZSSR, kam zavítal v 80. rokoch 20. storočia až trikrát.

Záver tohto vydania patrí už tradične recenziám a anotáciám. Do tohto čísla boli zaradené štyri recenzie na nasledovné publikácie: *Izsák megkötözése. Történet és hatástörténet*. Szerk.: Xeravits Géza. Budapest : Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola – L'Harmattan, 2010. 175 s.; SZABÓ, Péter: *Az Erdélyi Fejedelemség önképe*. [Budapest] : ELTE, 2011. 119 s.; PÁLYI, Zsófia Kata: *A Pályi család prédikatori öröksége. Egy református lelkészcsalád nemzedékeinek története*. Szerk.: Hudi József. Pápa : Dunántúli Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményei, 2012. 163 s.; RIZZI, Filippo: *Quelli che fecero il Concilio. Interviste e testimonianze*. Bologna : Edizioni Dehoniane Bologna, 2012. 121 s.

Tibor Dohnanec

Kronika – Chronicle – Chronic – Krónika –Kronika

Medzinárodná vedecká konferencia

**„*Ecclesia semper reformanda. Die Protestantische Kirche im Pannonisches
Raum Seit der Reformation*“ Teil 1
Schlaining, 19. – 23. september 2016**

V dňoch 19. – 23. septembra 2016 sa konala medzinárodná konferencia v rakúskom meste Schlaining. Prvý deň bol vlastne venovaný príchodu účastníkov konferencie a rokovanie sa začalo až 20. septembra. Po úvodných slovách starostu mesta a superintendenta cirkvi začalo vedecké rokovanie, kde s príspevkami vystúpili *Gustav Reingrabner*, *Szála Erszébet*, *Robert Hausmann* a *Roland Schäffer*. V poobedňajšom bloku odznali referáty *Andreja Hozjana*, *Žiga Omana*, *Erwina Schranza* a zo Slovenskej akadémie vied prednáška *Viliama Čičaja* (*Die Bewertung des ungarisches Exercitium religionis in die neuzeitliche europäische Öffentlichkeit*). Na druhý deň konferencie s príspevkom vystúpil *Friedrich Gottas*, slovenskú historickú vedu zastupovali *Peter Kónya* (*Das Evangelische Kollegium in Eperjes/Prešov im 17. Jahrhundert*) a *Tünde Lengyelová* (*Die Thurzo-Familie und die evangelische Kirche in Ungarn an der Wende des 16. Bis 17. Jarhunderts*). Maďarskú historickú obec reprezentoval *János Varga*, *Zoltán Csepregi*, *Ernő Deák*, *István Bariska*. Druhý rokovací deň konferencie uzatvoril príspevok *Pavla Žiga* (*Einfluss der Reformation auf die Entwicklung der heimischen Sprachen*). Predposledný deň prezentovali svoje referáty *Sándor Horváth*, *Martin Krenn*, *Luka Ilić*, *Rudolf Leeb*, *István Monok* a *Ernst Petritsch* a potom nasledovala exkurzia po cirkevných pamiatkach mesta a okolia. V piatok sa rokovalo už iba predpoludním a odznali referáty od *Anity Szakács*, *Hannsa Christiana Stekela*, *Klára Mentényi* a zo Slovenska príspevok od *Anny Fundárkovej* (*Der katolische Nikolaus Pálffy und der evangelische Stefan Illésházy, Ein Beispiel für politische Zusammenarbeit trotz religiösen Gegensatzes am Ende des 16. Jahrhunderts*). Po odznení príspevkov nasledovala diskusia a záverečné slovo.

Konferencia o reformácii v Panónskom priestore s nemeckým, rakúskym, chorvátskym, maďarským a slovenským zastúpením odborníkov teológov, historikov, cirkevných historikov, archivárov a knihovníkov priniesla zaujímavé a nové pohľady vo výskume reformácie, priblížila tému z rôznych perspektív, či už z pohľadu teritoriálneho, časového, ale aj tematického (dejín školstva, úlohy aristokracie, vzájomných konfesiónálnych vzťahov, náboženských konfliktov, dejín hudby, študentskej a kazateľskej mobility, prejavov reformácie vo vybraných mestách, cez životy a názory niektorých reformátorov, rôznych náboženských hnutí a smerov

v rámci protestantizmu a pod.). Zostáva veriť, že po krátkom čase bude nasledovať druhá časť konferencie k začatej široko koncipovanej téme.

Annamária Kónyová

Vedecká konferencia
Hľadanie zmyslu života ako pastoračná výzva
Prešov, 29. september 2016

Na Gréckokatolíckej teologickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove sa vo štvrtok 29. septembra 2016 konala vedecká konferencia s názvom *Hľadanie zmyslu života ako pastoračná výzva*. Konferencia je súčasťou riešenia grantového projektu VEGA 1/0452/16, ktorý má za cieľ využiť logoterapiu V. E. Frankla v pastorálnej starostlivosti. Spoluorganizátorom konferencie bol aj Slovenský inštitút logoterapie (SI-LOE) v Bratislave. Prednášajúci na podujatí rozlišovali oblasť psychológie a duchovnej dimenzie pri komplexnom pohľade na človeka a hľadali ich vzájomné prieniky. Zhodli sa na tom, že otázka zmyslu života patrí medzi všeľudské otázky a cirkev má využiť jej dynamický potenciál najmä u mladej generácie.

Úvod do témy, životopis V. E. Frankla a hlavné princípy logoteórie predniesol vedúci riešiteľského kolektívu doc. Michal Hospodár. Význam Franklovej antropológickej koncepcie z kresťanského pohľadu načrtnol Mons. doc. Marek Forgáč, pomocný košický biskup. Otázku svedomia ako morálneho kompasu každého človeka reflektoval prof. Jozef Kutarňa. Nad filozofickými aspektmi logoteórie sa zamýšľal prof. Pavol Dancák. Svoje skúsenosti v oblasti aplikácie Franklovej psychoterapeutickej metódy v praxi predniesli aj zástupkyne Inštitútu pre logoterapiu doc. Judita Stempelová a doc. Eva Naništová. Na rozlíšenie medzi silou ľudského slova a Božím slovom v homílii upozornil Mons. doc. Lubomír Petrik. Problematiku vnímania zmyslu života u mladej generácie prezentovala Dr. Emília Halagová.

Na podujatí sa zúčastnil aj preosvietený vладыka Milan Lach z Prešova, Mons. prof. Jozef Jarab, rektor KU v Ružomberku, Mons. prof. Peter Šturák, dekan fakulty a ďalší hostia. Potešiteľná bola aj účasť študentov, ktorí v záverečnej diskusii ukázali, že ich téma konferencie zaujala.

Michal Hospodár

Medzinárodná vedecká konferencia
Sacrum a príroda – konferencia plná krásy v slove i pohľade
Juskova Voľa, 7. – 8. október 2016

Aj takto by sa dalo charakterizovať podujatie, ktoré má už svoju dvadsaťštyriročnú tradíciu. Ide o medzinárodnú vedeckú konferenciu s hlavným názvom *Sacrum a príroda*. Predmetná konferencia má svoje začiatky spojené s vedeckým rozvojom na Papieskej akademii teologicznej (súčasný Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie) už od roku 1993. Od roku 2009 sa na príprave a organizácii podieľa aj Gréckokatolícka teologická fakulta PU v Prešove, ktorá má uzavretú inštitucionálnu

dohodu o spolupráci s UPJPII v Krakove. Konferenciu aj tento rok napĺňalo teologické a interdisciplinárne zameranie, ktoré si kladlo za cieľ priblížiť človekovi symbiózu medzi ním, stvorenstvom a Stvoriteľom.

Obsah prednášaných tém, ktoré priamo súviseli s dvoma oficiálnymi cirkevnými dokumentmi: *Inter Sanctos* a *Laudato si*, dotvárala už tradične turistická aktivita. Tá je súčasťou každoročného podujatia, ktoré sa koná recipročne na Slovensku a v Poľsku. V tomto roku šlo o výstup na Vihorlat. Ide o pohorie sopečného pôvodu, ktoré sa rozprestiera na východe Slovenska. Na jeho území sa nachádza Chránená krajinná oblasť Vihorlat (CHKO) a taktiež územie Vihorlatský prales, skrátene aj Vihorlat, ktoré bolo v roku 2007 zapísané do zoznamu Svetového prírodného dedičstva UNESCO.

Turistiky, ktorá sa konala pod patronátom Vojenských lesov a majetkov SR, Odštepný závod Kamenica nad Cirochou, sa zúčastnilo približne 45 osôb. Ako tomu bolo aj po minulé roky, aj tohtoročná konferencia sa konala v rámci Týždňa vedy a techniky na Slovensku 2016.

Peter Tirpák

Medzinárodná vedecká konferencia
Božie slovo možno počuť i vidieť. Prezentácia Evanjelia podľa Lukáša
v piktogramoch
Prešov, 11. október 2016

Na Gréckokatolíckej teologickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove (GTF PU) sa v utorok 11. októbra 2016 uskutočnila medzinárodná vedecká konferencia na tému „Božie slovo možno počuť i vidieť. Prezentácia Evanjelia podľa Lukáša v piktogramoch“.

Kolektív riešiteľov vedeckého projektu Kultúrnej a edukačnej grantovej agentúry Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky pod názvom „Odovzdávanie kultúrneho dedičstva v biblickom kontexte hendikepovaným osobám špeciálnym modelom s využitím symbolov“ na nej predstavil hlavný výstup projektu, ktorým je interaktívna učebnica Evanjelium podľa Lukáša v piktogramoch. Je určená pre prácu s deťmi a obzvlášť s hendikepovanými žiakmi. Môže byť vynikajúcou pomôckou pre rodičov, katechétoch i špeciálnych pedagógov. Je v nej využitá metóda znázornenia textu formou symbolickej kresby – piktogramov.

Riešiteľmi projektu sú piati pedagógovia teologických disciplín na GTF PU v spolupráci so špeciálnymi pedagógmi zo Spojenej školy Pavla Sabadoša internátnej v Prešove, predovšetkým s Darinou Petrikovou, autorkou metódy. Spoluorganizátormi konferencie boli aj Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie a Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie. Kolektív riešiteľov v moderovanej diskusii ponúkol Evanjelium podľa Lukáša v piktogramoch zahraničným partnerom s cieľom vypracovať spoločne zahraničný projekt, ktorého výstupom by bolo spracovanie tejto učebnice aj v iných jazykoch, pretože piktogramy majú nadrečový charakter.

Konferenciu otvoril dekan GTF PU v Prešove Mons. prof. ThDr. Peter Šturák, PhD. a vedúci riešiteľ projektu Mons. doc. ThDr. Lubomír Petřík, PhD. Riaditeľ Spojenej školy Pavla Sabadoša internátnej v Prešove Mgr. Peter Borovský predstavil augmentatívnu a alternatívnu komunikáciu, PaedDr. Mgr. Darina Petříková, PhD. využitie piktogramov v textoch Svätého písma a Ing. Peter Guľaš školský softvér a hry s využitím piktogramov. Títo špeciálni pedagógovia vniesli do projektu svoje konkrétne niekoľkoročné skúsenosti z pedagogickej praxe a overené postupy využitia piktogramov pri práci s hendikepovanými deťmi.

Poľskí hostia z Univerzity Jána Pavla II. v Krakove (UPJP II) sa oboznámili s Evanjeliom podľa Lukáša v piktogramoch a zároveň prispeli ku konferencii svojimi prednáškami a spoluúčasťou na jej organizácii. Ks. dr hab. Henryk Sławiński, profesor UPJP II, sa venoval téme slova a obrazu v odovzdávaní Kristovho posolstva a dr. Dominik Chechelski hovoril o svete symbolov v komunikácii so staršími a neplnoprávnymi osobami.

ThLic. Zdenko Žiška, PhD. ponúkol tému „Čo sme na vlastné oči videli, to zvestujeme“. Na konferencii predniesli svoje príspevky aj niektorí pedagógovia GTF PU, ktorí sú riešiteľmi projektu. „Slovo sa skrátilo“ – Teologický rozmer evanjelia v piktogramoch bol názov prednášky doc. ThDr. Marcela Mojzeša, PhD. Disparite reči v katechéze sa venoval doc. ThDr. Peter Tirpák, PhD. a prednáškovú časť konferencie príspevkom na tému „A Slovo sa telom stalo“ uzavrel vedúci riešiteľ projektu a jeden z garantov konferencie Mons. doc. ThDr. Lubomír Petřík, PhD.

Počas moderovanej diskusie zaznelo niekoľko podnetných návrhov zo strany účastníkov konferencie, a to nielen také, ktoré sa týkajú prípravy Evanjelia podľa Lukáša v piktogramoch v iných jazykoch, ale aj napr. návrh spracovať aj ďalšie biblické texty touto metódou alebo napr. návrh hľadať možnosti vyvinutia takého programu, ktorý by pri písaní textu automaticky znázorňoval k jednotlivým slovám priliehajúce piktogramy. Riešiteľský kolektív si uvedomuje široké možnosti využitia tejto metódy piktogramov, ako aj možnosti jej vylepšovania.

Jaromíra Sedláková

Medzinárodná vedecká konferencia *Reformácia a peregrinácia* Budapešť, 13. – 14. október 2016

V dňoch 13. – 14. októbra 2016 sa pod organizáciou výskumnej skupiny pre históriu Maďarskej akadémie vied a Eötvös Loránd Tudomány egyetem v Budapešti konala konferencia venovaná „*Reformáció és Peregrináció*“. Bola to jedna z prvých konferencií, ktoré otvorili plejádu vedeckých podujatí venovaných 500-ročnému výročiu reformácie, aj keď s istým časovým predstihom. Už z názvu konferencie vyplýva, že jej cieľom bolo prezentovať výsledky najnovších výskumov týkajúcich sa jednej z kľúčových oblastí súvisiacich s reformáciou, a to problematike peregrinácie. Práve vďaka študentským univerzitným mobilitám sa do Uhorska importovali nové myšlienky európskeho duchovného vývoja, ale študenti získavali aj kvalitné vzdelanie,

vytvorili si širokú sieť spoločenských kontaktov a dokázali v každom smere domáce protestantské prostredie udržať na úrovni s tým európskym.

Prvá sekcia konferencie mala názov Počiatky reformácie v Uhorsku a bola venovaná uhorskej peregrinácii v 16. storočí, cestám od Krakova po Wittenberg, ale aj univerzitným štúdiám šľachty z Uhorska. S referátmi na naj vystúpili *István Draskóczy* (Magyarországi peregrináció a 16. században), *Péter Haraszy Szabó* (A husziták Magyarországon? Az ellenreformáció egyik lehetséges iránya a 15. században), *Borbála Kelényi* (Krakkótól Wittenbergig a 16. század derekéig), *Irén Bilkei* (Egyetemjáró zalai nemesek és a reformáció kezdetei Zalában a 16. században). Druhá sekcia bola venovaná evanjelickým študentom v Európe a Uhorsku. S príspevkom vystúpil *Peter Kónya* (Az eperjesi Evangélikus Kollégium tanárainak tanulmányútjai a 17. – 18. században), *Zoltán Csepregi* (Magyarországi diákok a hallei Franckesche Stiftungen intézményrendszerében), *Alex Durovics* (Utak és lehetőségek: Pozsony és Sopron líceumának összehasonlító elemzése), *Miklós Czenthe* (A lőcsei és késmarki líceum fejlődése a türelmi rendelet után). V referátoch sa prednášajúci venovali či už evanjelickým študentom, alebo profesorom evanjelických škôl na ich študijných cestách, ako aj porovnaníu rôznych evanjelických škôl. Tretia sekcia konferencie bola venovaná samotnému Wittenbergu a tam študujúcim uhorským študentom. V tejto sekcii odznali referáty od *Andrása Szabóa* (Coetus Ungaricus 1555 – 1613), *Istvána Szabadiho* (Wittenberg neveltjei és a Tiszántúl reformációja), *Tamása Fabinyiho* (Evangélikus diákok Wittenbergben), *Sándora Előda Ösza* (Wittenbergben vásárolt Kálvin-kötetek. Kísérlet a peregrináció-kutatások továbbfejlesztésére). Príspevky poukázali na kľúčovú úlohu Wittenbergu v uhorskej protestantskej peregrinácii a možnosti ďalšieho výskumu v tejto oblasti.

Rokovanie konferencie v nasledujúci deň bolo opätovne rozdelené do troch sekcií. V prvej sekcii boli predstavené príspevky o študijných cestách katolíckych a unitárskych študentov v ranom novoveku. S príspevkom vystúpil *Gábor Farkas Kiss* (A katolikus peregrináció lehetőségei és következményei a 16.században 1530 – 1580), *Borbála Lovas* (Unitáriusok egyetemjárása a 16. – 17.században), *Lehel B. Molnár* (Erdélyi unitáriusok egyetemjárása). Predposledný blok referátov tvorili príspevky od *Lászlóa Szögiho* (A magyar protestáns peregrináció a 16. – 18. században), *Jánosa Ugraiho* (Utak az egyházi elitbe. Püspökök, esperesek, professzorok felemelkedése a 18. – 19.századi Tiszáninneni Református egyházkerületben), *Réka Bozzay* (Magyar diákok hollandiai teológia tanulmányai levéltári források tükrében). Konferenciu uzatvoril posledný blok referátov, kde vystúpila *Réka Juhász* (Milyen felekezetekhez tartozó diákok látogatták a királyi jogakadémiákat 1777 – 1850 között?) a *János Buza* (Szepesi Csombor Márton Nürnbergjének forrásai).

Dvojdňové rokovanie konferencie prinieslo mnoho nových informácií, ale aj podnetov pre budúci výskum v tejto oblasti, odznali zaujímavé referáty poukazujúce na rôzne spoločenské, kultúrne, vojenské, náboženské a ďalšie aspekty peregrinácie raného novoveku.

Annamária Kónyová

**Vedecká konferencia
Verbum – liber – oratio
Prešov, 23. november 2016**

Štátna vedecká knižnica v Prešove a Občianske združenie Kultúrne fórum usporiadali v roku 2016 vedeckú konferenciu pod názvom *Verbum – liber – oratio*. Podnetom pre jej zorganizovanie bolo 470. výročie úmrtia cirkevného reformátora a teológa Martina Luthera (1483 – 1546). Vedecká konferencia sa uskutočnila dňa 23. novembra 2016 v priestoroch Štátnej vedeckej knižnice v Prešove a rokovanie bolo rozdelené do troch blokov. Jednotlivé príspevky sa netýkali len osobnosti samotného Martina Luthera, hodnotenia jeho života a tvorby, ale aj problematiky cirkevnej reformácie, výskumu dejín knižnej kultúry (náboženské, liturgické a homiletické diela) a duchovnej kultúry s dôrazom na územie východného Slovenska, cez zachované unikátne či vzácne knižné tituly.

Prvý blok referátov sa venoval nielen Martinovi Lutherovi, mapovaniu zachovania jeho diela v historických knižniciach východného Slovenska, resp. ohlasu jeho tvorby v období novoveku. Archivárka Marcela Domenová predstavila *Diela Martina Luthera v Kolegiálnej knižnici v Prešove*, kde sa v porovnaní s inými historickými knižnicami eviduje najvyšší počet vydaní jeho diel z obdobia 16. až začiatku 20. storočia. Historik Marián Naster sa venoval problematike *Martin Luther a Židia*, cez nemeckú spisbu z obdobia 16. storočia. Slavista Jozef Šelepec sa v referáte *Luther v ruskej poézii 17. storočia* zamerail na ohlas, resp. reflexiu Lutherovho diela v poézii ruskej proveniencie. Príspevok Františky Marcinovej pod názvom *Liturgické a modlitebné knihy v zbierkovom fonde Lubovnianskeho múzea* predniesol jej kolega Peter Žarnovský. Historik Patrik Derfiňák sa venoval osobnosti Bela Meliorisza (1875 – 1901), právnika a profesora prešovského evanjelického kolégia pod názvom *Lutherská tradícia v prácach B. Meliorisza*.

Druhý blok konferencie bol zameraný na prezentovanie výskumu iných cirkevných reformátorov, osobností duchovného života a ich diela. Teológ Patrik Čigáš predstavil názory, aktivity a tvorbu Martina Bucera (1491 – 1551) v referáte *Martin Bucer – život a dielo prehliadaného reformátora*. Na neho nadviazal Michal Glevaňák, ktorý prezentoval dielo „*Malý katechizmus*“ *užhorodského kanonika Ivana Kutku – pokus o prezentáciu (okolností vzniku)*, v príspevku poukázal na výklad kresťanskej viery teológa a pedagóga Ivana Kutku (1750 – 1812). *Vybrané homiletické práce 19. storočia v historických knižniciach mesta Prešov* odprezentovala archivárka Gabriela Vašková. Išlo o tlače vybraných evanjelických kňazov, ktoré sa zachovali v historickom fonde Štátnej vedeckej knižnice v Prešove, Univerzitnej knižnice Prešovskej univerzity v Prešove a v Kolegiálnej knižnici v Prešove. Literárny vedec Pavol Markovič sa zamerail na tému *Konfesionálne motívy a súvislosti v cestopisných textoch Ľudovíta Štúra*, Luciana Hoptová na problematiku *K životu a dielu Francyska Skarynu*, t. j. na osobnosť bieloruského vzdelanca, vydavateľa i prekladateľa Biblie, pôsobiaceho v období 16. storočia.

Aj posledný blok rokovania bol venovaný náboženskej, duchovnej tvorbe, jazykovede a vybraným osobnostiam. Archivár a retrospektívny bibliograf András Szeghy

predstavil *Reformačné i katolícke redakcie Biblie vo fondoch ŠVK v Košiciach* s dôrazom na obdobie 16. storočia. Na neho nadviazala slavistka Lucia Němcová s témou *Modlitebné a liturgické knihy v (historickom) fonde ŠVK Prešov*. Poukázala na ich nízky počet, zaujímavý obsah ako aj provenienciu. Martina Bodnárová v špecifickom referáte *Človek a Boh v jazyku homílie*, priblížila jazykovú analýzu, štylistické prostriedky a obsah vybraných textov od súčasných kňazov a kazateľov. Miroslava Gavurová v príspevku „*Prišli zme pozdravic ten kriš svaty*“ *Pôstne spevy pri krížoch v obci Fintice* predstavila spevy a rituály tradované dodnes v danej lokalite, cez jazykové, obsahové i etnografické špecifiká. Príspevok bol doplnený aj hudobnými ukázkami. Posledný referujúci Erik Ondria sa zameral na známu osobnosť 20. storočia – *Arcibiskup Makarios III. – hlava Cyperskej pravoslávnej cirkvi*, ktorý sa stal v roku 1959 prvým prezidentom Cypru.

Po všetkých blokoch rokovania bol ponechaný priestor na diskusiu, ktorá sa niesla v kolegiálnom a konštruktívnom duchu. Aj na základe týchto diskusií sa vynorili ďalšie možnosti a témy výskumu, ale aj aktuálna potreba venovať sa uvedenej problematike dokumentovania kultúrneho dedičstva vo viacerých pamäťových inštitúciách východného Slovenska.

Marcela Domenová

Medzinárodná vedecká konferencia
Rekatolizácia a uhorská spoločnosť v 17. – 18. storočí
Rekatolizáció és a magyar társadalom a XVII. – XVIII. században
Prešov, 1. – 2. december 2016

V dňoch 1. – 2. decembra sa konala vedecká konferencia pod záštitou Centra excelentnosti sociohistorického a kultúrohistorického výskumu Prešovskej univerzity v Prešove, Inštitútu histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity, Slovensko-maďarskej komisie historikov a Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV pod názvom *Rekatolizácia a uhorská spoločnosť v 17. – 18. storočí/Rekatolizáció és a magyar társadalom a XVII. – XVIII. században*. Prvý deň sa konferencia konala v priestoroch Dvorany evanjelického kolégia a svojím príhovorom ju otvoril rektor Prešovskej univerzity prof. PhDr. Peter Kónya, PhD.

Prvý blok otvoril svojím príspevkom Michal Valčo a poslucháčom a účastníkom konferencie priblížil historický fenomén rekatolizácie v Uhorsku v kontexte súčasných kultúrno-spoločenských výziev. Petrovi Pázmányovi, osobnosti úzko späté s rekatolizáciou v Uhorsku, sa vo svojom príspevku venoval Bitskey István. V približovaní rekatolizačnej činnosti Petra Pázmánya pokračovala vo svojom príspevku aj Miloslava Bodnárová. Jan B. Lášek, cirkevný historik z Karlovej univerzity v Prahe, predniesol príspevok venovaný protireformácii a jej úlohe pri vzniku Cirkve česko-slovenské. Ako štvrtý v poradí vystúpil Peter Kónya, ktorý sa vo svojom príspevku venoval osobitostiam rekatolizácie v Hornom Uhorsku. Ako posledný v prvom bloku plenárnych príspevkov priblížil náboženskú vojnu v Hornom Uhorsku v rokoch 1670 – 1680 Czigány István.

Po spoločnom obede sa rokovanie rozdelilo do dvoch sekcií, jednej so slovenskými a druhej s maďarskými referátmi. V slovenskej sekcii vystúpila ako prvá Anamária Kónyová, ktorá priblížila dva pokusy o rekatolizáciu Kráľovského Chlmca. Ako druhý v poradí predniesol svoj príspevok Peter Šturák, ktorý priblížil osobnosť, mukačevského biskupa M. M. Oľšavského. Rekatolizačnou činnosťou Drugethovcov v prvej polovici 17. storočia sa zoberal Jaroslav Coranič. Tibor Dohnanec načrtol obraz dejín rekatolizácie v Komárne a okolí a ako posledný v tomto bloku vystúpil Ján Šafin.

Druhú sekcii začal svojím príspevkom Dienes Dénes a predstavil v ňom boj o získanie náboženskej slobody v Abaújszántó v 18. storočí. Obsadeniu kostola v obci Máriapócs v roku 1766 sa venoval Szabadi István. Pálfi József priblížil rekatolizáciu Veľkého Varadína v 18. storočí. Prejavmi protireformácie v historickej Komárňanskej reformovanej diecéze sa vo svojom príspevku zaoberal Lévai Attila. Ako posledná v sekcii s maďarskými príspevkami vystúpila Gyulai Éva, ktorá poslucháčom opísala úlohu minoritov v katolizácii Miškolca v 18. storočí.

V poslednom bloku referátov sa pokračovalo opäť vo dvoch sekciách. V slovenskej sekcii vystúpila ako prvá Marie Marečková, ktorá priblížila dejiny moravských novokrstencov. Po nej nasledovala Kamila Veverková, ktorá sa zaoberala obdobím protireformácie a osvietenskými kniežatami v Čechách. Ján Adam sa vo svojom príspevku venoval osobitnému typu rekatolizácie – gréckokatolizácii. Poľské vplyvy na rekatolizáciu v Jágerskom biskupstve vo svojom príspevku skúmal Peter Zubko. V maďarskej sekcii ako prvá vystúpila Balogh Judit, venujúca sa vplyvom rekatolizácie na sikulskú elitu v dobe Apaťiovcov. V nasledujúcom príspevku Benkő Gábor charakterizoval rodinnú stratégiu a zmenu náboženstva v rodine Forgáčovcov na prelome 16. – 17. storočia. Katolizáciu protestantskej inteligencie v 16. – 17. storočí predstavil Szabó András. Papp Sándor svoju pozornosť sústredil na kresťanov v Osmanskej ríši. Ako posledná v maďarskej sekcii prednášala Petrőczy Éva, zaoberajúca sa prenasledovaním protestantov ako témou v dielach Jakuba Csúziho Cseha. Potom bola pre všetkých referujúcich pripravená recepcia, na ktorej sa ďalej pokračovalo v diskusiách a tým sa prvý deň konferencie ukončil.

Na druhý deň konferencia pokračovala v priestoroch Centra excelentnosti sociohistorického a kultúrohistorického výskumu Prešovskej univerzity v Prešove a opäť vo dvoch sekciách. Ako prvý vystúpil Czenthe Miklós, venujúci sa spišským evanjelikom v kuruckej dobe. Osobitným prameňom rekatolizácie na Spiši, knihou zápisov levočského krajčira Johanna Briechezweiga, sa zaoberal Szabó András Péter. Čákirovcov a rekatolizáciu na Spiši priblížil vo svojom príspevku Vladimír Olejník. Monika Bizoňová analyzovala náboženské pomery v Levoči v 16. – 18. storočí. Paralelne prebiehala konferencia v druhej sekcii, kde ako prvý vystúpil Kurucz György, ktorý vo svojom príspevku hľadal vzory rekatolizačnej politiky a zaoberal sa Tolerančným patentom Jozefa II. Ulrich Attila skúmal konfesijné rozdiely v Nyíregyháze v 18. storočí. Náboženským pomerom uhorského snemu v období dualizmu sa venoval Pap József. Dejiny reformácie podľa rukopisu Kolomana Soósa priblížil Csató György.

Po krátkej prestávke nasledoval posledný blok referátov, taktiež vo dvoch sekciách. V prvej sekcii Verók Attila analyzoval neskorý rozkvet reformácie, tzv. pietizmus v Halle. Dvojica referujúcich Anton Liška a Peter Borza opísali vo svojom spoločnom príspevku „Uniatské“ liturgické zariadenie a mobiliár v tereziánskych chrámoch gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku. Ďalšia dvojica Csont István a Forisek Péter predstavili evolúciu dokumentov a knižnice od staroveku po reformáciu. Libor Bernát vo svojom príspevku sústredil pozornosť na noviciát jezuitov v Trenčíne. Nábožensko-turistický výskum storočných jubileí reformácie predstavila Szászfalvi Márta. V druhej paralelnej sekcii začal Martin Javor priblížením diela cirkevného historika Jozefa Špirku. Marcela Domenová sa venovala prácam vybraných osobností evanjelickej konfesie a ich dielam v historickom fonde Univerzitnej knižnice v Prešove. Evanjelickou cirkvou a. v. v Potiskom dištrikte v prvej polovici 18. storočia sa zaoberala Lucia Šteflová. Veronika Drábová predstavila uhorských židov v 18. storočí v najnovšej slovenskej historiografii. Ivan Borbis predniesol v ukrajinskom jazyku príspevok s názvom Rekatolizácia a stredoslovenské banské mestá.

Vedecká konferencia s názvom Rekatolizácia a uhorská spoločnosť v 17. – 18. storočí/Rekatolizáció és a magyar társadalom a XVII. – XVIII. században bola venovaná predovšetkým konfesionálnym otázkam v období rekatolizácie a priniesla mnoho podnetov pre ďalší výskum v danej problematike. Kvalita príspevkov potvrdila odbornú erudovanosť referujúcich a otvorila nové perspektívy historického bádania.

Lucia Šteflová

ZOZNAM AUTOROV

Mgr. Tibor Dohnanec, PhD.

Katedra najstarších, stredovekých
a ranonovovekých dejín, Inštitút
histórie, Filozofická fakulta, Prešovská
univerzita v Prešove

Mgr. Zuzana Mičková, PhD.

Katedra dejín štátu a práva, Právnická
fakulta, Univerzita Mateja Bela v Ban-
skej Bystrici

prof. PhDr. Peter Kónya, PhD.

Katedra najstarších, stredovekých
a ranonovovekých dejín, Inštitút his-
tórie, Filozofická fakulta, Prešovská
univerzita

Mgr. Annamária Kónyová, PhD.

Katedra najstarších, stredovekých
a ranonovovekých dejín, Inštitút his-
tórie, Filozofická fakulta, Prešovská
univerzita

doc. PhDr. Eduard Lukáč, PhD.

Ústav pedagogiky, andragogiky
a psychológie, Fakulta humanitných
a prírodných vied, Prešovská univer-
zita v Prešove

doc. PhDr. Martin Javor, PhD.

Katedra najstarších, stredovekých
a ranonovovekých dejín, Inštitút his-
tórie, Filozofická fakulta, Prešovská
univerzita

Dr. Örsi Julianna

Finta Múzeum – Túrkeve

Ao. Univ.-Prof. Dr. Karl W. Schwarz

Institut für Praktische Theologie und
Religionspsychologie, Evangelisch
-Theologische fakultät, Universität
Wien

Prof. PhDr. Viera Žemberová, CSc.

Inštitút slovakistiky a mediálnych
štúdií, Filozofická fakulta, Prešovská
univerzita v Prešove

PhDr. ThMgr. Libor Bernát, CSc.

Trenčianske múzeum v Trenčíne

Mgr. Monika Bizoňová, PhD.

Katedra najstarších, stredovekých
a ranonovovekých dejín, Inštitút
histórie, Filozofická fakulta, Prešovská
univerzita v Prešove

Informácia pre prispievateľov do časopisu *Historia Ecclesiastica*

Prosíme autorov, aby dodržiavali nasledovné spôsoby popisu dokumentov:

Príklady popisu dokumentov citácií podľa ISO 690 a ISO 690-2

1. Knihy / Monografie. *Prvky popisu:*

Autor. *Názov* : *podnázov (nepovinný)*. Poradie vydania. Miesto vydania : Vydavateľ, rok vydania. Rozsah strán.

Ak sú traja autori oddeľujú sa pomlčkou. Ak je viac autorov ako traja uvedie sa prvý autor a skratka a kol. alebo et al. ak je to zahraničné dielo. Prvé vydanie sa v citačnom popise nemusí uvádzať.

Príklad:

TIMKO, J. – SIEKEL, P. – TURŇA, J. *História nášho rodu*. Bratislava : Veda, 2004. 104 s.

2. Článok v časopise. *Prvky popisu:*

Autor. *Názov*. In *Názov zdrojového dokumentu (noviny, časopisy)*. ISSN, rok, ročník, číslo zväzku, Rozsah strán (strana od – do).

Príklad:

STEINEROVÁ, J. Princípy formovania vzdelania v informačnej vede. In *Pedagogická revue*. ISSN 1335-1982, 2000, roč. 2, č. 3, s. 8 – 16.

3. Článok zo zborníka a monografie. *Prvky popisu:*

Autor. *Názov článku*. In *Názov zborníka*. Zostavovateľ. Miesto vydania : Vydavateľ, rok vydania, Rozsah strán (strana od – do).

Príklad:

ZEMÁNEK, P. The machines for "green works" in vineyards and their economical evaluation. In *9th International Conference : proceedings. Vol. 2. Fruit Growing and viticulture*. Pavel Zedníček. Lednice: Mendel University of Agriculture and Forestry, 2001, p. 262 – 268.

4. Elektronické dokumenty – monografie. *Prvky popisu:*

Autor. *Názov* [Druh nosiča]. Vydanie. Miesto vydania : Vydavateľ, dátum vydania. Dátum aktualizácie. [Dátum citovania]. Dostupnosť a prístup.

Príklad:

SPEIGHT, J. G. *Lange's Handbook of Chemistry* [online]. London : McGraw-Hill, 2005. 1572 p. [cit. 2009.06.10.] Dostupné na internete: <http://www.knovel.com/web/portal/basic_search/display?_EXT_

5. Články v elektronických časopisoch a iné príspevky. *Prvky popisu:*

Autor. *Názov*. In *Názov časopisu*. [Druh nosiča]. rok vydania, ročník, číslo [dátum citovania]. Dostupnosť a prístup. ISSN.

Príklad:

HOGGAN, D. Challenges, Strategies, and Tools for Research Scientists. In *Electronic Journal of Academic and Special Librarianship* [online]. 2002, vol. 3, no. 3 [cit. 2003-01-10]. Dostupné na internete: <http://southernlibrarianship.icaap.org/content/v03n03/Hoggan_d01.htm>. ISSN 1525-321X.

6. Príspevok v zborníku na CD-ROM. *Prvky popisu:*

Autor. *Názov*. In *Názov zborníka* [Druh nosiča]. Zostavovateľ. Miesto vydania : Vydavateľ, rok vydania, Rozsah strán (strana od – do).

Príklad:

ZEMÁNEK, P. The machines for "green works" in vineyards and their economical evaluation. In *9th International Conference : proceedings. Vol. 2. Fruit Growing and viticulture* [CD-ROM]. Peter Mulčák. Lednice : Mendel University of Agriculture and Forestry, 2001, p. 262 – 268.

7. Vedecko-kvalifikačné práce. *Prvky popisu:*

Autor. *Názov práce* : označenie druhu práce (dizertačná, doktorandská). Miesto vydania : Názov vysokej školy, rok vydania. Rozsah strán.

Príklad:

MIKULÁŠIKOVÁ, M. *Didaktické pomôcka pre praktickú výučbu na hodinách výtvarnej výchovy pre 2. stupeň základných škôl* : diplomová práca. Nitra : UKF, 1999. 62 s.

8. Príklad na heslo zo slovníka (Encyklopédie)

Slovenský biografický slovník. II. zväzok E-J. Zodp. red. Š. Valentovič. Martin : Matica slovenská, 1987. Heslo Krajňák Michal, s. 228 – 229.

9. Odkaz na archívny dokument. *Prvky popisu:*

Archív (zaužívaná skratka), názov fondu, signatúra (príp. inventárne číslo, krabica, č. mirofilmu a pod.), špecifikácia dokumentu

Príklad:

SNA Bratislava, Národný súd, II. A 880-881, osobný spis G. Fritza. BArch Berlin, R 70 Slowakei / 216, správa z 15. decembra 1940. AACass Košice, Apoštolská administratúra Prešov, č. 3406/1939, list K. Körper Čárskemu z 29. 9. 1939.

Historia Ecclesiastica je vedecké periodikum, ktoré vydáva Centrum excelentnosti sociohistorického a kultúrohistorického výskumu Prešovskej univerzity Prešove vo Vydavateľstve Prešovskej univerzity v Prešove.

Historia Ecclesiastica publikuje zásadne len vedecké práce (štúdie) z dejín cirkví a náboženstiev na území Slovenska a ostatných krajín strednej Európy, materiály, resp. pramene k tej istej problematike, ďalej recenzie vedeckej literatúry a informácie o vedeckých podujatiach s problematikou dejín cirkví a náboženstiev. Vedecké práce, materiály a stále rubriky (recenzie, anotácie, správy) sa uverejňujú v slovenčine, resp. vo svetovom, príp. českom, maďarskom a poľskom jazyku.

Historia Ecclesiastica vychádza dvakrát ročne.

Historia Ecclesiastica is a scientific periodical by University of Prešov Centre of excellence for socio-historical and culture-historical research published by University of Prešov.

Historia Ecclesiastica publishes solely academic papers (studies) dealing with the history of churches and religions in the territory of Slovakia and other central European countries; materials or sources related to such topics, scientific literature reviews and information on scientific events relevant to the field of church and religion history. Scientific works, materials and regular columns (literature reviews, annotations, reports) are published in Slovak, world language, alternatively in Czech, Hungarian or Polish languages.

Historia Ecclesiastica is published on a bi-yearly basis.

„Supported by a grant from Norway“

„Co - financed by the State Budget of the Slovak Republic“

„Projekt je financovaný z grantu Nórskeho kráľovstva prostredníctvom Nórskeho finančného mechanizmu“

„Spolufinancované zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky“

Názov projektu: „Obraz východného Slovenska na Zakarpatskej Ukrajine a Zakarpatskej Ukrajiny na východnom Slovensku v 17. až 20. storočí“

Výška NFP: 114 440 eur

Číslo projektu: CBC02/PSK-I/049

Názov prijímateľa: Prešovská univerzita v Prešove

„Slovensko – Ukrajina: Spolupráca naprieč hranicou“ – „Slovakia – Ukraine: Cooperation across the Border“

www.norwaygrants.sk

www.eeagrants.sk

ISSN 1338-4341

9 771338 434003